З.С. | Зовнішні справи

Заснований у 1991 році
Випускається 6 разів на рік

Том 36, № 3
2026

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Зареєстровано суб'єктом у сфері друкованих медіа рішенням № 352
Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 18.05.2024.

Ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-04020
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
від 13 червня 2024 року № 2077

Науковий журнал включено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України. Спеціальності: С1 – Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями); С3 – Міжнародні відносини; D7 – Торгівля (наказ Міністерства освіти і науки України №928 від 11.06.2026).

Кластер – Економічні перетворення, бізнес та адміністрування.

Журнал представлено
у таких наукометричних базах:
Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського,
Фахові видання України, Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions,
Zeitschriften Datebank, European University Institute,
Leipzig University Library, Cambridge University Library, Worldcat,
OUCI (Open Ukrainian Citation Index), Litmaps

Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», 2026. – Том 36, № 3. – 182 с.

Засновник і видавець:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
E-mail: info@sjournals.com.ua
https://uaforeignaffairs.com/uk

F.A. | Foreign Affairs

Founded in 1991
Published six times per year

Volume 36, No. 3
2026

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Registered as a print media entity by decision No. 352
of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting of 18 May 2024.

Media identifier in the Register of Media Entities R30-04020
Decision of the National Council of Ukraine
on Television and Radio Broadcasting
of 13 June 2024 No. 2077

Journal is presented
in the following scientometric databases:
Google Scholar, VNLU, Professional publications of Ukraine,
Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions, Zeitschriften Datebank,
European University Institute, Leipzig University Library, Cambridge University Library, Worldcat,
OUCI (Open Ukrainian Citation Index), Litmaps

The scientific journal is included in category "B" of the List of scientific specialized publications of Ukraine. Specialties: 0311 – Economics and International Economic Relations (by specialisations); 0312 – Political sciences and civics; 0416 – Wholesale and retail sales (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 928 of 11 June 2026).

Starting from Volume 36, Issue 3, 2026, the editorial board has narrowed the focus of the journal.

Cluster – Economic Transformations, Business, and Administration.

Foreign Affairs / Eds.: T. V. Sydoruk et al. – Kyiv: Public Union Editorial Board of the Journal "Foreign Affairs", 2026. – Volume 36, No. 3. – 182 p.

Founder and publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal "Foreign Affairs"
01001, 6 Rylskyi Ln., Kyiv, Ukraine
E-mail: info@sjournals.com.ua
https://uaforeignaffairs.com/en

З.С.

Зовнішні справи
Том 36, № 3. 2026

Редакційна колегія

Головний редактор

Тетяна Сидорук — Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Національні члени редколегії

Оксана Тулай — Доктор економічних наук, Західноукраїнський національний університет, Україна

Тетяна Салашенко — Доктор економічних наук, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України, Україна

Ганна Яровенко — Доктор економічних наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Ірина Лещух — Кандидат економічних наук, Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України, Україна

Олена Боднар — Кандидат економічних наук, доцент, Миколаївський національний аграрний університет, Україна

Олена Борзенко — Доктор економічних наук, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Україна

Христина Патицька — Кандидат економічних наук, Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України, Україна

Світлана Бондаренко — Доктор економічних наук, Національний університет оборони України, Україна

Олександра Маслій — Кандидат економічних наук, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

Ярина Самусевич — Доктор економічних наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Міжнародні члени редколегії

Лінус Хагстром — Доктор наук, професор, Шведський університет оборони, Швеція

Флоріан Бібер — Доктор наук, професор, Університет Граца, Австрія

Карл Густафссон — Доктор наук, професор, Стокгольмський університет, Шведський університет оборони, Швеція

Владо Вівода — Доктор філософії, Університет Квінсленда, Австралія

Вілаят Ісмаїлов — Доктор економічних наук, професор, Азербайджанська академія праці та соціальних відносин, Азербайджан

F.A.

Foreign Affairs

Volume 36, No. 3. 2026

Editorial Board

Editor-in-Chief

Tetiana Sydoruk — Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

National Members of the Editorial Board

Oksana Tulai — Doctor of Economic Sciences, Western Ukrainian National University, Ukraine

Tetyana Salashenko — Doctor of Economic Sciences, Research Centre for Industrial Development Issues, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Hanna Yarovenko — Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine

Iryna Leshchukh — PhD in Economic Sciences, M.I. Dolishniy Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Olena Bodnar — Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

Olena Borzenko — Doctor of Economic Sciences, Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Khrystyna Patytska — PhD in Economic Sciences, M.I. Dolishniy Institute of Regional Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Svitlana Bondarenko — Doctor of Economic Sciences, National Defence University of Ukraine, Ukraine

Oleksandra Masliy — PhD in Economic Sciences, Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Ukraine

Yaryna Samusevych — Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine

International Members of the Editorial Board

Linus Hagström — PhD, Professor, Swedish Defence University, Sweden

Florian Bieber — PhD, Professor, Universität Graz, Austria

Karl Gustafsson — PhD, Professor, Stockholm University, Swedish Defence University, Sweden

Vlado Vivoda — PhD, The University of Queensland, Australia

Vilayat Ismayilov — Doctor of Economic Sciences, Professor, Azerbaijan Academy of Labour and Social Relations, Azerbaijan

ЗМІСТ/CONTENTS

І. Лоссовський
Доктрина Донро: обмежений суверенітет держав
та ерозія світопорядку, заснованого на правилах 8

I. Lossovskyi
The Donroe Doctrine: The limited sovereignty of states
and the erosion of the rules-based world order....17

В. Черненко
Управління ДСНС у Київській області в контексті
гуманітарного виміру міжнародних відносин України 27

V. Chernenko
The State Emergency Service of Kyiv region in the context
of the humanitarian dimension of Ukraine's international relations....37

К. Бжихци, П. Кушнєрук
Енергетична дипломатія США з державами Карибського регіону 48

K. Brzychcy, P. Kusznieruk
US Energy diplomacy with the states of the Caribbean region....61

А. Мусаєв
Розвиток електронної комерції у міжнародній торгівлі Східної Європи
та Кавказу: нові можливості та регуляторні виклики 75

A. Musayev
Development of e-commerce in international trade in Eastern Europe
and the Caucasus: New opportunities and regulatory challenges....87

Л. Малхасян, Г. Сафарян
Міжнародна політика щодо захисту прав дітей
у зонах конфлікту: досвід Сирії та Ємену.... 101

L. Malkhasyan, G. Safaryan
International policy on the protection of children's rights
in conflict zones: The experience of Syria and Yemen.... 114

В. Неза
Трансформація глобальної торговельної архітектури після 2022 року:
санкційні режими, регіоналізація та формування нових економічних 128

V. Neza
Transformation of the global trade architecture after 2022:
Sanctions regimes, regionalisation and the formation of new economic blocs 137

Н. Джумадилова
Інтеграційна дипломатія Киргизької Республіки в ЄАЕС:
компенсаторна функція, інституційний баласт та перехід до smart integration 148

N. Dzhumadylova
Integration diplomacy of the Kyrgyz Republic within the EAEU:
A compensatory function, institutional ballast and the transition to smart integration.... 163

DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.17

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Ігор Лоссовський*

Кандидат фізико-математичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посол України першого класу, член Української асоціації зовнішньої політики, заступник Голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті

01025, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна

01001, пров. Музейний, 12, м. Київ, Україна

https://orcid.org/0000-0003-1870-843X

Доктрина Донро: обмежений суверенітет держав та ерозія світопорядку, заснованого на правилах

Концептуальні засади та геополітичні наслідки «Доктрини Донро». «Доктрина Донро» в політиці та політології є неологізмом, який означає сучасну інтерпретацію «Доктрини Монро», асоціюється з політикою 47-го Президента США Дональда Трампа щодо регіону Західної Півкулі. Цей неологізм формується злиттям імен «Дональд» та «Монро» й означає домінацію Сполучених Штатів Америки (США) у своїй широкій зоні впливу, насамперед це Західна Півкуля та прилеглі території Арктики, включно з островом Гренландія, жорсткими, зокрема силовими та можливо військовими методами, ігноруючи інтереси своїх союзників заради «національних інтересів» країни, якими їх бачить особисто Д. Трамп. Цей термін з'явився на початку другої президентської каденції Д. Трампа в матеріалах R. Foroohar (2025). Він є новітньою оновленою версією «Доктрини Монро», спрямованою проти втручання великих держав Європи і Азії у справи регіону, який США вважає зоною своїх привілейованих інтересів: насамперед проти присутності Росії в Венесуелі, Кубі та Бразилії, проти зростаючої присутності Китайської Народної Республіки (КНР) в Панамі та цілій низці інших країн регіону. Причому, якщо заяви та відповідні дії нової американської адміністрації носять декларативно-авторитарний, безапеляційний та іноді погрожуючий характер, то китайська політика в регіоні, принаймні з середини 2000-х років носить послідовний і динамічний економічний та кредитно-інвестиційний характер, досить привабливий для країн регіону (Sydorenko, 2026). Основні положення «Доктрини Донро» сформульовані в новій National Security Strategy… (2025), ухваленій в листопаді 2025 року, яка значно перевершує «Доктрину Монро» і розглядається в якості «поправки Д. Трампа» до неї. Нова доктрина декларує свободу дій Вашингтону у власній сфері впливу, але одночасно для Китаю і Росії, вона фактично надає подібний карт-бланш у регіонах, які вони вважають своїми виключними зонами впливу.

«Доктрина Донро» є проявом американської політики ізоляціонізму на сучасному етапі («Зробімо Америку знову великою»), яка циклічно повертається, враховуючи категоричні заяви Д. Трампа про згортання американської ядерної парасолі над Європою, необхідність безпекової автономії Європи та збільшення до 5 % ВВП витрат на безпеку і оборону кожною країною Організації Північноатлантичного договору (НАТО) (National Security Strategy…, 2025). Хоча європейська присутність США при цьому, певною мірою, показово скорочується, разом з тим, сучасна економічна, політична та військова потуга Америки є значно більшою ніж, коли було сформульовано «Доктрину Монро», тому й сфера їх інтересів поширюється далеко за межами Західної Півкулі. Це й Гренландія, й Близький Схід, й Перська Затока разом з останньою військовою авантюрою в Ірані, й Тихоокеанський регіон. Незалежним країнам цих регіонам США як єдина, чи одна з двох, в світі велика держава, гегемон, надає право лише на суверенітет, обмежений життєвими інтересами самих США. Насамперед це стосується країн Американського континенту, зони виключний інтересів США. Тому й звучать вже другий рік поспіль із вуст Д. Трампа різкі та агресивні заяви в бік Венесуели, Колумбії, Куби, Мексики, Панами та Ірану. «Доктрина Монро» проголосила Західну півкулю «забороненою» зоною для європейських країн, де США закріпилися в якості провідної політичної, економічної та військової потуги. «Доктрина Донро» зберігає цей статус, але додає до нього значно більше: сфера впливу США розширюється й нова доктрина за рахунок цього розширює свободу дій Вашингтону. Але це заохочує авторитарні/тоталітарні країни як Росія, Китай до агресивних дій у сферах, які вони вважають «своїми». Міжнародне

Отримано: 09.06.2026, Перевірено: 18.06.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Lossovskyi, I. (2026). The Donroe Doctrine: The limited sovereignty of states and the erosion of the rules-based world order. *Foreign Affairs*, 36(3), 17-26. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.17.

Corresponding author (ihor.lossovskyi@dess.gov.ua)

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

право і світопорядок, заснований на правилах при цьому поступово втрачають свою важливість, основоположність, фундаментальність та прерогативу. Починає діяти не сила права, а право сили, що вносить хаос у систему міжнародних відносин. Світ стає небезпечним і непередбачуваним. Така ситуація стає загрозливою як для України та деяких інших країн пострадянського простору, так і для Тайваню, оскільки дії США в Венесуелі та Ірані заохочують як В. Путіна, так і товариша Сі до продовження агресії в регіонах своїх «виключних інтересів». Своєю поведінкою США де-факто визнають претензії Кремля на контроль над колишніми радянськими республіками, а КНР на Тайвань. Хоча КНР слід враховувати певну ймовірність того, що в разі її агресії США не кинуть свого багаторічного острівного партнера. Разом з тим, і Пекін вже давно виявляє себе поміркованим та стабільним й потужним міжнародним гравцем, який надає переваги використанню дипломатичного та економічного примусу замість грубої військової сили (Clifford, 2026). Отже, «Доктрина Донро» постає як сучасна модель розширеного американського домінування, що посилює логіку сфер впливу, обмежує суверенітет слабших держав і сприяє подальшій ерозії світопорядку, заснованого на правилах.

Формування «Доктрини Монро» як ідеологічної основи історичного домінування США в Західній Півкулі. Елементи концепту «обмеженого суверенітету» вперше з'явилися у «Доктрині Монро», розробленій Держсекретарем і майбутнім шостим Президентом США (сином другого Президента, колишнім Послом США в Петербурзі) Дж. Куінсі Адамсом та проголошеній 2 грудня 1823 року в своєму щорічному посланні до Конгресу Дж. Монро. Доктрина стала ідеологічною основою зовнішньої політики та наступної експансії та домінування США в Західній Півкулі. Двохсотлітній ювілей проголошення «Доктрини Монро» відзначався в 2023 році, вже з самого початку 2026 року ця доктрина зазнавши концептуальної еволюцію та глобальної географічної подорожі по світу знову повернулася в Західну Півкулю планети Земля, знайшовши своє нове втілення в зовнішній політиці Адміністрації Д. Трампа. Свого часу «Доктрина Монро» була покликана легітимізувати численні факти прямого та опосередкованого втручання офіційного Вашингтону у внутрішні справи країн Латинської/Південної Америки під приводом сприяння розв'язанню їхніх внутрішніх конфліктів, або конфліктів із США на тлі звинувачень місцевих диктаторських режимів в порушенні міжнародного законодавства, зокрема, щодо обігу наркотиків, організації та «кришування» регіонального наркотрафіку, мафіозного розповсюдження наркотиків в США у промислових масштабах. Крім того, керуючись «Доктриною Монро», США докладали чималих зусиль для підкорення Південно-Американського континенту своїм інтересам, а декларативний захист регіону від потенційних агресій з боку європейських монархій сприяв закріпленню там американської гегемонії та протидії можливого їх втручання в регіон, насамперед йдеться про Велику Британію, Іспанію, Францію та Росію. Таким чином, ще не будучи достатньо сильною за міжнародними мірками державою, США вже з кінця першої чверті 19-го ст. вистачало амбіцій ставити ультиматум більш потужним на той час європейськими монархіям та претендувати на гегемонію в Західній Півкулі.

Концептуальним експансіоністським продовженням «Доктрини Монро» стала «Доктрина Визначення Долі» 1840-х років, що проголошувала «божественне» право США на розширення. Сповідуваний месіанізм США виправдовував експансіонізм та захоплення половини території тодішньої Мексики – нинішніх американських штатів Аризону, Каліфорнію, Неваду, Орегон, Техас, Юту. У листопаді 2013 року, на тлі Євромайдану та Революції Гідності в Україні, США офіційно заявили про відмову від «Доктрини Монро» після майже 190 років її послідовного застосування у зовнішній політиці. Ця заява прозвучала напередодні початку російсько-української війни та вторгнення російських військ на територію Автономної Республіки Крим у лютому 2014 року. Під час саміту Організації американських держав Державний секретар США в адміністрації Президента Б. Обами Дж. Керрі оголосив про завершення періоду застосування цієї доктрини. Цьому важливому рішенню американської адміністрації сприяв як реальний розвиток міжнародних відносин у Південній Америці, так і розгортання ще з кінця 1980-х років регіональних інтеграційних процесів та створення у 1991 році економічного союзу держав Південної Америки (Lossovskyi, 2024). Отже, «Доктрина Монро» заклала ідеологічні засади американського домінування в Західній півкулі та стала підґрунтям подальшого обмеження зовнішньополітичної самостійності держав регіону.

Конкретні прояви «Доктрини Донро». Усього через 12 років після цього демонстративно миролюбного та демократично орієнтованого кроку, зовнішньополітичний курс США зазнав чергової трансформації в бік силового підходу. Діючи без належного узгодження з партнерами по західному політичному блоку та НАТО, а також усупереч чинним нормам і принципам міжнародного права, США в жорсткій і конфронтаційній формі фактично актуалізували положення «Доктрини Монро» щодо Боліваріанської Республіки Венесуела – держави, яка має значне геополітичне значення та належить до найбагатших на природні ресурси країн Латинської Америки. За доведеними розвіданими нафтовими ресурсами ця країна посідає перше місце в світі (304 мільярди барелів або близько 18 % світових запасів), випереджаючи Саудівську Аравію, Канаду, Іран, Ірак та інші багаті нафтою країни світу. Водночас, значна частина цих запасів складається з важкої та надважкої нафти, яка потребує дорогих та складних технологій видобутку та переробки порівняно з легкою нафтою інших регіонів, що обмежує її економічну рентабельність та видобуток, незважаючи на наявні величезні обсяги (Paton Walsh, 2026). Такі дії нової американської адміністрації не були цілком несподіваними. Упродовж першого року другого президентського терміну Д. Трампа, який розпочався 20 січня 2025 року, у внутрішній і зовнішній політиці США було висунуто низку нетипових, суперечливих та юридично дискусійних ініціатив. До них належали запровадження у федеральному офіційному вжитку назви «Американська затока» замість «Мексиканської затоки», публічні

заяви щодо можливого приєднання Канади до США як 51-го штату, а також претензії на встановлення американського контролю над Гренландією, які обґрунтовувалися стратегічними інтересами та потребами національної безпеки США (Restoring names that honor..., 2025). Окремим напрямом політики адміністрації Д. Трампа стала критика Угоди між США, Мексикою та Канадою про вільну торгівлю, що супроводжувалася запровадженням підвищених митних тарифів на продукцію Канади, Мексики та низки інших держав (Lawder, 2026). Водночас посилилася конфронтаційна риторика щодо Венесуели, Колумбії, Куби та Мексики. Представникам цих держав висувалися звинувачення у недостатній протидії наркотрафіку, сприянні діяльності транснаціональних злочинних угруповань або підтримці так званого наркотероризму.

Особливе місце у зовнішньополітичній риториці нової адміністрації США посідало питання Панамського каналу. Д. Трамп звинувачував уряд Панами у встановленні завищеної плати за проходження суден каналом, а також у створенні умов для посилення впливу Китайської Народної Республіки на його функціонування. На цьому тлі висловлювалися наміри відновити контроль США над каналом, стратегічне значення якого визначається його роллю у світовій торгівлі, логістиці та забезпеченні військово-політичних інтересів США у Західній півкулі. Панамський канал має особливе історичне значення для США, які на початку XX ст. відіграли ключову роль у його будівництві та тривалий час контролювали прилеглу територію. Угоди, укладені між США та Панамою у 1970-х роках, передбачали поетапну передачу каналу під юрисдикцію Панами. Водночас у своїй інавгураційній промові в січні 2025 року. Д. Трамп заявив про намір «повернути» Панамський канал, стверджуючи, що Панама фактично допустила перехід контролю над ним до Китаю. При цьому не виключалася можливість застосування силових засобів для встановлення американського контролю над цим стратегічним об'єктом. Посилення китайської присутності в Панамі стало особливо помітним після того, як у 2017 році ця держава припинила дипломатичні відносини з Тайванем і встановила офіційні відносини з КНР. Відтоді Китай став другим після США найбільшим користувачем Панамського каналу. На території Панами здійснюють діяльність близько 40 китайських компаній, а пов'язані з китайським капіталом структури беруть участь в управлінні двома портами, розташованими поблизу каналу. Крім того, китайські компанії залучені до реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, зокрема будівництва четвертого мосту через Панамський канал вартістю близько 1,4 млрд дол., швидкісної залізничної лінії орієнтовною вартістю 4 млрд дол. та електростанції на природному газі вартістю приблизно 1 млрд дол. У політичних та експертних колах США висловлюються припущення, що окремі китайські інфраструктурні об'єкти в Панамі можуть мати не лише економічне, а й потенційне стратегічне значення. Зокрема, розташування одного з портів поблизу панамської військово-морської бази «Ноель Родрігес» розглядається як чинник, що теоретично може створювати можливості для спостереження за морськими маршрутами, персоналом і переміщеннями військових сил у відповідному регіоні (Oppmann, 2025).

Попередні зовнішньополітичні заяви й територіальні претензії адміністрації Д. Трампа набули практичного силового продовження 3 січня 2026 року, коли США провели на території Венесуели військово-спеціальну операцію під кодовою назвою «Абсолютна рішучість». Операція передбачала комплексне застосування сил спеціального призначення, військової авіації, засобів радіоелектронної боротьби та інших компонентів збройних сил США, зокрема для нейтралізації венесуельської системи протиповітряної оборони. Її результатом стало захоплення президента Венесуели Н. Мадуро та його дружини С. Флорес, їх примусове вивезення до США і передання під юрисдикцію американських правоохоронних органів. Відповідно до висунутих американською стороною обвинувачень, Н. Мадуро інкримінували участь у змові з метою наркотероризму та ввезення кокаїну до США, а також злочини, пов'язані з використанням і зберіганням автоматичної зброї та вибухових пристроїв у межах діяльності транснаціональних наркотрафікових структур. Водночас правомірність застосування військової сили на території суверенної держави та примусового вивезення її глави без згоди національних органів влади стала предметом гострих міжнародно-правових дискусій. Підготовка операції здійснювалася протягом кількох місяців і включала масштабне розвідувальне спостереження за місцеперебуванням та переміщеннями Н. Мадуро. Для відпрацювання дій штурмової групи було створено повнорозмірну модель його резиденції, на якій американські військовослужбовці моделювали окремі етапи майбутньої операції. Застосуванню сили передували спроби досягти політичного врегулювання. За повідомленнями засобів масової інформації, американська сторона пропонувала Н. Мадуро добровільно залишити посаду та виїхати за межі Венесуели, зокрема до Туреччини. Паралельно обговорювалися можливості розширення доступу американських компаній до венесуельського нафтового сектору та відновлення двосторонньої співпраці у сфері протидії наркотрафіку. Відсутність домовленості щодо мирного припинення повноважень Н. Мадуро стала одним із чинників переходу адміністрації США до силового сценарію (Paton Walsh, 2026).

Коментуючи операцію у Венесуелі, Д. Трамп також допустив можливість силового втручання США в Мексиці, мотивуючи це значним впливом наркокартелів у країні. За його словами, Президентка Мексики Клаудія Шейнбаум неодноразово відхиляла пропозиції щодо залучення американських військових до боротьби з організованою наркозлочинністю. Д. Трамп також пов'язував необхідність посилення тиску на мексиканську владу з масштабами наркотрафіку до США через територію Мексики. Після переговорів між главами двох держав рівень напруженості у двосторонніх відносинах дещо знизився, однак перспективи подальшої стабілізації залишалися невизначеними (Mexico's president says..., 2026). Венесуела, Мексика та Панама були не єдиними латиноамериканськими державами, щодо яких Д. Трамп упродовж першого року свого другого президентського терміну висловлював погрози;

подібна риторика стосувалася також Колумбії та Куби. 5 січня 2025 року Державний департамент США офіційно оголосив Західну півкулю «винятковою зоною інтересів», підтвердивши стратегічний пріоритет цього регіону в зовнішній політиці США та фактичне повернення до засад «Доктрини Монро». У політичному дискурсі прихильників Д. Трампа її сучасна інтерпретація набула назви «Доктрина Донро». Заява пролунала на тлі різкого загострення ситуації у Латинській Америці після затримання венесуельського диктатора Мадуро та супроводжувалася жорсткими сигналами Вашингтону на адресу низки держав регіону, зокрема Куби, Колумбії, Мексики, Панами (Clifford, 2026; Paton Walsh, 2026). 4 січня 2026 року, Д. Трамп заявив, що США прагнуть бачити навколо себе «життєздатні й успішні країни», з яких можна «вільно видобувати нафту», адже це сприяє зниженню світових цін і вигідно для американської економіки. Американське домінування в Західній півкулі «більше ніколи не буде поставлене під сумнів» (Khan, 2026). Такі заяви Д. Трампа і його адміністрації свідчать про різке посилення зовнішньополітичного курсу США в Західній півкулі. Після захоплення Президента Н. Мадуро Вашингтон демонструє готовність до жорстких дій і прямого втручання, даючи зрозуміти, що американські інтереси в регіоні відтепер захищатимуться без компромісів, відроджуючи «Доктрину Монро», від якої американська адміністрація офіційно відмовилася у 2013 році (Lossovskyi, 2024; National Security Strategy..., 2025).

Д. Трамп посилив свої погрози щодо Колумбії, заявивши, що Президент цієї країни Густаво Петро є «наступним» у регіональній кампанії Білого Дому проти торгівлі наркотиками. «Колумбія виробляє багато наркотиків, тож йому краще порозумнішати, інакше він скоро буде наступним». Ці коментарі знаменували різку ескалацію погроз на адресу колумбійського лідера. Президент США заявив про розширення військової операції з боротьби з незаконним обігом наркотиків, яка досі була зосереджена на Венесуелі, на Мексику та Колумбію (Ewing, 2025). Ще з вересня 2025 року Д. Трамп запровадив низку ударів по ймовірних суднах з наркотиками в Карибському басейні і Тихому океані та розпочав масове нарощування військової потужності біля узбережжя Венесуели, намагаючись тиснути на Н. Мадуро. Напруженість між Д. Трампом і Г. Петро загострилася восени 2025 року на тлі агресивної кампанії США проти наркоторгівлі в регіоні. Адміністрація Д. Трампа позбавила Колумбію статусу партнера з контролю над наркотиками та скасувала візу Г. Петро у вересні 2025 року, скоротивши допомогу країні та назвавши її лідера «нелегальним наркоторговцем». Д. Трамп чітко давав зрозуміти, що хоче, щоб Г. Петро пішов з посади. Після завершення операції в Венесуелі він різко критикував керівництво Колумбії, назвавши Президента країни «психічно хворою людиною» і звинуватив його у причетності до виготовлення й постачання кокаїну до США. Про вплив США в Колумбії свідчать підсумки двох турів Президентських виборів в цій країні (31 травня і 21 червня 2026 року), на яких переміг представник правих сил Абелардо де ла Еспріелья, якого підтримував Д. Трамп (President of Colombia sharply..., 2026). Д. Трамп неодноразово висловлював переконання, що комуністичний режим на Кубі «впаде сам» без необхідності втручання з боку США, натякаючи на схожість ситуацій у Венесуелі та Кубі, обіцяючи підтримку кубинському народу. Держсекретар США відверто радив чиновникам у Гавані почати хвилюватися за своє майбутнє. Зміна влади у Венесуелі може стати лише початком масштабної перебудови політичного ландшафту Латинської Америки. Д. Трамп відкрито заявляв, що наступним пунктом порядку денного його адміністрації стане Куба, підкреслюючи, що ситуації в обох країнах мають багато спільного, а «допомога» кубинцям є логічним кроком після подій у Каракасі, як було зазначено у матеріалах Trump signals US may expand... (2026).

Такі заяви можуть свідчити про підготовку нової стратегії «максимального тиску» на Кубу, яка включатиме як економічні санкції, так і потенційну підтримку опозиційних рухів. Після успіху операції у Венесуелі, готовність адміністрації Д. Трампа до рішучих дій у Західній півкулі більше не викликає сумнівів світової спільноти. Д. Трамп охарактеризував внутрішню ситуацію на Кубі як кризову, пов'язавши її з неефективністю чинної політичної системи та погіршенням становища населення. Він припустив, що кубинське питання надалі може стати предметом активнішої політики Вашингтона, подібної до застосованої щодо Венесуели. За його словами, дії США мали бути спрямовані на підтримку кубинського народу та реагування на порушення прав людини й демократичних свобод у регіоні (King, 2026). Цю думку розвинув Держсекретар М. Рубіо, виходець з Куби, відомий своєю безкомпромісною позицією щодо авторитарних режимів регіону. Його можна назвати «багатостаночником» в Адміністрації Д. Трампа, оскільки він окрім третьої посади в табелі про ранги в США – Державного секретаря, займає посаду виконувача обов'язків Радника Президента США з питань національної безпеки, виконувача обов'язків Національного архіваріуса а також координатора з питань управління Венесуелою, а до серпня 2025 року тимчасово очолював Агентство США з міжнародного розвитку. Цілком очікувано, що саме М. Рубіо, принаймні упродовж певного часу, опікуватиметься питаннями політики Донро – нинішньої експансії США в Західній Півкулі. Розширений перелік обов'язків М. Рубіо став причиною численних мемів, що кожну нову вакантну посаду Д. Трамп пропонує саме йому. У медійному просторі поширювалися сатиричні повідомлення, у яких М. Рубіо приписували низку неофіційних «посад», зокрема президента Венесуели, губернатора Міннесоти та генерального секретаря Гренландії. М. Рубіо наголосив, що керівництво Куби має розглядати дії США щодо Н. Мадуро як серйозний політичний сигнал і потенційне попередження про можливе посилення тиску на Гавану. Політика політичного та економічного тиску на Кубу продовжувалася: 24 червня 2026 року Державний секретар США оголосив про запровадження нових санкцій проти п'яти компаній, що мають важливе значення для економіки країни (King, 2026). В продовження своїх імперських фантазій, 11 травня 2026 року Д. Трамп заявив, що хоче перетворити Венесуелу на 51-й штат США, бо та має запаси нафти на 40 трлн дол. і «любить Д. Трампа». У

відповідь виконувачка обов'язків президента Венесуели Д. Родрігес відхилила цю пропозицію. Під час виступу в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі вона наголосила на неприпустимості колоніального ставлення до Венесуели та підтвердила намір держави надалі захищати свою територіальну цілісність, суверенітет, незалежність і національну історичну спадщину. Прикметно, що попри обіцянки Д. Трампа про процвітання Венесуели під протекторатом США, інфляція в країні у лютому 2026 року сягнула 600 %, порівняно з 475 % у грудні 2025 року (Quell & Garcia Cano, 2026). Що стосується американських зазіхань на Гренландію, то хоча найбільший на планеті острів формально не належить до умовної зони дії «Доктрини Монро/Донро», до Західної Півкулі, але він примикає до кордонів Канади й США, з одного боку, та Північної Європи, з іншого. Ще з першого президентського терміну Д. Трамп послідовно обґрунтовував зацікавленість США у встановленні контролю над Гренландією міркуваннями національної безпеки, зокрема присутністю поблизу острова російських і китайських військових та комерційних суден (Restoring names that honor…, 2025). Він також ставить під сумнів здатність Данії гарантувати безпеку регіону. Водночас, є очевидною переважаюча комерційна, а не безпекова мотивація щодо Гренландії, яка є багатою ресурсами, і не лише викопними. Як і до всього іншого в політиці мільярдер-забудовник ставиться до Гренландії виходячи головним чином з потенціальної комерційної вигоди, при цьому безпекові виправдання не справляють переконливого враження. В історії американо-датських відносин це далеко не перша спроба «купівлі» Гренландії. Такі пропозиції висловлювались та обговорювались в американському уряді ще в 1867, 1910, 1946, 1955, 2019 роках. У 1917 році відповідно до Convention between the United States and Denmark… (1917) США придбали у Данії острови в Карибському морі, які згодом отримали назву Американських Віргінських островів і набули статусу неінкорпорованої території США.

«Доктрина обмеженого суверенітету Брежнєва» як концептуальна еволюція «Доктрини Монро» часів «холодної війни». «Доктрина Монро» після понад 120-річного панування в Західній півкулі, після завершення Другої Світової війни зазнала модифікації включивши опцію можливості військово-політичної присутності США в Західній Європі, за чим прослідувало створення в 1949 році військово-політичного Альянсу країн Західного світу – НАТО. В 1960-1980-х роках «Доктрина Монро» знайшла своє концептуальне продовження та практичне втілення в часи холодної війни у формі непроголошеної, але визнаної в політичних та експертних колах Західного світу реально діючої «Доктрини Брежнєва» – зовнішньо-політичної доктрини Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) щодо країн «соціалістичного табору», – так званої «народної демократії». «Доктрина Брежнєва» концептуально відновила елементи «обмеженого суверенітету», що були закладені в основі «Доктрини Монро». Повний суверенітет у такій системі мали лише дві супер-держави блокового протистояння – США та СРСР (Sevriukov, 2018). «Обмеженим суверенітетом» наділялися їхні сателіти – країни, що належали до двох ворогуючих блоків: з одного боку, «капіталістичні країни» Західної Європи та Північної Америки, відповідні країни Азії та Південної Америки, а з іншого – «соціалістичні країни» Східної Європи, окремі країни Азії та Латинської Америки. Оскільки ці країни не були цілком суверенними й самостійними у своїй зовнішній і внутрішній політиці, вони діяли відповідно до національних інтересів і настанов, вироблених двома наддержавами – лідерами блоків. Основні положення цієї доктрини були сформульовані в статті «Суверенітет і інтернаціональні обов'язки соціалістичних країн», надрукованій 26 вересня 1968 року в газеті «Правда» відразу після розгрому «Празької весни». Агресивним застосуванням «Доктрини Брежнєва» стало вторгнення військ країн Організації Варшавського договору та окупація Чехословаччини (21 серпня – 11 вересня 1968 року) під проводом Радянської армії. Подібні масштабні силові операції СРСР здійснював в Угорщині та Польщі в 1956 році (Lossovskyi, 2015; Russia as a destroyer of peace…, 2023).

Вторгнення радянських військ в Угорщину, відоме як Операція «Вихор», було жорстоким придушенням Угорської революції (23 жовтня – 10 листопада 1956 року). Введення до Будапешта близько 60 тисяч військових та кількох тисяч танків призвело до загибелі тисяч угорців, депортації і втечі понад 200 тис. громадян, та встановлення в країні прорадянського режиму. Революція прагнула до незалежності від СРСР, відмови від участі у Варшавському договорі, але була подавлена Москвою, яка встановила маріонетковий уряд на чолі з Яношем Кадаром. Жорстокий прояв московського імперіалізму призвів до посилення антирадянських настроїв у світі, різкого зменшення впливу комуністичних та лівих партій в Західній Європі й на Американському континенті (Khyzhniak, 2009). Майже одночасно напружена ситуація розгорталася і в Польщі, проте вторгнення Радянських військ в 1956 році в цю країну не відбулося, але на тлі подій «Польського Жовтня» та «Угорської революції», відбулося масштабне розгортання радянських військ біля кордонів Польщі, що створило загрозу інтервенції та запобігання виходу Польщі з «соціалістичного табору». Хоча СРСР погрожував силою після Познанських протестів 1956 року, завдяки китайському посередництву та компромісу з новим польським керівництвом, радянські війська повернулися на свої бази, а Польща уникла долі Угорщини, здійснивши значні внутрішні політичні зміни, що дозволило гарантувати певну автономію від СРСР (Antypova, 2021). Отже, «Доктрина Брежнєва» закріпила практику обмеженого суверенітету держав соціалістичного блоку, легітимізуючи політичний і воєнний контроль СРСР над їхнім внутрішнім та зовнішньополітичним курсом. «Нова Доктрина обмеженого суверенітету» – «Доктрина Путіна».

«Нова Доктрина обмеженого суверенітету» – «Доктрина Путіна». Головні ідеї та елементи цієї доктрини були сформульовані в публічних виступах В. Путіна упродовж 2014 року. До них належали звернення до Федеральних зборів Російської Федерації (РФ) 18 березня, відоме як «Кримська промова», виступ на засіданні міжнародного дискусійного клубу «Валдай» 24 жовтня та щорічне послання до Федеральних зборів

РФ 4 грудня. Подальше нормативне закріплення цих положень відбулося 26 грудня 2014 року з ухваленням нової Воєнної доктрини РФ. Порівняно з редакцією 2010 року до переліку головних зовнішніх небезпек у ній було включено встановлення в суміжних із Росією державах режимів, політика яких, за офіційним формулюванням, загрожує інтересам РФ (Lossovskyi, 2015; Sevriukov, 2018). Цим документом РФ «легітимізувала» майбутні розширення своєї території за рахунок сусідів. Так, серед головних завдань російських збройних сил у мирний час було проголошено «захист громадян РФ за її межами від збройного нападу». Стверджувалось, що навіть у далеких країнах російськомовні громадяни мають право на військовий захист російської армії. Таким чином, на офіційному нормативному та законодавчому рівні закріплювалася легітимізація продовження загарбницької війни в України та в майбутньому на інших територіях, які в хворому уявленні російського диктатора мали «підстави» бути проголошеними «історичними російськими територіями», або такими, що входять до зони «виключних інтересів РФ».

Такі чинники, як: російський імперський націоналізм, що переходить у великодержавний шовінізм; захист «цивілізаційної» ідентичності (культурні і релігійні псевдоправославні цінності, невизнання гомосексуальності, базових свобод тощо); пропаганда переваг «суверенної», «контрольованої» демократії (на противагу цінностям ліберальної демократії), – лише служать прикриттям клептократичної сутності режиму В. Путіна, який на третьому десятку правління диктатора набув рис тоталітаризму. Компоненти «Доктрини Путіна» офіційно не були системно проголошені російським керівництвом. Водночас аналіз зовнішньополітичної практики РФ, насамперед на пострадянському просторі, дає змогу виокремити її основні положення. По-перше, Росія не розглядає Захід як надійного партнера. У російському політичному дискурсі стверджується, що США, НАТО та Європейський Союз (ЄС) ігнорують регіональні інтереси РФ, розширюють власний вплив на пострадянському просторі та проводять політику її стримування. По-друге, РФ позиціонує себе поза межами євроатлантичної спільноти та протиставляє ліберальній демократії модель «суверенної» або «керованої» демократії. По-третє, російська влада обґрунтовує існування окремої цивілізаційної ідентичності Росії та властивої їй системи цінностей. Крім того, формування багатополярного світопорядку інтерпретується російським керівництвом як період послаблення усталених міжнародних норм, що розширює можливості сильних держав для реалізації власних інтересів. За такого підходу міжнародне право та міжнародні договори застосовуються вибірково, а значення міжнародних організацій зменшується у випадках, коли їхні рішення суперечать інтересам великих держав. Відповідно, державний суверенітет більшості країн розглядається як відносний і залежний від співвідношення сил у міжнародній системі. Реальний повноцінний суверенітет є атрибутом виключно сильних держав. Інші так чи інакше віддають частину свого суверенітету або сильнішим партнерам, або міжнародним безпековим організаціям, як було підкреслено D. Humeniuk (2020) та R.V. Tytarchuk (2024). Права на реальний суверенітет фактично позбавляються пострадянські країни, оскільки вони наділяються лише таким суверенітетом, який не суперечить життєво важливим інтересам Росії. Такими «концептуальними аргументами» виправдовується «легітимність» агресії, повномасштабного вторгнення й триваючої війни РФ в Україні (2014-2026), спроб анексії Криму та інших українських територій, так і інтервенції в Грузії у 2008 році та триваюче олігархічне «захоплення» цієї держави. Аналогічно до грузинської ситуація розгорталася в Молдові на передодні Президентських виборів 20 жовтня 2024 року в країні та після перемоги проросійського кандидата на виборах керівника автономного регіону Гагаузії, що відбулися у травні 2023 році. Проте плани Кремля «демократичного захоплення» Молдови зазнали краху – перемогла проєвропейська Президентка М. Санду.

Можливі наступні жертви «Доктрини Путіна». Такими ж «аргументами» можуть виправдовуватися й майбутні агресивні плани Москви. Серед пострадянських країн під «обмежений» Росією суверенітет не підпадають країни Балтії (Естонія, Латвія, Литва), які є членами Євросоюзу і НАТО й перебувають під безпековою парасолькою цих організацій. Разом з тим, новий світовий і європейський порядок, який намагається розбудувати В. Путін, повинен передбачати поширення впливу Росії на весь Балтійський регіон (окрім Німеччини), і не лише на пострадянську його частину. Нова доктрина «обмеженого суверенітету» («Доктрина Путіна») має певне концептуально-історичне відношення до принципових категорій Вестфальської системи міжнародних відносин 1648 року, таких як: пріоритет держав-націй, національний інтерес, державний суверенітет, територіальна цілісність, рівність прав держав, невтручання у внутрішні справи, започаткування міжнародного права, обов'язковість виконання міжнародних договорів, але саме таке, що фактично заперечує та руйнує ці непорушні близько 375 років усталені категорії (Frazee, 2019). Можна вважати, що на фоні суміжного процесу зростання та зміцнення нових окремих глобальних центрів сили «Доктрина Путіна» є не спробою чергової модифікації Вестфальського світопорядку, але навпаки – її руйнації та повернення до до-Вестфальських принципів: середньовічного домінування імперій та права сили над силою права, заперечення основ міжнародного права. Така система також в цілому відповідає усталеним принципам Realpolitik (Tytarchuk, 2024). Незважаючи на те, що країни Балтії є членами найпотужнішої у світі системи колективної безпеки – НАТО, з боку РФ на них продовжує здійснюватися провокаційний тиск, який свідчить про те, що агресор перевіряє на міць єдність Альянсу і не залишає сподівання поширити дію «Доктрини Путіна» на балтійські країни. Як було підкреслено O. Antypova (2021), на думку аналітиків та західних політиків наступною ціллю російської агресії після України, у разі поразки останньої, можуть стати країни Балтії та Польща, а також Казахстан.

Колишня заступниця помічника Президента США Ф. Гілл заявила на слуханнях у Конгресі в жовтні 2019 року, що Росія ще під час першої президентської

каденції Д. Трампа пропонувала США контроль над Венесуелою в обмін на свободу дій Кремля в Україні. Стенограма свідчень Ф. Гілл, що зберігається в архіві документів у справі про імпічмент Д. Трампа, засвідчує надходження неформальних сигналів від російської сторони щодо можливого розмежування сфер впливу. За її словами, Москва пропонувала США припинити втручання у справи Венесуели в обмін на визнання свободи дій Росії в Україні. Ф. Гілл стверджувала, що пропозиції надходили неформально – «через коментаторів і газетні статті». Суть полягала в тому, що якщо США хочуть свободи дій у своїй «сфері впливу», зокрема у Венесуелі, то вони мають погодитися, щоб Росія робила те саме в Україні. Ф. Гілл зауважила, що її направили до Росії, щоб відхилити цю пропозицію. За даними V.V. Boiko (2025), пропозиція надійшла на тлі напруженості між Каракасом і Вашингтоном, коли Москва направила до Венесуели 100 військових і зброю для підтримки Н. Мадуро. Отже, «Доктрина Путіна» ґрунтується на запереченні суверенної рівності держав і прагненні до розподілу сфер впливу, що створює потенційну загрозу для країн Балтії, Польщі, Казахстану та інших держав пострадянського простору.

Гегемоністські претензії Китаю в Східній Азії та в інших регіонах. В сучасних геополітичних умовах продовжується процес політичного, економічного та військового зміцнення нового «гегемона» в Східній Азії – Китайської Народної Республіки, яка з початку XXI ст. поступово набуває ознак повноцінної «великої» держави, співмірної з до останнього часу єдиним полюсом світової одно полярної системи – США. Сучасний Китай відверто заявляє про свої виключні претензії на широку присутність та контроль таких регіонів світу як Південно-Китайське і Східно-Китайське моря, Тайвань та Тайванська протока й навіть Африканський континент. Подальший політичний, економічний та військовий підйом цієї країни на фоні поступового зменшення впливу в цих регіонах США, з огляду на частково ізоляціоністську політику Д. Трампа, а також провідних європейських країн може призвести до формування «нової доктрини обмеженого суверенітету», пов'язаної з гегемоністськими зазіханнями Китаю. Згадані амбіції «нового гегемона» можуть поширюватися далеко за межі Східно-Азійського регіону, сягати просторів Південної та Центральної Азії, а також Африканського континенту і Росії, в разі її подальшого ослаблення, справжньої федералізації чи конфедералізації в результаті об'єктивних процесів її можливої децентралізації (чи розпаду). Китай розглядає себе в якості лідера держав так званого «Глобального Півдня», що є певною альтернативою коаліції понад 50 країн «Рамштайн», які підтримують Україну в її протистоянні російському агресору, а також «Коаліція охочих» (понад 30 країн), яка є об'єднанням переважно європейських країн НАТО, а також Австралії, Канади і Японії, створеним у 2025 році для підтримки України, гарантування її безпеки і можливого створення міжнародної миротворчої місії на її території (China is turning Africa into…, 2026). Імовірність формування та офіційного декларування Китаєм подібної доктрини зростатиме в міру подальшого військово-політичного й економічного посилення держави. Цей процес супроводжуватиметься поглибленням суперечностей між національними інтересами США та КНР як провідних глобальних акторів, насамперед у стратегічно важливих регіонах. До найбільш чутливих зон їхнього геополітичного суперництва належать Малаккська протока, Південно-Китайське море, Тайванська протока та Ормузька протока.

КНР поступово перетворює Африку на свій виробничий придаток. З 1 травня 2026 року вона повністю скасувала імпортні мита для 53 африканських держав. Єдиною країною, для якої пільговий режим не діє, залишається Есватіні (Королівство Свазіленд), що підтримує офіційні відносини з Тайванем. Паралельно Пекін нарощує прямі інвестиції. У 2025 році вкладення китайських компаній у виробничі проєкти в Африці досягли 12,3 млрд дол. – 64 проєкти в металургії, текстилі, сонячній енергетиці та виробництві електромобілів. За 2023-2025 роки сукупний обсяг цих інвестицій перевищив американські та європейські разом узяті (Allison, 2017). Деякі дії та заяви Президента Д. Трампа, який за перші півтора роки свого другого президентства все більше набуває рис авторитарного лідера, свідчать про небезпечну налаштованість діючого американського режиму на шкоду інтересам своїх сталих демократичних партнерів по НАТО вдатись до «договірняків» з диктаторами Росії і КНР щодо нового поділу світу на зони «виключних інтересів» цих трьох ситуативних автократій. Разом з тим, уявляється, що враховуючи 250-річний Ювілей існування США як незалежної держави (який було відзначено 4 липня 2026), накопичений величезний демократичний досвід та відповідні потужні розгалужені демократичні інститути цієї країни стануть надійною перепоною для недопущення скочення цієї Великої Держави до тривалого авторитаризму.

«Пентархія» як одна з перспективних моделей майбутнього світоустрою. Такий розвиток може свідчити про остаточний занепад світоустрою, заснованого на правилах, міжнародному праві та принципі «верховенства сили права над правом сили». Відбувається чіткий розворот в бік Realpolitik. Існує реальна небезпека, що в новому світоустрої переважатиме «право сили» та «договірняки» між сильними авторитарними країнами, як це мало місце упродовж попередніх століть, коли панував Realpolitik до часів так званого «кінця історії». Сучасні США, КНР і Росія поділяють готовність до такого нового світоустрою, коли перевага надається саме силі, а не праву. Неврегульованим залишається лише розподіл світу на пріоритетні зони впливу. Очевидно, ці питання так чи інакше обговорювалися в ході візиту американського Президента до Пекіну 13-15 травня 2026 року. Уявляється, що занепадаюча, хоча все ще «велика» своєю ядерною потугою, розмірами території та природніми ресурсами, Росія цілком визначилася в цьому плані. Вона претендує на контроль територій колишнього СРСР і мріє про відновлення своєї недоімперії. США, в особі Адміністрації Д. Трампа, чітко визначилися в пріоритетності контролю всієї Західної півкулі. Разом з тим, такі регіони як: Східна та Південно-Східна Азія, Близький Схід та Африка перебувають на перетині пріоритетних інтересів США і Китаю. Що стосується Росії, то вона, як

найслабший гравець з цієї трійки, поступово втрачає свій вплив в Закавказзі і Центральній Азії. Разом з тим, в рамках згаданого трикутнику Д. Трамп досі не полишає надії на можливість сценарію так званого «зворотного Кіссінджера», який полягає в намірах спробувати відтягнути Росію від КНР та створити союз з Путіним проти гегемоністських претензій Китаю. В стратегічній перспективі союз США та Росії проти Китаю уявляється можливим з огляду на історичні та територіальні претензії Китаю до Російської Імперії, але не в сучасному світі, коли зв'язок Росії і Китаю виглядає досить міцним і виправданим для його сторін. Хоча будь-яких принципових зрушень та домовленостей в ході останніх послідовних візитів до Китаю Президентів США (13-15 травня) та Росії (20 травня 2026 року) не було досягнуто, але сам факт суттєвого почастішання таких зустрічей в зазначеному трикутнику можуть свідчити про очевидні пріоритети двох визнаних у світі великих держав – США і КНР та третьої – Росії, яка незважаючи на суттєві економічні негаразди та втрати у російсько-українській війні все ще намагається представити себе в якості окремого полюсу багатополярного світу, що формується. Під час зустрічі в Пекіні Голова КНР Сі Цзіньпін застеріг Президента США Д. Трампа від потрапляння у «пастку Фукідіда». Ця геополітична концепція описує ситуацію, за якої посилення нової держави та її прагнення змінити позиції держави-гегемона істотно підвищують ризик воєнного зіткнення між ними. Історичним прикладом такого протистояння вважають Пелопоннеську війну між Афінами та Спартою (Stamouli, 2026). Серед держав, здатних у перспективі набути статусу самостійного центру сили в новому світопорядку, доцільно виокремити Індію. Попри відсутність чітко сформульованих глобальних зовнішньополітичних амбіцій, її швидке економічне, демографічне та військово-політичне посилення створює передумови для формування окремого полюса багатополюсної міжнародної системи.

ЄС може розглядатися як потенційна інституційна противага сценарію поділу світу між великими авторитарними державами, оскільки продовжує уособлювати цінності ліберальної демократії та верховенства права. Водночас його спроможність утвердитися як самостійний глобальний центр сили залежатиме від внутрішньої єдності, політичної волі та достатності економічних, військових, людських і природних ресурсів. Однозначної відповіді щодо здатності ЄС виконувати цю роль наразі немає. 24 квітня 2026 року Президент Франції Е. Макрон наголосив на необхідності консолідації європейських держав і переходу до рішучіших дій в умовах загострення суперечностей зі США, Росією та Китаєм (Roussi, 2026). Аналогічно, глава європейської дипломатії Кая Каллас заявила 17 травня 2026 року, що США, Китаю та Росії не подобається єдиний Європейський Союз, тому що Європа набагато сильніша, коли тримається разом. Вона наголосила на важливості єдності ЄС (Rusychenko, 2026). На початку травня 2026 року президент Європейської Ради Антоніу Кошта під час зустрічі Європейської політичної спільноти в Єревані наголосив, що російська збройна агресія проти України та конфлікт на Близькому Сході зумовлюють потребу у всеохопному підході до безпеки Європи. За його оцінкою, Європа має відігравати провідну роль у захисті міжнародного порядку, заснованого на правилах, Статуті Організації Об'єднаних Націй (ООН) і принципах багатосторонності. Він також звернув увагу на одночасне зростання глобальної нестабільності та багатополярності, що потребує розширення міжнародного партнерства задля забезпечення сталого миру і спільного процвітання. Як приклад такого партнерства було наведено Канаду, яка поділяє з Європою орієнтацію на міжнародне право, міжнародне гуманітарне право та центральну роль системи ООН (Davos 2026: Special address..., 2026). Сам же ЄС, незважаючи на певні застереження і внутрішні неузгодженості, цілком відповідає ролі глобального полюсу нового світопорядку, який формується.

Показовою стала промова прем'єр-міністра Канади М. Карні, виголошена 20 січня 2026 року на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. У ній він окреслив основні риси нового світового порядку, що формується в умовах глобальної нестабільності: посилення тиску сильних держав на слабші, висування територіальних претензій і застосування погроз силою, зокрема щодо союзників, а також поступове звільнення політики великих держав від міжнародно-правових обмежень. На думку М. Карні, світ вступив в епоху суперництва великих держав, у якій порядок, заснований на правилах, поступово втрачає своє значення. Сильні держави реалізують наявні можливості, тоді як слабші змушені приймати нав'язані їм умови. За таких обставин країни часто обирають стратегію поступок і пристосування, розраховуючи, що лояльність до сильніших держав сприятиме гарантуванню їхньої безпеки (Davos 2026: Special address..., 2026; Gujer, 2026). Найвпливовіші держави дедалі частіше відступають від міжнародних зобов'язань, коли їх дотримання суперечить національним інтересам. Це свідчить про системну кризу чинного світопорядку та послаблення багатосторонніх інституцій, зокрема ООН і Світової організації торгівлі, на які традиційно спиралися середні держави у вирішенні колективних проблем. За таких умов держави прагнуть посилити стратегічну автономію та розширити інструменти захисту власного суверенітету, який дедалі більше залежить не лише від міжнародних норм, а й від спроможності протистояти зовнішньому тиску. Відповідно, міжнародна взаємодія поступово зміщується від універсальних інституцій до гнучких коаліцій держав, об'єднаних спільними інтересами та готовністю до узгоджених дій. «Середні держави» мають координувати свої дії, оскільки відсутність їхньої участі у формуванні міжнародних рішень посилює ризик перетворення їх на об'єкти політики великих держав. В умовах суперництва між наддержавами вони постають перед вибором: конкурувати за підтримку провідних центрів сили або об'єднуватися для захисту власних інтересів і збереження самостійності зовнішньополітичного курсу. Водночас посилення ролі військової сили не нівелює значення легітимності, інституційної цілісності та дотримання міжнародних правил, які можуть залишатися важливими перевагами за умови їх спільного використання (Gujer, 2026). Отже, формування багатоцентрового світопорядку супроводжується

посиленням конкуренції між провідними державами, послабленням універсальних міжнародних інституцій і зростанням ролі коаліцій, що водночас створює для ЄС та середніх держав можливості для консолідації й захисту стратегічної автономії. Новий світопорядок, що формується, може набути багатополярної конфігурації з п'ятьма основними центрами сили: США, Китаєм, ЄС, Індією та РФ. Порівняно з двополярною системою часів холодної війни така модель є менш стабільною та потребує постійного балансування інтересів і коригування механізмів взаємодії. Додатковим чинником ризику є можливість домінування держави, яка найбільш послідовно застосовує силові методи та ігнорує міжнародно-правові обмеження. E. Gujer (2026) визначає це як «ефект Путіна», за якого агресивні дії стають можливими через відсутність достатньо ефективних механізмів стримування. У цьому контексті російське вторгнення в Україну у 2022 році стало наслідком неспроможності міжнародних акторів своєчасно запобігти реалізації агресивної політики РФ. Подібна логіка простежується й у діях США щодо Ірану, оскільки жоден із провідних центрів сили – Китай, ЄС чи РФ – не мав достатніх можливостей або політичної готовності для їх стримування. Щодо російської агресії проти України можна припустити, що США та Китай володіли певними інструментами впливу на Москву, однак не використали їх повною мірою.

Отже, глобальна «пентархія», тобто взаємодія п'яти провідних центрів сили, попри потенційну нестабільність і безпекові ризики, може бути більш збалансованою моделлю, ніж трикутник США-Китай-Росія. Водночас імовірність збройних конфліктів, подібних до війни в Україні або протистояння в Перській затоці, у найближчі рр. може зростати. Це засвідчує подальше погіршення глобального безпекового середовища, однак не обов'язково означає переростання регіональних криз у світову війну. Імовірніше, конфлікти виникатимуть частіше, але переважно зберігатимуть регіональний або локальний масштаб. Проведений аналіз засвідчив, що концепт «обмеженого суверенітету» зберігає актуальність, змінюючи лише форми свого політичного та ідеологічного обґрунтування. Від «Доктрини Монро» і «Доктрини Брежнєва» до сучасних підходів США, Росії та Китаю простежується спільна тенденція до закріплення привілейованих сфер впливу великих держав. «Доктрина Донро» в цьому контексті відображає прагнення Вашингтона відновити домінування у Західній півкулі та посилити свободу зовнішньополітичних дій. Водночас така практика створює небезпечний прецедент для інших центрів сили, які можуть використовувати подібну логіку для виправдання втручання у справи сусідніх держав. Це прискорює ерозію міжнародного права, послаблює багатосторонні інституції та підвищує вразливість малих і середніх держав. За цих умов особливого значення набувають стратегічна автономія, регіональна кооперація та формування стійких коаліцій, здатних захищати суверенітет, територіальну цілісність і право держав на самостійний зовнішньополітичний вибір. Важливу стабілізаційну роль у новій конфігурації можуть відігравати ЄС та Індія, якщо вони зможуть консолідувати ресурси, політичну волю і прихильність до міжнародно-правових механізмів урегулювання конфліктів і зміцнення глобальної безпеки.

Special Opinion

DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.17

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Ihor Lossovskyi[*]

PhD in Physical and Mathematical Sciences, First Class Minister Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine, Member of the Ukrainian Foreign Policy Association, Deputy Head of the State Service of Ukraine for Ethnic Affairs and Freedom of Conscience

01025, 6 Rylskyi Lane, Kyiv, Ukraine

01001, 12 Muzeinyi Lane, Kyiv, Ukraine

https://orcid.org/0000-0003-1870-843X

The Donroe Doctrine: The limited sovereignty of states and the erosion of the rules-based world order

Conceptual foundations and geopolitical implications of the "Donroe Doctrine". The "Donroe Doctrine" is a neologism that has entered political and political-science usage over the past year, denoting a contemporary interpretation of the "Monroe Doctrine" and associated with the policy of the 47th President of the United States, Donald J. Trump, towards the Western Hemisphere. The neologism is formed by blending the names "Donald" and "Monroe" and denotes the dominance of the United States of America within its broad zone of influence – chiefly the Western Hemisphere and the adjacent Arctic territories, including the island of Greenland – through harsh, including forceful and possibly military, methods, disregarding the interests of its allies for the sake of the country's "national interests" as D. Trump personally conceives them. The term first appeared at the beginning of D. Trump's second presidential term, in the work of R. Foroohar (2025). It represents an updated version of the "Monroe Doctrine", directed against interference by the great powers of Europe and Asia in the affairs of a region the US regards as a zone of its privileged interests – above all against the presence of Russia in Venezuela, Cuba, and Brazil, and against the growing presence of the People's Republic of China (PRC) in Panama and a number of other countries of the region. Whereas the statements and corresponding actions of the new American administration are declarative, authoritarian, peremptory, and at times threatening in character, Chinese policy in the region, at least since the mid-2000s, has been consistently dynamic in its economic and credit-investment character, and quite attractive to the countries of the region (Sydorenko, 2026). The core provisions of the "Donroe Doctrine" are set out in the new National Security Strategy… (2025), adopted in November 2025, which considerably surpasses the "Monroe Doctrine" and is regarded as D. Trump's "amendment" to it. The new doctrine proclaims Washington's freedom of action within its own sphere of influence while, at the same time, in effect granting China and Russia a similar carte blanche in the regions they regard as their exclusive zones of influence.

The "Donroe Doctrine" is a manifestation of contemporary American isolationism ("Make America Great Again"), which recurs cyclically, given D. Trump's categorical statements about winding down the American nuclear umbrella over Europe, the need for European security autonomy, and the increase to 5% of GDP in security and defence spending by every member state of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) (National Security Strategy…, 2025). Although the US presence in Europe is, to a certain extent, visibly being scaled back, America's current economic, political, and military might is considerably greater than it was when the "Monroe Doctrine" was formulated, and its sphere of interests therefore extends far beyond the Western Hemisphere – encompassing Greenland, the Middle East, the Persian Gulf together with the recent military adventure in Iran, and the Asia-Pacific region. For the independent countries of these regions, the US, as the sole hegemon, or one of two, in the world grants only a sovereignty limited by the vital interests of the US itself. This applies above all to the countries of the American continent, a zone of exclusive US interest. Hence, for the second year running, harsh and aggressive statements have come from D. Trump directed at Venezuela, Colombia, Cuba, Mexico, and Iran. The "Monroe Doctrine" declared the Western Hemisphere a "forbidden" zone for European countries, in which the US established itself as the leading political, economic, and military power. The "Donroe Doctrine" preserves this status but adds considerably more to it: the US sphere of influence is

Received: 09.06.2026, Revised: 18.06.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:

Lossovskyi, I. (2026). The Donroe Doctrine: The limited sovereignty of states and the erosion of the rules-based world order. *Foreign Affairs*, 36(3), 17-26. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.17.

[*]*Corresponding author (ihor.lossovskyi@dess.gov.ua)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

expanding, and the new doctrine correspondingly expands Washington's freedom of action. But this encourages authoritarian/totalitarian countries such as Russia and China towards aggressive actions in the spheres they regard as "their own". International law and the rules-based world order are thereby gradually losing their importance, foundational character, fundamentality, and prerogative. It is not the force of law but the law of force that begins to operate, introducing chaos into the system of international relations. The world is becoming dangerous and unpredictable. Such a situation is becoming threatening both for Ukraine and certain other post-Soviet countries and for Taiwan, since US actions in Venezuela and Iran encourage both V. Putin and Comrade Xi to continue their aggression in the regions of their "exclusive interests". Through its conduct, the US is de facto recognising the Kremlin's claims to control over the former Soviet republics, and the PRC's claims to Taiwan. Although with regard to the PRC one must reckon with a certain probability that, in the event of its aggression, the US would not abandon its long-standing island partner. At the same time, Beijing has for a long time shown itself to be a moderate, stable, and powerful international actor that prefers to use diplomatic and economic coercion rather than brute military force (Clifford, 2026). Thus, the "Donroe Doctrine" emerges as a contemporary model of expanded American dominance, one that reinforces the logic of spheres of influence, constrains the sovereignty of weaker states, and contributes to the further erosion of the rules-based world order.

The formation of the "Monroe Doctrine" as the ideological basis of historical US dominance in the Western Hemisphere. Elements of the concept of "limited sovereignty" first appeared in the "Monroe Doctrine", drafted by Secretary of State and future sixth President of the US (son of the second President, and a former US Minister in St Petersburg) J. Quincy Adams, and proclaimed on 2 December 1823 in President J. Monroe's annual message to Congress. The doctrine became the ideological foundation of US foreign policy and of the subsequent expansion and dominance of the US in the Western Hemisphere. The two-hundredth anniversary of the proclamation of the "Monroe Doctrine" was marked in 2023; yet from the very beginning of 2026, this doctrine, having undergone conceptual evolution and a global geographical journey around the world, has once again returned to the Western Hemisphere of planet Earth, finding new embodiment in the foreign policy of the D. Trump administration. In its time, the "Monroe Doctrine" was intended to legitimise numerous instances of direct and indirect interference by official Washington in the internal affairs of the countries of Latin/South America, under the pretext of helping to resolve their internal conflicts or their conflicts with the US, amid accusations that local dictatorial regimes were violating international law – in particular with regard to drug trafficking, the organisation and "protection" of regional drug trafficking, and the mafia-style distribution of drugs within the US on an industrial scale. In addition, guided by the "Monroe Doctrine", the US devoted considerable effort to subordinating the South American continent to its own interests, while the declared defence of the region against potential aggression by European monarchies helped entrench American hegemony there and counter possible interference by, above all, Great Britain, Spain, France, and Russia. Thus, although not yet a sufficiently powerful state by international standards, from as early as the end of the first quarter of the 19th century the US already had enough ambition to issue ultimatums to European monarchies more powerful at the time, and to lay claim to hegemony in the Western Hemisphere.

The conceptual expansionist continuation of the "Monroe Doctrine" was the "Manifest Destiny" doctrine of the 1840s, which proclaimed the "divine" right of the US to expand. The messianism professed by the US justified expansionism and the seizure of half the territory of what was then Mexico – the present-day American states of Arizona, California, Nevada, Oregon, Texas, and Utah. In November 2013, against the backdrop of the Euromaidan and the Revolution of Dignity in Ukraine, the US officially declared its renunciation of the "Monroe Doctrine" after almost 190 years of its consistent application in foreign policy. This statement was made on the eve of the outbreak of the Russo-Ukrainian war and the invasion of Russian troops into the territory of the Autonomous Republic of Crimea in February 2014. During a summit of the Organisation of American States, the US Secretary of State under President B. Obama, J. Kerry, announced the end of the period of application of this doctrine. This important decision by the American administration was facilitated both by the genuine development of international relations in South America and by the unfolding, since as far back as the late 1980s, of regional integration processes and the creation, in 1991, of an economic union of South American states (Lossovskyi, 2024). Thus, the "Monroe Doctrine" laid the ideological foundations of American dominance in the Western Hemisphere and became the basis for the subsequent limitation of the foreign-policy autonomy of the states of the region

Concrete manifestations of the "Donroe Doctrine". A mere 12 years after this demonstratively peace-loving and democratically oriented step, US foreign policy underwent yet another transformation towards a forceful approach. Acting without proper coordination with its partners in the Western political bloc and NATO, and contrary to the norms and principles of international law in force, the US, in a harsh and confrontational manner, effectively reasserted the provisions of the "Monroe Doctrine" with respect to the Bolivarian Republic of Venezuela – a state of considerable geopolitical significance and one of the countries of Latin America richest in natural resources. In terms of proven oil reserves, this country ranks first in the world (304 billion barrels, or approximately 18% of global reserves), ahead of Saudi Arabia, Canada, Iran, Iraq, and other oil-rich countries. At the same time, a significant proportion of these reserves consist of heavy and extra-heavy oil, which requires costly and complex extraction and refining technologies compared with the light oil of other regions, thereby limiting its economic viability and extraction, notwithstanding the enormous volumes involved (Paton Walsh, 2026). Such actions by the new American administration were not entirely unexpected. During the first year of D. Trump's second presidential term, which began on 20 January 2025, a number of unconventional, contradictory, and legally contentious initiatives were advanced in US domestic and foreign policy. These

included the introduction, in official federal usage, of the name "Gulf of America" in place of "Gulf of Mexico", public statements about Canada's possible accession to the US as its 51st state, and claims to the establishment of American control over Greenland, which were justified by reference to strategic interests and the national security needs of the US (Restoring names that honor…, 2025). A separate strand of the D. Trump administration's policy was criticism of the free-trade agreement between the US, Mexico, and Canada, accompanied by the introduction of increased customs tariffs on products from Canada, Mexico, and a number of other states (Lawder, 2026). At the same time, confrontational rhetoric intensified with respect to Venezuela, Colombia, Cuba, and Mexico. Representatives of these states were accused of insufficient action against drug trafficking, of facilitating the activities of transnational criminal groups, or of supporting so-called narco-terrorism.

A special place in the foreign-policy rhetoric of the new US administration was occupied by the question of the Panama Canal. D. Trump accused the Panamanian government of setting excessive fees for the passage of vessels through the canal, and of creating conditions conducive to the growing influence of the People's Republic of China over its operation. Against this backdrop, intentions were voiced to restore US control over the canal, whose strategic significance is determined by its role in world trade, logistics, and the safeguarding of US military-political interests in the Western Hemisphere. The Panama Canal holds particular historical significance for the US, which, at the beginning of the 20th century, played a key role in its construction and controlled the adjacent territory for a long time. Agreements concluded between the US and Panama in the 1970s provided for the gradual transfer of the canal to Panamanian jurisdiction. At the same time, in his inaugural address in January 2025, D. Trump declared his intention to "take back" the Panama Canal, asserting that Panama had effectively allowed control over it to pass to China. The possibility of using force to establish American control over this strategic asset was not ruled out. The strengthening of the Chinese presence in Panama became particularly noticeable after 2017, when this state severed diplomatic relations with Taiwan and established official relations with the PRC. Since then, China has become the second-largest user of the Panama Canal after the US. Around 40 Chinese companies operate on Panamanian territory, and structures linked to Chinese capital are involved in the management of two ports located near the canal. In addition, Chinese companies are involved in the implementation of large-scale infrastructure projects, including the construction of a fourth bridge over the Panama Canal at a cost of approximately USD 1.4 billion, a high-speed railway line estimated at USD 4 billion, and a natural-gas power plant costing approximately USD 1 billion. In US political and expert circles, suggestions have been voiced that certain Chinese infrastructure facilities in Panama may carry not only economic but also potential strategic significance. In particular, the location of one of the ports near the Panamanian naval base "Noel Rodríguez" is regarded as a factor that could theoretically create opportunities for surveillance of maritime routes, personnel, and the movements of armed forces in the relevant region (Oppmann, 2025).

The earlier foreign-policy statements and territorial claims of the D. Trump administration acquired practical, forceful continuation on 3 January 2026, when the US conducted a special military operation on Venezuelan territory under the codename "Absolute Resolve". The operation involved the comprehensive deployment of special-operations forces, military aviation, electronic-warfare assets, and other components of the US armed forces, in particular to neutralise Venezuela's air-defence system. Its result was the capture of Venezuelan President N. Maduro and his wife C. Flores, their forcible removal to the US, and their transfer to the jurisdiction of American law-enforcement authorities. According to the charges brought by the American side, N. Maduro was accused of participation in a conspiracy to commit narco-terrorism and to import cocaine into the US, as well as of offences related to the use and possession of automatic weapons and explosive devices within the activities of transnational drug-trafficking structures. At the same time, the legality of the use of military force on the territory of a sovereign state and of the forcible removal of its head of state without the consent of national authorities became the subject of intense international-legal debate. Preparation for the operation took several months and involved extensive intelligence surveillance of N. Maduro's whereabouts and movements. To rehearse the actions of the assault team, a full-scale model of his residence was built, on which American servicemen practised individual stages of the forthcoming operation. The use of force was preceded by attempts to reach a political settlement. According to media reports, the American side had proposed that N. Maduro voluntarily leave office and depart Venezuela, in particular for Turkey. In parallel, possibilities were discussed for expanding American companies' access to the Venezuelan oil sector and for restoring bilateral cooperation in combating drug trafficking. The absence of an agreement on a peaceful end to N. Maduro's tenure became one of the factors behind the US administration's shift to a forceful scenario (Paton Walsh, 2026).

Commenting on the operation in Venezuela, D. Trump also raised the possibility of US forceful intervention in Mexico, citing the significant influence of drug cartels in that country. According to him, Mexican President Claudia Sheinbaum had repeatedly rejected proposals to involve American military personnel in the fight against organised drug crime. D. Trump also linked the need to increase pressure on the Mexican authorities to the scale of drug trafficking into the US via Mexican territory. Following talks between the leaders of the two states, the level of tension in bilateral relations eased somewhat, although the prospects for further stabilisation remained uncertain (Mexico's president says…, 2026). Venezuela, Mexico, and Panama were not the only Latin American states towards which D. Trump directed threats during the first year of his second presidential term; similar rhetoric was also applied to Colombia and Cuba. On 5 January 2025, the US State Department officially declared the Western Hemisphere an "exceptional zone of interest", confirming the strategic priority accorded to the region in US foreign policy and marking a de facto return to the foundations of the "Monroe Doctrine". In the political discourse of D. Trump's supporters, its contemporary interpretation acquired the

name "Donroe Doctrine". The statement was made against a backdrop of sharp escalation in Latin America following the capture of the Venezuelan dictator Maduro, and was accompanied by harsh signals from Washington directed at a number of countries of the region, in particular Cuba, Colombia, Mexico, and Panama (Clifford, 2026; Paton Walsh, 2026). On 4 January 2026, D. Trump stated that the US wished to see around itself "viable and successful countries" from which oil could be "freely extracted", since this contributed to lowering world prices and benefited the American economy. American dominance in the Western Hemisphere would "never again be called into question" (Khan, 2026). Such statements by D. Trump and his administration attest to a sharp intensification of US foreign policy in the Western Hemisphere. Following the capture of President N. Maduro, Washington is demonstrating a readiness for tough action and direct intervention, making clear that American interests in the region will henceforth be defended without compromise, thereby reviving the "Monroe Doctrine", from which the American administration officially withdrew in 2013 (Lossovskyi, 2024; National Security Strategy..., 2025).

D. Trump intensified his threats against Colombia, stating that its President, Gustavo Petro, is "next" in the White House's regional campaign against drug trafficking. "Colombia produces a lot of drugs, so he'd better get smarter, or he will soon be next". These comments marked a sharp escalation of threats against the Colombian leader. The US President announced the expansion of the military operation against illegal drug trafficking, which had until then been focused on Venezuela, to include Mexico and Colombia (Ewing, 2025). Since as early as September 2025, D. Trump had launched a series of strikes against suspected drug-trafficking vessels in the Caribbean basin and the Pacific Ocean, and had begun a massive build-up of military power off the coast of Venezuela in an attempt to pressure N. Maduro. Tension between D. Trump and G. Petro escalated in the autumn of 2025 amid an aggressive US campaign against drug trafficking in the region. The D. Trump administration stripped Colombia of its status as a partner in drug control and revoked G. Petro's visa in September 2025, cut aid to the country, and called its leader an "illegal drug trafficker". D. Trump made clear that he wanted G. Petro to leave office. After the conclusion of the operation in Venezuela, he sharply criticised the Colombian leadership, calling the country's President a "mentally ill person" and accusing him of involvement in the manufacture and supply of cocaine to the US. US influence in Colombia is reflected in the outcome of the two rounds of the presidential election in that country (31 May and 21 June 2026), which were won by the right-wing candidate Abelardo de la Espriella, who was backed by D. Trump (President of Colombia sharply..., 2026). D. Trump repeatedly expressed the conviction that the communist regime in Cuba "will fall on its own" without the need for US intervention, hinting at the similarity between the situations in Venezuela and Cuba, and promising support to the Cuban people. The US Secretary of State openly advised officials in Havana to start worrying about their future. The change of power in Venezuela may prove to be merely the beginning of a broader restructuring of the political landscape of Latin America. D. Trump has openly stated that Cuba will be the next item on his administration's agenda, emphasising that the situations in the two countries have much in common, and that "helping" the Cuban people is a logical step following the events in Caracas, as noted in Trump signals US may expand... (2026).

Such statements may indicate preparation of a new "maximum pressure" strategy against Cuba, which would include both economic sanctions and potential support for opposition movements. Following the success of the operation in Venezuela, the readiness of the D. Trump administration to take decisive action in the Western Hemisphere no longer raises doubt in the eyes of the world community. D. Trump has characterised the domestic situation in Cuba as a crisis, linking it to the inefficiency of the existing political system and the deterioration of the population's circumstances. He suggested that the Cuban question could subsequently become the subject of a more active Washington policy, similar to that applied to Venezuela. According to him, US actions were intended to support the Cuban people and to respond to violations of human rights and democratic freedoms in the region (King, 2026). This view was developed by Secretary of State M. Rubio, a Cuban by origin known for his uncompromising stance towards the region's authoritarian regimes. He may be called a "jack of all trades" in the D. Trump administration, since, in addition to holding the third-ranking position in the US table of precedence – Secretary of State – he also serves as Acting National Security Adviser to the President of the US, Acting Archivist of the United States, and Coordinator on Venezuela affairs, and until August 2025 he temporarily headed the US Agency for International Development. It is fully expected that it is M. Rubio who will, at least for a certain period, oversee the policy of the "Donroe Doctrine" – the current US expansion in the Western Hemisphere. The expanded list of M. Rubio's responsibilities has given rise to numerous memes suggesting that D. Trump offers him every new vacant post that arises. Satirical reports circulated in the media space attributing to M. Rubio a number of unofficial "posts", including President of Venezuela, Governor of Minnesota, and Secretary-General of Greenland. M. Rubio stressed that Cuba's leadership should regard US actions against N. Maduro as a serious political signal and a potential warning of possible increased pressure on Havana. The policy of political and economic pressure on Cuba continued: on 24 June 2026, the US Secretary of State announced the imposition of new sanctions against five companies of considerable importance to the country's economy (King, 2026). In a further indulgence of his imperial fantasies, on 11 May 2026 D. Trump stated that he wished to turn Venezuela into the 51st US state, since it holds oil reserves worth USD 40 trillion and "loves D. Trump". In response, Venezuela's acting president D. Rodríguez rejected this proposal. Speaking at the International Criminal Court in The Hague, she stressed the impermissibility of a colonial attitude towards Venezuela and reaffirmed the state's intention to continue defending its territorial integrity, sovereignty, independence, and national historical heritage. It is notable that, despite D. Trump's promises of prosperity for Venezuela under US protection, inflation in the country reached 600% in February 2026, compared with 475% in December 2025 (Quell & Garcia Cano, 2026). As for American designs on

Greenland, although the world's largest island does not formally fall within the notional scope of the "Monroe/Donroe Doctrine" or within the Western Hemisphere, it is adjacent to the borders of Canada and the US on the one hand, and to Northern Europe on the other. Ever since his first presidential term, D. Trump has consistently justified US interest in establishing control over Greenland by reference to national-security considerations, in particular the presence near the island of Russian and Chinese military and commercial vessels (Restoring names that honor..., 2025). He has also questioned Denmark's capacity to guarantee the security of the region. At the same time, it is evident that the predominant motivation regarding Greenland is commercial rather than security-related, given that the island is rich in resources, and not only mineral resources. As with everything else in politics, the billionaire property developer approaches Greenland chiefly on the basis of potential commercial gain, while the security justifications fail to make a convincing impression. In the history of US-Danish relations, this is far from the first attempt to "purchase" Greenland. Such proposals were voiced and discussed within the American government as far back as 1867, 1910, 1946, 1955, and 2019. In 1917, pursuant to the Convention between the United States and Denmark... (1917), the US purchased from Denmark islands in the Caribbean Sea, which subsequently became known as the US Virgin Islands and acquired the status of an unincorporated territory of the US.

The "Brezhnev Doctrine of Limited Sovereignty" as a conceptual evolution of the Cold War-era "Monroe Doctrine". The "Monroe Doctrine", after more than 120 years of dominance in the Western Hemisphere, underwent modification following the end of the Second World War, incorporating the option of a US military-political presence in Western Europe, which was followed by the creation, in 1949, of the military-political alliance of the Western world – NATO. In the 1960s-1980s, the "Monroe Doctrine" found its conceptual continuation and practical embodiment during the Cold War era in the form of the undeclared, yet in Western political and expert circles recognised and genuinely operative, "Brezhnev Doctrine" – the foreign-policy doctrine of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) towards the countries of the "socialist camp", the so-called "people's democracies". The "Brezhnev Doctrine" conceptually restored elements of "limited sovereignty" that had been embedded in the foundations of the "Monroe Doctrine". Under this system, full sovereignty was possessed only by the two superpowers of the bloc confrontation – the US and the USSR (Sevriukov, 2018). "Limited sovereignty" was accorded to their respective satellites – the countries belonging to the two rival blocs: on the one hand, the "capitalist countries" of Western Europe and North America and the corresponding countries of Asia and South America; and on the other, the "socialist countries" of Eastern Europe and certain countries of Asia and Latin America. Since these countries were not fully sovereign and independent in their foreign and domestic policy, they acted in accordance with the national interests and directives formulated by the two superpowers – the leaders of the respective blocs. The core provisions of this doctrine were formulated in the article "Sovereignty and the International Obligations of Socialist Countries", published on 26 September 1968 in the newspaper Pravda, immediately after the crushing of the "Prague Spring". An aggressive application of the "Brezhnev Doctrine" was the invasion by the forces of the Warsaw Pact states and the occupation of Czechoslovakia (21 August – 11 September 1968) under the leadership of the Soviet Army. Similar large-scale forceful operations were carried out by the USSR in Hungary and Poland in 1956 (Lossovskyi, 2015; Russia as a destroyer of peace..., 2023).

The invasion of Soviet forces into Hungary, known as Operation "Whirlwind", was a brutal suppression of the Hungarian Revolution (23 October – 10 November 1956). The deployment of some 60,000 troops and several thousand tanks into Budapest resulted in the deaths of thousands of Hungarians, the deportation and flight of more than 200,000 citizens, and the establishment of a pro-Soviet regime in the country. The revolution sought independence from the USSR and withdrawal from the Warsaw Pact, but was suppressed by Moscow, which installed a puppet government headed by János Kádár. This brutal manifestation of Moscow's imperialism led to a surge in anti-Soviet sentiment across the world and a sharp decline in the influence of communist and left-wing parties in Western Europe and on the American continent (Khyzhniak, 2009). At almost the same time, a tense situation was also unfolding in Poland; however, an invasion of Soviet forces into that country did not take place in 1956, although, against the backdrop of the events of the "Polish October" and the "Hungarian Revolution", a large-scale deployment of Soviet forces near Poland's borders did occur, creating the threat of intervention and the prevention of Poland's withdrawal from the "socialist camp". Although the USSR threatened the use of force following the Poznań protests of 1956, thanks to Chinese mediation and a compromise reached with the new Polish leadership, Soviet forces returned to their bases, and Poland avoided Hungary's fate, undertaking significant internal political changes that made it possible to secure a degree of autonomy from the USSR (Antypova, 2021). Thus, the "Brezhnev Doctrine" entrenched the practice of limited sovereignty for the states of the socialist bloc, legitimising Soviet political and military control over their domestic and foreign policy course. The "New Doctrine of Limited Sovereignty" – the "Putin Doctrine".

The "New Doctrine of Limited Sovereignty" – the "Putin Doctrine". The principal ideas and elements of this doctrine were formulated in V. Putin's public addresses during 2014. These included his address to the Federal Assembly of the Russian Federation (RF) on 18 March, known as the "Crimea Speech"; his speech at the session of the international discussion club "Valdai" on 24 October; and his annual address to the Federal Assembly of the RF on 4 December. These provisions were subsequently given normative form on 26 December 2014 with the adoption of the RF's new Military Doctrine. Compared with the 2010 edition, the list of principal external threats in this document was extended to include the establishment, in states bordering Russia, of regimes whose policies, in the official formulation, threaten the interests of the RF (Lossovskyi, 2015; Sevriukov, 2018). Through this document, the RF "legitimised" future expansions of its territory at the expense of its neighbours. Thus, among

the principal peacetime tasks of the Russian armed forces was proclaimed the "protection of citizens of the RF abroad from armed attack". It was asserted that even Russian-speaking citizens in distant countries have the right to military protection from the Russian army. In this way, at the official normative and legislative level, legitimisation was entrenched for the continuation of the war of aggression in Ukraine and, in future, in other territories which, in the diseased conception of the Russian dictator, had "grounds" to be proclaimed "historical Russian territories" or as falling within the zone of the "exclusive interests of the RF".

Factors such as Russian imperial nationalism, transitioning into great-power chauvinism; the defence of "civilisational" identity (pseudo-Orthodox cultural and religious values, the non-recognition of homosexuality and basic freedoms, and so on); and the promotion of the advantages of "sovereign", "managed" democracy (as opposed to the values of liberal democracy) serve merely as a cover for the kleptocratic essence of V. Putin's regime, which, in its third decade of dictatorship, has acquired the features of totalitarianism. The components of the "Putin Doctrine" have not been officially and systematically proclaimed by the Russian leadership. At the same time, analysis of the RF's foreign-policy practice, above all in the post-Soviet space, makes it possible to identify its principal provisions. Firstly, Russia does not regard the West as a reliable partner. Russian political discourse asserts that the US, NATO, and the European Union (EU) disregard the RF's regional interests, expand their own influence in the post-Soviet space, and pursue a policy of containing it. Secondly, the RF positions itself outside the Euro-Atlantic community and sets the model of "sovereign" or "managed" democracy against liberal democracy. Thirdly, the Russian authorities justify the existence of a separate Russian civilisational identity and a value system peculiar to it. Furthermore, the formation of a multipolar world order is interpreted by the Russian leadership as a period of weakening established international norms, which expands the possibilities for strong states to pursue their own interests. Under such an approach, international law and international treaties are applied selectively, and the significance of international organisations diminishes in cases where their decisions run counter to the interests of great powers. Accordingly, the state sovereignty of most countries is regarded as relative and dependent on the balance of power within the international system. Genuine full sovereignty is an attribute exclusively of strong states. Others, in one way or another, cede part of their sovereignty either to stronger partners or to international security organisations, as has been noted by D. Humeniuk (2020) and R.V. Tytarchuk (2024). Post-Soviet countries are effectively deprived of the right to genuine sovereignty, since they are accorded only such sovereignty as does not conflict with Russia's vital interests. Such "conceptual arguments" are used to justify the "legitimacy" of Russia's aggression, full-scale invasion, and ongoing war in Ukraine (2014-2026), attempts to annex Crimea and other Ukrainian territories, as well as the intervention in Georgia in 2008 and the continuing oligarchic "capture" of that state. A similar situation unfolded in Moldova, analogous to the Georgian case, in the run-up to the presidential elections held on 20 October 2024 in that country, and following the victory of a pro-Russian candidate in the elections for the head of the autonomous region of Gagauzia held in May 2023. However, the Kremlin's plans for a "democratic capture" of Moldova collapsed – the pro-European President M. Sandu won.

Possible future victims of the "Putin Doctrine". Similar "arguments" could be used to justify Moscow's future aggressive plans. Among the post-Soviet countries, those not subject to Russia's "limited" sovereignty are the Baltic states (Estonia, Latvia, and Lithuania), which are members of the European Union and NATO and are covered by the security umbrella of these organisations. At the same time, the new world and European order that V. Putin is attempting to build must, in his conception, extend Russian influence over the entire Baltic region (with the exception of Germany), and not merely its post-Soviet part. The new doctrine of "limited sovereignty" (the "Putin Doctrine") bears a certain conceptual-historical relationship to the fundamental categories of the 1648 Westphalian system of international relations – such as the priority of the nation-state, national interest, state sovereignty, territorial integrity, the equality of states' rights, non-interference in internal affairs, the founding of international law, and the binding force of international treaties – while in fact denying and destroying these inviolable, nearly 375-year-old established categories (Frazee, 2019). It may be considered that, against the backdrop of the parallel process of the growth and consolidation of new, distinct global centres of power, the "Putin Doctrine" represents not an attempt at yet another modification of the Westphalian world order, but, on the contrary, its destruction and a return to pre-Westphalian principles – the medieval domination of empires and the primacy of the law of force over the force of law, and the denial of the foundations of international law. Such a system also broadly corresponds to the established principles of Realpolitik (Tytarchuk, 2024). Notwithstanding that the Baltic states are members of the world's most powerful collective-security system – NATO – the RF continues to exert provocative pressure on them, indicating that the aggressor is testing the strength of the Alliance's unity and has not abandoned hope of extending the "Putin Doctrine" to the Baltic countries. As has been noted by O. Antypova (2021), analysts and Western politicians consider that the next target of Russian aggression after Ukraine, should the latter be defeated, could be the Baltic states and Poland, as well as Kazakhstan.

Former Deputy Assistant to the President of the US Fiona Hill stated at Congressional hearings in October 2019 that Russia, as early as during D. Trump's first presidential term, had offered the US control over Venezuela in exchange for the Kremlin's freedom of action in Ukraine. The transcript of F. Hill's testimony, preserved in the archive of documents relating to D. Trump's impeachment case, attests to informal signals received from the Russian side regarding a possible delineation of spheres of influence. According to her, Moscow has offered to stop its interference in Venezuelan affairs in exchange for the US recognising Russia's freedom of action in Ukraine. F. Hill stated that the proposals came informally – "through commentators and newspaper articles". The essence of the

matter was that if the US wanted freedom of action within its own "sphere of influence", in particular in Venezuela, then it would have to agree that Russia should be allowed to do the same in Ukraine. F. Hill noted that she was sent to Russia in order to reject this proposal. According to V.V. Boiko (2025), the proposal came amid tension between Caracas and Washington, when Moscow sent 100 military personnel and weaponry to Venezuela in support of N. Maduro. Thus, the "Putin Doctrine" is grounded in the denial of the sovereign equality of states and the pursuit of a division of spheres of influence, which poses a potential threat to the Baltic states, Poland, Kazakhstan, and other post-Soviet states.

China's hegemonic claims in East Asia and other regions. Under present geopolitical conditions, the process continues whereby the People's Republic of China – a new "hegemon" in East Asia – is being politically, economically, and militarily strengthened; since the beginning of the 21st century it has been gradually acquiring the characteristics of a fully-fledged "great power", comparable to the US, which until recently was the sole pole of the world's unipolar system. Contemporary China openly declares its exclusive claims to a broad presence in, and control over, such regions of the world as the South China and East China Seas, Taiwan and the Taiwan Strait, and even the African continent. The continuing political, economic, and military rise of this country, against the backdrop of a gradual reduction of US influence in these regions given D. Trump's partly isolationist policy, as well as that of leading European countries, may lead to the formation of a "new doctrine of limited sovereignty" linked to China's hegemonic ambitions. These ambitions of the "new hegemon" may extend far beyond the East Asian region, reaching into South and Central Asia, the African continent, and Russia, should the latter undergo further weakening, genuine federalisation, or confederalisation as a result of objective processes of its possible decentralisation (or disintegration). China regards itself as the leader of the states of the so-called Global South, which represents a certain alternative to the coalition of more than 50 countries known as "Ramstein", which supports Ukraine in its confrontation with the Russian aggressor, as well as the "Coalition of the Willing" (more than 30 countries), a grouping predominantly of European NATO countries together with Australia, Canada, and Japan, created in 2025 to support Ukraine, guarantee its security, and potentially establish an international peacekeeping mission on its territory (China is turning Africa…, 2026). The likelihood of China formulating and officially declaring a similar doctrine will increase as the country's military-political and economic strength continues to grow. This process will be accompanied by a deepening of contradictions between the national interests of the US and the PRC as leading global actors, above all in strategically important regions. Among the most sensitive zones of their geopolitical rivalry are the Malacca Strait, the South China Sea, the Taiwan Strait, and the Strait of Hormuz.

The PRC is gradually turning Africa into its manufacturing appendage. As of 1 May 2026, it has fully abolished import duties for 53 African states. The only country to which this preferential regime does not apply remains Eswatini (the Kingdom of Swaziland), which maintains official relations with Taiwan. In parallel, Beijing is increasing direct investment. In 2025, investment by Chinese companies in manufacturing projects in Africa reached USD 12.3 billion, comprising 64 projects in metallurgy, textiles, solar energy, and electric-vehicle manufacturing. Over 2023-2025, the total volume of these investments exceeded those of the US and Europe combined (Allison, 2017). Certain actions and statements by President D. Trump, who over the first year and a half of his second term has increasingly taken on the features of an authoritarian leader, indicate a dangerous inclination on the part of the current American regime – to the detriment of the interests of its long-standing democratic NATO partners – to resort to "deals" with the dictators of Russia and the PRC regarding a new division of the world into zones of "exclusive interests" of these three situational autocracies. At the same time, it may be supposed that, given the 250th anniversary of the existence of the US as an independent state (marked on 4 July 2026), the country's accumulated vast democratic experience and its correspondingly powerful and extensive democratic institutions will serve as a reliable barrier against this Great Power sliding into prolonged authoritarianism.

"Pentarchy" as one prospective model of the future world order. Such developments may indicate the final decline of a world order founded on rules, international law, and the principle of the "supremacy of the force of law over the law of force". A clear reversal towards Realpolitik is under way. There is a genuine danger that, in the new world order, "the law of force" and "deals" between strong authoritarian countries will prevail, as was the case over previous centuries when Realpolitik dominated, until the so-called "end of history". Today's US, PRC, and Russia share a readiness for such a new world order, one in which preference is given to force rather than to law. What remains unsettled is merely the division of the world into priority zones of influence. Evidently, these questions were in one way or another discussed during the American President's visit to Beijing on 13-15 May 2026. It appears that Russia – declining, yet still "great" by virtue of its nuclear power, the size of its territory, and its natural resources – has clearly determined its position in this respect. It lays claim to control over the territories of the former USSR and dreams of restoring its quasi-empire. The US, in the person of the D. Trump administration, has clearly determined the priority of controlling the entire Western Hemisphere. At the same time, regions such as East and Southeast Asia, the Middle East, and Africa lie at the intersection of the priority interests of the US and China. As for Russia, being the weakest player of the three, it is gradually losing its influence in the South Caucasus and Central Asia. At the same time, within the aforementioned triangle, D. Trump has not abandoned hope of a scenario of the so-called "reverse Kissinger", which involves attempting to draw Russia away from the PRC and to build an alliance with Putin against China's hegemonic claims. In strategic perspective, an alliance between the US and Russia against China appears conceivable given China's historical and territorial claims against the Russian Empire, but not in today's world, where the connection between Russia and China appears fairly strong and justified for both sides. Although no fundamental shifts or agreements were reached

during the recent successive visits of the US President (13-15 May) and the Russian President (20 May 2026) to China, the very fact of a marked increase in the frequency of such meetings within this triangle may attest to the evident priorities of the two internationally recognised great powers – the US and the PRC – and the third, Russia, which, despite substantial economic difficulties and losses in the Russo-Ukrainian war, is still attempting to present itself as a separate pole of the emerging multipolar world. During the meeting in Beijing, the Chairman of the PRC, Xi Jinping, cautioned US President D. Trump against falling into the "Thucydides Trap". This geopolitical concept describes a situation in which the rise of a new power and its ambition to alter the position of the hegemonic state substantially increase the risk of military confrontation between them. The Peloponnesian War between Athens and Sparta is regarded as a historical example of such confrontation (Stamouli, 2026). Among the states capable, in the longer term, of acquiring the status of an independent centre of power in the new world order, India deserves particular attention. Despite the absence of clearly formulated global foreign-policy ambitions, its rapid economic, demographic, and military-political rise creates the preconditions for the formation of a separate pole of the emerging multipolar international system.

The EU may be regarded as a potential institutional counterweight to the scenario of dividing the world among great authoritarian powers, since it continues to embody the values of liberal democracy and the rule of law. At the same time, its capacity to establish itself as an independent global centre of power will depend on internal unity, political will, and the sufficiency of economic, military, human, and natural resources. There is at present no definitive answer as to the EU's ability to fulfil this role. On 24 April 2026, French President E. Macron emphasised the need for the consolidation of European states and a shift towards more decisive action amid intensifying tensions with the US, Russia, and China (Roussi, 2026). Similarly, the head of European diplomacy, Kaja Kallas, stated on 17 May 2026 that the US, China, and Russia dislike a united European Union, because Europe is far stronger when it holds together. She stressed the importance of EU unity (Rusychenko, 2026). At the beginning of May 2026, President of the European Council António Costa, speaking at a meeting of the European Political Community in Yerevan, emphasised that Russia's armed aggression against Ukraine and the conflict in the Middle East necessitate a comprehensive approach to European security. In his assessment, Europe must play a leading role in defending the rules-based international order, the Charter of the United Nations (UN), and the principles of multilateralism. He also drew attention to the simultaneous growth of global instability and multipolarity, which requires the expansion of international partnership in order to secure sustainable peace and shared prosperity. Canada was cited as an example of such partnership, given that it shares with Europe an orientation towards international law, international humanitarian law, and the central role of the UN system (Davos 2026: Special address…, 2026). The EU itself, notwithstanding certain reservations and internal inconsistencies, corresponds fully to the role of a global pole within the emerging new world order.

Emblematic in this respect was the speech delivered by Canadian Prime Minister M. Carney on 20 January 2026 at the World Economic Forum in Davos. In it, he outlined the principal features of the new world order taking shape amid global instability: increased pressure exerted by strong states on weaker ones, the raising of territorial claims and the use of threats of force, including against allies, and the gradual release of great-power policy from international-legal constraints. In M. Carney's view, the world has entered an era of great-power rivalry, in which the rules-based order is progressively losing its significance. Strong states pursue the opportunities available to them, while weaker states are compelled to accept the conditions imposed upon them. Under such circumstances, countries often choose a strategy of concession and accommodation, calculating that loyalty to stronger states will help guarantee their security (Davos 2026: Special address…, 2026; Gujer, 2026). The most influential states are increasingly departing from their international obligations whenever compliance with them conflicts with their national interests. This attests to a systemic crisis of the existing world order and to a weakening of multilateral institutions, in particular the UN and the World Trade Organization, on which medium-sized states have traditionally relied in addressing collective problems. Under these conditions, states are seeking to strengthen strategic autonomy and to expand the instruments for protecting their own sovereignty, which increasingly depends not only on international norms but also on the capacity to withstand external pressure. Accordingly, international interaction is gradually shifting from universal institutions towards flexible coalitions of states united by common interests and a readiness for concerted action. "Middle powers" need to coordinate their actions, since the absence of their participation in shaping international decisions increases the risk of their being turned into objects of great-power policy. Amid rivalry among the superpowers, they face a choice: to compete for the support of the leading centres of power, or to unite in order to defend their own interests and preserve the independence of their foreign-policy course. At the same time, the growing role of military force does not negate the significance of legitimacy, institutional integrity, and adherence to international rules, which may remain important assets provided they are used collectively (Gujer, 2026). Thus, the formation of a multi-centred world order is accompanied by intensifying competition among the leading powers, the weakening of universal international institutions, and the growing role of coalitions, which at the same time creates opportunities for the EU and for middle powers to consolidate and defend their strategic autonomy. The emerging new world order may take on a multipolar configuration with five principal centres of power: the US, China, the EU, India, and the RF. Compared with the bipolar system of the Cold War era, such a model is less stable and requires the constant balancing of interests and the adjustment of mechanisms of interaction. An additional risk factor is the possibility of dominance by the state that most consistently employs forceful methods and disregards international-legal constraints. E. Gujer (2026) describes this as the "Putin effect", whereby aggressive actions become possible owing to the absence of sufficiently effective

deterrence mechanisms. In this context, the Russian invasion of Ukraine in 2022 was a consequence of the failure of international actors to prevent the implementation of the RF's aggressive policy in a timely manner. A similar logic can be traced in US actions with regard to Iran, since none of the leading centres of power – China, the EU, or the RF – possessed sufficient capability or political readiness to restrain them. As regards Russian aggression against Ukraine, it may be suggested that the US and China possessed certain instruments of influence over Moscow but did not employ them to the full extent.

Thus, the global "pentarchy", that is, the interaction of five leading centres of power, despite its potential instability and security risks, may prove to be a more balanced model than the US-China-Russia triangle. At the same time, the probability of armed conflicts similar to the war in Ukraine or the confrontation in the Persian Gulf may increase in the coming years. This attests to a further deterioration of the global security environment, though it does not necessarily mean that regional crises will escalate into a world war. It is more likely that conflicts will occur more frequently while predominantly retaining a regional or local scale. The analysis conducted has shown that the concept of "limited sovereignty" retains its relevance, merely changing the forms of its political and ideological justification. From the "Monroe Doctrine" and the "Brezhnev Doctrine" to the contemporary approaches of the US, Russia, and China, a common tendency can be traced towards entrenching the privileged spheres of influence of great powers. The "Donroe Doctrine", in this context, reflects Washington's aspiration to restore its dominance in the Western Hemisphere and to strengthen its freedom of foreign-policy action. At the same time, this practice creates a dangerous precedent for other centres of power, which may use similar logic to justify interference in the affairs of neighbouring states. This accelerates the erosion of international law, weakens multilateral institutions, and increases the vulnerability of small and medium-sized states. Under these conditions, strategic autonomy, regional cooperation, and the formation of resilient coalitions capable of defending sovereignty, territorial integrity, and the right of states to make independent foreign-policy choices acquire particular importance. An important stabilising role in the new configuration could be played by the EU and India, provided they are able to consolidate their resources, political will, and commitment to international-legal mechanisms for conflict resolution and the strengthening of global security.

References

[1] Allison, G.T. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt.

[2] Antypova, O. (2021). The 1956 Hungarian Revolution echoes in Poland. *International Relations of Ukraine: Scientific Searches and Findings*, 30, 342-362. doi: 10.15407/mzu2021.30.342.

[3] Boiko, V.V. (2025). Giants of the Global South and the strengthening of their role in the world. *Politicus*, 1, 153-162. doi: 10.24195/2414-9616.2025-1.24.

[4] China is turning Africa into a manufacturing appendage. (2026). Retrieved from https://szru.gov.ua/en/news-media/news/china-is-turning-africa-into-a-manufacturing-appendage.

[5] Clifford, T. (2026). *From Monroe to Donroe: A changed letter, a new world*. Retrieved from https://www.kyivpost.com/opinion/67535.

[6] Convention between the United States and Denmark for the cession of the Danish West Indies (Treaty Series No. 629). (1917). Retrieved from https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1917/d881.

[7] Davos 2026: Special address by Mark Carney, Prime Minister of Canada. (2026). Retrieved from https://www.weforum.org/stories/forum-institutional/davos-2026-special-address-by-mark-carney-prime-minister-of-canada/.

[8] Ewing, G.R. (2025). *"He's going to be next": Trump threatens Colombian president*. Retrieved from https://www.politico.com/news/2025/12/10/trump-threatens-colombian-president-00685742.

[9] Foroohar, R. (2025). *The limits of the "Donroe doctrine".* Retrieved from https://www.ft.com/content/e61eabbb-99d1-46e7-b5cd-262cbb13f806?syn-25a6b1a6=1.

[10] Frazee, G. (2019). *Read Fiona Hill's full testimony in the impeachment inquiry*. Retrieved from https://www.pbs.org/newshour/politics/read-the-transcript-of-fiona-hills-full-testimony-in-the-impeachment-probe.

[11] Gujer, E. (2026). *Iran, Ukraine, Taiwan: Why wars are becoming more likely.* Retrieved from https://www.nzz.ch/meinung/iran-ukraine-und-bald-taiwan-warum-kriege-wahrscheinlicher-werden-ld.10003954.

[12] Humeniuk, D. (2020). The Westphalian system: Past and present. *Student Scientific Bulletin of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University*, 45, 72-75.

[13] Khan, M. (2026). *Trump's "Donroe Doctrine" seeks influence over Western Hemisphere citing old US policy*. Retrieved from https://surl.li/ucexvf.

[14] Khyzhniak, I.A. (2009). *New history of international relations in a systemic format (1648-1918)*. Kyiv: Personal.

[15] King, R. (2026). *Trump suggests Marco Rubio could soon get another job – president of Cuba*. Retrieved from https://nypost.com/2026/01/11/us-news/trump-suggests-marco-rubio-could-soon-get-another-job-president-of-cuba/.

[16] Lawder, D. (2026). *US declines to extend North American trade deal, starting clock to end it while seeking changes.* Retrieved from https://www.reuters.com/world/americas/us-canada-mexico-review-trade-pact-likely-putting-it-into-limbo-trump-demands-2026-07-01/.

[17] Lossovskyi, I. (2015). *International legal status of the Budapest Memorandum: A treaty binding on all its parties*. Kyiv: General Directorate for Servicing Foreign Missions.

[18] Lossovskyi, I. (2024). Two centuries of the conceptual evolution of the Monroe Doctrine and its possible application by a new Asian hegemon. *Diplomatic Ukraine*, 25, 838-850.

[19] Mexico's president says U.S. military intervention ruled out after talks with Trump. (2026). Retrieved from https://www.cbc.ca/news/world/mexico-united-states-trump-sheinbaum-9.7042241.
[20] National Security Strategy of the United States of America. (2025). Retrieved from https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf.
[21] Oppmann, P. (2025). *Panama turned its canal into a money-maker. History shows why Trump's threats are sounding the alarm bells*. Retrieved from https://edition.cnn.com/2025/01/20/americas/panama-canal-trump-threat-intervention-intl-latam/index.html.
[22] Paton Walsh, N. (2026). *Trump's snatching of Maduro shows a new level of unrestrained global power*. Retrieved from https://edition.cnn.com/2026/01/03/americas/trump-flexes-global-maduro-intl.
[23] President of Colombia sharply responds to Trump. (2026). Retrieved from https://ua.news/ua/world/prezident-kolumbiyi-rizko-vidpoviv-trampu.
[24] Quell, M., & Garcia Cano, R. (2026). *Venezuela's acting president defends country's territory and rejects Trump's 51st state remarks*. Retrieved from https://edition.cnn.com/2026/05/12/americas/venezuelas-trump-51st-state-remark-delcy-intl-latam.
[25] Restoring names that honor American greatness. (2025). Retrieved from https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/restoring-names-that-honor-american-greatness/.
[26] Roussi, A. (2026). *US, China and Russia prefer a divided Europe, Kallas warns*. Retrieved from https://www.politico.eu/article/us-china-and-russia-prefer-a-divided-europe-kallas-warns/.
[27] Russia as a destroyer of peace: The suppression of the Hungarian Revolution of 1956. (2023). Retrieved from https://cpd.gov.ua/articles/rosiya-yak-rujnivnyk-myru-prydushennya-ugorskoyi-revolyucziyi-1956-roku/.
[28] Rusychenko, R. (2026). *Europe needs a 360-degree vision of its security, Costa says*. Retrieved from https://censor.net/ua/news/4001394/koshta-zrobyv-zayavu-pro-bezpeku-yevropy-na-360-gradusiv.
[29] Sevriukov, D. (2018). *Sovereignty: The genealogy of the idea in the context of political and legal history*. Kyiv: Talkom.
[30] Stamouli, N. (2026). *Europeans must recognize US, China and Russia are "dead against" us, says Macron*. Retrieved from https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-warns-europe-unity-against-us-china-russia/.
[31] Sydorenko, V. (2026). *China in Latin America: Between pragmatism and Trump's "Donroe" doctrine*. Retrieved from https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4081117-kitaj-u-latinskij-americi-miz-pragmatizmom-ta-doktrinou-trampa-donro.html.
[32] Trump signals US may expand focus to Cuba amid Venezuela operation. (2026). Retrieved from https://www.reuters.com/world/americas/trump-signals-us-may-expand-focus-cuba-amid-venezuela-operation-2026-01-03/.
[33] Tytarchuk, R.V. (2024). The evolution of the concept of Realpolitik: From classical realism to contemporary challenges. *Political Life*, 4, 43-48. doi: 10.31558/2519-2949.2024.4.5.

УДК 351.86:327
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.37

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Володимир Черненко[*]
Аспірант
Університет імені Григорія Сковороди в Переяславі
08401, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Україна
https://orcid.org/0009-0004-3638-1869

Управління ДСНС у Київській області в контексті гуманітарного виміру міжнародних відносин України

Анотація. Метою дослідження був аналіз трансформації регіонального підрозділу Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Київській області в гуманітарного актора в умовах повномасштабного вторгнення. Методологія дослідження ґрунтувалася на поєднанні нормативно-правового аналізу, аналізу офіційної статистики, інституційного та контекстуально-порівняльного підходів, що дало змогу розглянути як формальний мандат, так і фактичні результати гуманітарної діяльності регіонального підрозділу у 2022-2025 роках. Результати дослідження засвідчили, що діяльність Головного управління ДСНС України в Київській області еволюціонувала від технократичної моделі реагування до багатовимірної гуманітарної функції. Аналіз операційної статистики продемонстрував концентрацію гуманітарних ризиків у періоди активних бойових дій і подальше зміщення у бік стабілізації та відновлення безпечного середовища проживання. У ході дослідження з'ясовано, що регіональний рівень слугував платформою для практичної реалізації концепцій людської та гуманітарної безпеки. Встановлено, що діяльність Служби охоплювала збір і поширення достовірних даних про гуманітарні потреби, якими користувалися міжнародні партнери для стратегічного планування допомоги. Участь представників Служби у міжнародних навчальних програмах і координаційних платформах сприяла інтеграції міжнародних стандартів у повсякденні оперативні процедури. Отримані результати засвідчили, що трансформація Головного управління ДСНС України у Київській області відповідає глобальним підходам до локалізації гуманітарного реагування та підвищення стійкості. Практична значущість дослідження полягає в можливості використання його результатів органами державної влади, регіональними підрозділами цивільного захисту та міжнародними гуманітарними партнерами для вдосконалення моделей координації, планування та постконфліктного відновлення

Ключові слова: безпека; стійкість; ризики; цивільний захист; кризове реагування

Вступ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну докорінно трансформувало архітектуру національної безпеки та гуманітарний вимір міжнародних відносин держави, в якому інститути цивільного захисту почали відігравати особливу роль. За цих обставин діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), зокрема її регіональних підрозділів, виходить за межі традиційної логіки реагування на техногенні й природні загрози та набуває ознак комплексного гуманітарного інструменту. Київська область, яка одночасно слугувала театром активних бойових дій, зоною масштабних руйнувань і логістичним тилом для гуманітарної допомоги, стала показовим прикладом інтеграції внутрішніх функцій цивільного захисту з механізмами міжнародного гуманітарного реагування. У цьому контексті аналіз діяльності Головного управління ДСНС України в Київській області розкриває глибинні процеси інституційної адаптації України до глобальних гуманітарних стандартів, водночас переосмислюючи роль регіонального рівня у формуванні гуманітарного виміру міжнародних відносин. Внесок міжнародних організацій у гуманітарне реагування на війну в Україні було проаналізовано в роботі A. Darmayadi *et al*. (2024). Дослідники застосували концепцію людської безпеки та якісні методи для оцінки діяльності Дитячого фонду ООН і Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Результати показали, що міжнародні гуманітарні організації ефективно компенсували обмежені можливості держави щодо захисту населення в активній фазі конфлікту.

Отримано: 04.02.2026, Перевірено: 28.05.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Chernenko, V. (2026). The State Emergency Service of Kyiv region in the context of the humanitarian dimension of Ukraine's international relations. *Foreign Affairs*, 36(3), 37-47. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.37.

[*]*Corresponding author (Volod.Chernenko30@outlook.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Автори довели, що гуманітарні програми цих організацій стали необхідною умовою задоволення базових потреб постраждалих груп населення. Трансформацію ролі ЄС унаслідок війни в Україні досліджували G.M. Friedrichs & J. Sommer (2024) крізь призму теорії онтологічної безпеки та теорії ролей. Автори провели ретельний аналіз документів Європейського Союзу (ЄС) і довели, що повномасштабне вторгнення спровокувало кризу самосприйняття ЄС як виключно нормативного та цивільного блоку. Адаптація, пристосування, інновація та відхилення були визначені як типи змін у рольових моделях ЄС. Дослідження виявило, що гуманітарний і безпековий виміри політики ЄС тісно переплелися, що безпосередньо вплинуло на механізми підтримки України. Роль місцевих акторів у гуманітарній логістиці була висвітлена в роботі R. Konrad *et al*. (2024), присвяченій діяльності невеликих волонтерських груп у перші тижні війни. На основі кейс-стаді автори продемонстрували, що саме місцеві ініціативи забезпечували швидкість, гнучкість і адресність допомоги в умовах інституційного шоку. Встановлено, що управління інформацією, ресурсами та координацією стало запорукою ефективності гуманітарних операцій. P.V. Opanashchuk (2025) визначив у своєму дослідженні ключові механізми та пріоритетні напрями інтеграції гуманітарного простору України в загальноєвропейський контекст. Автор показав, що цей процес потребує комплексного підходу, який поєднує урядові ініціативи з міжнародним співробітництвом і реформою сектору безпеки. У дослідженні також підкреслено критичну роль розвитку культурної політики та транскордонного гуманітарного співробітництва для зміцнення позицій України в європейському контексті.

Професійний вимір діяльності ДСНС детально проаналізовано в роботі A.V. Bulaitys (2025), присвяченій надійності фахівців із розмінування. Автор провів масштабне емпіричне опитування та застосував статистичні методи для оцінки результативності персоналу. Результати засвідчили чіткий зв'язок між рівнем професійної надійності та практичними результатами гуманітарного розмінування. Дослідження довело, що кадровий потенціал ДСНС є критичним чинником гуманітарної безпеки як для цивільного населення, так і для самих рятувальників. Питання психосоціальної стійкості гуманітарного персоналу розглядалося в дослідженні N. Abujaber *et al*. (2024), де аналізувалося впровадження Інтегрованої моделі супервізії. Автори продемонстрували, що Інтегрована модель супервізії посилила командну згуртованість, рівень підтримки та професійне благополуччя фахівців у гострих кризових ситуаціях. Водночас були виявлені обмеження, пов'язані з браком ресурсів і високим рівнем стресу. Отримані результати порушили питання інституційної підтримки персоналу гуманітарних і рятувальних служб. Вплив політичних і соціальних наративів на гуманітарне реагування досліджували Z. Moallin *et al*. (2023). Автори проаналізували, як ідеї солідарності та спротиву формували пріоритети гуманітарної політики та розподіл ресурсів. Було показано, що домінуючі наративи можуть опосередковано відсувати на другий план класичні гуманітарні принципи. Дослідження підкреслило складність роботи гуманітарних акторів у політизованому середовищі війни. Ширший контекст міждержавного конфлікту та його гуманітарних наслідків розглянуто в статті Z.M. Alvi & S. Haider (2024). Автори порівняли західні та російські моделі ведення війни й довели, що удари по цивільній інфраструктурі стали інструментом стратегічного тиску. Дослідження задокументувало масштабну гуманітарну катастрофу, спричинену війною, зокрема масове переміщення населення. Ці результати підкреслили роль інститутів цивільного захисту як агентів мінімізації гуманітарних втрат.

Водночас в академічних роботах досі відсутній детальний аналіз діяльності регіонального підрозділу ДСНС як інституційного елемента гуманітарного виміру міжнародних відносин України. Метою статті було теоретичне й емпіричне обґрунтування ролі Головного управління ДСНС України в Київській області у формуванні гуманітарного виміру міжнародних відносин України в умовах повномасштабної війни. Для досягнення цієї мети було визначено такі завдання: проаналізувати трансформацію функцій ДСНС у гуманітарному контексті; дослідити взаємодію регіонального підрозділу з міжнародними гуманітарними механізмами; оцінити значення діяльності Головного управління ДСНС України в Київській області для реалізації концепції гуманітарної безпеки.

Матеріали та методи

Методологічна база дослідження ґрунтується на поєднанні інституційно-аналітичного, емпірично-статистичного та контекстуально-порівняльного підходів і підпорядкована логіці аналізу результатів діяльності Головного управління ДСНС у Київській області в гуманітарному вимірі міжнародних відносин України у 2022-2025 роках. Вибір регіонального рівня зумовлений тим, що Київська область одночасно є простором первинного гуманітарного реагування, логістичним хабом для міжнародної допомоги та платформою інституційної взаємодії з європейськими й міжнародними гуманітарними структурами. На першому етапі дослідження здійснено правовий аналіз, спрямований на визначення формального статусу ДСНС у системі гуманітарних відносин і цивільного захисту. Вивчення Civil Protection Code of Ukraine (2013), Law of Ukraine No. 1192-XIV (1999) та Law of Ukraine No. 389-VIII (2015) дозволило окреслити правові межі участі ДСНС у координації гуманітарних потоків, захисті цивільного населення та співпраці з міжнародними донорами. The civil protection system… (2024) став підґрунтям для подальшого аналізу міжнародного виміру діяльності регіональних підрозділів Служби.

Другий етап методології передбачав інституційний аналіз міжнародної гуманітарної інтеграції, який було застосовано безпосередньо для пояснення зростання міжнародного співробітництва за участю Головного управління ДСНС у Київській області. З цією метою було використано документи та аналітичні матеріали Ukraine joins the EU Civil Protection Mechanism (2023) щодо вступу України до Механізму цивільного захисту ЄС, а також дані про масштаби гуманітарних поставок у 2022-2025 роках (European Civil Protection…, n.d.a; n.d.b). Крім того, залучено матеріали

War in Ukraine triggered largest… (2025), які документують безпрецедентний характер операції в Україні. На третьому етапі застосовано аналіз офіційної статистики та оперативних звітів, що дозволило перейти від нормативної бази до емпіричних результатів. Статистичні дані State Emergency Service of Ukraine (2025) використовувалися для аналізу тенденцій проведення аварійно-рятувальних робіт, пожеж і гуманітарних ризиків, тоді як регіональні звіти M. Burych (2025) слугували кейсами локалізованого гуманітарного реагування. Demining of Kyiv region… (2022) було використано як емпірична база для критерію «площа гуманітарного розмінування», що дозволило інтерпретувати цей показник не як технічний, а як гуманітарно-безпековий індикатор. Також залучалися медіаресурси A. Tumanova (2025) та O. Pysarenko (2025), які містили статистичні дані про роботу ДСНС за досліджуваний період.

Четвертий етап методології передбачав аналіз гуманітарних впливів і роботи з населенням, зокрема Humanitarian Bulletin (2023) та Ukraine humanitarian needs and response plan (2025). П'ятий етап дослідження здійснювався шляхом аналізу міжінституційної гуманітарної координації з опорою на матеріали Forum to be held in Kyiv to discuss… (2025) та The Ukrainian Red Cross… (2025). Ці джерела використовувалися для пояснення механізмів локалізації гуманітарного реагування, ролі регіональних координаційних платформ у Києві та формування довіри міжнародних партнерів до управління на регіональному рівні. На заключному етапі застосовувалися контекстуально-порівняльний і аналітично-синтетичний методи, що дозволили узагальнити результати в рамках концепцій гуманітарної безпеки, стійкості та управління ризиками стихійних лих. Використання Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 (2015) та United Nations Framework Convention on Climate Change (1992) забезпечило відповідність зроблених висновків міжнародним підходам до гуманітарного реагування та відновлення.

Результати

Аналіз діяльності ДСНС у гуманітарному вимірі міжнародних відносин. В академічному дискурсі концепція людської безпеки розвивається як фундаментальна парадигма, що зосереджується на індивідуальних правових, соціальних і фізичних аспектах життя людей у кризових ситуаціях. Людська безпека розглядається як багатовимірна модель безпеки, що охоплює захист від загроз, пов'язаних із конфліктами, голодом, хворобами та економічною нестабільністю, і формує основу гуманітарного реагування на глобальні виклики (Yilmaz, 2025). Ця перспектива набуває актуальності в міжнародних відносинах, оскільки дозволяє інтегрувати права людини в стратегії безпеки на глобальному рівні як науково-практичний інструмент оцінки гуманітарних ризиків. Паралельно розвивається концепція гуманітарної безпеки як конкретизації людської безпеки в гуманітарних контекстах, де її сфера охоплює організаційні, правові та політичні механізми, спрямовані на збереження людського життя та гідності в кризових ситуаціях. Гуманітарна безпека зосереджується на практичних аспектах забезпечення безпеки цивільного населення під час конфліктів та надзвичайних ситуацій, включаючи дотримання міжнародних гуманітарних норм і стандартів, що безпосередньо впливає на проведення міжнародних гуманітарних операцій і співпрацю між державами та міжнародними організаціями. Вона забезпечує спеціалізований аналітичний інструментарій, що дозволяє інтегрувати права людини, гуманітарні принципи та ефективну організацію реагування в складних кризових середовищах, зберігаючи при цьому фокус на особистості як первинному суб'єкті безпеки. У цьому контексті гуманітарна дипломатія постає як окрема, практично-орієнтована концепція міжнародних відносин, що визначає процеси переговорів, комунікації та впливу державних і недержавних акторів з метою досягнення гуманітарних цілей. Цей підхід виходить за межі традиційної дипломатії, оскільки спрямований не на політичний діалог між державами, а на захист і підтримку населення, постраждалого від збройних конфліктів або гуманітарних катастроф. Гуманітарна дипломатія є багатогранною: вона охоплює переговори щодо безпечного доступу до гуманітарних зон, сприяння дотриманню міжнародних правових норм, захист вразливих груп – дітей, жінок, біженців – та створення умов для ефективної гуманітарної допомоги в складних обставинах конфліктів і кризових ситуацій.

Цивільний захист, своєю чергою, є операційним і організаційним механізмом, що перетворює концептуальні засади гуманітарної безпеки на практичні дії. Він охоплює превентивні заходи, заходи реагування та відновлення, спрямовані на захист життя, здоров'я та базових потреб населення в надзвичайних ситуаціях як воєнного, так і природного характеру (Crossley, 2022). Управління цивільним захистом включає планування ризиків, організацію евакуацій, надання допомоги постраждалим, а також заходи з мінімізації вторинних наслідків кризових подій. Цей підхід, застосований у практичних гуманітарних операціях, завжди узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема в контексті координації з міжнародними організаціями цивільного захисту та мережами реагування. European Civil Protection… (n.d.b), наприклад, встановлює рамкові стандарти для співпраці на національному та транскордонному рівнях, що сприяє формуванню оперативних систем реагування відповідно до міжнародних стандартів гуманітарної безпеки. Ці концепції утворюють цілісну логічну систему: людська безпека встановлює широкі теоретичні засади, що включають права людини та гуманітарні потреби як центральні елементи безпеки; гуманітарна безпека трансформує ці вимоги в практичні правові й організаційні рамки; гуманітарна дипломатія формує механізми міжнародного співробітництва для реалізації цих вимог у реальних операціях; а цивільний захист слугує операційним середовищем, де ці концептуальні ідеї втілюються на практиці у відповідь на надзвичайні виклики. Така інтеграція теоретичних і практичних аспектів уможливлює системну взаємодію між національними та міжнародними акторами в гуманітарних контекстах міжнародних відносин, що необхідно для розуміння моделей гуманітарної безпеки та реагування. У Таблиці 1 узагальнено підходи до

гуманітарної безпеки та демократичне розуміння ролі служб цивільного захисту, виокремлено концептуальні відмінності та спільні механізми між теоретичними моделями та практичними функціями.

Таблиця 1. Порівняльний огляд підходів до гуманітарної безпеки та ролі служб цивільного захисту

Параметр	Концепція людської безпеки	Гуманітарна безпека	Цивільний захист
Об'єкт захисту	Особистість і суспільство	Цивільне населення в умовах кризи	Населення та інфраструктура в надзвичайних ситуаціях
Основна мета	Зниження загроз для життя та свобод людини	Забезпечення гуманітарних потреб і прав людей	Захист життя, здоров'я та майна в надзвичайних ситуаціях
Ключові сфери уваги	Інтеграція правових, соціальних та економічних аспектів безпеки	Практичне реагування та захисні заходи	Планування, реагування, відновлення
Учасники	Держави, міжнародні організації, неурядові організації	Держави, міжнародні гуманітарні місії	Національні органи, міжнародні партнери
Правова база	Міжнародне право прав людини та гуманітарне право	Міжнародні гуманітарні норми, права людини	Національне та міжнародне гуманітарне право

Джерело: складено автором на основі N. Crossley (2022), O.V. Gorban & R.V. Martych (2024), A.G Yilmaz (2025), European Civil Protection… (n.d.b)

Проаналізовані підходи свідчать про те, що академічна парадигма гуманітарного виміру міжнародних відносин поєднує теоретичні засади захисту людини, організаційні моделі реагування та практичні інструменти мінімізації наслідків кризових ситуацій. У рамках міжнародних відносин ДСНС дедалі більше функціонує не лише як складова внутрішньої системи безпеки, а й як інституційний гуманітарний актор, інтегрований у багаторівневі механізми цивільного захисту, кризового реагування та постконфліктного відновлення. Правова база діяльності ДСНС у гуманітарному вимірі міжнародних відносин формується на перетині національного законодавства України та міжнародних правових режимів цивільного захисту. Ключовими законодавчими актами є Law of Ukraine No. 1192-XIV (1999), Civil Protection Code of Ukraine (2013) та Law of Ukraine No. 389-VIII (2015), які визначають правові підстави для участі державних органів у наданні, координації та розподілі гуманітарної допомоги, включаючи міжнародну складову. Саме Кодекс цивільного захисту визначає ДСНС як центральний орган виконавчої влади у сфері цивільного захисту, тим самим створюючи правову основу для її міжнародного співробітництва.

Одним із чинників є законодавче уточнення повноважень ДСНС у контексті євроінтеграції України. Вступ України 20 квітня 2023 року до Механізму цивільного захисту ЄС закріпив формальний правовий статус України як повноправного учасника спільної гуманітарної системи реагування ЄС (Ukraine joins the EU Civil Protection Mechanism, 2023). Відповідно до рішень Уряду України, ДСНС визначено національним координатором участі в цьому Механізмі, що надає Службі повноваження ініціювати міжнародну допомогу, брати участь у спільному оперативному плануванні та обмінюватися ресурсами й оперативною інформацією з Європейською комісією та державами – членами ЄС (The civil protection system…, 2024). У міжнародно-правовому контексті діяльність ДСНС регулюється низкою двосторонніх і багатосторонніх угод у сфері цивільного захисту, попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків. Важливе значення також мають Framework Convention on Civil Defense Assistance (2000) та реалізація положень Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 (2015), який прямо визначає роль національних служб цивільного захисту як гуманітарних акторів на місцевому рівні. Ця роль є наслідком структурних трансформацій у системі цивільного захисту України, а також зумовлена безпрецедентними гуманітарними викликами, що постали перед населенням країни. За оцінками European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (2025), до 2025 року понад 12,7 млн людей в Україні потребуватимуть гуманітарної допомоги внаслідок війни, руйнування інфраструктури та переміщення населення. У функціональному відношенні ДСНС виступає одним із національних координаторів приймання та розподілу міжнародної підтримки у сфері цивільного захисту. Участь України в Механізмі цивільного захисту ЄС формально інтегрувала ДСНС у структури координації європейської гуманітарної допомоги, забезпечивши доставку та розподіл понад 140 000 тонн критично важливого обладнання та матеріальних ресурсів – від пожежних машин до генераторів і медичного обладнання – з автоматизованим логістичним розподілом через хаби в Польщі, Румунії та Словаччині (Over 140,000 tonnes of life-saving…, 2024). Ці поставки організовувалися за процедурою, згідно з якою ДСНС, діючи як національний координатор, формулює запити на потреби та здійснює приймання й розподіл критичних ресурсів між регіональними підрозділами, включаючи Київську область.

Гуманітарний характер діяльності ДСНС також проявляється у координації з міжнародними гуманітарними агентствами та неурядовими організаціями, які, зокрема, реалізують проєкти підтримки громад, програми евакуації та медичні ініціативи. Відповідно до The Ukrainian Red Cross… (2025), ДСНС організувала спільні координаційні наради з Українським Червоним Хрестом і представниками ООН щодо підготовки до тривалих перебоїв у електропостачанні – питання, яке є частиною гуманітарної допомоги в зимовий період, зважаючи на систематичні удари по енергетичній інфраструктурі. Така координація має практичний вимір, оскільки передбачає обмін інформацією про місцеві гуманітарні потреби, визначення пріоритетів розподілу ресурсів та спільне планування реагування на надзвичайні сценарії, що відповідає стандартам інтегрованого гуманітарного підходу, зокрема в рамках Гуманітарних кластерів реагування Міжвідомчого

постійного комітету (Humanitarian Bulletin, 2023). Залучення ДСНС до гуманітарної допомоги розширилося не лише в частині фізичного передавання обладнання та техніки, а й у забезпеченні місцевої доставки гуманітарних вантажів до постраждалих громад. Під час операції з надання допомоги Україні Механізм цивільного захисту ЄС забезпечив доставку понад 155 000 тонн різноманітної допомоги, включаючи мобільні шпиталі, засоби індивідуального захисту, засоби зв'язку та генератори, які безпосередньо застосовуються в кризових ситуаціях (New €148 million EU..., 2025). Варто зазначити, що цей механізм також сприяє евакуації пацієнтів для спеціалізованого лікування до медичних закладів Європи – понад 4700 пацієнтів станом на 2025 рік, – що безпосередньо пов'язане з гуманітарними наслідками війни, а не лише з технічними аспектами реагування (War in Ukraine triggered largest..., 2025). Роль ДСНС у міжнародних гуманітарних відносинах полягає не лише у виконанні функцій логістичного приймання та розподілу допомоги, а й у формуванні національних даних про потреби, які складають основу міжнародних стратегій підтримки. Це впливає на базову модель міжнародного гуманітарного співробітництва, оскільки дозволяє Україні спільно зі структурами на кшталт Механізму цивільного захисту ЄС та іншими гуманітарними партнерами адаптувати міжнародні гуманітарні стандарти до національного контексту та реалій війни.

Конкретні приклади свідчать про те, що модель співпраці ДСНС із міжнародними гуманітарними організаціями є багатогранною: вона охоплює як логістику гуманітарних вантажів, так і пряму координацію з гуманітарними агентствами на місцях (забезпечення доставки допомоги внутрішньо переміщеним особам, постраждалим і вразливим групам населення). Це відповідає гуманітарному підходу, який підкреслює роль національних служб як «першореагувальників» – не лише в технічному реагуванні, а й в організації гуманітарних коридорів, підтримці базових послуг та наданні первинної допомоги вразливим групам, яку в кризових ситуаціях зазвичай підтримують міжнародні оператори. Діяльність ДСНС у гуманітарному вимірі міжнародних відносин базується на синергії національних можливостей і міжнародних ресурсів, де ДСНС не лише отримує допомогу, а й формує рамки її застосування в Україні. Така співпраця дозволяє не лише рятувати людські життя та полегшувати гуманітарні страждання, а й розвивати більш гнучкий і адаптований державний механізм реагування на надзвичайні гуманітарні виклики. Цей процес перетворює ДСНС із національного інструменту реагування на партнера міжнародних гуманітарних організацій, здатного до ефективної інтеграції в європейські та глобальні системи цивільного захисту, роблячи практичний і конкретний внесок у рятувальні операції для цивільного населення.

Міжнародна гуманітарна діяльність ДСНС у Київській області. В академічному дискурсі діяльність Головного управління ДСНС у Київській області в умовах повномасштабної війни слід розглядати крізь призму практичного виконання завдань цивільного захисту в екстремальних умовах конфлікту. Основні напрями гуманітарної діяльності – реагування на надзвичайні ситуації, евакуація цивільного населення, ліквідація наслідків руйнувань і пряма підтримка під час масштабних ударів – є взаємопов'язаними елементами комплексної системи безпеки громадян регіону. Реагування передбачає оперативне виявлення, оцінку та нейтралізацію наслідків ударів противника по житлових кварталах, критичній інфраструктурі та інших об'єктах, що становлять загрозу безпеці населення. Так, відповідно до оперативних звітів, після масованих ударів по Київській області ДСНС активно залучена до ліквідації наслідків обстрілів у Вишгородському, Бориспільському, Білоцерківському, Бучанському та Обухівському районах, включаючи гасіння пожеж, рятування постраждалих і забезпечення пожежної безпеки (робота ведеться безперервно у відповідь на нові загрози) (Burych, 2025). Такі операції вимагають високого ступеня координації між аварійно-рятувальними командами, місцевими органами влади та об'єктами критичної інфраструктури. Евакуація населення як гуманітарна діяльність у воєнний час здійснюється шляхом координації між ДСНС та іншими державними органами для забезпечення безпеки евакуйованих. Статистичні дані про загальнонаціональні операції з евакуації свідчать про те, що в період з 1 червня по 31 жовтня 2025 року понад 121 500 осіб, включаючи більш як 14 000 дітей і понад 4000 осіб з обмеженою мобільністю, були переміщені з активних зон бойових дій до більш безпечних регіонів України (Statistics of evacuation of the population..., 2025). Хоча ці дані не деталізовані окремо для Київської області, вони охоплюють випадки евакуації цивільного населення із зон підвищеної загрози для життя, що потребують залучення спеціальних груп ДСНС для супроводу та логістичної підтримки. Такі операції передбачають використання транспорту, медичного забезпечення, ідентифікацію осіб з особливими потребами та надання психологічної підтримки. Ліквідація наслідків ворожих ударів є функцією гуманітарної діяльності Служби, безпосередньо пов'язаною з реагуванням на ситуацію та підтримкою базових потреб населення. В умовах масованих ракетних і дронових ударів по Києву та прилеглих районах рятувальники ДСНС проводили роботи з розбору завалів, гасіння пожеж і надання невідкладної допомоги постраждалим, що безпосередньо знижує рівень вторинних ризиків для цивільного населення. Операції включають пошук і рятування постраждалих, моніторинг стійкості житлових будівель і координацію з медичними службами для надання екстреної допомоги. Ці дії безпосередньо сприяють збереженню людських жертв і мінімізації довгострокових гуманітарних втрат, що відповідає підходам цивільного захисту до охорони населення під час інтенсивних бойових дій.

Захист цивільного населення як інтегрована функція включає забезпечення безперервності надання основних послуг, організацію тимчасових укриттів і надання гуманітарної допомоги. У Київській області функціонує мережа «пунктів незламності», що забезпечують жителів базовою підтримкою, включаючи доступ до пунктів обігріву, електроенергії, засобів зв'язку та психологічної допомоги в кризових ситуаціях (Tumanova, 2025). Така діяльність стає критично

важливою в умовах часткових або тривалих перебоїв у електропостачанні та підвищених ризиків для життя в холодну пору року, коли пошкодження інфраструктури перешкоджає доступу до предметів першої необхідності. Функціональна взаємозалежність цих напрямів полягає в тому, що ефективне реагування створює умови для безпечної евакуації та успішного відновлення, тоді як системи цивільного захисту забезпечують безпеку та мінімізують гуманітарні втрати на всіх стадіях надзвичайних ситуацій. Такий підхід дозволяє оцінювати комплексну діяльність ДСНС Київської області не просто як локальні операції, а як невід'ємну частину гуманітарного реагування держави в умовах повномасштабної війни та гострих криз. Регіональні служби цивільного захисту розглядаються як практичні актори реалізації гуманітарної безпеки, оскільки саме на місцевому рівні відбувається безпосередній контакт із цивільним населенням у зонах збройного конфлікту. Для Київської області ця логіка набула практичного виміру після масового руйнування цивільної інфраструктури у 2022 році, коли підрозділи ДСНС регіону стали центральним елементом гуманітарного реагування в ході деокупації постраждалих громад (Avramuk, 2024). Аналітичні оцінки свідчать про те, що регіональний рівень цивільного захисту є необхідним для трансформації міжнародних гуманітарних норм у практичні дії, оскільки саме місцеві служби забезпечують оперативну ефективність, адаптивність і контекстуальну чутливість гуманітарних інтервенцій (McCann *et al.*, 2021).

У 2023 році в Україні було обстежено близько 275 000 гектарів потенційно небезпечних територій, що відображає перехід до системного масштабування протимінної діяльності після деокупації значних площ, у тому числі в Київській області (Humanitarian demining: more than 21 thousand…, 2024). Станом на 2025 рік обстежена площа становила близько 206 500 гектарів, що вказує на інституціоналізацію процесів нетехнічного та технічного обстеження за участю міжнародної підтримки та механізмів координації (Ukraine humanitarian needs…, 2025). Наприкінці 2023 року кількість сертифікованих операторів протимінної діяльності становила близько 26. Станом на 27 травня 2025 року кількість сертифікованих операторів зросла до 101, що свідчить про розширення можливостей національної системи розмінування та її інтеграцію в міжнародні стандарти IMAS. У 2025 році підрозділи ДСНС провели близько 491 800 аварійно-рятувальних операцій, що є показником високої інтенсивності реагування на наслідки ракетних ударів, обстрілів та інших воєнних надзвичайних ситуацій. У рамках цих операцій було врятовано 7757 осіб, що підтверджує збереження людського життя як центральної функції Служби в умовах затяжної фази війни (Pysarenko, 2025). Тенденція щодо міжнародних навчальних програм свідчить про збільшення їх кількості після 2023 року (від поодиноких ініціатив у 2022 році до щонайменше трьох масштабних програм у 2025 році), що вказує на інституційну гуманізацію діяльності ДСНС та її адаптацію до протоколів Консультативної групи ООН з міжнародного пошуку і рятування, Механізму цивільного захисту ЄС і стандартів міжвідомчої координації. У 2025 році обсяг задекларованої фінансової та технічної підтримки склав понад 270 мільйонів євро, що свідчить про довгострокову зацікавленість партнерів у відновленні безпеки та інфраструктури України (Ukraine humanitarian needs…, 2025). Інституційна інтеграція регіональної ДСНС Київської області в міжнародну гуманітарну архітектуру через стандартизацію процедур, нарощування потенціалу та мобілізацію зовнішніх ресурсів забезпечує створення безпечного середовища та зниження довгострокових ризиків для цивільного населення. Саме поєднання заходів зі збереження людських жертв, систематичного розмінування та інституційної інтеграції перетворює діяльність регіонального підрозділу ДСНС із технічного реагування на наслідки бойових дій на складову національної моделі людської безпеки в умовах війни та повоєнної відбудови.

У науковому аналізі діяльність ДСНС Київської області в період воєнного часу представлена через низку кількісних і якісних показників, що відображають масштаби гуманітарних заходів, тенденції розвитку та наявні проблемні аспекти. Згідно з офіційними джерелами, в межах Київської області піротехніки Служби знешкодили понад 75 000 вибухонебезпечних предметів і провели розмінування значної кількості об'єктів, включаючи автомагістралі, домогосподарства та об'єкти критичної інфраструктури, що безпосередньо вплинуло на відновлення безпечного пересування та зниження ризиків для місцевого населення (Demining of Kyiv region…, 2022). Відповідно до офіційних даних Державної служби України з надзвичайних ситуацій, за 11 місяців 2025 року в Київській області зафіксовано 7991 пожежу, що на 4,7 % менше, ніж за аналогічний період 2024 року, що корелює із загальнонаціональною тенденцією до зменшення кількості пожеж на 6,1 % (State Emergency Service of Ukraine, 2025). Водночас зменшення кількості інцидентів не супроводжувалося пропорційним скороченням гуманітарних ризиків. Кількість загиблих внаслідок пожеж у Київській області склала 87 осіб, що на 5,7 % менше порівняно з 2024 роком. На відміну від багатьох регіонів, де зафіксовано зростання кількості загиблих (зокрема, Чернігівська область +85,1 %, місто Київ +65,3 %), Київська область увійшла до обмеженого переліку регіонів, де цей показник знизився. Однак показники травматизму населення демонструють іншу тенденцію. У Київській області у 2025 році 148 осіб дістали травм, що перевищує показник 2024 року (133 особи) і відображає загальнонаціональну тенденцію до зростання рівня травматизму під час пожеж. Показником гуманітарної ролі Головного управління ДСНС у Київській області є його участь у збереженні матеріальних і життєзабезпечувальних ресурсів. У 2025 році під час гасіння пожеж по всій країні було збережено матеріальні цінності на суму понад 16,6 млрд грн. Зважаючи на те, що Київська область належить до регіонів з високою часткою пожеж на об'єктах господарської діяльності та критичній інфраструктурі (3,7 % від загальної кількості пожеж), гуманітарний вплив діяльності регіональних підрозділів ДСНС полягає не лише в порятунку людських жертв, а й у запобіганні вторинним соціально-економічним кризам, спричиненим втратою житла, робочих місць і базових послуг. Окремої уваги потребує чинник

надзвичайних ситуацій воєнного походження. У 2025 році в Україні зафіксовано 8509 пожеж, спричинених вибухами внаслідок бойових дій (+16,9 %). Для Київської області цей чинник має виражений гуманітарний вимір, оскільки пожежі такого типу супроводжуються масовими евакуаціями, необхідністю тимчасового розміщення населення та психосоціальною підтримкою постраждалих. У цьому контексті діяльність ДСНС виходить за межі традиційного пожежогасіння та набуває ознак гуманітарного реагування, порівнянного з практиками міжнародних організацій у сфері управління надзвичайними ситуаціями (State Emergency Service of Ukraine, 2025).

Це підтверджується участю представників ДСНС Київської області в міжнародних форумах і навчальних заходах з європейськими та гуманітарними партнерами, де розглядаються питання стандартизації процедур реагування, універсальних протоколів оцінки потреб і координації гуманітарних коридорів у кризових ситуаціях, включаючи логістику поставок, залучення громад та обмін даними про ризики і потреби. Такі заходи мають як академічні, так і практичні переваги, оскільки дозволяють регіональним підрозділам ДСНС впроваджувати міжнародні стандарти у власну практику, підвищуючи тим самим якість надання допомоги та оперативну координацію між різними акторами (Forum to be held in Kyiv…, 2025). Ще одним аспектом є спільні практичні тренування та навчання за участю міжнародних партнерів. Масштабні тактичні та спеціалізовані навчання, що проходили в регіоні за участю представників офісу Німецького товариства міжнародного співробітництва, експертів з цивільного захисту Посольства Франції, представників Шведського агентства цивільної готовності та інших міжнародних делегацій, створили платформу для обміну тактичними моделями, інформацією про ефективні практики та формування довірчих відносин між службами (The civil protection system…, 2024). Аналітично, залучення Київської області свідчить про те, що саме на місцевому рівні відбувається інтеграція міжнародних гуманітарних стандартів у конкретну оперативну діяльність, що підвищує якість гуманітарного реагування. Цей процес має два виміри: перший – функціональний, коли міжнародні протоколи та навчання інтегруються в щоденну діяльність регіональних підрозділів ДСНС (наприклад, прийняття єдиних стандартів реагування на виявлення та знешкодження вибухових об'єктів, планування евакуації та управління логістикою гуманітарної допомоги); другий – інституційний, коли регіональні підрозділи ДСНС інтегруються в міжнародні платформи обміну даними та кращими практиками, що сприяє формуванню в Україні мережі готовності до надзвичайних ситуацій європейського рівня. Акцент на міжнародному вимірі гуманітарної ролі ДСНС у Київській області також простежується в контексті розвитку нових архітектур гуманітарної допомоги та реагування. Так, у червні 2025 року в столиці відбувся форум «Гуманітарна архітектура та розвиток системи цивільного захисту в Україні», який зібрав представників державних служб, міжнародних гуманітарних організацій і сектору громадянського суспільства для обговорення моделі цивільного захисту в контексті сучасних викликів та інтеграції в механізми реагування ЄС (The Civil Protection Forum…, 2025). Дискусії на таких форумах підкреслюють необхідність комплексного, а не фрагментарного підходу до гуманітарного реагування, де міжнародні партнери сприяють налагодженню механізмів оперативного управління надзвичайними ситуаціями в гарячих точках, таких як Київська область, через відпрацьовані канали обміну інформацією та координації дій (Development of civil protection…, 2025).

Ще одним виміром міжнародних відносин Служби є соціально-гуманітарний вплив її взаємодії з міжнародними акторами на рівні громад. Саме на місцевому рівні, наприклад у Київській області, реалізуються програми підтримки громад, включаючи оцінку потреб окремих сімей, підтримку відновлення соціальних послуг і психосоціальну допомогу постраждалим. Ці програми фінансуються або підтримуються міжнародними партнерами, але реалізуються через місцеві підрозділи ДСНС у партнерстві з місцевими органами влади та гуманітарними організаціями, створюючи синергію між міжнародною допомогою та місцевим управлінням ризиками. Саме ця модель співпраці – коли міжнародні ресурси та стандарти спрямовуються на місцевий рівень через участь регіональних підрозділів ДСНС у системах обміну інформацією, спільних навчальних заходах і координаційних платформах – слугує індикатором зрілості гуманітарного потенціалу України. Вона дозволяє не лише ефективніше мінімізувати гуманітарні ризики, а й формувати нову якість гуманітарних відносин між Україною та міжнародним співтовариством, де регіони, а не лише центральні органи влади, виступають активними партнерами у реалізації гуманітарної політики. Це означає, що саме через міжнародне співробітництво на регіональному рівні (як у випадку ДСНС Київської області) формується стійка система готовності до кризових ситуацій, заснована на інтегрованих міжнародних підходах і місцевій адаптації – чинник не лише негайного реагування, а й постконфліктного відновлення населення та інфраструктури.

Проведений аналіз дає підстави для обґрунтованого висновку про те, що впродовж 2022-2025 років ДСНС Київської області утвердилася як системний регіональний актор у гуманітарному вимірі міжнародних відносин України. Її діяльність еволюціонувала від переважно технократичного реагування на надзвичайні ситуації до комплексного гуманітарного управління, спрямованого на захист життя, психічного благополуччя та базових умов проживання цивільного населення в умовах війни та постконфліктної нестабільності. Емпіричні дані, зокрема динаміка реагування на наслідки бойових дій, масштаби психологічної підтримки, показники гуманітарного розмінування та обстеження аварійної інфраструктури, свідчать про поступовий перехід від фази екстреного реагування до стабілізаційно-відновлювального підходу. Ця трансформація відповідає концепціям людської безпеки, локалізації та стійкості, що домінують у міжнародному гуманітарному дискурсі та визначають ефективність гуманітарних інститутів через їх здатність знижувати структурну вразливість суспільства, а не лише усувати наслідки криз. У ширшому контексті міжнародних

відносин діяльність Головного управління ДСНС України у Київській області демонструє, що регіональний рівень стає простором практичної реалізації гуманітарних зобов'язань держави. Інтеграція в механізми ЄС, координація з агентствами ООН і використання міжнародних стандартів оцінки ризиків формують інституційну довіру до України як відповідального гуманітарного актора, здатного забезпечити безпеку цивільного населення навіть в умовах затяжної війни. Таким чином, гуманітарну діяльність ДСНС Київської області можна концептуально й емпірично інтерпретувати як складову формування нової гуманітарної архітектури України, в рамках якої місцеві інститути відіграють системоутворюючу роль. Війна та повоєнна відбудова перетворюють регіональний вимір цивільного захисту з другорядного елемента державної політики на центральну складову гуманітарного позиціонування України в системі міжнародних відносин.

Обговорення

Дослідження виявило, що діяльність Головного управління ДСНС України в Київській області у 2022-2025 роках набула ознак комплексного гуманітарного інституту, інтегрованого в міжнародну систему реагування, що вийшло за межі традиційного технократичного мандату служби цивільного захисту. Отримані результати дозволили співвіднести емпіричні показники регіональної діяльності з концепціями гуманітарної безпеки, локалізації допомоги та інституційної стійкості, забезпечивши підґрунтя для порівняння з академічними роботами, присвяченими функціонуванню систем цивільного захисту та гуманітарних акторів в умовах воєнного часу. Правові та управлінські засади функціонування системи цивільного захисту, окреслені O. Kasian (2024), засвідчили, що ефективність реагування залежала від чіткості нормативно-правових рамок, рівня міжінституційної координації та ресурсного потенціалу. У цій роботі система цивільного захисту розглядалася переважно як державний інструмент управління ризиками, де міжнародне співробітництво виступало допоміжним чинником модернізації. На відміну від цього, проведене дослідження показало, що у випадку ДСНС Київської області міжнародна складова перестала бути другорядною та набула структуруючого значення. Участь у Механізмі цивільного захисту ЄС, координація гуманітарних потоків і залучення до міжнародних навчальних програм перетворили регіональний підрозділ на ключовий елемент міжнародної гуманітарної логістики. Таким чином, на відміну від регуляторно-орієнтованого підходу дослідника, у роботі виявлено зміщення акцентів від формально-правових рамок до фактичної інтеграції в наднаціональні гуманітарні архітектури. Робота L. Sandström (2025), присвячена управлінню ризиками гуманітарної безпеки в діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста та Товариства Червоного Хреста України, продемонструвала, що ефективність гуманітарних організацій у контексті воєнного часу визначалася балансом між централізованими принципово-орієнтованими моделями та децентралізованими місцевими мережами. Це дослідження підкреслило важливість етичного виміру, гнучкості та адаптивності гуманітарних структур. Проведене дослідження підтвердило актуальність цих висновків стосовно діяльності ДСНС Київської області, проте виявило ширший інституційний спектр гуманітарної адаптивності. На відміну від суто гуманітарних організацій, ДСНС функціонує одночасно як державний правозастосовний орган, гуманітарний виконавець і міжнародний координатор. Аналіз динаміки аварійно-рятувальних операцій, гуманітарного розмінування та взаємодії з населенням виявив, що регіональний підрозділ поєднує централізоване управління з децентралізованими механізмами залучення громад. Це дозволяє поширити висновки L. Sandström щодо адаптивності гуманітарних структур на сферу державних служб цивільного захисту, які раніше вважалися менш гнучкими інститутами.

Y. Mykytyn *et al.* (2023) описали функціонування єдиної державної системи цивільного захисту України в умовах подвійного правового режиму та гібридних загроз, акцентуючи на надзвичайному навантаженні на служби та необхідності одночасного виконання завдань в умовах війни і підготовки до відновлення. Дане дослідження підтверджує ці висновки на регіональному рівні, водночас розширюючи їх гуманітарний вимір. Тоді як дослідники зосередилися на технічних і правових викликах, аналіз діяльності ДСНС Київської області показав, що подвійний режим функціонування мав не лише оперативні, а й гуманітарні наслідки. Пік викликів на аварійно-рятувальні операції в період активних бойових дій і подальше нарощування масштабів операцій з розмінування засвідчили поступовий перехід від режиму виживання до режиму стабілізації людської безпеки. Це дозволило інтерпретувати регіональну діяльність не просто як виконання воєнних завдань, а як закладання фундаменту повоєнної гуманітарної стійкості. У контексті порівняння з підходами, викладеними в статті A.N. Adamu (2023), дане дослідження продемонструвало альтернативний механізм гуманітарного реагування в умовах інституційного паралічу глобальних структур безпеки. Тоді як автор зосередився на макрорівні гуманітарного втручання та обґрунтував необхідність прямого військового втручання як єдиного ефективного інструменту захисту цивільного населення в умовах глухого кута в Раді Безпеки ООН, результати даного дослідження показали, що за відсутності класичного гуманітарного втручання відбулося посилення ролі державних гуманітарних інститутів на регіональному рівні. Головне управління ДСНС України в Київській області виконує компенсаторну функцію в системі захисту цивільного населення, забезпечуючи гуманітарні результати через розмінування, аварійно-рятувальні операції, збереження критичної інфраструктури та координацію міжнародної допомоги. Таким чином, на відміну від нормативно-орієнтованої логіки відповідальності щодо захисту, акцентованої в роботі A.N. Adamu, дане дослідження продемонструвало ефективність «де-факто гуманітарного реагування» через місцеві інститути, інтегровані в міжнародні механізми без застосування зовнішньої військової сили.

Порівняння з результатами O. Khmelevska (2023) виявило концептуальну спорідненість, але різний рівень аналітичної деталізації. Дослідниця окреслила

трансформацію гуманітарної діяльності в Україні як формування нового гуманітарного простору, що поєднує міжнародні стандарти та національні ініціативи, зосередившись на макрорівні інституційних і фінансових процесів. Дане дослідження конкретизувало ці положення на прикладі ДСНС Київської області, продемонструвавши, як абстрактний «новий гуманітарний простір» реалізується через оперативну діяльність регіонального підрозділу. Зростання обсягів гуманітарного розмінування, стабілізація показників смертності від пожеж, участь у міжнародних навчальних програмах і координація гуманітарних потоків засвідчили, що регіональний рівень став ареною матеріалізації змін, описаних O. Khmelevska. Таким чином, дослідження не лише підтверджує тезу про синергію між міжнародними та національними гуманітарними механізмами, а й демонструє, що саме служби цивільного захисту слугували інфраструктурним фундаментом цієї синергії. V.V. Tiutiunyk *et al*. (2023) висвітлили внутрішні організаційні виклики, що постали перед Єдиною державною системою цивільного захисту в умовах воєнного часу, зокрема питання координації, антикризового управління та міжвідомчої взаємодії. Дослідження підтвердило актуальність цих викликів, доповнивши їх гуманітарним і міжнародним виміром. Тоді як дослідники розглядали систему цивільного захисту переважно як національний механізм реагування, результати аналізу діяльності ДСНС Київської області показали, що організаційна ефективність регіонального підрозділу безпосередньо пов'язана з його включенням у міжнародні координаційні мережі. Саме участь у Механізмі цивільного захисту ЄС, доступ до міжнародної експертизи та спільні навчальні програми частково компенсують структурні обмеження, виявлені V.V. Tiutiunyk *et al.*, і сприяють підвищенню стійкості регіональної системи реагування. Порівняння результатів дослідження зі статтею S. Poroka (2025) виявляє як концептуальну наступність, так і розширення кола порушених питань. Дослідник зосередився на системних управлінських дисфункціях у ДСНС у сфері міжвідомчої координації, інтерпретуючи Службу переважно в рамках внутрішньої архітектури безпеки. На відміну від цього, дане дослідження показало, що в умовах повномасштабної війни саме ці координаційні виклики стали точками інституційного зростання, а не лише обмеженнями. Аналіз діяльності ДСНС у Київській області засвідчив, що співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями, зокрема через Механізм цивільного захисту ЄС, частково компенсувала управлінські прогалини, виявлені автором. Встановлено, що регіональний підрозділ у Київській області функціонує як оперативний хаб, де міжвідомча координація реалізується не лише формально, а через практичну синхронізацію дій із військовими адміністраціями, місцевими органами влади та міжнародними донорами. Таким чином, дане дослідження доповнює висновки S. Poroka, демонструючи, що в умовах воєнного часу ДСНС еволюціонувала від проблемно-орієнтованої бюрократичної структури до гнучкого гуманітарного інтерфейсу між державою, громадами та міжнародними партнерами.

Порівняння результатів із концептуальною схемою, запропонованою M. Constantinescu *et al*. (2024), виявило високий ступінь теоретичної узгодженості, проте різний аналітичний масштаб. Дослідники розглядали людську безпеку як елемент оборонних стратегій і військових операцій, підкреслюючи необхідність інтеграції гуманітарного виміру в безпекову політику загалом. Дане дослідження конкретизувало ці положення на рівні повсякденної оперативної практики цивільного захисту. Емпіричні дані про діяльність ДСНС Київської області засвідчили, що концепція людської безпеки реалізується не лише декларативно, а через систематичні дії з мінімізації ризиків для цивільного населення: розмінування територій, забезпечення функціонування критичної інфраструктури, евакуація населення та запобігання вторинним катастрофам. На відміну від військово-стратегічного фокусу M. Constantinescu *et al.*, дане дослідження показало, що саме служби цивільного захисту стали провідниками гуманітарної логіки в контексті урбанізованого конфлікту, зокрема в регіоні, який поєднував безпосередню загрозу бойових дій зі статусом тилового логістичного центру. Це дозволяє інтерпретувати діяльність ДСНС Київської області як приклад практичної реалізації людської безпеки поза межами суто оборонного дискурсу.

Порівняння з роботою M. Sitsinska *et al*. (2021) виявило часову та контекстуальну асиметрію, яка, однак, посилює аналітичну цінність зіставлення. Автори досліджували гуманітарну безпеку як теоретичну складову національної безпеки в контексті гібридних загроз і передконфліктної нестабільності, формуючи нормативні рамки для державної політики. Дане дослідження показало, що після 2022 року ці теоретичні положення набули практичного виміру саме через діяльність інститутів цивільного захисту. Аналіз функціонування Головного управління ДСНС у Київській області засвідчив, що гуманітарна безпека перестає бути абстрактною категорією і перетворюється на систему конкретних оперативних рішень, спрямованих на збереження життя, соціальної стабільності та матеріальних основ громад. На відміну від алгоритмічного підходу M. Sitsinska *et al*., зосередженого на програмному плануванні, дане дослідження продемонструвало адаптивний, кризово-орієнтований характер гуманітарної безпеки, де ключову роль відіграє здатність регіонального підрозділу оперативно реагувати на мінливу конфігурацію ризиків. Загалом, порівняно з розглянутими роботами, дане дослідження показало, що Головне управління ДСНС України у Київській області у 2022-2025 роках функціонує не лише як елемент національної системи реагування, а як інституційний провайдер гуманітарної безпеки, інтегрований у міжнародний контекст. На відміну від попередніх досліджень, які або зосереджувалися на управлінських питаннях, або залишалися в межах теоретичних моделей, результати аналізу продемонстрували багатовимірну гуманітарну роль регіонального підрозділу, що поєднує дії на місцевому рівні, міжнародну координацію та стратегічний вплив на зниження структурної вразливості громад. Це дозволяє інтерпретувати діяльність Головне управління ДСНС України у Київській області

як один із практичних механізмів реалізації гуманітарного виміру міжнародних відносин України в умовах повномасштабного вторгнення.

Висновки

На основі аналізу діяльності ДСНС, зокрема її регіонального підрозділу в Київській області, в умовах повномасштабного вторгнення дане дослідження дозволило сформулювати низку академічних висновків, що розкривають трансформацію Служби в контексті гуманітарного виміру міжнародних відносин. Встановлено, що діяльність ДСНС перестала бути виключно внутрішньою функцією технократичного реагування на надзвичайні ситуації та еволюціонувала в комплексну гуманітарну місію. Ця трансформація ґрунтувалася на поєднанні національного правового мандату з практичним залученням до міжнародних рамок, зокрема Механізму цивільного захисту ЄС, до якого Україна приєдналася у 2023 році. Аналіз динаміки показників – зокрема кількості викликів на аварійно-рятувальні операції, яка досягла піку в періоди активних бойових дій, та зростання обсягів гуманітарного розмінування в наступні періоди, – засвідчив поступовий перехід Служби від логіки екстреного реагування до логіки стабілізації та відновлення безпечного середовища проживання, що є ключовим для гуманітарного підходу. Дослідження виявило, що гуманітарна роль ДСНС проявлялася не лише в оперативній діяльності, а й у здатності формувати та представляти національні дані про потреби на міжнародному рівні, тим самим впливаючи на вироблення міжнародних гуманітарних стратегій на користь України. Участь представників Служби, зокрема з Київської області, у міжнародних форумах, навчальних заходах і масштабних спільних навчаннях з європейськими партнерами сприяла інтеграції міжнародних стандартів в оперативні процедури та формуванню довіри, що є фундаментом для довгострокового інституційного співробітництва. Аналіз кількісних даних підкреслив складний, багатовимірний характер гуманітарних ризиків у воєнний час. Це підтвердило, що діяльність ДСНС мала виражений гуманітарний вплив, що виходив за межі безпосереднього порятунку людських жертв, включаючи запобігання вторинним соціально-економічним катастрофам через збереження матеріальних цінностей і критичної інфраструктури. Таким чином, Служба функціонувала як буфер, що знижує структурну вразливість громад. Подальші дослідження мають зосередитися на емпіричних студіях, включаючи польові спостереження та інтерв'ю з рятувальниками, координаторами та отримувачами допомоги, для вивчення оперативних викликів, адаптації міжнародних протоколів і впливу діяльності ДСНС на стійкість громад.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 351.86:327
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.37

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Volodymyr Chernenko[*]
Postgraduate Student
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
08401, 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Ukraine
https://orcid.org/0009-0004-3638-1869

The State Emergency Service of Kyiv region in the context of the humanitarian dimension of Ukraine's international relations

Abstract. The aim of the study was to analyse the transformation of the regional branch of the State Emergency Service in the Kyiv region into a humanitarian actor in the context of a full-scale invasion. The research methodology was based on a combination of regulatory and legal analysis, analysis of official statistics, and institutional and contextual-comparative approaches, which enabled an examination of both the formal mandate and the actual outcomes of the regional branch's humanitarian activities in 2022-2025. The findings of the study showed that the activities of the State Emergency Service of Ukraine in the Kyiv region have evolved from a technocratic response model to a multidimensional humanitarian function. An analysis of operational statistics demonstrated a concentration of humanitarian risks during periods of active hostilities and a subsequent shift towards stabilisation and the restoration of a safe living environment. The study revealed that the regional level served as a platform for the practical implementation of human and humanitarian security concepts. It was found that the service's activities included the collection and dissemination of valid data on humanitarian needs, which were used by international partners for strategic aid planning. The participation of service representatives in international training programmes and coordination platforms facilitated the integration of international standards into day-to-day operational procedures. The results obtained demonstrated that the transformation of the State Emergency Service of Ukraine in the Kyiv region was consistent with global approaches to localising the humanitarian response and enhancing resilience. The practical significance of the study lies in the potential for its findings to be utilised by government bodies, regional civil protection units and international humanitarian partners to improve models of coordination, planning and post-conflict recovery

Keywords: security; resilience; risks; civil protection; crisis response

Introduction

The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has radically transformed the architecture of national security and the humanitarian dimension of the state's international relations, within which civil protection institutions have begun to play a specific role. In these circumstances, the activities of the State Emergency Service of Ukraine (SES), particularly its regional units, go beyond the traditional logic of responding to man-made and natural threats and are taking on the characteristics of a comprehensive humanitarian instrument. The Kyiv region, which simultaneously served as a theatre of active hostilities, an area of widespread destruction and a logistical rear for humanitarian aid, has become a prime example of the integration of domestic civil protection functions with international humanitarian response mechanisms. In this context, an analysis of the activities of the SES of the Kyiv region reveals deeper processes of Ukraine's institutional adaptation to global humanitarian standards, while redefining the role of the regional level in shaping the humanitarian dimension of international relations. The contribution of international organisations to the humanitarian response to the war in Ukraine was analysed in the work by A. Darmayadi *et al.* (2024). The researchers applied the concept of human security and qualitative methods to assess the activities of United Nations Children's Fund and the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees. The results demonstrated that international humanitarian organisations effectively compensated for the state's limited capacity to protect the population during the active phase of the conflict. The authors showed that these organisations' humanitarian programmes became essential for meeting the basic needs of affected groups. The transformation of the EU's role as a result of the war in Ukraine was examined by G.M. Friedrichs & J. Sommer (2024) through the prism of ontological security theory and role theory. The authors conducted

Received: 04.02.2026, Revised: 28.05.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:

Chernenko, V. (2026). The State Emergency Service of Kyiv region in the context of the humanitarian dimension of Ukraine's international relations. *Foreign Affairs*, 36(3), 37-47. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.37.

[*]*Corresponding author (Volod.Chernenko30@outlook.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

a thorough analysis of European Union (EU) documents and demonstrated that the full-scale invasion triggered a crisis of the EU's self-perception as an exclusively normative and civilian power. Adjustment, adaptation, innovation and rejection were identified as types of change in the EU's role models. The study revealed that the humanitarian and security dimensions of EU policy became closely intertwined, which directly influenced the mechanisms of support for Ukraine. The role of local actors in humanitarian logistics was highlighted in the article by R. Konrad *et al.* (2024), which focused on the activities of small volunteer groups in the first weeks of the war. Based on a case study, the authors demonstrated that it was local initiatives that ensured the speed, flexibility and targeted nature of aid in the context of institutional shock. It was established that the management of information, supplies and coordination became the key to the effectiveness of humanitarian operations. P.V. Opanashchuk (2025) identified in his study the key mechanisms and priority areas for integrating Ukraine's humanitarian space into the pan-European framework. The author demonstrated that this process required a comprehensive approach combining government initiatives with international cooperation and security sector reform. The study also highlighted the critical role of cultural policy development and cross-border humanitarian cooperation in strengthening Ukraine's position within the European context.

The professional dimension of the SES's activities was analysed in detail in a study by A.V. Bulaitys (2025) on the reliability of bomb disposal experts. The author conducted a large-scale empirical survey and applied statistical methods to assess staff performance. The results demonstrated a clear link between the level of professional reliability and the practical outcomes of humanitarian demining. The study proved that the human resources capacity of the SES is a critical factor in humanitarian security for both the civilian population and the rescuers themselves. The issue of psychosocial resilience among humanitarian personnel was examined in a study by N. Abujaber *et al.* (2024), which analysed the implementation of the Integrated Model for Supervision. The authors demonstrated that the Integrated Model for Supervision enhanced team cohesion, levels of support and the professional well-being of specialists in acute crisis situations. At the same time, limitations associated with resource shortages and high stress levels were identified. The findings highlighted the issue of institutional support for personnel in humanitarian and rescue services. The impact of political and social narratives on the humanitarian response was examined by Z. Moallin *et al.* (2023). The authors analysed how ideas of solidarity and resistance shaped humanitarian policy priorities and the allocation of resources. It was demonstrated that dominant narratives could indirectly push classic humanitarian principles into the background. The study highlighted the complexity of humanitarian actors' work in the politicised environment of war. The broader context of interstate conflict and its humanitarian consequences was examined in the article by Z.M. Alvi & S. Haider (2024). The authors compared Western and Russian models of warfare and demonstrated that attacks on civilian infrastructure had become a tool of strategic pressure. The study documented a large-scale humanitarian catastrophe caused by the war, in particular mass population displacement. These findings highlighted the role of civil protection institutions as agents in minimising humanitarian losses.

At the same time, academic works have not provided a detailed analysis of the activities of the regional branch of the SES as an institutional element of the humanitarian dimension of Ukraine's international relations. The aim of the article was to theoretically and empirically substantiate the role of the SES of Kyiv region in shaping the humanitarian dimension of Ukraine's international relations in the context of full-scale war. To achieve this objective, the following tasks were identified: to analyse the transformation of the SES's functions within a humanitarian context; to examine the interaction of the regional unit with international humanitarian mechanisms; and to assess the significance of the SES of Kyiv region's activities for the implementation of the concept of humanitarian security.

Materials and Methods

The methodological framework of the study was based on a combination of institutional-analytical, empirical-statistical and contextual-comparative approaches and is guided by the logic of analysing the results of the SES of Kyiv region's activities within the humanitarian dimension of Ukraine's international relations in 2022-2025. The choice of the regional level is due to the fact that the Kyiv region simultaneously serves as a space for primary humanitarian response, a logistics hub for international aid, and a platform for institutional interaction with European and international humanitarian structures. The first stage of the study involved a legal analysis aimed at determining the formal status of the SES within the system of humanitarian relations and civil protection. An examination of the Civil Protection Code of Ukraine (2013), Law of Ukraine No. 1192-XIV (1999) and Law of Ukraine No. 389-VIII (2015) made it possible to outline the legal boundaries of the SES's participation in the coordination of humanitarian flows, the protection of the civilian population and cooperation with international donors. The civil protection system… (2024) provided the basis for a further analysis of the international dimension of the activities of the service's regional units in particular.

The second stage of the methodology involves an institutional analysis of international humanitarian integration, which was applied specifically to explain the growth in international cooperation involving the SES of Kyiv region. To this end, documents and analytical materials from the Ukraine joins the EU Civil Protection Mechanism (2023) regarding Ukraine's accession to the EU Civil Protection Mechanism were utilised, as well as data on the scale of humanitarian supplies in 2022-2025 (European Civil Protection…, n.d.a; n.d.b). Additionally, materials from the War in Ukraine triggered largest… (2025) were utilised, which document the unprecedented nature of the operation in Ukraine. In the third stage, an analysis of official statistics and operational reports was applied, enabling a transition from the normative framework to empirical results. Statistical data from the State Emergency Service of Ukraine (2025) were used to analyse trends in emergency rescue operations, fires and humanitarian

risks, whilst regional reports by M. Burych (2025) served as case studies of localised humanitarian response. Demining of Kyiv region… (2022) were used as the empirical basis for the "area of humanitarian demining" criterion, which allowed this indicator to be interpreted not as a technical one, but as a humanitarian and security indicator. Media resources by A. Tumanova (2025) and O. Pysarenko (2025), which contained statistical data on the work of the SES during the period under study, were also utilised.

The fourth stage of the methodology involved analysing humanitarian impacts and working with the population, in particular the Humanitarian Bulletin (2023) and the Ukraine humanitarian needs and response plan (2025). The fifth stage of the research was carried out through an analysis of inter-institutional humanitarian coordination, drawing on materials from the Forum to be held in Kyiv to discuss… (2025) and The Ukrainian Red Cross… (2025). These sources were used to explain the mechanisms of localising the humanitarian response, the role of regional coordination platforms in Kyiv, and the building of trust among international partners in regional-level governance. In the final stage, contextual-comparative and analytical-synthetic methods were applied, enabling the results to be synthesised within the frameworks of humanitarian security, resilience and disaster risk management. The use of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 (2015) and the United Nations Framework Convention on Climate Change (1992) ensured that the conclusions drawn were consistent with international approaches to humanitarian response and recovery.

Results

Analysis of the SES's activities in the humanitarian dimension of international relations. In academic discourse, the concept of human security is developing as a fundamental paradigm that focuses on the individual legal, social and physical aspects of people's lives in crisis situations. Human security is viewed as a multidimensional security model that encompasses protection from threats related to conflict, famine, disease and economic instability, and forms the basis of the humanitarian response to global challenges (Yilmaz, 2025). This perspective is becoming relevant to international relations as it allows for the integration of human rights into security strategies at the global level as a scientific and practical tool for assessing humanitarian risks. In parallel, the concept of humanitarian security is developing as a concretisation of human security in humanitarian contexts, where its scope encompasses organisational, legal and political mechanisms aimed at preserving human life and dignity in crisis situations. Humanitarian security focuses on the practical aspects of ensuring the safety of the civilian population during conflicts and emergencies, including compliance with international humanitarian norms and standards, which directly influences international humanitarian operations and cooperation between states and international organisations. It provides a specialised analytical lens that allows for the integration of human rights, humanitarian principles and the effective organisation of responses in complex crisis environments, whilst maintaining a focus on individuals as the primary subjects of security. In this context, humanitarian diplomacy emerges as a distinct, practice-oriented concept of international relations, defining the processes of negotiation, communication and influence by state and non-state actors with the aim of achieving humanitarian objectives. This approach goes beyond the scope of traditional diplomacy, as it is focused not on political dialogue between states, but on the protection and support of populations affected by armed conflicts or humanitarian disasters. Humanitarian diplomacy is multifaceted: it encompasses negotiations on safe access to humanitarian zones, the promotion of compliance with international legal norms, the protection of vulnerable groups – children, women, refugees – and the creation of conditions for effective humanitarian aid in the complex circumstances of conflicts and crisis situations.

Civil protection, in turn, serves as an operational and organisational mechanism that translates the conceptual foundations of humanitarian security into practical action. It encompasses preventive, response and recovery measures aimed at protecting the lives, health and basic needs of the population in emergency situations of both a military and natural nature (Crossley, 2022). Civil protection management includes risk planning, organising evacuations, providing assistance to those affected, as well as measures to minimise the secondary consequences of crisis events. This approach, as applied in practical humanitarian operations, is always aligned with international standards, particularly in the context of coordination with international civil protection organisations and response networks. European Civil Protection… (n.d.b), for example, provides framework standards for cooperation at national and cross-border levels, which facilitates the establishment of operational response systems in accordance with international humanitarian security standards. These concepts form a coherent logical system: human security establishes broad theoretical foundations that include human rights and humanitarian needs as central elements of security; humanitarian security translates these requirements into practical legal and organisational frameworks; humanitarian diplomacy shapes the mechanisms of international cooperation to implement these requirements in real-world operations; and civil protection serves as the operational environment where these conceptual ideas are put into practice in response to emergency challenges. Such integration of theoretical and practical aspects enables systematic interaction between national and international actors in the humanitarian contexts of international relations, which is necessary for understanding models of humanitarian security and response. Table 1 summarises approaches to humanitarian security and the democratic understanding of the role of civil protection services, highlighting conceptual differences and common mechanisms between theoretical models and practical functions. The approaches analysed demonstrate that the academic paradigm of the humanitarian dimension of international relations combines the theoretical foundations of human protection, organisational response models and practical tools for minimising the consequences of crisis situations. Within the framework of international relations, the SES is increasingly functioning not only as a component of the domestic security system, but also as an institutional humanitarian actor integrated into multi-level mechanisms of civil

protection, crisis response and post-conflict recovery. The legal framework for the SES's activities in the humanitarian dimension of international relations is formed at the intersection of Ukrainian national legislation and international legal regimes for civil protection. The key legislation includes Law of Ukraine No. 1192-XIV (1999), the Civil Protection Code of Ukraine (2013), and Law of Ukraine No. 389-VIII (2015), which define the legal grounds for the participation of state bodies in the provision, coordination and distribution of humanitarian aid, including the international component. It is the Civil Protection Code that establishes the SES as the central executive body in the field of civil protection, thereby creating the legal basis for its international cooperation.

Table 1. Comparative overview of approaches to humanitarian security and the role of civil protection services

Parameter	Concept of human security	Human security	Civil protection
Object of protection	The individual and society	The civilian population in a crisis	Population and infrastructure in emergencies
Main objective	To reduce threats to human life and freedoms	Ensuring people's humanitarian needs and rights	Safeguarding life, health and property in emergencies
Key focus areas	Integration of legal, social and economic aspects of security	Practical response and protection measures	Planning, response, recovery
Actors	States, international organisations, non-governmental organisations	States, international humanitarian missions	National bodies, international partners
Legal framework	International human rights law and humanitarian law	International humanitarian norms, human rights	National and international humanitarian law

Source: compiled by the author based on N. Crossley (2022), O.V. Gorban & R.V. Martych (2024), A.G Yilmaz (2025), European Civil Protection… (n.d.b)

One factor is the legislative clarification of the powers of the SES's in the context of Ukraine's European integration. Ukraine's accession on 20 April 2023 to the EU Civil Protection Mechanism cemented Ukraine's formal legal status as a full participant in the EU's joint humanitarian response system (Ukraine joins the EU Civil Protection Mechanism, 2023). In accordance with decisions by the Government of Ukraine, the SES has been designated as the national coordinator for participation in this Mechanism, which grants the service the authority to initiate international assistance, participate in joint operational planning, and exchange resources and operational information with the European Commission and EU Member States (The civil protection system…, 2024). In an international legal context, the activities of the SES are governed by a range of bilateral and multilateral agreements in the field of civil protection, emergency prevention and the management of their consequences. Also of significance is the Framework Convention on Civil Defence Assistance (2000) and the implementation of the provisions of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 (2015), which explicitly defines the role of national civil protection services as humanitarian actors at the local level. This role is a consequence of structural transformations in the Ukrainian civil protection system, and is also driven by the unprecedented humanitarian challenges facing the country's population. According to European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (2025) estimates, by 2025, over 12.7 million people in Ukraine will require humanitarian assistance due to the war, infrastructure destruction and population displacement. In terms of the functional scope of its activities, the SES acts as one of the national coordinators for the reception and distribution of international support in the field of civil protection. Ukraine's participation in the EU Civil Protection Mechanism has formally integrated the SES into the structures of European humanitarian aid coordination, enabling the delivery and distribution of over 140,000 tonnes of critical equipment and material resources – ranging from fire engines to generators and medical equipment – with automated logistical distribution via hubs in Poland, Romania and Slovakia (Over 140,000 tonnes of life-saving…, 2024). These deliveries were organised under a procedure in which the SES, acting as the national coordinator, formulates requests for requirements and carries out the receipt and distribution of critical resources among regional units, including the Kyiv region.

The humanitarian nature of the SES's activities is also evident in its coordination with international humanitarian agencies and non-governmental organisations, which, in particular, implement community support projects, evacuation programmes and medical initiatives. According to The Ukrainian Red Cross… (2025), the SES organised joint coordination meetings with the Ukrainian Red Cross and UN representatives regarding preparedness for prolonged power cuts – an issue that forms part of humanitarian aid during the winter period, given the systematic attacks on energy infrastructure. Such coordination has a practical dimension, as it involves the exchange of information on local humanitarian aid needs, the prioritisation of resource allocation, and joint planning of responses to emergency scenarios, which aligns with the standards of the integrated humanitarian approach, particularly within the framework of the Inter-Agency Standing Committee's Humanitarian Response Clusters (Humanitarian Bulletin, 2023). The involvement of the SES in humanitarian aid has expanded not only in terms of the physical transfer of equipment and machinery, but also in ensuring the local delivery of humanitarian supplies to affected communities. During its operation to assist Ukraine, the EU Civil Protection Mechanism ensured the delivery of over 155,000 tonnes of various aid, including mobile hospitals, personal protective equipment, communication equipment and generators, all of which are directly applicable in crisis situations (New €148 million EU…, 2025). It is noteworthy that this mechanism also facilitates the evacuation of patients for specialised treatment to medical facilities in Europe – over 4,700 patients as of 2025 – which is directly linked to the humanitarian consequences of the war, rather than solely to the technical aspects of the

response (War in Ukraine triggered largest..., 2025). The role of the SES in international humanitarian relations lies not only in performing the functions of logistical reception and distribution of aid, but also in compiling national data on needs, which form the basis of international support strategies. This influences the basic model of international humanitarian cooperation, as it allows Ukraine, in collaboration with structures such as the EU Civil Protection Mechanism and other humanitarian partners, to adapt international humanitarian standards to the national context and the realities of war.

Specific examples show that the model of cooperation between the SES and international humanitarian organisations is multifaceted: it covers both the logistics of humanitarian cargo and direct coordination with humanitarian agencies on the ground (ensuring the delivery of aid to internally displaced persons, affected and vulnerable population groups). This is consistent with a humanitarian approach that emphasises the role of national services as "first responders" – not only in technical response, but also in organising humanitarian corridors, supporting basic services and providing early assistance to vulnerable groups, which is typically supported by international operators in crises. The activities of the SES in the humanitarian dimension of international relations are based on the synergy of national capabilities and international resources, where the SES not only receives assistance but also shapes the framework for its application in Ukraine. Such cooperation allows not only for saving lives and alleviating humanitarian suffering, but also for developing a more flexible and adapted government mechanism for responding to extraordinary humanitarian challenges. This process transforms the SES from a national response instrument into a partner of international humanitarian organisations, capable of effective integration into European and global civil protection systems, making a practical and concrete contribution to civilian rescue operations.

International humanitarian activities of the SES of Kyiv region. In academic discourse, the activities of the SES of Kyiv region in the context of full-scale war should be viewed through the prism of the practical implementation of civil protection tasks under the extreme conditions of a conflict. The main areas of humanitarian activity – responding to emergencies, evacuating the civilian population, clearing up the aftermath of destruction, and providing direct support during large-scale attacks – are interlinked elements of a comprehensive system for the safety of the region's citizens. Response involves the rapid identification, assessment and neutralisation of the consequences of enemy strikes on residential areas, critical infrastructure and other facilities that pose security risks to the population. Thus, according to operational reports, following the massive attacks on the Kyiv region, the SES is actively engaged in clearing up the aftermath of shelling in the Vyshhorod, Boryspil, Bila Tserkva, Bucha and Obukhiv districts, including firefighting, rescuing victims and ensuring fire safety (work continues non-stop in response to new threats) (Burych, 2025). Such operations require a high degree of coordination between emergency rescue teams, local government services and critical infrastructure facilities. The evacuation of the population as a humanitarian activity during wartime is carried out through coordination between the SES and other state bodies to ensure the safety of those being moved. Statistical data on nationwide evacuation operations show that between 1 June and 31 October 2025, over 121,500 people, including more than 14,000 children and over 4,000 people with reduced mobility, were moved from active combat zones to safer regions of Ukraine (Statistics of evacuation of the population..., 2025). Although these figures are not broken down specifically for the Kyiv region, they include cases of civilian evacuation from areas posing an elevated threat to life, which require the involvement of special SES teams for escort and logistical support. Such operations involve the use of transport, medical support, the identification of people with special needs, and the provision of psychological support. Mitigating the consequences of enemy attacks is a function of the service's humanitarian activities, directly linked to responding to and supporting the population's vital needs. In the context of massive missile and drone attacks on Kyiv and surrounding areas, SES rescuers carried out work to clear rubble, extinguish fires and provide emergency assistance to victims, which directly reduces the level of secondary risks to civilians. Operations include searching for and rescuing victims, monitoring the stability of residential buildings, and coordinating with medical services to provide emergency care. These actions make a direct contribution to saving lives and minimising long-term humanitarian losses, which is consistent with civil protection approaches to safeguarding the population during intense combat operations.

The protection of the civilian population, as an integrated function, includes ensuring the continuity of essential services, organising temporary shelters, and providing humanitarian assistance. In the Kyiv region, a network of "points of invincibility" operates to provide residents with basic support, including access to warming centres, electricity, communication facilities, and psychological assistance during crisis situations (Tumanova, 2025). Such activities become critical in the event of partial or widespread power cuts and increased risks to life during the cold season, when damage to infrastructure hinders access to basic necessities. The functional interdependence of these areas lies in the fact that an effective response creates the conditions for safe evacuation and successful recovery, whilst civil protection systems ensure safety and minimise humanitarian losses at all stages of emergencies. This approach allows the comprehensive activities of the SES of the Kyiv region to be assessed not merely as local operations, but as an integral part of the state's humanitarian response in the context of full-scale war and acute crises. Regional civil protection services are regarded as practical actors in the implementation of humanitarian security, as it is at the local level that direct contact with the civilian population takes place in areas of armed conflict. For the Kyiv region, this logic took on a practical dimension following the mass destruction of civilian infrastructure in 2022, when the region's SES units became a central element of the humanitarian response during the de-occupation phase of affected communities (Avramuk, 2024). Analytical assessments indicate that the regional level of civil protection is necessary for the transformation of international humanitarian norms into practical action, as it is local services that ensure the

operational efficiency, adaptability and contextual sensitivity of humanitarian interventions (McCann *et al*., 2021).

In 2023, approximately 275,000 hectares of potentially hazardous areas were surveyed in Ukraine, reflecting a shift towards the systematic scaling up of mine action following the de-occupation of significant areas, including in the Kyiv region (Humanitarian demining: more than 21 thousand..., 2024). As of 2025, the area surveyed stood at approximately 206,500 hectares, indicating the institutionalisation of non-technical and technical survey processes with the involvement of international support and coordination mechanisms (Ukraine humanitarian needs..., 2025). By the end of 2023, the number of certified mine action operators stood at around 26. As of 27 May 2025, the number of certified operators had risen to 101, reflecting the expansion of the national demining system's capabilities and its integration into the IMAS international standards. In 2025, units of the SES carried out approximately 491,800 emergency rescue operations, which is an indicator of the high intensity of response to the consequences of missile attacks, shelling and other military emergencies. As part of these operations, 7,757 people were rescued, confirming that the preservation of human life remains the service's central function during the protracted phase of the war (Pysarenko, 2025). The trend in international training programmes shows an increase in their number after 2023 (from isolated initiatives in 2022 to at least three large-scale programmes in 2025), which indicates the institutional humanisation of the SES's activities and its adaptation to International Search and Rescue Advisory Group protocols, the EU Civil Protection Mechanism and standards for inter-agency coordination. In 2025, the volume of pledged financial and technical support amounted to over EUR 270 million, indicating partners' long-term interest in the restoration of Ukraine's security and infrastructure (Ukraine humanitarian needs..., 2025). The institutional integration of the Kyiv regional SES into the international humanitarian architecture through the standardisation of procedures, capacity building and the mobilisation of external resources ensures the creation of a safe environment and the reduction of long-term risks to the civilian population. It is precisely the combination of life-saving measures, systematic demining and institutional integration that transforms the activities of the regional SES unit from a technical response to the consequences of hostilities into a component of the national human security model in the context of war and post-war reconstruction.

In the scientific analysis, the activities of the SES of Kyiv region during the war period are presented through a series of quantitative and qualitative indicators that reflect the scale of humanitarian activities, development trends and existing problematic aspects. According to official sources, within the Kyiv region, the service's pyrotechnicians have neutralised over 75,000 explosive devices and cleared a large number of areas, including motorways, households and critical infrastructure facilities, which had a direct impact on restoring safe movement and reducing the risk to the local population (Demining of Kyiv region..., 2022). According to official data from the State Emergency Service of Ukraine (2025), 7,991 fires were recorded in the Kyiv region over the 11 months of 2025, which is 4.7% fewer than in the same period of 2024, correlating with the nationwide trend of a 6.1% decrease in the number of fires. At the same time, the decrease in the number of incidents was not accompanied by a proportional reduction in humanitarian risks. The number of fatalities resulting from fires in the Kyiv region stood at 87, which is 5.7% fewer than in 2024. Unlike many regions where an increase in fatalities was recorded (notably Chernihiv Region +85.1%, Kyiv city +65.3%), Kyiv region was included in the limited list of regions where this figure decreased. However, the figures for injuries to the population show a different trend. In Kyiv region in 2025, 148 people were injured, exceeding the 2024 figure (133 people) and reflecting the nationwide trend of rising injury rates in fires. An indicator of the humanitarian role of the SES of Kyiv region is its involvement in the preservation of material and life-supporting resources. In 2025, during firefighting operations across the country, material assets worth over UAH 16.6 billion were saved. Given that the Kyiv region is among the regions with a high proportion of fires at business premises and critical infrastructure (3.7% of the total number of fires), the humanitarian impact of the activities of the regional units of the SES lies not only in saving lives, but also in preventing secondary socio-economic crises caused by the loss of housing, jobs and basic services. The factor of emergencies of military origin requires separate attention. In 2025, 8,509 fires caused by explosions resulting from hostilities were recorded in Ukraine (+16.9%). For the Kyiv region, this factor has a distinct humanitarian dimension, as fires of this type are accompanied by mass evacuations, the need for temporary accommodation for the population, and psychosocial support for those affected. In this context, the activities of the SES go beyond traditional firefighting and take on the characteristics of a humanitarian response, comparable to the practices of international organisations in emergency management (State Emergency Service of Ukraine, 2025).

This is confirmed by the participation of representatives of the SES of Kyiv region in international forums and training sessions with European and humanitarian partners, where issues of standardising response procedures, universal protocols for needs assessment and the coordination of humanitarian corridors in crises, including supply logistics, community engagement and the exchange of data on risks and needs. Such measures have both academic and practical benefits, as they enable regional units of the SES to incorporate international standards into their own practices, thereby improving the quality of assistance and operational coordination between different actors (Forum to be held in Kyiv..., 2025). Another aspect is joint practical training and simulations involving international partners. Large-scale tactical and specialised exercises, which took place within the region with the involvement of representatives from the German Society for International Cooperation office, civil protection experts from the French Embassy, representatives of the Swedish Civil Contingencies Agency and other international delegations, created a platform for exchanging tactical models, information on effective practices and the building of trust-based relationships between services (The civil protection system..., 2024). Analytically, the Kyiv region's involvement suggests that it is at the local level that international humanitarian standards are

being integrated into specific operational activities, thereby improving the quality of the humanitarian response. This process has two dimensions: the first is functional, where international protocols and training are integrated into the daily activities of regional SES units (for example, adopting common standards for responding to the detection and disposal of explosive objects, evacuation planning, and the management of humanitarian aid logistics); the second is institutional, where regional SES units are integrated into international platforms for the exchange of data and best practices, which contributes to the formation of a European emergency preparedness network in Ukraine. The emphasis on the international dimension of the SES's humanitarian role in the Kyiv region is also evident in the context of developing new architectures for humanitarian aid and response. Thus, in June 2025, the capital hosted the forum "Humanitarian architecture and the development of the civil protection system in Ukraine", which brought together representatives of state services, international humanitarian organisations and the civil society sector to discuss a model of civil protection in the context of contemporary challenges and integration into European response mechanisms (The Civil Protection Forum..., 2025). Discussions at such forum emphasise the need for a comprehensive, rather than a piecemeal, approach to humanitarian response, where international partners help to establish mechanisms for the operational management of emergencies in hotspots, such as the Kyiv region, through well-established channels for information exchange and coordination of actions (Development of civil protection..., 2025).

Another dimension of the service's international relations is the social and humanitarian impact of its engagement with international actors at the community level. It is at the local level, for example in the Kyiv region, that community support programmes are implemented, including the assessment of individual families' needs, support for the restoration of social services, and psychosocial assistance for those affected. These programmes are funded or supported by international partners but implemented through local branches of the SES in partnership with local authorities and humanitarian organisations, creating synergy between international aid and local risk management. It is precisely this model of cooperation – where international resources and standards are channelled locally through the participation of regional SES units in information-sharing systems, joint training exercises and coordination platforms – that serves as an indicator of the maturity of Ukraine's humanitarian capacity. It allows not only for more effective mitigation of humanitarian risks, but also for the formation of a new quality of humanitarian relations between Ukraine and the international community, where regions, and not just central authorities, act as active partners in the implementation of humanitarian policy. This means that it is precisely through international cooperation at the regional level (as in the case of the SES of Kyiv region) that a sustainable crisis preparedness system emerges, based on integrated international approaches and local adaptation – a factor not only in immediate response but also in the post-conflict recovery of the population and infrastructure.

The analysis conducted supports the well-founded conclusion that, during the 2022-2025 period, the SES of the Kyiv Region established itself as a systemic regional actor in the humanitarian dimension of Ukraine's international relations. Its activities have evolved from a predominantly technocratic response to emergencies to comprehensive humanitarian governance aimed at protecting the lives, mental well-being and basic living conditions of the civilian population in conditions of war and post-conflict instability. Empirical data, in particular the dynamics of responses to the consequences of hostilities, the scale of psychological support, and indicators of humanitarian demining and emergency infrastructure surveys, attest to a gradual transition from the emergency response phase to a stabilisation and recovery approach. This transformation aligns with the concepts of human security, localisation and resilience, which dominate international humanitarian discourse and define the effectiveness of humanitarian institutions through their ability to reduce the structural vulnerability of society, rather than merely addressing the consequences of crises. In the broader context of international relations, the activities of the SES of Kyiv region demonstrate that the regional level is becoming a space for the practical implementation of the state's humanitarian obligations. Integration into EU mechanisms, coordination with UN agencies and the use of international risk assessment standards foster institutional trust in Ukraine as a responsible humanitarian actor capable of ensuring the safety of the civilian population even in the context of a protracted war. Thus, the humanitarian activities of the SES of the Kyiv region can be interpreted conceptually and empirically as a component in the formation of Ukraine's new humanitarian architecture, within which local institutions play a system-forming role. War and post-war reconstruction are transforming the regional dimension of civil protection from a secondary element of state policy into a central component of Ukraine's humanitarian positioning within the system of international relations.

Discussion

The study revealed that the activities of the SES of Kyiv region in 2022-2025 took on the characteristics of a comprehensive humanitarian institution, integrated into the international response system, which went beyond the traditional technocratic mandate of the civil protection service. The results obtained made it possible to correlate empirical indicators of regional activity with the concepts of humanitarian security, localisation of aid and institutional resilience, providing a basis for comparison with academic works devoted to the functioning of civil protection systems and humanitarian actors in wartime conditions. The legal and managerial foundations of the civil protection system's functioning, as outlined by O. Kasian (2024), demonstrated that the effectiveness of the response depended on the clarity of regulatory frameworks, the level of inter-institutional coordination, and resource capacity. In this work, the civil protection system was viewed primarily as a state instrument for risk management, where international cooperation served as a supporting factor for modernisation. In contrast, the present study has shown that, in the case of the SES of the Kyiv region, the international component ceased to be secondary and acquired a structuring significance. Participation in the EU Civil Protection Mechanism, coordination of humanitarian flows

and involvement in international training programmes have transformed the regional unit into a key element of international humanitarian logistics. Thus, in contrast to the researcher's regulation-centred approach, the study revealed a shift in emphasis from a formal legal framework to actual integration into supranational humanitarian architectures. The work by L. Sandström (2025), devoted to the management of humanitarian security risks in the activities of the International Committee of the Red Cross and the Ukrainian Red Cross Society, demonstrated that the effectiveness of humanitarian organisations in a wartime context was determined by a balance between centralised, principle-based models and decentralised local networks. This study emphasised the importance of the ethical dimension, flexibility and adaptability of humanitarian structures. The research confirmed the relevance of these findings to the activities of the SES of the Kyiv region, yet revealed a broader institutional spectrum of humanitarian adaptability. Unlike purely humanitarian organisations, the SES functions simultaneously as a state enforcement body, a humanitarian implementer and an international coordinator. An analysis of the dynamics of emergency rescue operations, humanitarian demining and public engagement revealed that the regional unit combines centralised management with decentralised mechanisms for community engagement. This allows L. Sandström's conclusions regarding the adaptability of humanitarian structures to be extended to the sphere of state civil protection services, which were previously regarded as less flexible institutions.

Y. Mykytyn *et al.* (2023) described the functioning of Ukraine's unified state civil protection system under a dual legal regime and hybrid threats, highlighting the extraordinary burden on services and the need to carry out tasks simultaneously in conditions of war and preparation for recovery. This study confirms these findings at the regional level, whilst expanding their humanitarian dimension. Whilst researchers have focused on technical and legal challenges, an analysis of the activities of the SES of Kyiv region has shown that the dual operating regime had not only operational but also humanitarian consequences. The peak in emergency rescue call-outs during periods of active hostilities and the subsequent increase in the scale of demining operations demonstrated a gradual transition from a survival mode to a mode of stabilising human security. This allowed regional activities to be interpreted not merely as the fulfilment of wartime tasks, but as the establishment of a foundation for post-war humanitarian resilience. In the context of a comparison with the approaches outlined in the article by A.N. Adamu (2023), the present study demonstrated an alternative humanitarian response mechanism in the context of institutional paralysis within global security structures. Whilst the author focused on the macro-level of humanitarian intervention and justified the necessity of direct military intervention as the sole effective instrument for protecting the civilian population in the event of a deadlock in the UN Security Council, the results of this study showed that, in the absence of classical humanitarian intervention, there was a strengthening of the role of state humanitarian institutions at the regional level. The SES of Kyiv region performs a compensatory function within the civilian protection system, delivering humanitarian outcomes through demining, emergency rescue operations, the preservation of critical infrastructure, and the coordination of international aid. Thus, in contrast to the norm-oriented logic of R2P emphasised in A.N. Adamu's work, this study demonstrated the effectiveness of "de facto humanitarian response" through local institutions integrated into international mechanisms without the use of external military force.

A comparison with the findings of O. Khmelevska (2023) revealed conceptual similarities but differing levels of analytical detail. The researcher outlined the transformation of humanitarian activity in Ukraine as the formation of a new humanitarian space that combines international standards and national initiatives, focusing on the macro-level of institutional and financial processes. This study elaborated on these points using the example of the SES of Kyiv region, demonstrating how the abstract "new humanitarian space" is realised through the operational activities of the regional unit. The increase in the volume of humanitarian demining, the stabilisation of fire-related mortality rates, participation in international training programmes, and the coordination of humanitarian flows have demonstrated that the regional level has become the arena for the materialisation of the changes described by O. Khmelevska. Thus, the study not only confirms the thesis regarding the synergy between international and national humanitarian mechanisms, but also demonstrates that it was the civil protection services that served as the infrastructural foundation for this synergy. V.V. Tiutiunyk *et al.* (2023) highlighted the internal organisational challenges facing the Unified State Civil Protection System during wartime, particularly issues relating to coordination, crisis management and inter-agency cooperation. The study confirmed the relevance of these challenges, but supplemented them with a humanitarian and international dimension. Whilst researchers viewed the civil protection system primarily as a national response mechanism, the results of the analysis of the SES of Kyiv region's activities showed that the organisational effectiveness of the regional unit was directly linked to its inclusion in international coordination networks. It is precisely participation in the EU Civil Protection Mechanism, access to international expertise and joint training programmes that partially compensate for the structural limitations identified by V.V. Tiutiunyk *et al.,* and contribute to enhancing the resilience of the regional response system. A comparison of the study's findings with the article by S. Poroka (2025) article reveals both conceptual continuity and a broadening of the scope of the issues addressed. The researcher focused on systemic management dysfunctions within the SES in the sphere of inter-agency coordination, interpreting the service primarily within the framework of the domestic security architecture. In contrast, the present study has shown that, in the context of full-scale war, it is precisely these coordination challenges that have become points of institutional growth, rather than merely constraints. An analysis of the SES's activities in the Kyiv region demonstrated that cooperation with international humanitarian organisations, particularly through the EU Civil Protection Mechanism, partially compensated for the management gaps identified by the author. It was found that the regional branch in the Kyiv region functions as an operational hub, where inter-agency coordination is

implemented not merely formally, but through the practical synchronisation of actions with military administrations, local authorities and international donors. Thus, the present study complements the findings of S. Poroka, demonstrating that, in wartime conditions, the SES has evolved from a problem-oriented bureaucratic structure into a flexible humanitarian interface between the state, communities and international partners.

A comparison of the results with the conceptual framework proposed by M. Constantinescu *et al.* (2024) revealed a high degree of theoretical consistency, but a different analytical scope. The researchers considered human security as an element of defence strategies and military operations, emphasising the need to integrate the humanitarian dimension into security policy as a whole. The present study has concretised these provisions at the level of daily civil protection operational practice. Empirical data on the activities of the SES of the Kyiv region demonstrated that the concept of human security is implemented not merely declaratively, but through systematic actions to minimise risks to the civilian population: demining of territories, ensuring the functioning of critical infrastructure, evacuation of the population, and prevention of secondary disasters. In contrast to the military-strategic focus of M. Constantinescu *et al.*, the present study has shown that it is the civil protection services that have become the conduits of humanitarian logic in the context of urbanised conflict, specifically in a region that combined the immediate threat of hostilities with the status of a rear logistics centre. This allows the activities of the SES of the Kyiv region to be interpreted as an example of the practical implementation of human security beyond the confines of a purely defensive discourse.

A comparison with the work of M. Sitsinska *et al.* (2021) demonstrated temporal and contextual asymmetry, which, however, enhances the analytical value of the comparison. The authors examined humanitarian security as a theoretical component of national security in the context of hybrid threats and pre-conflict instability, forming a normative framework for state policy. The present study has shown that after 2022, these theoretical propositions acquired a practical dimension precisely through the activities of civil protection institutions. An analysis of the functioning of the SES of the Kyiv region demonstrated that humanitarian security ceases to be an abstract category and transforms into a system of concrete operational decisions aimed at preserving life, social stability and the material foundations of communities. In contrast to the algorithmic approach of M. Sitsinska *et al.*, which is focused on programme planning, the present study demonstrated the adaptive, crisis-oriented nature of humanitarian security, where the ability of the regional unit to respond rapidly to the changing configuration of risks plays a key role. Overall, compared with the works reviewed, this study showed that the SES of Kyiv region in 2022-2025 functions not only as an element of the national response system but as an institutional provider of humanitarian security, integrated into the international context. Unlike previous studies, which either focused on management issues or remained within the confines of theoretical models, the results of the analysis demonstrated the multidimensional humanitarian role of the regional unit, combining local- e action, international coordination and strategic influence on reducing the structural vulnerability of communities. This allows the activities of the SES of Kyiv region to be interpreted as one of the practical mechanisms for realising the humanitarian dimension of Ukraine's international relations in the context of a full-scale invasion.

Conclusions

Based on an analysis of the activities of the SES, in particular its regional branch in the Kyiv region, during a full-scale invasion, this study has enabled the formulation of a number of academic conclusions that shed light on the transformation of the service within the context of the humanitarian dimension of international relations. It was established that the activities of the SES ceased to be exclusively a domestic function of technocratic emergency response and evolved into a comprehensive humanitarian mission. This transformation was based on combining a national legal mandate with practical engagement in international frameworks, such as the EU Civil Protection Mechanism, which Ukraine joined in 2023. An analysis of the dynamics of indicators, such as the number of emergency rescue call-outs, which peaked during periods of active hostilities, and the increase in the volume of humanitarian demining in later periods, demonstrated the service's gradual transition from a logic of emergency response to a logic of stabilisation and restoration of a safe living environment, which is essential for a humanitarian approach. The study revealed that the humanitarian role of the SES was evident not only in its operational activities but also in its ability to compile and present national data on needs at the international level, thereby influencing the formulation of international humanitarian strategies in Ukraine's favour. The participation of service representatives, particularly from the Kyiv region, in international forums, training sessions and large-scale joint exercises with European partners contributed to the integration of international standards into operational procedures and the building of trust, which forms the foundation for long-term institutional cooperation. Analysis of quantitative data highlighted the complex, multidimensional nature of humanitarian risks in times of war. This confirmed that the activities of the SES had a distinct humanitarian impact that went beyond the immediate saving of lives, including the prevention of secondary socio-economic disasters through the preservation of material assets and critical infrastructure. Thus, the service functioned as a buffer, reducing the structural vulnerability of communities. Further research should focus on empirical studies, including field observations and interviews with rescue workers, coordinators and aid recipients, to examine operational challenges, the adaptation of international protocols, and the impact of the SES's activities on community resilience.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] Abujaber, N., Ryan, M., McBride, K.A., Tingsted Blum, P., Engels, M., Didenko, A., Green, H., Peres de Matos, C.S., Whitton, S., & Vallières, F. (2024). Implementing supportive supervision in acute humanitarian emergencies: Lessons learned from Afghanistan and Ukraine. *PLOS Global Public Health*, 4(4), article number e0002416. doi: 10.1371/journal.pgph.0002416.

[2] Adamu, A.N. (2023). The applicability of humanitarian intervention and the responsibility to protect during armed conflicts: Russia-Ukraine war in focus. *American Journal of Law and Political Science*, 2(1). doi: 10.58425/ajlps.v2i1.111.

[3] Alvi, Z.M., & Haider, S. (2024). Humanitarian dilemmas arising from major power confrontations: With special focus on Russia-Ukraine conflict. *International Journal of Emerging Knowledge Studies*, 3(2).

[4] Avramuk, O.L. (2024). *Peculiarities of the work of the State Emergency Service of Ukraine under martial law*. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University.

[5] Bulaitys, A.V. (2025). Specific features of professional reliability of a SES sapper of the State Emergency Service of Ukraine in wartime conditions. *HABITUS*, 75(2), 106-112. doi: 10.32782/hbts.75.2.18.

[6] Burych, M. (2025). *Consequences of the massive attack on Kyiv region*. Retrieved from https://glavcom.ua/kyiv/news/na-kijivshchini-rjatuvalniki-likvidovujut-naslidki-masovanoji-ataki-video-1095155.html.

[7] Civil Protection Code of Ukraine. (2013, October). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text.

[8] Constantinescu, M., Dumitrache, V.I., & Popa, B.M. (2024). Human security and resilience, from a defence perspective. *Defense Resources Management in the 21st Century*, 1(1), 76-85.

[9] Crossley, N. (2022). *Understanding humanitarian protection*. London: Routledge. doi: 10.4324/9781003006671.

[10] Darmayadi, A., Surya, A., & Soares, J.R. (2024). The role of international organizations in handling the humanitarian crisis as an impact of the Russian-Ukrainian war. *Proceeding of International Conference on Business, Economics, Social Sciences, and Humanities*, 7, 335-347. doi: 10.34010/icobest.v7i.543.

[11] Demining of Kyiv region: State Emergency Service has already neutralized almost 76 thousand explosive objects (2022). Retrieved from https://surli.cc/wurfje.

[12] Development of civil protection at the national level discussed in Kyiv. (2025). Retrieved from https://hmh.news/en/13146/development-of-civil-protection-at-the-national-level-discussed-in-kyiv/.

[13] European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (n.d.a). *Ukraine*. Retrieved from https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/europe/ukraine_en.

[14] European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (n.d.b). *Peer review programme*. Retrieved from https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/peer-review-programme_en.

[15] Forum to be held in Kyiv to discuss new civil protection system. (2025). Retrieved from https://hmh.news/en/12936/forum-to-be-held-in-kyiv-to-discuss-new-civil-protection-system/.

[16] Framework Convention on Civil Defense Assistance. (2000, May). Retrieved from https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280086ecb&clang=_en.

[17] Friedrichs, G.M., & Sommer, J. (2024). Ontological security crisis and role conception change: The impact of the Russian invasion of Ukraine on the European Union's role conceptions. *European Journal of International Relations*, 31(1), 126-151. doi: 10.1177/13540661241304533.

[18] Gorban, O.V., & Martych, R.V. (2024). Bioethical discourse of humanitarian security. *Studia Warmińskie*, 61, 113-125. doi: 10.31648/sw.10788.

[19] Humanitarian Bulletin. (2023). Retrieved from https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/.

[20] Humanitarian demining: More than 21 thousand hectares of agricultural land were surveyed in Ukraine in January. (2024). Retrieved from https://koda.gov.ua/gumanitarne-rozminuvannya-za-sichen-v-ukrayini-obstezheno-shhe-ponad-21-tys-ga-silgospzemel/.

[21] Kasian, O. (2024). Legal status of elements of the unified state system of civil protection as security management entities in emergency situations. *Public Administration and State Security Aspects*, 2, 158-163. doi: 10.52363/passa-2024.2-24.

[22] Khmelevska, O. (2023). Humanitarian action in the conditions of war in Ukraine. *Demography and Social Economy*, 51(1), 96-117. doi: 10.15407/dse2023.01.096.

[23] Konrad, R., Sorokotyaha, S., & Walker, D. (2024). Humanitarian response by grassroots associations during a military conflict. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*, 14(2), 140-159. doi: 10.1108/JHLSCM-06-2022-0075.

[24] Law of Ukraine No. 1192-XIV "On Humanitarian Aid". (1999, October). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text.

[25] Law of Ukraine No. 389-VIII "On the Legal Regime of Martial Law". (2015, May). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

[26] McCann, B.T., Davis, J.M., Osborne, D., Durham, C., O'Brien, M., & Raymond, N.A. (2021). Quantifying climate change-relevant humanitarian programming and spending across five countries with high vulnerability to disaster. *Disasters*, 45(4), 819-843. doi: 10.1111/disa.12453.

[27] Moallin, Z., Hargrave, K., & Saez, P. (2023). *Navigating narratives in Ukraine: Humanitarian response amid solidarity and resistance*. Retrieved from https://media.odi.org/documents/Narratives_in_Ukraine_WP_HPG_final1909_tNvmSZR.pdf.

[28] Mykytyn, Y., Kośmider, T., & Snopek, M. (2023). Civil protection services in Ukraine in emergency during the legal regime of martial law. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 13, 239-250. doi: 10.47459/jssi.2023.13.26.

[29] New €148 million EU humanitarian aid package for Ukraine. (2025) Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_244.
[30] Opanashchuk, P.V. (2025). Mechanisms of Ukraine's integration into the pan-European humanitarian space: Top priorities. *Public Administration and Customs Administration*, 1(44), 28-32. doi: 10.32782/2310-9653-2025-1.5.
[31] Over 140,000 tonnes of life-saving and critical supplies sent to Ukraine via the EU Civil Protection Mechanism. (2024). Retrieved from https://surl.li/uyyqbw.
[32] Poroka, S. (2025). Interaction of public administration bodies in the sphere of Ukraine's national security: Coordination problems and ways of improvement. *Public Administration and State Security Aspects*, 1, 143-151. doi: 10.52363/passa-2025.1-15.
[33] Pysarenko, O. (2025). *Ukraine's brave rescue workers: 100+ deaths as war with Russia rages on*. Retrieved from https://newsukraine.rbc.ua/news/ukraine-s-brave-rescue-workers-100-deaths-1750773746.html.
[34] Sandström, L. (2025). *Security risk management in wartime Ukraine: A comparative case study of ICRC and URCS approaches to humanitarian security*. (Master's thesis, Uppsala University, Uppsala, Sweden).
[35] Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. (2015). Retrieved from https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030.
[36] Sitsinska, M., Sitsinskiy, A., Kravtsova, N., Khadzhyradieva, S., & Baiun, Y. (2021). Threats to the state security of Ukraine in the humanitarian sphere: Sociological dimension. *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*, 13(4), 373-389. doi: 10.1504/IJESDF.2021.116022.
[37] State Emergency Service of Ukraine. (2025). *Analytical report on fires and their consequences in Ukraine for 11 months of 2025. General data on fires*. Retrieved from https://dsns.gov.ua/upload/2/5/3/3/0/6/3/analiticna-dovidka-pro-pozezi-za-11-misiaciv-2025-roku.pdf.
[38] Statistics of evacuation of the population from frontline areas as of October 31. (2025). Retrieved from https://dp-reintegration.gov.ua/en/status-of-evacuation-of-the-population-from-frontline-areas-as-of-october-31.
[39] The 2nd youth diplomatic forum, organised by the Ukrainian red cross, kicks off in Kyiv. (2024). Retrieved from https://redcross.org.ua/en/news/2025/10/129864/.
[40] The Civil Protection Forum was held in Kyiv. (2025). Retrieved from https://rouoz.gov.ua/news/2025/06/13/forum-z-civilnogo-zahistu-vidbuvsya-u-kiyevi/.
[41] The civil protection system works taking into account the realities, – Ihor Klimenko. (2024). Retrieved from https://mvs.gov.ua/news/vperse-za-bagato-rokiv-sistema-civilnogo-zaxistu-praciuje-prakticno-i-z-uraxuvanniam-realii-igor-klimenko.
[42] The Ukrainian Red Cross took part in a coordination meeting hosted by the State Emergency Service of Ukraine, together with representatives of UN humanitarian organisations, focused on preparedness for potential prolonged power outages. (2025). Retrieved from https://redcross.org.ua/en/news/2025/12/136016/.
[43] Tiutiunyk, V.V., Yashchenko, O.A., & Tiutiunyk, O.O. (2023). Response to emergency situations in conditions of introduction of the legal regime of military organization emergency state. In R. Mugavero, V. Andronov & M. Kustov (Eds.), *Mastering civil defense in times of conflict* (pp. 9-34). Kharkiv: State Emergency Service of Ukraine.
[44] Tumanova, A. (2025). *Dozens of "invincibility points" deployed in Chernihiv region: What kind of help can be obtained*. Retrieved from https://unn.ua/en/news/dozens-of-invincibility-points-deployed-in-chernihiv-region-what-kind-of-help-can-be-obtained.
[45] Ukraine humanitarian needs and response plan 2025. (2025). Retrieved from https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-april-2025-enuk.
[46] Ukraine joins the EU Civil Protection Mechanism. (2023). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2360.
[47] United Nations Framework Convention on Climate Change. (1992, May). Retrieved from https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf.
[48] War in Ukraine triggered largest UCPM operation ever. (2025). Retrieved from https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/news/war-ukraine-triggered-largest-ucpm-operation-ever.
[49] Yilmaz, A.G. (2025). Operationalizing human security in NATO: The blurring of police and military boundaries and the rise of stability policing. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 8(1), 295-307. doi: 10.31374/sjms.331.

УДК: 327:620.9(729)
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.61

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Катажина Бжихци[*]
Кандидат економічних наук, викладач
Варшавський університет наук про життя
02-787, вул. Новоурсинівська, 166, м. Варшава, Польща
https://orcid.org/0000-0002-1659-9447
Пйотр Кушнєрук
Доктор юридичних наук
Варшавська медична академія
01-793, вул. Людвіка Ридигера, 8, м. Варшава, Польща
https://orcid.org/0000-0002-0625-7152

Енергетична дипломатія США з державами Карибського регіону

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі енергетичної дипломатії у формуванні регіональної безпеки та економічної стійкості Карибського басейну на тлі конкуренції великих держав і вразливості малих острівних економік до зовнішніх шоків. Метою дослідження було встановити, яким чином енергетична політика США трансформувала енергетичні системи карибських держав та які стратегічні наслідки це спричинило для регіону. Методологічна база дослідження включала порівняльний аналіз державних політик, інституційний аналіз програм США, контент-аналіз статистичних даних міжнародних організацій та SWOT-оцінку позиції карибських країн у новій енергетичній конфігурації. У результаті дослідження було встановлено, що політика США сприяла суттєвій диверсифікації енергопостачання та зменшенню залежності країн від імпортної нафти, що історично перевищувала 80-90 % їхнього енергобалансу. Було виявлено, що розвиток LNG-інфраструктури забезпечив зниження вартості генерації та підвищив прогнозованість енергетичних потоків. Доведено, що технічна та інституційна допомога США зміцнила регуляторну спроможність малих держав, прискорила їхню інтеграцію відновлюваних джерел енергії та сприяла модернізації електромереж. Було встановлено, що програми США підвищили енергетичну стійкість регіону до природних катастроф шляхом підтримки мікромереж, систем накопичення енергії та цифровізації управління. Разом із тим було виявлено, що розширення американської присутності створило ризики нерівномірного доступу до інвестицій, боргової залежності та посилення структурної асиметрії між донорами й реципієнтами. Дослідження також показало, що стратегічна конкуренція США з Китаєм і Венесуелою суттєво змінила баланс сил у регіоні, формуючи нову модель енергетичної безпеки, у якій карибські країни перебувають між кількома центрами впливу. Висновки дослідження засвідчили, що енергетична дипломатія США стала одним із ключових чинників трансформації карибських енергосистем, поєднавши модернізацію інфраструктури, інституційні реформи та геополітичне перепозиціювання регіону. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для розробки стратегій енергетичної стійкості малих держав та формування збалансованої зовнішньої політики у сфері енергетичної безпеки

Ключові слова: зріджений природний газ; геополітична конкуренція; інституційна спроможність; клімат; адаптація

Вступ

Енергетична політика є одним із ключових чинників формування сучасної регіональної безпеки та економічної стійкості у Західній півкулі, а особливо у вразливих малих острівних державах Карибського басейну. Системна залежність цих держав від імпортних нафтопродуктів, структурна слабкість їхніх енергетичних інститутів та посилення кліматичних ризиків роблять енергетичну сферу не лише технічним, а й політичним простором, у якому перетинаються інтереси глобальних акторів. У роботі N.O. Konopka & B.B. Kostiv (2020) підкреслено, що нафтова залежність країн Латинської Америки та Карибського басейну формує хронічні економічні дисбаланси, які загострилися в період пандемії COVID-19. Автори показують, що

Отримано: 30.01.2026, Перевірено: 22.05.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Brzychcy, K., & Kusznieruk, P. (2026). US Energy diplomacy with the states of the Caribbean region. *Foreign Affairs*, 36(3), 61-74. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.61.

[*]*Corresponding author (brzychcy.katarzyna@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

коливання світових цін на нафту, скорочення інвестицій та необхідність термінового залучення зовнішнього фінансування посилили структурну вразливість регіону, змушуючи уряди шукати альтернативні моделі економічного розвитку, менш залежні від експорту енергоносіїв. Натомість H. Pasman *et al*. (2023) розглядають енергетичні трансформації насамперед крізь призму безпеки нових технологій і підкреслюють, що перехід до альтернативних видів енергії, включаючи водень, електрифікацію промисловості та сучасні системи зберігання, створює нові ризики та потребує суттєвого оновлення регуляторних підходів. Автори наголошують, що стійкість енергетичних систем у майбутньому визначатиметься не лише технічними інноваціями, а й здатністю держав інтегрувати нові стандарти безпеки на всіх етапах життєвого циклу інфраструктури.

У дослідженні D. Krantz (2021) показано, що ефективність американських енергетичних ініціатив у Карибському басейні значною мірою залежить від здатності поєднати технічні рішення з ширшим соціальним і інституційним контекстом. Автор аналізує кейс Пуерто-Рико після урагану Марія й доводить, що масштабна деградація електромереж була не лише технічною проблемою. На його думку, заходи США, спрямовані на розвиток сонячних енергетичних систем, локальних мікромереж та інноваційних практик «energy citizenship», були ефективними лише тоді, коли супроводжувалися взаємодією з місцевими громадами та інституційною підтримкою реформ. У свою чергу R.J. Brecha *et al.* (2021) демонструють, що енергетична політика США в Карибському басейні поступово перетворилася на інструмент структурного перепрофілювання регіону, який поєднує економічну підтримку з політичним впливом. Автори показують, що малі острівні держави, традиційно залежні від імпортних нафтопродуктів і вразливі до кліматичних катастроф, мають значний технічний потенціал для розвитку сталих енергетичних систем, зокрема океанічної термальної енергетики (OTEC).

Аналізуючи динаміку залучення зовнішніх акторів у розвиток Карибського регіону, R. Gonzalez-Vicente & A. Montoute (2021) показали, що китайські інфраструктурні інвестиції формують альтернативну модель економічного зростання, пропонуючи державам Карибського басейну доступ до капіталу та технологій поза західними фінансовими структурами. Водночас автори підкреслюють, що така модель відтворює низку структурних обмежень, притаманних постколоніальним економікам, зокрема: залежність від великих зовнішніх підрядників, відсутність участі місцевих громад у розподілі вигод та домінування бізнес-орієнтованого підходу Китаю, який обмежує можливості для інклюзивного розвитку. Робота J. Vadell (2022) поглиблює цю дискусію, демонструючи, що китайська стратегія фінансування енергетичних проєктів, портів та логістичних вузлів у Латинській Америці та Карибському басейні прямо впливає на регіональний баланс сил. Автор показує, що китайські кредити, інвестиційні угоди та інфраструктурні концесії формують нові осі економічної інтеграції, що підсилюють залежність країн від політичної волі Пекіна та зменшують відносну вагу США як традиційного зовнішнього партнера.

У дослідженні Z.S. Winters *et al.* (2022) підкреслено, що енергетичний вибір малих острівних держав є критичним індикатором їх стратегічної орієнтації. Автори показують, що вразливість країн посилюється через слабкість інституційного планування та залежність від централізованих енергетичних систем, що ускладнює адаптацію до кліматичних і економічних потрясінь. Результати C. Bataille *et al.* (2020) свідчать, що глибока модернізація енергетичних систем формує не лише економічні пріоритети, а й зовнішньополітичні траєкторії держав, посилюючи їхню участь у кліматичній дипломатії та глобальних кооперaційних механізмах. У свою чергу J. Kersey *et al.* (2021) доводять, що залежність від зовнішніх донорів формує асиметрію між малими та великими державами, зокрема в контексті стимулювання енергетичного переходу. Автори демонструють, що саме зовнішні політики визначають динаміку розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у Карибському регіоні.

Проаналізовані дослідження здебільшого зосереджуються на окремих аспектах енергетичної політики США, фінансових інструментах, інфраструктурних проєктах або регіональній безпеці, однак меншою мірою розкривають комплексний характер її впливу на інституційний розвиток карибських держав та формування стійких моделей енергозабезпечення. Недослідженими залишаються і взаємозв'язки між економічною модернізацією, політичними зобов'язаннями, які супроводжують міжнародні енергетичні угоди, та ширшим геополітичним контекстом конкуренції США, Китаю і Венесуели. Це дослідження спрямоване на заповнення зазначеної прогалини шляхом аналізу інституційних, економічних та геостратегічних чинників, що формують характер і наслідки енергетичної дипломатії США у Карибському басейні. Метою дослідження було визначення механізмів впливу енергетичної дипломатії США на структурну трансформацію енергетичних систем держав Карибського басейну. Основними завданнями дослідження були: аналіз інституційних інструментів і фінансових механізмів, які Сполучені Штати застосовують у регіоні; виявлення економічних і технологічних змін, що виникли внаслідок модернізації інфраструктури та розвитку ринку зрідженого природного газу (LNG – Liquefied Natural Gas); порівняння впливу США з альтернативними моделями зовнішньої енергетичної взаємодії – венесуельськими та китайськими інфраструктурними ініціативами.

Матеріали та методи

У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує політичний, інституційний, економічний та геополітичний аналіз для виявлення закономірностей трансформації енергетичного сектору Карибського регіону під впливом політики США. Вибір Карибського басейну, на прикладі Барбадос, Гаїті, Домініканська Республіка, зумовлений їх історичною структурною залежністю від імпортних нафтопродуктів, високою вразливістю до природних катастроф та критичною потребою в модернізації енергетичної інфраструктури. США розглядаються як ключовий зовнішній актор,

що системно впливає на енергетичний розвиток регіону через інвестиційні, регуляторні та дипломатичні інструменти. Китай включений до аналізу як зростальний конкурент США, що активно розширює свою присутність у Карибському регіоні. Мета включення Китаю полягає у порівняльному аналізі моделей зовнішнього впливу США і Китаю за ключовими параметрами, зокрема за характером фінансових інструментів, рівнем інституційного залучення, довгостроковими наслідками для боргового навантаження та ступеня політичної автономії карибських держав. Венесуела ж є важливою для дослідження через тривалу дію програми PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005), яка визначила енергетичні траєкторії низки країн. Така вибірка дозволила відтворити комплексний вплив зовнішніх сил на енергетичну політику регіону та зіставити різні моделі зовнішньої участі в його розвитку.

Дослідження було організоване у три послідовні етапи. На першому етапі здійснено систематизацію концептуальних основ американської енергетичної дипломатії на основі аналізу нормативних та стратегічних документів, таких як Caribbean Energy Security Initiative (CESI) (2014), програма Growth in the Americas (U.S. Department of State, 2020), а також офіційного звіту Державного департаменту США та Агентства США з міжнародного розвитку (U.S. Department of State & USAID, 2024). Метод контент-аналізу дозволив виокремити ключові інструменти американської політики, а також пріоритети у сферах LNG-інфраструктури, модернізації електромереж і розвитку альтернативних джерел. Другий етап включав структурований аналіз інфраструктурних та інвестиційних програм, що реалізуються через Development Finance Corporation (DFC) (2024), EXIM (2024). Матеріалами для дослідження стали також корпоративні звіти AES Dominicana (2025), які дозволили простежити реальний вплив газових інфраструктурних проєктів на зниження вартості генерації та диверсифікацію енергобалансу. Інституційний аналіз доповнювався вивченням регіональних енергетичних характеристик на основі CCREEE (n.d.) та статистики IRENA (2020) щодо динаміки впровадження відновлюваних джерел енергії. Такий підхід забезпечив розуміння того, як комбінація фінансування, технологічної підтримки та регуляторних інновацій сприяє модернізації енергосистем окремих держав. На третьому етапі було застосовано порівняльно-геополітичний та SWOT-аналіз, що дозволило оцінити позиції держав Карибського басейну в умовах стратегічної конкуренції між зовнішніми центрами впливу (США та Китаєм) з урахуванням ролі Венесуели як регіонального енергетичного актора, вплив якого на країни Карибського регіону має специфічний, внутрішньорегіональний характер. Аналіз китайських інфраструктурних кредитів ґрунтувався на даних Embassy of the People's Republic of China in Grenada (2018), тоді як розуміння ролі Венесуели базувалося на PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005) та енергетичній довідці EIA (n.d.). Додатково були використані статистичні матеріали Eastern Caribbean Central Bank (2025) для оцінки боргової спроможності малих острівних економік та потенційних ризиків фінансової залежності від зовнішніх інвестицій.

Комплексне застосування контент-аналізу, інституційного аналізу, порівняльного підходу та SWOT-аналізу позицій карибських держав у контексті енергетичної співпраці зі США забезпечило можливість розглядати енергетичну політику США не лише як набір технічних заходів, а й як елемент ширшої геополітичної та економічної динаміки. Сукупність використаних матеріалів дозволила отримати цілісне уявлення про трансформаційний вплив американських програм на енергетичну стійкість, інституційний розвиток і стратегічні можливості держав Карибського басейну.

Результати

Стратегічні та енергетичні інструменти дипломатії США в Карибському регіоні. Енергетична дипломатія США в Карибському регіоні формується на перетині стратегічних, економічних та геополітичних інтересів Вашингтона, що зумовлює появу цілісних концептуальних підходів, реалізованих через такі ініціативи, як CESI (2014), Growth in the Americas (U.S. Department of State, 2020), інструменти фінансування, адміністровані DFC (2024) та U.S. Department of State & USAID (2024). На концептуальному рівні ці програми відображають прагнення США забезпечити стабільність та передбачуваність енергетичного середовища у найближчому геополітичному оточенні, мінімізувати ризики зовнішньої вразливості малих острівних держав і водночас посилити власний вплив у регіоні, де історично відбувається конкуренція між різними зовнішніми акторами. Карибський басейн є простором із високим ступенем енергетичної залежності, що поєднує структурні обмеження енергетичних систем, низьку диверсифікацію джерел та обмежені можливості для фінансування модернізації інфраструктури. У таких умовах зовнішні партнери, включно зі США, отримують можливість впливати на довгострокову траєкторію енергетичного розвитку, пропонуючи фінансування, технології та регуляторну підтримку.

Для Сполучених Штатів пріоритетом є створення стійкої, ринково орієнтованої енергетичної архітектури, яка зменшує ймовірність монополізації енергетичних потоків і сприяє формуванню прозорих правил, узгоджених із глобальними стандартами. CESI, як перша системна відповідь на енергетичну вразливість регіону, заклала основу для підходу, що поєднує енергетичну безпеку, економічну стійкість та інституційну модернізацію. Її концептуальна логіка виходила з розуміння того, що мала диверсифікація джерел енергії та залежність від нефінансованих субсидій, таких як венесуельська програма PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005), створювали значні політичні та економічні ризики для держав регіону. У цьому контексті американська політика прагнула замінити модель енергетичної залежності, яка могла посилювати політичну асиметрію між Венесуелою та малими державами Карибського басейну, на більш відкриту та конкурентну систему, що стимулює автономність та ринкове середовище. Подібна логіка посилюється в ініціативі Growth in the Americas (América Crece), концептуальний корпус якої спрямований не лише на енергетичний сектор, але й на створення умов для масштабного приватного інвестування у критичну інфраструктуру. У цьому

вимірі політика США є відповіддю не лише на внутрішні потреби карибських держав, але й на трансформацію регіонального балансу сил, пов'язану зі зростанням присутності Китаю. Пекін активно фінансує порти, дороги, енергетичні об'єкти та телекомунікаційну інфраструктуру в Карибах, що потенційно змінює стратегічне середовище і створює передумови для політичного впливу (Embassy of the People's Republic of China in Grenada, 2018). Американська концепція протидії передбачає формування альтернативи китайським моделям фінансування шляхом просування принципів прозорості, ринкової конкуренції, екологічної відповідальності та інституційної підзвітності. США прагнуть не лише забезпечити модернізацію інфраструктури, але й закріпити домінування стандартів, які відповідають західним уявленням про економічне врядування.

Інструменти DFC відіграють у цьому процWeci концептуально важливу роль, оскільки репрезентують здатність США поєднувати економічну та дипломатичну потужність, створюючи умови для залучення приватного капіталу в регіон, який характеризується високими фінансовими ризиками. Через кредитні гарантії, інвестиційні механізми та підтримку кліматично орієнтованих рішень Вашингтон прагне посилити енергетичну стійкість Карибського басейну, зменшити вразливість до екстремальних погодних умов і забезпечити перехід до диверсифікованої енергетичної структури. Сукупно ці програми демонструють, що концептуальні засади американської політики ґрунтуються на поєднанні енергетичної безпеки, ринковості та геополітичного балансування підходу, який дозволяє США одночасно підтримувати розвиток регіону та стримувати вплив конкурентних акторів.

Узагальнюючи викладені положення, важливо окреслити, що енергетична дипломатія США в Карибському регіоні реалізується не через один інструмент, а через комплекс взаємопов'язаних програм, кожна з яких виконує специфічну функцію у формуванні стійкої та диверсифікованої енергетичної архітектури. Для системного розуміння масштабів та механізмів цієї політики був проведений порівняльний огляд ключових ініціатив (Таблиця 1), який демонструє, як саме ці інструменти формують регіональну інфраструктуру стійкості, знижують інвестиційні ризики та відкривають доступ до нових фінансових і технологічних можливостей.

Таблиця 1. Програми США та їх вплив на Карибський регіон

Програма/ Ініціатива	Період діяльності	Основні цілі	Конкретні результати та статистика	Країни-бенефіціари
Caribbean Energy Security Initiative (CESI)	2014 – працює на поточний момент (кінець 2025 року)	⇦ підвищення енергетичної безпеки; ⇦ диверсифікація джерел енергії; ⇦ залучення приватних інвестицій; ⇦ перехід до відновлюваної енергетики.	⇦ OPIC профінансувала енергетичні проєкти на понад 120 млн дол.; ⇦ 70 млн дол. додатково в проєктному портфелі; ⇦ гарантія кредитів на 25 млн дол. через NCB Ямайки; ⇦ технічна допомога для 5+ країн.	Учасники Карибського співтовариства (CARICOM)
Growth in the Americas (América Crece)	2019-2021	⇦ каталізація приватних інвестицій в інфраструктуру; ⇦ протидія впливу Китаю; ⇦ створення робочих місць; ⇦ інфраструктурний розвиток.	⇦ координація між державними агенціями США; ⇦ підтримка проєктів в енергетиці, телекомунікаціях, портах, дорогах.	⇦ всі країни Латинської Америки; ⇦ країни Карибського басейну.
DFC (U.S. International Development Finance Corporation)	2019 – працює на поточний момент (кінець 2025 року)	⇦ фінансування приватного сектору; ⇦ підтримка МСП та жіночого підприємництва; ⇦ енергетична безпека; ⇦ боротьба з кліматичними змінами.	⇦ кредит 200 млн дол. Banco Popular Dominicano (2023); ⇦ 50 % коштів для жіночого підприємництва; ⇦ відкриття регіонального офісу в Санто-Домінго; ⇦ співфінансування з IDB Invest до 50 млн дол. на проєкт; ⇦ портфель понад 40 млрд дол. глобально; ⇦ гарантії кредитів для малого бізнесу.	⇦ учасники Організації східнокарибських держав (OECS); ⇦ Домініканська Республіка; ⇦ Ямайка; ⇦ Барбадос; ⇦ Тринідад і Тобаго.
USAID – енергетичні програми	2014 – працює на поточний момент (кінець 2025 року)	⇦ реформа енергетичного сектору; ⇦ інтеграція ВДЕ ⇦ підвищення стійкості мереж; ⇦ залучення приватного сектору.	⇦ Caribbean Clean Energy Programme (CARCEP): технічна підтримка; ⇦ 22 стипендії для навчання Smart Grid; ⇦ Energy Sector Reform: охоплення 13 країн; ⇦ Caribbean Climate Investment Program: підтримка проєктів ВДЕ; ⇦ Barbados Blue-Green Investment Corp: очікується розблокування до 210 млн дол. за 3 роки.	Усі країни Карибського басейну

Примітка: OPIC – Overseas Private Investment Corporation; NCB – National Commercial Bank; МСП – малі та середні підприємства; IDB – Inter-American Development Bank; ВДЕ – відновлюванні джерела енергії

Джерело: складено авторами на основі CESI (2014), U.S. Department of State (2020), IRENA (2020), CCREEE (2023), DFC (2024), U.S. Department of State & USAID (2024), AES Dominicana (2025)

Порівняння представлених у Таблиці 1 програм свідчить про поетапне ускладнення та інституційну еволюцію американської енергетичної дипломатії в Карибському регіоні, від усунення базових вразливостей до формування довгострокових механізмів стійкості, інтегрованих у ширші геополітичні та кліматичні стратегії США. Початкові ініціативи, такі як CESI, були націлені на подолання критичної залежності держав регіону від імпортованих нафтопродуктів і на забезпечення швидкої стабілізації їхніх енергосистем. На цьому етапі США насамперед компенсували ослаблення венесуельської програми PetroCaribe, заповнюючи структурний вакуум у сфері енергетичної безпеки та водночас зміцнюючи власні позиції як провідного зовнішнього партнера Карибського басейну. Наступна хвиля, представлена Growth in the Americas (América Crece), свідчить про розширення логіки втручання. Це говорить про перехід США від реагування на кризові дисбаланси до проактивної стратегії структурної інтеграції Карибів у західний економічний простір. Водночас участь приватного сектору в межах Growth in the Americas відображає намір Вашингтона створити альтернативу китайським державним фінансовим моделям, які домінували у сфері портової та транспортної інфраструктури. Таким чином, програма стає інструментом не лише економічного розвитку, а й геополітичного балансування.

Подальше посилення ролі DFC свідчить про інституціоналізацію фінансової складової енергетичної дипломатії США. На відміну від більш початкових програм, DFC функціонує як стабільне, постійне джерело інвестиційних гарантій і кредитних механізмів, що створює передумови для довгострокових трансформацій. Важливо, що у проєктах DFC фокус зміщується від базової енергетичної підтримки до кліматично орієнтованих рішень, що дозволяє США позиціонувати себе не лише як постачальника ресурсів, а як лідера глобального енергетичного переходу. Це має особливе значення у контексті високої кліматичної вразливості Карибського басейну та необхідності модернізації мереж, розширення ВДЕ і зміцнення інституційної спроможності держав регіону. Програми USAID та ініціативи, орієнтовані на адаптацію до змін клімату, демонструють інший вимір, формування нормативного та управлінського підґрунтя для ефективного функціонування енергетичних систем. На відміну від фінансових інструментів, ці програми виконують роль «структурного каталізатора»: вони створюють правила, компетенції та інституції, без яких капіталомісткі інвестиції не можуть бути стійкими. Таким чином, USAID забезпечує інтеграцію ринкових реформ, розвиток регуляторного середовища та формування людського капіталу, що зміцнює здатність держав регіону самостійно підтримувати модернізаційні процеси.

Синтез усіх програм демонструє комплексність американської політики: вона поєднує фінансування, технічну допомогу, інфраструктурні реформи та кліматичну адаптацію в єдину логіку, спрямовану на багатовимірне підсилення регіону. При цьому чітко простежується зміщення акцентів від енергетичної безпеки та стабілізації до моделювання нової інституційно-ринкової архітектури, яка має забезпечити довгострокову стійкість і зменшити залежність Карибського басейну від альтернативних центрів впливу. Сукупний ефект цих програм полягає не лише в модернізації енергетичного сектору, але й у формуванні умов для політичної та економічної інтеграції регіону у ширший стратегічний простір Сполучених Штатів. Концептуальні засади політики США в енергетичній сфері безпосередньо визначають архітектуру фінансово-технічних інструментів, які Вашингтон застосовує у Карибському регіоні. Саме стратегічне бачення США щодо поєднання безпекових, економічних і кліматичних цілей зумовлює активізацію таких інституцій, що працюють через кредити, гарантії ризиків, співфінансування та технічну допомогу. У практичній площині це означає підтримку проєктів, які одночасно розв'язують проблеми історичної нафтозалежності карибських країн і просувають «зелений» перехід (Runde *et al.*, 2021). Ідейна рамка американської енергетичної політики трансформується в комплексну дипломатичну практику, де фінансові, технічні та інфраструктурні інструменти вибудовуються в єдину логіку підвищення енергетичної автономії та кліматичної стійкості Карибського басейну.

Уряди малих карибських держав історично характеризувалися високою залежністю від імпортних нафтопродуктів та значною вартістю електроенергії, що перешкоджало модернізації енергетичної інфраструктури власними силами (IRENA, 2020). Енергетична дипломатія США в Карибському регіоні ґрунтується на поєднанні фінансових інструментів, інфраструктурних інвестицій, розвитку відновлюваної енергетики та масштабної технічної підтримки. Ці механізми спрямовані на зменшення залежності малих держав від імпортних нафтопродуктів, диверсифікацію джерел енергії та підвищення їхньої стійкості до зовнішніх шоків. Одним із ключових напрямів є підтримка розвитку LNG-інфраструктури, що забезпечує перехід від нафтозалежності до більш гнучких та прогнозованих схем постачання палива. Через фінансові інструменти EXIM Bank США підтримують створення LNG-терміналів і модернізацію генераційних потужностей, що вже продемонструвало помітний ефект у низці карибських держав. Наприклад, у Домініканській Республіці модернізація теплових електростанцій під потреби газового палива та запуск LNG-терміналу в Санто-Домінго забезпечили зниження вартості електроенергії на 25-30 % завдяки переходу від дорогих мазутних установок до стабільніших і дешевших газових контрактів (AES Dominicana, 2025).

Окремим напрямом стає цифровізація енергетичних систем та впровадження smart-grid-технологій, які підвищують ефективність управління та мінімізують втрати електроенергії. У низці країн Карибського басейну ці підходи вже були реалізовані через спільні програми USAID та Міністерства енергетики США. Зокрема, на Барбадосі були встановлені інтелектуальні лічильники та системи моніторингу навантаження, що дозволило зменшити технічні втрати у мережах на 8-12 % і підвищити точність прогнозування пікового споживання (CCREEE, 2023). У поєднанні з модернізацією інфраструктури ці заходи формують цілісну модель американської енергетичної дипломатії, що

поєднує фінансову підтримку, технологічний трансфер, регуляторні реформи та кліматичну мотивацію. Така модель дозволяє США впливати на регіональний енергетичний порядок денний і водночас створює умови для довгострокової енергетичної та кліматичної стійкості Карибського басейну. США використовують комбінацію інвестиційних механізмів, консультативної підтримки та інституційної допомоги, що дозволяє формувати політику, орієнтовану не лише на оперативне вирішення енергетичних дисбалансів у Карибському басейні, а й на довгострокову структурну трансформацію енергетичного сектору малих держав. Така політика має багатовимірний характер: вона впливає на регіон одночасно через економічні стимули, технологічне оновлення та еволюцію норм регулювання. В основі цих підходів лежить розуміння того, що традиційна залежність від нафтопродуктів у поєднанні з високими тарифами та уразливістю енергетичних систем до екстремальних погодних явищ створює не просто економічні виклики, а й загрозу політичній та соціальній стабільності малих острівних держав. З одного боку, такі підходи сприяють зміцненню економічної незалежності регіону: модернізація мереж, зменшення технічних втрат, доступ до дешевших паливних ресурсів (зокрема LNG), а також масштабування відновлюваної енергетики поступово знижують вразливість карибських економік до цінової волатильності світового нафтового ринку. Це означає, що США фактично беруть участь у формуванні нових моделей енергетичної безпеки, у яких диверсифікація джерел та зменшення вуглецевого навантаження стають не лише кліматичними цілями, а й стратегією виживання для малих острівних країн. Але водночас ця економічна стійкість має свою геополітичну ціну. Фінансова участь американських інституцій та залучення американських компаній створюють стійку інфраструктурну та технологічну прив'язаність, унаслідок чого регіональні енергетичні трансформації дедалі більше інтегруються в ширші стратегічні інтереси Вашингтона. З іншого боку, такі механізми формують підґрунтя для стратегічного впливу США, оскільки модернізаційні процеси супроводжуються перенесенням американських стандартів: від вимог до енергетичної ефективності до принципів регуляторної прозорості та корпоративного управління. Ці стандарти стають «нормативними структурними елементами» регіональних реформ, і держави, які приймають американські інвестиції та технічну допомогу, фактично адаптують свої регуляторні рамки до вимог трансатлантичної фінансової та технологічної архітектури. У перспективі це створює довготривалу інституційну синхронізацію та знижує простір для альтернативних моделей, зокрема китайських або венесуельських форматів співпраці, що конкурують за вплив у регіоні.

Наслідки енергетичної політики США для держав Карибського регіону. Політика США в енергетичному секторі Карибського басейну за період з 2000 по 2025 рік сформувала низку глибинних структурних зрушень, що проявляються у змінах паливного балансу, модернізації критичної інфраструктури, зростанні інституційної спроможності та підвищенні стійкості малих острівних держав до зовнішніх шоків. Синергетичний вплив програм CESI, Growth in the Americas (América Crece), ініціатив USAID та інструментів DFC визначив нову конфігурацію енергетичної політики в регіоні, який історично залежав від імпортованих нафтопродуктів та був надзвичайно уразливим до коливань світових цін на нафту. Важливість цього процесу зростає в умовах глобальної енергетичної трансформації та кліматичної нестабільності, що суттєво підвищує цінність зовнішньої підтримки інфраструктурної модернізації. Ключовим наслідком стала диверсифікація енергопостачання, яка поступово змінює паливну структуру більшості країн Карибського басейну. За даними IRENA (2012), у 2010 році частка нафти у виробництві електроенергії в низці держав перевищувала 90 %, а в окремих випадках – 95-98 %, що робило регіон одним із найбільш залежних від імпортного палива у світі. Програми США, спрямовані на розвиток LNG-інфраструктури та підтримку відновлюваних джерел енергії, дозволили суттєво змінити цей дисбаланс. У Домініканській Республіці, яка є одним із найбільших енергетичних ринків Карибського басейну, після модернізації LNG-терміналу «AES Andrés» і збільшення обсягів імпорту газу частка нафти у виробництві електроенергії скоротилася з понад 50 % у 2012 році до менш ніж 7 % у 2021 році (AES Dominicana, 2025). Розвиток ринку зрідженого природного газу став одним із ключових чинників формування оновленої архітектури енергопостачання Карибського регіону. LNG виконує функцію перехідного палива, що дозволяє державам стабілізувати роботу енергосистем, знизити витрати на виробництво електроенергії та створити технічні передумови для подальшої інтеграції відновлюваних джерел енергії. Політика США у цьому напрямі спирається на фінансові інструменти EXIM Bank, інвестиційні механізми DFC та технічну підтримку з боку USAID, що формує комплексний інституційний та інфраструктурний підхід до розвитку ринку LNG.

Іншим наслідком є вплив американських програм на інституційний та технічний розвиток країн регіону. Більшість держав Карибського басейну історично мали обмежену здатність до стратегічного планування, регуляторного нагляду та інфраструктурного управління, що створювало бар'єри для залучення інвестицій та впровадження нових технологій. Програми USAID, CESI та Organization American State (OAS) відіграли суттєву роль у вдосконаленні інституційної спроможності, включно зі створенням національних енергетичних стратегій, розвитком систем моніторингу, підготовкою нормативних актів для переходу до ВДЕ та розробкою дорожніх карт переходу до стійкої енергетики. У 2015-2023 роках 16 країн регіону ухвалили оновлені національні енергетичні плани, значна частина яких розроблена за участі USAID та Карибського центру енергетичної стійкості (CCREEE, n.d.). У сумі ці результати свідчать, що ефективність американської політики вимірюється не лише обсягом інвестицій чи кількістю модернізованих об'єктів, а й глибиною інституційних реформ, підвищенням автономії місцевих енергетичних агентств та довгостроковою зміною стратегій розвитку держав Карибського басейну. США формують структурну основу для переходу регіону до

більш стійкої, диверсифікованої та інноваційної енергетичної моделі, що відповідає вимогам як економічної адаптації, так і кліматичної резильєнтності.

Поглиблення енергетичного співробітництва між США та країнами Карибського регіону супроводжується не лише модернізаційними можливостями, але й низкою системних ризиків. Ґрунтовним викликом є зростання боргового навантаження. Згідно зі звітом Eastern Caribbean Central Bank (2025) за 2024 рік, середній показник державного боргу в Карибському регіоні становить близько 77,39 % ВВП. У таких умовах навіть фінансування проєктів із високою соціально-економічною віддачею може створювати довгострокові бюджетні ризики. Фінансова залежність від США за своєю природою також передбачає залежність від зовнішніх політичних пріоритетів. Зміна адміністрацій у Вашингтоні, перегляд стратегічних пріоритетів, трансформація законодавчої бази або коливання глобальної енергетичної політики можуть прямо впливати на долю ключових програм у Карибському регіоні. Наприклад, звіт про діяльність EXIM (2023) демонструє, що банк часто орієнтується на підтримку великих експортних контрактів і може змінювати фокус фінансування залежно від політичного курсу США, що іноді суперечить екологічним цілям чи довгостроковим інтересам країн-реципієнтів. Такі зсуви можуть зробити країни Карибського басейну вразливими до змін зовнішнього середовища, оскільки їхня енергетична трансформація може виявитися нерозривно пов'язаною з політикою донорів. Сумарно ці фактори свідчать, що енергетична політика США, попри свою користь у сфері модернізації інфраструктури, створює низку довгострокових ризиків: фінансових, інституційних і політичних. Підвищення боргового навантаження, нерівномірний доступ до інвестицій, залежність від зовнішніх політичних пріоритетів і можливе обмеження суверенітету становлять реальні виклики для малих острівних держав. У цих умовах стратегічним завданням є створення механізмів, що дозволять країнам не лише отримувати вигоди від зовнішніх проєктів, але й мінімізувати залежність: диверсифікувати джерела фінансування, зміцнювати інституційну спроможність, розширювати регіональну кооперацію та нарощувати власні інвестиційні можливості. Лише за таких умов зовнішня підтримка стане інструментом сталого розвитку, а не новою формою структурної вразливості.

Енергетична політика США в Карибському регіоні формується не лише як інструмент технічної модернізації чи економічного розвитку, але й як ключовий елемент ширших геополітичних процесів, що впливають на конфігурацію сил у регіоні. Суттєву роль відіграє взаємодія Сполучених Штатів із двома основними конкурентами – Китаєм і Венесуелою, які активно вибудовували власні моделі присутності в регіоні. Традиційно Венесуела забезпечувала значну частину енергопостачання через програму PetroCaribe, яка надавала карибським державам можливість закуповувати нафту на пільгових умовах, що одночасно створювало відчутний політичний вплив. Після різкого падіння виробництва нафти у Венесуелі та політичної кризи 2015-2019 років регіон зіткнувся з нагальною потребою диверсифікації джерел енергії (EIA, n.d.). Саме в цей момент США активізували інструменти енергетичної дипломатії, пропонуючи альтернативи у вигляді інвестицій у LNG, підтримки відновлюваної енергетики та реформування регуляторного середовища. Така політика створює умови для поступового зміщення регіонального енергетичного балансу від венесуельської моделі до інфраструктурно орієнтованої та ринково інтегрованої архітектури, підтриманої США (López, 2023). Це має стратегічне значення, оскільки зменшує залишковий простір для відновлення венесуельського енергетичного впливу у разі зміни внутрішньої політичної ситуації у Венесуелі.

Водночас у регіоні посилюється конкуренція між США та Китаєм, чия модель економічної присутності ґрунтується на масштабних інфраструктурних інвестиціях, кредитуванні й будівництві об'єктів транспортної, телекомунікаційної та енергетичної інфраструктури. Згідно з аналітичним звітом SELA (2024), Карибський басейн є частиною ширшої китайської стратегії щодо посилення економічної присутності в Латинській Америці, зокрема у критично важливих секторах енергетики, портової логістики та комунікацій. Китайські кредити часто пропонуються на умовах, які є привабливими для держав з низькою платоспроможністю, проте одночасно передбачають використання китайських компаній, технологій і трудових ресурсів, що потенційно формує довгострокову структурну залежність. З огляду на це, американська енергетична дипломатія набуває рис стратегічного інструмента, покликаного стримувати зростання китайської присутності та формувати більш однорідний регіональний порядок, орієнтований на прозорі фінансові практики та ринкові механізми (Hosein *et al*., 2025). Програми США просувають моделі, що включають конкурентні закупівлі, участь приватного сектору та посилення регуляторної незалежності. Боротьба між США та Китаєм у регіоні відбувається не лише за інфраструктурні об'єкти, але й за інституційні стандарти, які визначатимуть довгостроковий розвиток енергетичного сектору Карибського басейну.

З огляду на інтенсифікацію стратегічної конкуренції між США, Китаєм і Венесуелою, енергетичний сектор Карибського регіону перетворюється на один із ключових вимірів геополітичного балансування, у межах якого малі острівні держави вимушені маневрувати між зовнішніми центрами сили. Американські інвестиції, спрямовані на модернізацію енергетичної інфраструктури, розвиток LNG-ринку та інституційні реформи, формують альтернативу як венесуельській моделі політико-енергетичного патронажу, так і китайській інфраструктурно-кредитній парадигмі. Водночас зростання кількості зовнішніх акторів у регіоні створює складну конфігурацію можливостей і ризиків: співпраця зі США відкриває доступ до фінансування та технологій, але водночас може поглиблювати фінансову залежність, формувати структурну технологічну асиметрію та обмежувати автономію держав у визначенні власних енергетичних стратегій. Саме тому оцінка позиції карибських країн у цьому середовищі потребує системного аналізу внутрішніх сильних і слабких сторін, а також зовнішніх можливостей і загроз, що визначають траєкторії їхнього енергетичного

розвитку. Узагальнення цих чинників представлено у SWOT-аналізі (Таблиця 2), який дозволяє комплексно оцінити стратегічне становище держав у контексті співпраці зі США.

Таблиця 2. SWOT-аналіз позиції карибських держав у контексті енергетичної співпраці зі США

Сильні сторони (Strengths)	**Слабкі сторони (Weaknesses)**	**Можливості (Opportunities)**	**Загрози (Threats)**
Доступ до фінансових інструментів США (DFC, EXIM Bank, USAID), що компенсує нестачу внутрішнього капіталу	Високі рівні державного боргу (часто 70-120 % ВВП), що обмежують здатність обслуговувати нові зобов'язання	Прискорення переходу до відновлюваної енергетики, доступ до нових технологій і приватного капіталу	Формування нових боргових, технологічних і політичних залежностей від США
Підвищення енергетичної стійкості через мікромережі, smart-grid, системи резервування	Нерівномірний доступ до інвестицій: сильніші інституційно держави залучають більше ресурсів	Поглиблення регіональної інтеграції та гармонізація енергетичних стандартів	Геополітична конкуренція США – Китай – Венесуела, що обмежує автономію країн
Диверсифікація енергопостачання: зменшення залежності від нафти, перехід до LNG і ВДЕ	Технологічна залежність від американських рішень та постачальників	Зменшення вразливості до коливань світових цін на нафту та зовнішніх енергетичних шоків	Ризик боргових пасток у разі неуспішних або зупинених проєктів
Розвиток регуляторної спроможності та підвищення прозорості енергетичних ринків	Обмежені людські ресурси та недостатня інституційна спроможність для реалізації складних проєктів	Розвиток людського капіталу, технічних компетенцій та інституційного управління	Умовність реформ: зовнішні партнери можуть визначати напрями енергетичної політики

Джерело: складено авторами на основі IRENA (2012), Embassy of the People's Republic of China in Grenada (2018), U.S. Department of State (2020), IRENA (2020), G.G. Dewasmes & T. Heron (2020), R. Leal-Arcas et al. (2021), CCREEE (2023), EXIM (2024), SELA (2024), U.S. Department of State & USAID (2024), DFC (2024), Eastern Caribbean Central Bank (2025), AES Dominicana (2025), CCREEE (n.d.), EIA (n.d.)

SWOT-аналіз демонструє, що позиція карибських держав у контексті енергетичної співпраці зі США формується під впливом одночасно взаємодоповнювальних і суперечливих чинників. Виявлені сильні сторони створюють потенціал для прискореної модернізації енергетичних систем регіону, однак цей потенціал реалізується нерівномірно через структурні дисбаланси, відображені у слабких сторонах. Насамперед йдеться про те, що навіть за наявності доступу до фінансових ресурсів інституційні та кадрові обмеження значної частини карибських держав знижують ефективність освоєння зовнішніх інвестицій. Це означає, що сама по собі співпраця зі США не гарантує глибокої трансформації енергетичного сектору, якщо країни не здатні забезпечити внутрішню спроможність до реалізації технічно складних проєктів та довгострокового управління ними. Водночас можливості, окреслені в Таблиці 2, свідчать про те, що карибські держави отримують унікальний історичний шанс не лише оновити інфраструктуру, а й перейти від залежності від викопного палива до більш стійких моделей енергоспоживання. Проте реалізація цих можливостей потребує збалансованої політики, яка враховуватиме ризики зовнішньої умовності реформ. Зокрема, зростання ролі США у визначенні технічних стандартів, регуляторних змін та фінансових механізмів може привести до формування нових форм залежності, які замінюють традиційну залежність від імпорту нафти залежністю від зовнішніх рішень у сфері технологій, управління та фінансування.

Загрози, ідентифіковані у SWOT-матриці, свідчать про те, що геополітична динаміка Карибського басейну перетворює енергетичний сектор на арену конкуренції між великими державами. Для карибських країн це означає, що їхня енергетична політика може стати інструментом геостратегічного впливу, а не виключно внутрішнім пріоритетом. Отже, уміння балансувати між зовнішніми партнерами, зберігати простір для власних рішень і диверсифікувати джерела підтримки стане визначальним фактором довгострокової стійкості. SWOT-аналіз показує, що ефективність співпраці зі США залежить не лише від масштабів фінансування чи впроваджених технологій, а від здатності карибських держав вибудувати власні інституційні механізми, які дозволять використовувати зовнішню підтримку без втрати стратегічної автономії. Саме баланс між внутрішньою спроможністю та зовнішніми впливами визначатиме, чи стане енергетичне партнерство зі США імпульсом для стійкого розвитку, чи новим виміром залежності в регіоні.

Аналіз наслідків енергетичної політики США у Карибському регіоні демонструє, що американська присутність стала одним із ключових факторів трансформації регіональної енергетичної архітектури. Найбільш відчутні зміни простежуються у структурі енергопостачання: перехід від домінування нафти до комбінованої моделі, яка поєднує LNG та відновлювані джерела енергії, став можливим завдяки фінансовим та технічним інструментам США. Протягом останнього десятиліття у країнах, що активно співпрацюють із американськими програмами, зафіксовано зниження витрат на електрогенерацію, збільшення частки альтернативної енергетики та поступове скорочення залежності від імпортованих нафтопродуктів. Це підтверджує, що розвиток LNG-інфраструктури та механізми підтримки ВДЕ функціонують як взаємодоповнювальні елементи енергетичної стратегії США, спрямованої на модифікацію енергобалансів малих острівних держав. Разом з тим, підвищення енергетичної стійкості регіону є не лише технологічним процесом, а й інституційним. Співпраця зі США сприяла формуванню нових стандартів регулювання, управління та планування енергетичного сектору. Розвиток

мікромереж, систем зберігання енергії, цифрового моніторингу та механізмів постураганного відновлення свідчить, що американські програми зорієнтовані на довгострокову стабільність, а не лише на модернізацію окремих об'єктів. Це підтверджує тенденцію до поступового перетворення енергетичної політики США на інструмент інституційного впливу, який сприяє зміні управлінської логіки і підвищенню регуляторної спроможності країн-реципієнтів.

Водночас наявні дані демонструють, що ефективність цих програм є нерівномірною. Країни з більш розвиненими інституціями та нижчим борговим навантаженням швидше адаптують нові технології та залучають приватний капітал, тоді як держави з високим рівнем боргу або обмеженими адміністративними ресурсами значно повільніше інтегруються у нову енергетичну систему. Це створює внутрішньорегіональну асиметрію, у межах якої енергетичні вигоди концентруються нерівномірно, посилюючи різницю у рівнях стійкості та економічних можливостях країн Карибського басейну. Поглиблення фінансової присутності США супроводжується також зростанням ризиків залежності. Механізми кредитування та гарантування інвестицій, попри їхню здатність активізувати розвиток інфраструктури, формують довгострокові зобов'язання, що можуть погіршити боргову позицію окремих держав. У цьому контексті енергетична дипломатія США постає не лише як фактор підтримки, а і як джерело потенційних обмежень, які знижують автономію малих держав у визначенні власних стратегічних пріоритетів. З огляду на це карибські країни перебувають у ситуації, що потребує точного балансування між модернізаційними вигодами та ризиками зовнішньої умовності реформ.

Обговорення

Отримані результати свідчать, що енергетична дипломатія США у Карибському басейні стала не просто інструментом секторальної підтримки, а комплексним механізмом структурної трансформації, який виходить за межі технічної модернізації. Аналіз продемонстрував, що фінансові стимули, технічна допомога та регуляторні реформи, ініційовані США, започаткували формування нової моделі енергетичного врядування, де диверсифікація постачання палива, розвиток LNG-інфраструктури та впровадження ВДЕ стають опорними елементами регіональної стійкості. Разом із цим виявлено, що такі процеси супроводжуються поглибленням фінансових і інституційних залежностей, що формують новий тип взаємодії між США та малими острівними державами, у якому енергетична безпека нерозривно пов'язана з політичною та економічною автономією. Отримані результати демонструють, що енергетична політика США поступово перетворюється на чинник регіональної легітимації нових механізмів співпраці, які визначають баланс сил у ширшому геополітичному контексті та впливають на стратегічні орієнтири Карибського басейну. Дослідження не лише уточнює уявлення про характер впливу США на регіональні енергетичні системи, але й створює основу для подальшого порівняльного аналізу американської, китайської та венесуельської моделей енергетичної дипломатії. Сформульовані висновки дозволяють критично осмислити динаміку взаємодії між зовнішньополітичними інтересами та внутрішніми структурними змінами, визначивши національну специфіку трансформацій у Карибському басейні.

У роботах E.E. Pereira & A.E. Steenge (2022) та K.U. Shah *et al.* (2021) Карибський регіон інтерпретується як простір підвищеної вразливості, де структурні характеристики малих держав (обмеженість ресурсної бази, висока імпортозалежність, інституційна фрагментарність) формують хронічні ризики економічної та енергетичної нестійкості. E.E. Pereira & A.E. Steenge акцентують на тому, що стійкість малих острівних держав визначається здатністю вибудовувати ефективні інституційні зв'язки та підтримувати «системний інтерес» з боку зовнішніх акторів, що частково компенсує їх природну ресурсну обмеженість. Отримані результати цього дослідження корелюють із висновками щодо ключової ролі зовнішньої підтримки, однак водночас демонструють важливий зсув: у 2020-2025 роках розвиток LNG-інфраструктури та модернізація електромереж у державах Карибського басейну зменшили залежність від традиційних нафтопродуктів значно більше, ніж передбачали їхні попередні моделі вразливості. Іншими словами, виявлена тенденція диверсифікації енергопостачання уточнює концептуальні припущення E.E. Pereira & A.E. Steenge, показуючи, що інституційна залежність може еволюціонувати в напрямі функціональної стійкості за умови інвестиційно активної участі зовнішніх партнерів. У дослідженні K.U. Shah *et al*. підкреслюється, що ключовими бар'єрами розвитку малих острівних держав є не лише енергетична імпортозалежність, але й обмежена інституційна спроможність для впровадження політик енергоефективності. Автори показують, що відсутність системної взаємодії між політичними, економічними та технічними інститутами гальмує розвиток енергетичних реформ у малих острівних державах, що розвиваються, Карибського басейну (Caribbean SIDS). Результати даного дослідження частково узгоджуються з їхнім висновком про структурні інституційні обмеження, однак доповнюють його, демонструючи, що американські програми технічної та регуляторної підтримки частково компенсували ці прогалини. Підготовка регуляторних рамок для LNG, удосконалення тарифних систем та впровадження інструментів стратегічного планування свідчать про те, що інституційні бар'єри, вказані K.U. Shah *et al.*, можуть бути зняті або суттєво пом'якшені за умов зовнішнього довгострокового впливу.

Дане дослідження уточнює та розвиває положення, запропоновані J.E. Serrano-Moreno (2023) та J. Zelicovich & P. Yamin (2024), які розглядали зростання американського впливу в Карибському басейні крізь призму геополітичного суперництва з Китаєм та механізмів економічної дипломатії. Отримані результати підтвердили висновок J.E. Serrano-Moreno про те, що активізація Китаю в межах ініціативи «Один пояс, один шлях» стимулює Сполучені Штати до розширення власних інструментів присутності, однак виявлений характер взаємодії є менш одностороннім, ніж припускав автор. Емпіричний аналіз показав, що карибські

держави використовують американські програми не лише як форму зовнішньої підтримки, а й як інструмент реалізації власних стратегій енергетичного переходу, що суперечить уявленню про пасивність регіону у моделях J.E. Serrano-Moreno. Разом із тим результати дослідження корелюють з аргументацією J. Zelicovich & P. Yamin про превалювання «позитивних стимулів» в американській економічній дипломатії: у більшості випадків підтримка Сполучених Штатів надається у форматі партнерства, а не примусу. Однак, на відміну від загального висновку цих авторів, встановлено, що інтенсивність і характер американської взаємодії варіює залежно від зовнішньополітичної поведінки конкретних держав: країни, які розширюють співпрацю з Китаєм, зіштовхуються з жорсткішими умовами доступу до фінансування та посиленим регуляторним контролем. Це вказує на більшу складність процесу, ніж припускали автори вище: американська політика формує не лише залежності, але й простір для автономних дій карибських держав, які здатні адаптувати зовнішні ресурси до власних стратегічних цілей. Результати цього дослідження доповнюють теоретичні моделі обох авторів, демонструючи, що енергетична дипломатія США в регіоні функціонує як гібридний інструмент, що поєднує стимули, умовність та можливість для локальної стратегічної маневреності..

Як показують дослідження M. Dougé-Prosper & M. Schuller (2021), тривала залежність країн Карибського басейну, на прикладі Гаїті, від пільгових венесуельських поставок у межах PetroCaribe формувала не лише економічну, а й політичну вразливість, посилюючи боргові зобов'язання та загострюючи кризу довіри до державних інститутів. Аналіз авторів ґрунтується на висновку, що навіть після скорочення постачань PetroCaribe відкладені фінансові зобов'язання й нерівномірність перерозподілу ресурсів продовжували підтримувати системну залежність регіону. Подібний акцент на структурній вразливості простежується також у роботі M.-H. Pierre & M. Güzel (2021), де PetroCaribe розглядається як каталізатор соціально-політичної мобілізації та цифрового протесту, що виявляє масштаб недовіри до механізмів використання венесуельських коштів і неспроможність держав забезпечити прозорість. Вони приходять до висновку, що PetroCaribe продовжує відігравати роль у політичній економії регіону навіть після фактичного згортання програми, відтворюючи схеми залежності та соціальної нерівності. Проте результати цього дослідження демонструють іншу динаміку, яка доповнює й водночас коригує висновки обох авторських груп. Побудова та розширення LNG-інфраструктури за участі США у 2018-2025 роках не лише компенсували скорочення венесуельських поставок, але й знизили коефіцієнт залежності від нафтопродуктів у низці країн більш ніж на третину. Це суперечить твердженню про те, що PetroCaribe продовжує бути системоутворювальним елементом регіональної енергетичної архітектури: аналіз показує, що його вплив значною мірою змістився з економічної площини у політичну та символічну, тоді як фактична енергетична залежність поступово зменшується. Водночас дані M. Dougé-Prosper & M. Schuller щодо політичної природи залежності не заперечуються, дослідження показує, що заміна венесуельських поставок американськими інвестиційними механізмами формує нові форми фінансової та регуляторної прив'язаності, хоча вони відрізняються за структурою і ступенем гнучкості.

У працях M. Zhao (2021) та A.M. Khan (2024) китайська інфраструктурна активність системно описується як ключовий елемент глобальної стратегії Пекіна, спрямованої на формування альтернативних центрів впливу та витіснення США з традиційних сфер домінування. M. Zhao наголошує, що ініціатива «Один пояс, один шлях» стала інструментом експансії, який не лише створює нові логістичні коридори, а й трансформує політико-економічні зв'язки між Китаєм та країнами, що потребують інфраструктурних ресурсів, формуючи для них довгострокові боргові зобов'язання й залежність від китайського капіталу. У подібному ключі A.M. Khan (2024) розглядає китайські проєкти як частину ширшої конкуренції за статус глобального інвестора, підкреслюючи, що інфраструктурна дипломатія Китаю діє через фінансові стимули, кредитні лінії та стратегічні інвестиції, що мають потенціал змінювати баланс сил у регіонах, де відбувається зіткнення інтересів великих держав. Обидва автори стверджують, що прискорення інвестиційної експансії Китаю є прямим викликом американському впливу. Однак результати проведеного дослідження дозволяють уточнити ці узагальнення. Аналіз показав, що у 2020-2024 роках у Карибському басейні обсяг і структурна глибина китайських інфраструктурних ініціатив поступалися американським, особливо у сферах модернізації енергетичних мереж, розвитку LNG-інфраструктури та впровадження програм технічної допомоги. Це спростовує припущення M. Zhao про домінантність китайської моделі в усіх регіональних контекстах та демонструє, що в Карибах пріоритетність доступу до інвестицій і політичного партнерства зберігається за США. Результати дослідження частково не узгоджуються з тезою A.M. Khan щодо рівномірної експансії китайських фінансових механізмів: емпіричні дані вказують, що карибські держави у досліджуваний період не лише не наростили боргових зобов'язань перед Китаєм, а й у ряді випадків переорієнтувалися на американські грантові та кредитні механізми через їхню кращу інтеграцію у регіональні енергетичні стратегії. Ці розбіжності дозволяють зробити важливий аналітичний висновок: хоча концептуальні положення авторів коректно окреслюють глобальний характер китайського виклику, емпірична конфігурація Карибського регіону демонструє змінність і нелінійність геополітичного змагання, де домінування не є сталим і залежить від синергії фінансових можливостей, політичного впливу та технічної підтримки. У підсумку результати дослідження доповнюють попередні теорії, показуючи, що геополітична конкуренція в Карибському басейні формує не статичну, а динамічну рівновагу, в якій США зберігають провідну позицію завдяки масштабності та інституційності свого енергетичного залучення, а китайська експансія поки що має більш обмежений характер.

У роботах R. Martyr-Koller *et al.* (2021) та S.E. Galaitsi *et al.* (2024) наголошується, що інфраструктурна

деградація та вразливість інженерних систем є фундаментальними обмеженнями розвитку малих острівних держав Карибського басейну, які посилюються зростанням рівня моря, частішими штормами та системними економічними втратами. R. Martyr-Koller *et al.* підкреслюють, що ключові інфраструктурні об'єкти розташовані у прибережних зонах, де комбінований вплив підвищення рівня моря, солоності, екстремальних опадів і циклонів формує довгострокові ризики деградації. У цьому контексті автори зазначають, що адаптаційний потенціал SIDS є обмеженим, а механізми протидії зношенню інфраструктури потребують значних зовнішніх ресурсів і технологічної підтримки. Подібну тезу розвивають S.E. Galaitsi *et al.*, які описують карибські держави як системно недофінансовані в питаннях модернізації інженерних систем і наголошують, що навіть наявні програми адаптації залишаються фрагментованими й недостатньо забезпеченими, що не дозволяє повною мірою перейти від стратегії зниження вразливості до моделі довгострокової стійкості. Отримані результати цього дослідження узгоджуються з окресленою авторами проблематикою деградації інфраструктури, однак уточнюють її динаміку. Аналіз показав, що американські програми модернізації електромереж, зокрема впровадження smart-grid рішень, систем накопичення енергії та укріплення об'єктів генерації, частково компенсують критичні слабкості, які описують автори вище. На практиці це проявляється у зменшенні частоти масштабних відключень, підвищенні стійкості мереж до ураганів та поступовому скороченні втрат у системі передачі електроенергії. Це формує важливе уточнення до попередніх підходів: зовнішні інвестиції дійсно знижують інфраструктурну вразливість, однак їх результативний вплив критично залежить від інституційної здатності держав адаптувати нові технології та підтримувати їх функціонування у довгостроковій перспективі.

Аналіз S. Moncada & L. Nguyen (2024) та L. Jansson *et al.* (2025) демонструє, що стійкість малих острівних держав безпосередньо залежить від інтеграції енергетичних рішень у ширший контекст політики кліматичної адаптації, охорони здоров'я та довгострокового стратегічного планування. S. Moncada & L. Nguyen, узагальнюючи результати систематичного огляду, показують, що ефективні моделі стійкості формуються лише за умов синхронізації короткострокового реагування з діями місцевих громад, підтримкою органів влади та стратегічними планами на рівні держави. Автори підкреслюють, що інструменти енергетичної стійкості є лише одним із компонентів цього процесу, а фундаментальною передумовою ефективності є інституційна злагодженість та здатність урядів застосовувати підходи «planetary health», які враховують взаємозалежність екологічних і соціальних систем. Отримані результати цього дослідження підтверджують загальну логіку авторів, щодо важливості багаторівневої координації, однак розширюють її за рахунок емпіричних даних про те, що саме інфраструктурні інвестиції США забезпечили конкретне зниження ризиків після екстремальних кліматичних подій. Це демонструє, що на практичному рівні енергетична дипломатія може мати таке ж значення для стійкості, як і заходи у сфері охорони здоров'я чи місцевої мобілізації.

У свою чергу, праця L. Jansson *et al.* (2025), яка наголошує на браку інтеграції урбанізаційних процесів у кліматичні стратегії SIDS, свідчить про те, що інфраструктурна адаптація вразливих міст часто відстає від потреб. Автори розглядають вразливість SIDS як результат поєднання кліматичних загроз та соціальних диспропорцій, ускладнених недостатньою увагою до сталого міського розвитку. Проведене дослідження частково узгоджується з їхніми висновками: модернізація електромереж і впровадження децентралізованих енергетичних систем дійсно зменшують кліматичні ризики, проте якщо урбанізаційний компонент залишається поза увагою, ефект цих програм не є повним. Отримані дані показують, що вплив енергетичних проєктів США на стійкість міст сильніший у тих країнах, де органи влади мають належну інституційну здатність інтегрувати технологічні рішення у міське планування, тоді як в інших випадках інвестиції дають фрагментарний результат. Загалом проведене дослідження уточнює теоретичні положення обох робіт. По-перше, воно демонструє, що енергетична модернізація є не ізольованою сферою, а ключовим елементом комплексних стратегій адаптації, що підтверджує висновки S. Moncada & L. Nguyen (2024) про необхідність цілісного підходу. По-друге, результати свідчать, що структурні інституційні бар'єри, на які вказують L. Jansson *et al.* (2025), справді впливають на ефективність програм, але їх вплив є варіативним і залежить від ступеня інтеграції енергетичного планування в ширшу систему кліматичної політики.

У працях M. Witter (2021) та P.S. Mohan (2022) карибські держави постають як економічно вразливі утворення, розвиток яких системно стримується структурною бідністю, високим борговим тиском та хронічною нестачею інвестицій у виробничу та енергетичну інфраструктуру. M. Witter, спираючись на критичну традицію економічної думки Карибського регіону, демонструє, що історичні моделі розвитку сформували макроекономічне середовище, у якому держави мають обмежені можливості для модернізаційних проривів. Цей підхід підкреслює, що дефіцит інвестицій у ключові галузі, зокрема енергетику, є не випадковим явищем, а результатом довготривалих інституційних тенденцій. P.S. Mohan, у свою чергу, показує, що навіть за умов значного прогресу в декарбонізаційних цілях Карибський регіон залишається критично залежним від міжнародного кліматичного фінансування, оскільки внутрішні ресурси, приватний капітал і механізми фіскальної реформи не забезпечують належного масштабу фінансування для модернізації енергетичного сектору. Отримані результати цього дослідження підтверджують центральні тези обох авторів: фінансові обмеження справді залишаються визначальним бар'єром для переходу до сучасних енергетичних систем. Емпіричний аналіз показує, що держави Карибського басейну не здатні самостійно фінансувати реконструкцію генераційних потужностей, оновлення електромереж і розбудову LNG-інфраструктури без зовнішньої підтримки, що узгоджується з висновками M. Witter щодо структурної обмеженості регіональних

економік. Проведене дослідження доповнює попередні теоретичні підходи, демонструючи, що трансформація енергетичної інфраструктури в Карибському регіоні відбувається в умовах складного компромісу: зовнішнє фінансування є одночасно критичним ресурсом модернізації та джерелом нової вразливості.

У дослідженнях D.M. Cavalcanti *et al.* (2025) та A. Dreher (2025) висловлюється доволі критичне бачення результативності міжнародної технічної допомоги, включно з програмами USAID. D.M. Cavalcanti *et al.*, спираючись на масштабний аналіз даних за 2021 рік, демонструють, що програми USAID можуть мати значний вплив на соціальні та медичні результати, проте його дослідження зосереджене на глобальному вимірі й не дає прямих висновків про глибину інституційних реформ у конкретних секторах, зокрема у сфері регуляторного врядування. A. Dreher, у свою чергу, аргументує, що офіційна допомога розвитку часто не досягає справжніх цілей інституційної трансформації через конкуренцію політичних, комерційних та геополітичних пріоритетів, що підриває її довгострокову ефективність. У його моделі офіційна допомога розвитку постає як інструмент короткострокового впливу, а не як механізм структурної модернізації. Результати цього дослідження частково перегукуються з такими тезами, але водночас вносять принципові уточнення. З одного боку, висновки A. Dreher щодо змішаних мотивів донорів підтверджуються. Справді, американська технічна допомога в Карибському басейні має не лише розвитковий, а й геополітичний характер. Проте, на відміну від твердження про декларативність впливу донорських програм, емпіричний аналіз показує, що у низці випадків (Барбадос, Домініканська Республіка) консультативні ініціативи USAID привели до ухвалення конкретних регуляторних актів, змін у структурах тарифного регулювання та впровадження механізмів інтеграції відновлюваних джерел у національні енергосистеми. Ці результати прямо суперечать уявленню про відсутність інституційної глибини допомоги, закладеному в інтерпретаціях авторів вище. Причини цієї розбіжності можна пояснити тим, що більшість робіт, на які спираються автори, охоплюють період до 2018 року, тоді як наймасштабніші реформи у Карибському регіоні відбулися після 2020 року, в межах Caribbean Energy Initiative 2.0, USAID Climate Strategy (2022-2030) та програм технічної підтримки у сфері smart-grid та оновлення нормативної бази.

Узагальнюючи проведене обговорення, можна констатувати, що результати цього дослідження підтвердили багатовимірний характер енергетичної дипломатії США в Карибському регіоні, водночас розширивши розуміння її інституційних та геополітичних наслідків. Аналіз показав, що американські ініціативи не зводяться до технічної модернізації чи фінансової підтримки, а формують цілісну архітектуру впливу, яка поєднує елементи розвитку, регуляторного реформування та стратегічного балансування між зовнішніми акторами. Узгодженість отриманих результатів із низкою попередніх праць свідчить про те, що енергетична політика США дійсно зміцнює стійкість малих острівних держав, проте встановлені розбіжності демонструють: її ефект не є однозначно позитивним та залежить від локальної інституційної спроможності, масштабу геополітичної конкуренції й специфіки національних пріоритетів. Виявлене поєднання стимулюючих механізмів не повністю вписується в ті інтерпретації, де американська політика розглядається лише як інструмент розвитку або виключно як механізм впливу. Проведений аналіз доводить, що реальний ефект енергетичної дипломатії формується у точці перетину зовнішніх стратегій і внутрішньої регуляторної динаміки.

Висновки

У ході дослідження було встановлено, що політика США сприяла стійкій і довготривалій тенденції до зменшення залежності карибських держав від імпортної нафти шляхом розвитку LNG-інфраструктури, диверсифікації джерел постачання та створення технологічних передумов для інтеграції альтернативних джерел енергії. Показано, що розширення LNG-терміналів, модернізація генерувальних потужностей та перехід частини держав на газові контракти не лише забезпечили економічний ефект, а й зменшили вразливість енергетичних систем до зовнішніх шоків, зокрема коливань світових цін на нафту. Було доведено, що модернізація мережевої інфраструктури та впровадження систем керування попитом істотно підвищили здатність малих острівних економік протидіяти наслідкам стихійних лих, які у Карибському басейні мають системний характер і щороку спричиняють значні руйнування. Виявлено, що консультативні та технічні програми США сприяли інституційному зміцненню держав, зокрема у сферах регуляторної реформи, модернізації тарифної політики, запровадження конкурентних ринкових механізмів та розвитку стратегічного планування, що в перспективі формує умови для більш самостійної реалізації енергетичної політики.

Результати аналізу підтвердили нерівномірність розподілу інвестицій між країнами, що створює асиметрію доступу до фінансування і може посилювати структурну залежність окремих держав від США. Було встановлено, що поряд з економічними вигодами політика Вашингтона відтворює ризики фінансової та нормативної залежності, які потенційно обмежують можливості країн формувати власні довгострокові пріоритети розвитку. Показано, що конкуренція США з Китаєм та Венесуелою за вплив у Карибському регіоні змінила характер регіонального балансу сил, створивши для малих держав як нові можливості диверсифікації партнерств, так і нові обмеження у сфері зовнішньополітичного маневрування. Отримані результати дозволяють концептуально узагальнити, що енергетична політика США в Карибському басейні перетворилася на інструмент формування регіональної стійкості та водночас на канал стратегічного впливу, який переосмислює баланс зовнішніх сил і визначає траєкторії розвитку малих держав. Вони поглиблюють розуміння того, як інфраструктурні інвестиції, технологічна підтримка та геополітична конкуренція створюють комплексний режим взаємозалежності, що поєднує модернізацію з потенційною втратою автономії.

Разом із тим дослідження має певні обмеження, зокрема фрагментарність доступних статистичних даних щодо обсягу та структури американських інвестицій у

регіоні, а також відсутність повної звітності окремих програм співпраці, що ускладнює кількісну оцінку їхнього реального впливу. Попри це, отримані результати формують підґрунтя для подальшого наукового аналізу. Перспективним напрямом майбутніх досліджень є вивчення того, яким чином глобальні технологічні та політичні зрушення визначатимуть стратегічну поведінку карибських держав у наступні десятиліття.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327:620.9(729)
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.61

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Katarzyna Brzychcy[*]
PhD in Economic Sciences, Lecturer
Warsaw University of Life Sciences
02-787, 166 Nowoursynowska Str., Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0002-1659-9447
Piotr Kusznieruk
Doctor of Juridical Sciences
Warsaw Medical Academy
01-793, 8 Ludwik Rydygier Str., Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0002-0625-7152

US Energy diplomacy with the states of the Caribbean region

Abstract. The relevance of this study stems from the growing role of energy diplomacy in shaping regional security and economic stability in the Caribbean basin, against a backdrop of competition among major powers and the vulnerability of small island economies to external shocks. The aim of the study was to determine how US energy policy transformed the energy systems of Caribbean states and what strategic consequences this produced for the region. The methodological framework of the study included a comparative analysis of state policies, an institutional analysis of US programmes, content analysis of statistical data from international organisations, and a SWOT assessment of the position of Caribbean countries within the new energy configuration. The findings established that US policy contributed to significant diversification of energy supplies and reduced the countries' dependence on imported oil, which had historically accounted for more than 80-90% of their energy balance. It was found that the development of LNG infrastructure ensured lower generation costs and improved the predictability of energy flows. It was demonstrated that US technical and institutional assistance strengthened the regulatory capacity of small states, accelerated their integration of renewable energy sources, and contributed to the modernisation of electricity grids. It was established that US programmes enhanced the region's energy resilience to natural disasters through support for microgrids, energy storage systems, and the digitalisation of management. At the same time, it was revealed that the expansion of the American presence created risks of unequal access to investment, debt dependency, and the strengthening of structural asymmetry between donors and recipients. The study also showed that strategic competition between the United States, China, and Venezuela significantly altered the balance of power in the region, shaping a new model of energy security in which Caribbean countries are positioned between several centres of influence. The conclusions of the study demonstrated that US energy diplomacy became one of the key factors in the transformation of Caribbean energy systems, combining infrastructure modernisation, institutional reforms, and the geopolitical repositioning of the region. The practical significance of the work lies in the possibility of using its findings for the development of energy resilience strategies for small states and the formulation of a balanced foreign policy in the field of energy security

Keywords: liquefied natural gas; geopolitical competition; institutional capacity; climate; adaptation

Introduction

Energy policy is one of the key factors shaping contemporary regional security and economic resilience in the Western Hemisphere, particularly in the vulnerable small island states of the Caribbean. These states' systemic dependence on imported petroleum products, the structural weakness of their energy institutions, and the intensification of climate risks make the energy sector not only a technical but also a political arena in which the interests of global actors intersect. The study by N.O. Konopka & B.B. Kostiv (2020) highlights that the oil dependency of Latin American and Caribbean countries creates chronic economic imbalances, which have been exacerbated during the COVID-19 pandemic. The authors demonstrate that fluctuations in global oil prices, reduced investment

Received: 30.01.2026, Revised: 22.05.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:

Brzychcy, K., & Kusznieruk, P. (2026). US Energy diplomacy with the states of the Caribbean region. *Foreign Affairs*, 36(3), 61-74. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.61.

[*]*Corresponding author (brzychcy.katarzyna@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

and the urgent need to secure external financing have exacerbated the region's structural vulnerability, forcing governments to seek alternative models of economic development that are less dependent on energy exports. In contrast, H. Pasman *et al.* (2023) examine energy transitions primarily through the lens of the safety of new technologies and emphasise that the shift towards alternative energy sources, including hydrogen, industrial electrification and modern storage systems, creates new risks and requires a significant overhaul of regulatory approaches. The authors stress that the resilience of energy systems in the future will be determined not only by technical innovations but also by the ability of states to integrate new safety standards at all stages of the infrastructure lifecycle.

A study by D. Krantz (2021) shows that the effectiveness of US energy initiatives in the Caribbean largely depends on the ability to combine technical solutions with the broader social and institutional context. The author analyses the case of Puerto Rico following Hurricane Maria and argues that the widespread degradation of the power grid was not merely a technical problem. In his view, US measures aimed at developing solar energy systems, local microgrids and innovative "energy citizenship" practices were effective only when accompanied by engagement with local communities and institutional support for reforms. In turn, R.J. Brecha *et al.* (2021) demonstrate that US energy policy in the Caribbean has gradually evolved into an instrument for the structural reorientation of the region, combining economic support with political influence. The authors show that small island states, traditionally dependent on imported petroleum products and vulnerable to climate disasters, possess significant technical potential for the development of sustainable energy systems, in particular ocean thermal energy conversion (OTEC).

Analysing the dynamics of external actors' involvement in the development of the Caribbean region, R. Gonzalez-Vicente & A. Montoute (2021) have shown that Chinese infrastructure investments are shaping an alternative model of economic growth, offering Caribbean states access to capital and technology outside Western financial structures. At the same time, the authors emphasise that such a model reproduces a number of structural constraints inherent in post-colonial economies, in particular: dependence on large external contractors, the lack of local community participation in the distribution of benefits, and the dominance of China's business-oriented approach, which limits opportunities for inclusive development. J. Vadell's (2022) work deepens this discussion by demonstrating that China's strategy for financing energy projects, ports and logistics hubs in Latin America and the Caribbean directly influences the regional balance of power. The author shows that Chinese loans, investment agreements and infrastructure concessions are forming new axes of economic integration, which increase countries' dependence on Beijing's political will and reduce the relative weight of the US as a traditional external partner.

In the study by Z.S. Winters *et al*. (2022), it is emphasised that the energy choices of small island states are a critical indicator of their strategic orientation. The authors demonstrate that the vulnerability of these countries is intensified by weak institutional planning and dependence on centralised energy systems, which complicates adaptation to climatic and economic shocks. The findings of C. Bataille *et al.* (2020) indicate that the profound modernisation of energy systems shapes not only economic priorities but also the foreign policy trajectories of states, strengthening their participation in climate diplomacy and global cooperative mechanisms. In turn, J. Kersey *et al.* (2021) demonstrate that dependence on external donors creates asymmetry between small and large states, particularly in the context of promoting the energy transition. The authors show that it is external policies that determine the dynamics of renewable energy source (RES) development in the Caribbean region.

The analysed studies are predominantly focused on individual aspects of US energy policy, financial instruments, infrastructure projects, or regional security, but they pay less attention to the comprehensive nature of its influence on the institutional development of Caribbean states and the formation of sustainable energy supply models. The interconnections between economic modernisation, the political obligations accompanying international energy agreements, and the broader geopolitical context of competition among the United States, China, and Venezuela also remain insufficiently explored. This study sought to fill this gap through an analysis of the institutional, economic, and geostrategic factors shaping the nature and consequences of US energy diplomacy in the Caribbean basin. The aim of the research was to determine the mechanisms through which US energy diplomacy influences the structural transformation of the energy systems of Caribbean basin states. The principal objectives of the study were: to analyse the institutional instruments and financial mechanisms employed by the United States in the region; to identify the economic and technological changes resulting from infrastructure modernisation and the development of the liquefied natural gas (LNG) market; and to compare the influence of the United States with alternative models of external energy engagement, namely Venezuelan and Chinese infrastructure initiatives.

Materials and Methods

The study employed an interdisciplinary approach combining political, institutional, economic, and geopolitical analysis in order to identify the patterns of transformation within the energy sector of the Caribbean region under the influence of US policy. The selection of the Caribbean basin, exemplified by Barbados, Haiti, and the Dominican Republic, was driven by their historical structural dependence on imported petroleum products, high vulnerability to natural disasters, and critical need for the modernisation of energy infrastructure. The United States is considered the key external actor systematically influencing the region's energy development through investment, regulatory, and diplomatic instruments. China was included in the analysis as a growing competitor to the United States that is actively expanding its presence in the Caribbean region. The purpose of including China was to conduct a comparative analysis of the models of external influence exercised by the United States and China according to key parameters, particularly the nature of financial instruments, the level of institutional involvement, the long-term consequences for debt burdens, and the degree of political autonomy of

Caribbean states. Venezuela is also important to the study because of the long-standing operation of the PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005), which shaped the energy trajectories of several countries. Such a selection made it possible to reconstruct the comprehensive influence of external powers on the region's energy policy and to compare different models of external participation in its development.

The study was organised into three consecutive stages. During the first stage, the conceptual foundations of American energy diplomacy were systematised through the analysis of normative and strategic documents, such as the Caribbean Energy Security Initiative (CESI) (2014), the Growth in the Americas programme (U.S. Department of State, 2020), as well as the official report of the US Department of State and the United States Agency for International Development (U.S. Department of State & USAID, 2024). The method of content analysis made it possible to identify the key instruments of American policy, as well as priorities in the spheres of LNG infrastructure, electricity grid modernisation, and the development of alternative energy sources. The second stage included a structured analysis of infrastructure and investment programmes implemented through the Development Finance Corporation (DFC) (2024) and EXIM (2024). The research materials also included corporate reports by AES Dominicana (2025), which made it possible to trace the actual impact of gas infrastructure projects on reducing generation costs and diversifying the energy balance. Institutional analysis was supplemented by the examination of regional energy characteristics based on CCREEE (n.d.) and IRENA statistics (2020) regarding the dynamics of renewable energy source implementation. This approach provided an understanding of how the combination of financing, technological support, and regulatory innovation contributes to the modernisation of the energy systems of individual states. During the third stage, comparative geopolitical analysis and SWOT analysis were applied, enabling an assessment of the positions of Caribbean basin states under conditions of strategic competition between external centres of influence (the United States and China), while taking into account the role of Venezuela as a regional energy actor whose influence on Caribbean countries possesses a specific intra-regional character. The analysis of Chinese infrastructure loans was based on data from the Embassy of the People's Republic of China in Grenada (2018), whereas understanding of Venezuela's role relied on the PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005) and the EIA energy brief (n.d.). In addition, statistical materials from the Eastern Caribbean Central Bank (2025) were used to assess the debt capacity of small island economies and the potential risks of financial dependence on external investment.

The comprehensive application of content analysis, institutional analysis, comparative approaches, and SWOT analysis of the positions of Caribbean states within the context of energy cooperation with the United States made it possible to examine US energy policy not merely as a set of technical measures, but also as an element of broader geopolitical and economic dynamics. The totality of the materials used allowed for the development of a holistic understanding of the transformational impact of American programmes on the energy resilience, institutional development, and strategic opportunities of Caribbean basin states.

Results

Strategic and energy-related instruments of US diplomacy in the Caribbean. US energy diplomacy in the Caribbean region is shaped at the intersection of Washington's strategic, economic, and geopolitical interests, giving rise to integrated conceptual approaches implemented through initiatives such as CESI (2014), Growth in the Americas (U.S. Department of State, 2020), and financing instruments administered by the DFC (2024) and the U.S. Department of State & USAID (2024). At the conceptual level, these programmes reflect the United States' aspiration to ensure stability and predictability within the energy environment of its immediate geopolitical neighbourhood, minimise the risks of external vulnerability for small island states, and simultaneously strengthen its own influence in a region historically characterised by competition among various external actors. The Caribbean basin represents a space with a high degree of energy dependence, combining structural limitations of energy systems, low diversification of sources, and limited opportunities for financing infrastructure modernisation. Under such conditions, external partners, including the United States, gain the ability to influence the long-term trajectory of energy development by offering financing, technologies, and regulatory support.

For the United States, the priority lies in creating a resilient, market-oriented energy architecture that reduces the likelihood of monopolisation of energy flows and promotes the establishment of transparent rules aligned with global standards. CESI, as the first systemic response to the region's energy vulnerability, laid the foundation for an approach combining energy security, economic resilience, and institutional modernisation. Its conceptual logic stemmed from the understanding that limited diversification of energy sources and dependence on unfunded subsidies, such as the Venezuelan PetroCaribe Energy Cooperation Agreement (2005), created significant political and economic risks for the states of the region. In this context, American policy sought to replace a model of energy dependence capable of intensifying political asymmetry between Venezuela and the small states of the Caribbean basin with a more open and competitive system that stimulates autonomy and a market-based environment. This logic is further reinforced within the Growth in the Americas (América Crece) initiative, whose conceptual framework is directed not only towards the energy sector but also towards creating conditions for large-scale private investment in critical infrastructure. In this dimension, US policy constitutes a response not only to the internal needs of Caribbean states but also to the transformation of the regional balance of power associated with China's growing presence. Beijing actively finances ports, roads, energy facilities, and telecommunications infrastructure throughout the Caribbean, potentially altering the strategic environment and creating preconditions for political influence (Embassy of the People's Republic of China in Grenada, 2018). The American concept of counteraction involves creating an alternative to Chinese financing

models through the promotion of principles of transparency, market competition, environmental responsibility, and institutional accountability. The United States seeks not only to ensure infrastructure modernisation but also to consolidate the dominance of standards corresponding to Western conceptions of economic governance.

DFC instruments play a conceptually significant role in this process, as they represent the ability of the United States to combine economic and diplomatic power in creating conditions for attracting private capital to a region characterised by high financial risks. Through loan guarantees, investment mechanisms, and support for climate-oriented solutions, Washington seeks to strengthen the energy resilience of the Caribbean basin, reduce vulnerability to extreme weather conditions, and ensure a transition towards a diversified energy structure. Collectively, these programmes demonstrate that the conceptual foundations of American policy are based upon a combination of energy security, market orientation, and geopolitical balancing – an approach that enables the United States simultaneously to support regional development and contain the influence of competing actors.

Summarising the above considerations, it is important to emphasise that US energy diplomacy in the Caribbean region is implemented not through a single instrument, but through a complex of interconnected programmes, each performing a specific function in shaping a resilient and diversified energy architecture. In order to develop a systematic understanding of the scale and mechanisms of this policy, a comparative review of the key initiatives was conducted (Table 1), demonstrating precisely how these instruments shape the regional infrastructure of resilience, reduce investment risks, and open access to new financial and technological opportunities.

Table 1. US programmes and their impact on the Caribbean region

Programme/ Initiative	Period of operation	Main objectives	Specific results and statistics	Beneficiary countries
Caribbean Energy Security Initiative (CESI)	2014 – is operating at the present time (as of the end of 2025)	⇦ enhancing energy security; ⇦ diversification of energy sources; ⇦ attracting private investment; ⇦ transition to renewable energy.	⇦ OPIC financed energy projects worth more than USD 120 million; ⇦ an additional USD 70 million in the project portfolio; ⇦ USD 25 million loan guarantee through Jamaica's NCB; ⇦ technical assistance for more than 5 countries.	Member states of the Caribbean Community (CARICOM)
Growth in the Americas (América Crece)	2019-2021	⇦ catalysing private investment in infrastructure; ⇦ countering Chinese influence; ⇦ job creation; ⇦ infrastructure development.	⇦ coordination among US government agencies; ⇦ support for projects in energy, telecommunications, ports, and roads.	⇦ all countries of Latin America; ⇦ countries of the Caribbean basin.
DFC (U.S. International Development Finance Corporation)	2019 – is operating at the present time (as of the end of 2025)	⇦ financing the private sector; ⇦ support for SMEs and women's entrepreneurship; ⇦ energy security; ⇦ combating climate change.	⇦ USD 200 million loan to Banco Popular Dominicano (2023); ⇦ 50% of funds allocated to women's entrepreneurship; ⇦ opening of a regional office in Santo Domingo; ⇦ co-financing with IDB Invest of up to USD 50 million per project; ⇦ portfolio exceeding USD 40 billion globally; ⇦ loan guarantees for small businesses.	⇦ member of the Organisation of Eastern Caribbean States (OECS); ⇦ the Dominican Republic; ⇦ Jamaica; ⇦ Barbados; ⇦ Trinidad and Tobago.
USAID – energy programmes	2014 – is operating at the present time (as of the end of 2025)	⇦ reform of the energy sector; ⇦ integration of renewable energy sources; ⇦ improving grid resilience; ⇦ involvement of the private sector.	⇦ Caribbean Clean Energy Programme (CARCEP): technical support; ⇦ 22 scholarships for Smart Grid training; ⇦ Energy Sector Reform: coverage of 13 countries; ⇦ Caribbean Climate Investment Programme: support for renewable energy projects; ⇦ Barbados Blue-Green Investment Corp: expected to unlock up to USD 210 million over 3 years.	All countries of the Caribbean basin

Note: OPIC – Overseas Private Investment Corporation; NCB – National Commercial Bank; SMEs – small and medium-sized enterprises; IDB – Inter-American Development Bank; RES – renewable energy sources
Source: compiled by the authors based on CESI (2014), U.S. Department of State (2020), IRENA (2020), CCREEE (2023), DFC (2024), U.S. Department of State & USAID (2024), AES Dominicana (2025)

The comparison of the programmes presented in Table 1 demonstrates the gradual complication and institutional evolution of American energy diplomacy in the Caribbean region, progressing from the elimination of basic vulnerabilities to the formation of long-term resilience mechanisms integrated into broader US geopolitical and climate strategies. Initial initiatives, such as CESI, were aimed at overcoming the critical dependence of regional states on imported petroleum products and ensuring the rapid stabilisation of their energy systems. At this stage, the United States primarily compensated for the weakening of the Venezuelan PetroCaribe programme, filling the structural vacuum in the sphere of energy security while simultaneously strengthening its own position as

the leading external partner of the Caribbean basin. The subsequent wave, represented by Growth in the Americas (América Crece), indicates an expansion in the logic of intervention. This reflects the transition of the United States from responding to crisis imbalances towards a proactive strategy of structurally integrating the Caribbean into the Western economic sphere. At the same time, private sector participation within the framework of Growth in the Americas reflects Washington's intention to create an alternative to Chinese state financial models that had dominated the sphere of port and transport infrastructure. Thus, the programme becomes an instrument not only of economic development but also of geopolitical balancing.

The further strengthening of the role of the DFC demonstrates the institutionalisation of the financial component of US energy diplomacy. Unlike earlier programmes, the DFC functions as a stable and permanent source of investment guarantees and credit mechanisms, creating preconditions for long-term transformation. Importantly, within DFC projects the focus shifts from basic energy support to climate-oriented solutions, enabling the United States to position itself not merely as a supplier of resources, but as a leader of the global energy transition. This is of particular significance in the context of the Caribbean basin's high climate vulnerability and the necessity of modernising grids, expanding renewable energy sources, and strengthening the institutional capacity of states within the region. USAID programmes and initiatives oriented towards climate adaptation demonstrate another dimension: the formation of a normative and governance foundation for the effective functioning of energy systems. Unlike financial instruments, these programmes perform the role of a "structural catalyst": they create the rules, competencies, and institutions without which capital-intensive investment cannot be sustainable. In this way, USAID ensures the integration of market reforms, the development of a regulatory environment, and the formation of human capital, thereby strengthening the capacity of regional states independently to sustain modernisation processes.

The synthesis of all these programmes demonstrates the comprehensive nature of American policy: it combines financing, technical assistance, infrastructure reform, and climate adaptation into a unified logic aimed at the multidimensional strengthening of the region. At the same time, there is a clear shift in emphasis from energy security and stabilisation towards the modelling of a new institutional and market architecture intended to ensure long-term resilience and reduce the Caribbean basin's dependence on alternative centres of influence. The cumulative effect of these programmes lies not only in the modernisation of the energy sector, but also in the creation of conditions for the political and economic integration of the region into the broader strategic space of the United States. The conceptual foundations of US policy in the energy sphere directly determine the architecture of the financial and technical instruments that Washington applies in the Caribbean region. It is precisely the strategic vision of the United States regarding the combination of security, economic, and climate objectives that drives the activation of institutions operating through loans, risk guarantees, co-financing, and technical assistance. In practical terms, this means support for projects that simultaneously address the historical oil dependence of Caribbean countries and promote the "green" transition (Runde *et al*., 2021). The ideological framework of American energy policy is transformed into a comprehensive diplomatic practice in which financial, technical, and infrastructure instruments are integrated into a unified logic of enhancing the energy autonomy and climate resilience of the Caribbean basin.

Governments of small Caribbean states have historically been characterised by a high dependence on imported petroleum products and the substantial cost of electricity, which hindered the modernisation of energy infrastructure through their own resources (IRENA, 2020). US energy diplomacy in the Caribbean region is based on a combination of financial instruments, infrastructure investment, renewable energy development, and large-scale technical assistance. These mechanisms are aimed at reducing the dependence of small states on imported petroleum products, diversifying energy sources, and increasing their resilience to external shocks. One of the key directions is support for the development of LNG infrastructure, which enables the transition from oil dependence to more flexible and predictable fuel supply arrangements. Through the financial instruments of the US EXIM Bank, the United States supports the construction of LNG terminals and the modernisation of generation capacities, which has already demonstrated a significant effect in several Caribbean states. For example, in the Dominican Republic, the modernisation of thermal power stations for gas fuel requirements and the launch of the LNG terminal in Santo Domingo reduced electricity costs by 25-30% through the transition from expensive fuel oil installations to more stable and cheaper gas contracts (AES Dominicana, 2025).

A separate area of focus is the digitalisation of energy systems and the implementation of smart-grid technologies, which increase management efficiency and minimise electricity losses. In a number of Caribbean basin countries, these approaches have already been implemented through joint programmes of USAID and the US Department of Energy. In particular, Barbados introduced smart meters and load-monitoring systems, which reduced technical losses within the grids by 8-12% and improved the accuracy of peak consumption forecasting (CCREEE, 2023). In combination with infrastructure modernisation, these measures form an integrated model of American energy diplomacy that combines financial support, technology transfer, regulatory reform, and climate-oriented motivation. Such a model enables the United States to influence the regional energy agenda while simultaneously creating conditions for the long-term energy and climate resilience of the Caribbean basin. The United States employs a combination of investment mechanisms, advisory support, and institutional assistance, allowing it to shape a policy aimed not only at the operational resolution of energy imbalances within the Caribbean basin but also at the long-term structural transformation of the energy sector of small states. Such a policy possesses a multidimensional character: it influences the region simultaneously through economic incentives, technological modernisation, and the evolution of regulatory norms. These approaches are based on the understanding that

traditional dependence on petroleum products, combined with high tariffs and the vulnerability of energy systems to extreme weather events, creates not merely economic challenges but also threats to the political and social stability of small island states. On the one hand, such approaches contribute to strengthening the economic independence of the region: grid modernisation, the reduction of technical losses, access to cheaper fuel resources (particularly LNG), and the scaling-up of renewable energy gradually reduce the vulnerability of Caribbean economies to price volatility within the global oil market. This means that the United States is effectively participating in the formation of new models of energy security in which diversification of sources and reduction of carbon intensity become not only climate objectives but also strategies of survival for small island countries. At the same time, however, this economic resilience carries its own geopolitical cost. The financial participation of American institutions and the involvement of US companies create durable infrastructural and technological linkages, as a result of which regional energy transformations become increasingly integrated into the broader strategic interests of Washington. On the other hand, such mechanisms create a foundation for US strategic influence, since modernisation processes are accompanied by the transfer of American standards, ranging from energy-efficiency requirements to principles of regulatory transparency and corporate governance. These standards become "normative structural elements" of regional reforms, and states accepting American investment and technical assistance effectively adapt their regulatory frameworks to the requirements of the transatlantic financial and technological architecture. In the long term, this creates enduring institutional synchronisation and reduces the scope for alternative models, particularly Chinese or Venezuelan formats of cooperation competing for influence in the region.

The implications of US energy policy for the countries of the Caribbean. US policy in the Caribbean energy sector between 2000 and 2025 has brought about a series of profound structural shifts, manifested in changes to the fuel mix, the modernisation of critical infrastructure, increased institutional capacity, and greater resilience of small island states to external shocks. The synergistic impact of the CESI and Growth in the Americas (América Crece) programmes, USAID initiatives and DFC instruments has shaped a new configuration of energy policy in a region that has historically relied on imported petroleum products and has been extremely vulnerable to fluctuations in global oil prices. The importance of this process is growing amid global energy transition and climate instability, which significantly increases the value of external support for infrastructure modernisation. A key outcome has been the diversification of energy supply, which is gradually changing the fuel mix in most Caribbean countries. According to IRENA (2012), in 2010 the share of oil in electricity generation in a number of countries exceeded 90%, and in some cases reached 95-98%, making the region one of the most dependent on imported fuel in the world. US programmes aimed at developing LNG infrastructure and supporting renewable energy sources have made it possible to significantly redress this imbalance. In the Dominican Republic, which is one of the largest energy markets in the Caribbean, following the modernisation of the "AES Andrés" LNG terminal and an increase in gas imports, the share of oil in electricity generation fell from over 50% in 2012 to less than 7% in 2021 (AES Dominicana, 2025). The development of the liquefied natural gas market has become one of the key factors in shaping the updated energy supply architecture of the Caribbean region. LNG serves as a transition fuel, enabling countries to stabilise the operation of their power systems, reduce electricity generation costs and create the technical conditions for the further integration of renewable energy sources. US policy in this area relies on the financial instruments of the EXIM Bank, the investment mechanisms of the DFC, and technical support from USAID, forming a comprehensive institutional and infrastructural approach to the development of the LNG market.

Another consequence is the impact of US programmes on the institutional and technical development of countries in the region. Most Caribbean states have historically had limited capacity for strategic planning, regulatory oversight and infrastructure management, which has created barriers to attracting investment and introducing new technologies. Programmes run by USAID, CESI and the Organization of American States (OAS) have played a significant role in enhancing institutional capacity, including the creation of national energy strategies, the development of monitoring systems, the drafting of regulations for the transition to renewable energy, and the development of roadmaps for the transition to sustainable energy. Between 2015 and 2023, 16 countries in the region adopted updated national energy plans, a significant proportion of which were developed with the involvement of USAID and the Caribbean Centre for Energy and Environmental Sustainability (CCREEE, n.d.). Taken together, these results demonstrate that the effectiveness of US policy is measured not only by the volume of investment or the number of modernised facilities, but also by the depth of institutional reforms, the increased autonomy of local energy agencies, and long-term changes in the development strategies of Caribbean states. The US is establishing the structural framework for the region's transition to a more sustainable, diversified and innovative energy model that meets the requirements of both economic adaptation and climate resilience.

The deepening of energy cooperation between the US and the countries of the Caribbean region brings not only opportunities for modernisation but also a number of systemic risks. A major challenge is the rising debt burden. According to the Eastern Caribbean Central Bank's 2024 report, the average public debt ratio in the Caribbean region stands at around 77.39% of GDP. In such circumstances, even the financing of projects with high socio-economic returns can create long-term budgetary risks. Financial dependence on the US, by its very nature, also entails dependence on external political priorities. Changes in administrations in Washington, revisions to strategic priorities, transformations in the legislative framework, or shifts in global energy policy can directly affect the fate of key programmes in the Caribbean region. For example, the EXIM Activity Report (2023) demonstrates that the bank often focuses on supporting large export contracts and may shift its financing focus depending on US policy,

which sometimes conflicts with the environmental goals or long-term interests of recipient countries. Such shifts could make Caribbean countries vulnerable to changes in the external environment, as their energy transition may prove to be inextricably linked to donor policies. Taken together, these factors suggest that US energy policy, despite its benefits in terms of infrastructure modernisation, creates a number of long-term risks: financial, institutional and political. Increased debt burdens, unequal access to investment, dependence on external political priorities and potential restrictions on sovereignty pose real challenges for small island states. In these circumstances, the strategic task is to create mechanisms that will enable countries not only to benefit from external projects but also to minimise dependence: to diversify funding sources, strengthen institutional capacity, expand regional cooperation and build up their own investment capabilities. Only under such conditions will external support become an instrument of sustainable development, rather than a new form of structural vulnerability.

US energy policy in the Caribbean region is shaped not only as an instrument of technical modernisation or economic development, but also as a key element of broader geopolitical processes influencing the balance of power in the region. The United States' interaction with its two main competitors – China and Venezuela – plays a significant role, as both have been actively building their own models of presence in the region. Traditionally, Venezuela provided a significant portion of the region's energy supply through the PetroCaribe programme, which enabled Caribbean states to purchase oil on preferential terms, thereby exerting considerable political influence. Following a sharp decline in oil production in Venezuela and the political crisis of 2015-2019, the region faced an urgent need to diversify its energy sources (EIA, n.d.). It was at this point that the US stepped up its energy diplomacy, offering alternatives in the form of investment in LNG, support for renewable energy and reform of the regulatory environment. Such a policy creates the conditions for a gradual shift in the regional energy balance away from the Venezuelan model towards an infrastructure-oriented and market-integrated architecture supported by the US (López, 2023). This is of strategic importance as it reduces the residual scope for the restoration of Venezuela's energy influence should the domestic political situation in Venezuela change.

At the same time, competition is intensifying in the region between the US and China, whose model of economic engagement is based on large-scale infrastructure investment, lending, and the construction of transport, telecommunications and energy infrastructure. According to a SELA analytical report (2024), the Caribbean is part of a broader Chinese strategy to strengthen its economic presence in Latin America, particularly in the critical sectors of energy, port logistics and communications. Chinese loans are often offered on terms that are attractive to countries with low creditworthiness, yet simultaneously require the use of Chinese companies, technologies and labour, potentially creating long-term structural dependence. In light of this, US energy diplomacy is taking on the characteristics of a strategic tool designed to curb the growth of China's presence and shape a more cohesive regional order centred on transparent financial practices and market mechanisms (Hosein *et al.*, 2025). US programmes promote models that include competitive procurement, private sector participation and strengthened regulatory independence. The contest between the US and China in the region is not only over infrastructure assets, but also over institutional standards that will shape the long-term development of the Caribbean energy sector.

Given the intensification of strategic competition between the US, China and Venezuela, the Caribbean energy sector is becoming one of the key dimensions of geopolitical balancing, within which small island states are forced to manoeuvre between external centres of power. US investments aimed at modernising energy infrastructure, developing the LNG market and institutional reforms offer an alternative to both the Venezuelan model of political-energy patronage and the Chinese infrastructure-credit paradigm. At the same time, the growing number of external actors in the region creates a complex configuration of opportunities and risks: cooperation with the US opens up access to financing and technology, but at the same time may deepen financial dependence, create structural technological asymmetry and limit states' autonomy in determining their own energy strategies. This is precisely why assessing the position of Caribbean countries in this environment requires a systematic analysis of internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats, which determine the trajectories of their energy development. A summary of these factors is presented in the SWOT analysis (Table 2), which allows for a comprehensive assessment of the strategic position of these states in the context of cooperation with the US.

Table 2. SWOT analysis of the Caribbean states' position in the context of energy cooperation with the US

Strengths	Weaknesses	Opportunities	Threats
Access to US financial instruments (DFC, EXIM Bank, USAID) to compensate for the lack of domestic capital	High levels of public debt (often 70-120% of GDP), which limit the ability to service new obligations	Accelerating the transition to renewable energy, and providing access to new technologies and private capital	The emergence of new financial, technological and political dependencies on the US
Improving energy resilience through microgrids, smart grids and backup systems	Uneven access to investment: institutionally stronger states attract more resources	Deepening regional integration and harmonising energy standards	Geopolitical competition between the US, China and Venezuela, which limits countries' autonomy
Diversification of energy supply: reducing dependence on oil, transitioning to LNG and RES	Technological dependence on American solutions and suppliers	Reducing vulnerability to fluctuations in global oil prices and external energy shocks	The risk of debt traps in the event of failed or suspended projects

Strengths	Weaknesses	Opportunities	Threats
Development of regulatory capacity and increased transparency of energy markets	Limited human resources and insufficient institutional capacity to implement complex projects	Developing human capital, technical expertise and institutional governance	The conditional nature of reforms: external partners may dictate the direction of energy policy

Source: compiled by the authors based on IRENA (2012), Embassy of the People's Republic of China in Grenada (2018), U.S. Department of State (2020), IRENA (2020), G.G. Dewasmes & T. Heron (2020), R. Leal-Arcas et al. (2021), CCREEE (2023), EXIM (2024), SELA (2024), U.S. Department of State & USAID (2024), DFC (2024), Eastern Caribbean Central Bank (2025), AES Dominicana (2025), CCREEE (n.d.), EIA (n.d.)

The SWOT analysis shows that the position of Caribbean states in the context of energy cooperation with the US is shaped by factors that are both complementary and contradictory. The identified strengths create the potential for accelerated modernisation of the region's energy systems; however, this potential is realised unevenly due to structural imbalances reflected in the weaknesses. First and foremost, even with access to financial resources, institutional and human resource constraints in a significant number of Caribbean states reduce the effectiveness of utilising foreign investment. This means that cooperation with the US alone does not guarantee a profound transformation of the energy sector if countries are unable to ensure the domestic capacity to implement technically complex projects and manage them in the long term. At the same time, the opportunities outlined in Table 2 suggest that Caribbean states have a unique historical chance not only to modernise their infrastructure but also to transition from dependence on fossil fuels to more sustainable energy consumption models. However, realising these opportunities requires a balanced policy that takes into account the risks of reforms being externally driven. In particular, the growing role of the US in setting technical standards, regulatory changes and financial mechanisms could lead to the formation of new forms of dependency, replacing traditional dependence on oil imports with dependence on external decisions regarding technology, governance and financing.

The threats identified in the SWOT matrix indicate that the geopolitical dynamics of the Caribbean are transforming the energy sector into an arena of competition between major powers. For Caribbean countries, this means that their energy policy may become a tool of geostrategic influence, rather than solely an internal priority. Consequently, the ability to balance relations with external partners, maintain room for independent decision-making, and diversify sources of support will be a determining factor in long-term sustainability. A SWOT analysis shows that the effectiveness of cooperation with the US depends not only on the scale of funding or the technologies implemented, but on the ability of Caribbean states to build their own institutional mechanisms that will allow to utilise external support without losing strategic autonomy. It is the balance between internal capacity and external influences that will determine whether the energy partnership with the US becomes a catalyst for sustainable development or a new dimension of dependency in the region.

An analysis of the consequences of US energy policy in the Caribbean region shows that the American presence has become one of the key factors in the transformation of the regional energy architecture. The most significant changes can be seen in the structure of energy supply: the transition from oil dominance to a combined model, which combines LNG and renewable energy sources, has been made possible by US financial and technical instruments. Over the past decade, countries actively cooperating with US programmes have seen a reduction in electricity generation costs, an increase in the share of renewable energy, and a gradual reduction in dependence on imported petroleum products. This confirms that the development of LNG infrastructure and mechanisms to support renewable energy sources function as complementary elements of the US energy strategy aimed at reshaping the energy balances of small island states. At the same time, enhancing the region's energy resilience is not merely a technological process, but also an institutional one. Cooperation with the US has contributed to the formation of new standards for the regulation, management and planning of the energy sector. The development of microgrids, energy storage systems, digital monitoring and post-hurricane recovery mechanisms indicates that US programmes are geared towards long-term stability, rather than merely the modernisation of individual facilities. This confirms the trend towards the gradual transformation of US energy policy into an instrument of institutional influence, which contributes to a change in management logic and an increase in the regulatory capacity of recipient countries.

At the same time, the available data show that the effectiveness of these programmes is uneven. Countries with more developed institutions and lower debt burdens are quicker to adopt new technologies and attract private capital, whereas states with high levels of debt or limited administrative resources are integrating into the new energy system at a much slower pace. This creates intra-regional asymmetry, within which energy benefits are unevenly concentrated, exacerbating disparities in the levels of resilience and economic opportunities among Caribbean countries. The deepening of the US financial presence is also accompanied by an increase in dependency risks. Lending and investment guarantee mechanisms, despite their ability to stimulate infrastructure development, create long-term obligations that may worsen the debt position of individual states. In this context, US energy diplomacy emerges not only as a factor of support but also as a source of potential constraints that reduce the autonomy of small states in determining their own strategic priorities. In view of this, Caribbean countries find themselves in a situation requiring a delicate balance between the benefits of modernisation and the risks of reforms being dictated from outside.

Discussion

The findings indicate that US energy diplomacy in the Caribbean has become not merely an instrument of sectoral support, but a comprehensive mechanism for structural transformation that extends beyond technical modernisation. The analysis has demonstrated that financial incentives, technical assistance and regulatory reforms initiated by the US have set in motion the formation of a new model of energy governance, in which the diversification of fuel supplies, the development of LNG infrastructure and the deployment of renewable energy sources are becoming key elements of regional resilience. At the same time, it has been found that such processes are accompanied by a deepening of financial and institutional dependencies, forming a new type of interaction between the US and small island states, in which energy security is inextricably linked to political and economic autonomy. The findings demonstrate that US energy policy is gradually becoming a factor in the regional legitimisation of new cooperation mechanisms, which determine the balance of power in a broader geopolitical context and influence the strategic orientation of the Caribbean basin. The study not only clarifies the understanding of the nature of US influence on regional energy systems, but also lays the groundwork for a further comparative analysis of the American, Chinese and Venezuelan models of energy diplomacy. The conclusions drawn allow for a critical examination of the dynamics of interaction between foreign policy interests and internal structural changes, identifying the national specificities of transformations in the Caribbean.

In the works of E.E. Pereira & A.E. Steenge (2022) and K.U. Shah *et al*. (2021), the Caribbean region is interpreted as an area of heightened vulnerability, where the structural characteristics of small states (limited resource base, high import dependency, institutional fragmentation) give rise to chronic risks of economic and energy instability. E.E. Pereira & A.E. Steenge emphasise that the resilience of small island states is determined by their ability to build effective institutional linkages and maintain "systemic interest" from external actors, which partially compensates for their natural resource constraints. The findings of this study correlate with conclusions regarding the key role of external support, yet simultaneously demonstrate a significant shift: between 2020 and 2025, the development of LNG infrastructure and the modernisation of electricity grids in Caribbean states reduced dependence on traditional petroleum products to a far greater extent than their previous vulnerability models had predicted. In other words, the identified trend towards energy supply diversification refines the conceptual assumptions of E.E. Pereira & A.E. Steenge, showing that institutional dependence can evolve towards functional resilience provided there is active investment participation from external partners. The study by K.U. Shah *et al*. emphasises that the key barriers to the development of small island states are not only energy import dependence but also limited institutional capacity to implement energy efficiency policies. The authors demonstrate that the lack of systematic interaction between political, economic and technical institutions hinders the development of energy reforms in the Caribbean Small Island Developing States (Caribbean SIDS). The findings of this study are partly consistent with their conclusion regarding structural institutional constraints, but complement it by demonstrating that US technical and regulatory support programmes have partially offset these gaps. The development of regulatory frameworks for LNG, the improvement of tariff systems and the introduction of strategic planning tools indicate that the institutional barriers identified by K.U. Shah *et al*. can be removed or significantly mitigated under conditions of long-term external influence.

The present study refines and expands upon the arguments put forward by J.E. Serrano-Moreno (2023) and J. Zelicovich & P. Yamin (2024), who examined the growth of American influence in the Caribbean through the prism of geopolitical rivalry with China and the mechanisms of economic diplomacy. The findings confirmed J.E. Serrano-Moreno's conclusion that China's increased activity under the "Belt and Road" initiative is prompting the United States to expand its own instruments of engagement; however, the nature of the interaction identified is less one-sided than the author had assumed. Empirical analysis has shown that Caribbean states utilise American programmes not only as a form of external support but also as a tool for implementing their own energy transition strategies, which contradicts the notion of the region's passivity in J.E. Serrano-Moreno's models. At the same time, the study's findings correlate with the argument put forward by J. Zelicovich & P. Yamin regarding the prevalence of "positive incentives" in US economic diplomacy: in most cases, US support is provided in the form of partnership rather than coercion. However, contrary to the general conclusion of these authors, it has been established that the intensity and nature of US engagement varies depending on the foreign policy behaviour of specific states: countries that expand cooperation with China face stricter conditions for access to financing and heightened regulatory control. This indicates a greater complexity of the process than the authors suggested above: US policy creates not only dependencies but also scope for autonomous action by Caribbean states, which are able to adapt external resources to their own strategic goals. The findings of this study complement the theoretical models of both authors, demonstrating that US energy diplomacy in the region functions as a hybrid instrument, combining incentives, conditionality and scope for local strategic manoeuvrability.

As shown by the research of M. Dougé-Prosper & M. Schuller (2021), the prolonged dependence of Caribbean countries, as exemplified by Haiti, on preferential Venezuelan supplies under PetroCaribe created not only economic but also political vulnerability, exacerbating debt obligations and deepening the crisis of confidence in state institutions. The authors' analysis is based on the conclusion that even after the reduction in PetroCaribe supplies, deferred financial obligations and the uneven redistribution of resources continued to sustain the region's systemic dependence. A similar emphasis on structural vulnerability is also evident in the work of M.-H. Pierre & M. Güzel (2021), where PetroCaribe is viewed as a catalyst for socio-political mobilisation and digital protest, revealing the scale of distrust in the mechanisms for utilising Venezuelan funds and the failure of states to ensure transparency. They conclude that PetroCaribe continues to play

a role in the region's political economy even after the programme's de facto winding down, reproducing patterns of dependency and social inequality. However, the findings of this study reveal a different dynamic that both complements and corrects the conclusions of both groups of authors. The construction and expansion of LNG infrastructure with US participation between 2018 and 2025 not only offset the reduction in Venezuelan supplies but also reduced the dependency ratio on petroleum products in a number of countries by more than a third. This contradicts the assertion that PetroCaribe continues to be a systemic element of the regional energy architecture: the analysis shows that its influence has largely shifted from the economic sphere to the political and symbolic spheres, whilst actual energy dependence is gradually decreasing. At the same time, the findings of M. Dougé-Prosper & M. Schuller regarding the political nature of dependence are not disputed; the study shows that the replacement of Venezuelan supplies with US investment mechanisms is creating new forms of financial and regulatory dependence, although these differ in structure and degree of flexibility.

In the works of M. Zhao (2021) and A.M. Khan (2024), China's infrastructure activities are systematically described as a key element of Beijing's global strategy, aimed at establishing alternative centres of influence and displacing the US from its traditional spheres of dominance. M. Zhao emphasises that the "Belt and Road" initiative has become an instrument of expansion that not only creates new logistics corridors but also transforms the political and economic ties between China and countries in need of infrastructure resources, creating long-term debt obligations and dependence on Chinese capital for them. In a similar vein, A.M. Khan (2024) views Chinese projects as part of a broader competition for the status of a global investor, emphasising that China's infrastructure diplomacy operates through financial incentives, credit lines and strategic investments that have the potential to shift the balance of power in regions where the interests of major powers clash. Both authors argue that the acceleration of China's investment expansion is a direct challenge to American influence. However, the results of this study allow to refine these generalisations. The analysis showed that between 2020 and 2024, the scale and structural depth of Chinese infrastructure initiatives in the Caribbean lagged behind those of the US, particularly in the areas of energy grid modernisation, LNG infrastructure development and the implementation of technical assistance programmes. This refutes M. Zhao's assumption regarding the dominance of the Chinese model in all regional contexts and demonstrates that in the Caribbean, the priority for access to investment and political partnership remains with the US. The study's findings are partly at odds with A.M. Khan's thesis regarding the uniform expansion of Chinese financial mechanisms: empirical data indicate that, during the period under study, Caribbean states not only failed to increase their debt obligations to China but, in a number of cases, shifted their focus to US grant and loan mechanisms due to their better integration into regional energy strategies. These discrepancies allow to draw an important analytical conclusion: although the authors' conceptual framework correctly delineates the global nature of the Chinese challenge, the empirical configuration of the Caribbean region demonstrates the fluidity and non-linearity of geopolitical competition, where dominance is not static and depends on the synergy of financial capabilities, political influence and technical support. In conclusion, the study's findings complement previous theories by showing that geopolitical competition in the Caribbean forms not a static but a dynamic equilibrium, in which the US maintains a leading position thanks to the scale and institutional nature of its energy engagement, whilst Chinese expansion remains more limited for the time being.

In the works of R. Martyr-Koller *et al.* (2021) and S.E. Galaitsi *et al.* (2024), it is emphasised that infrastructure degradation and the vulnerability of engineering systems are fundamental constraints on the development of small island states in the Caribbean, exacerbated by rising sea levels, more frequent storms and systemic economic losses. R. Martyr-Koller *et al.* emphasise that key infrastructure assets are located in coastal zones, where the combined impact of sea-level rise, salinity, extreme rainfall and cyclones creates long-term risks of degradation. In this context, the authors note that the adaptive capacity of SIDS is limited, and mechanisms to counter infrastructure deterioration require significant external resources and technological support. A similar argument is developed by S.E. Galaitsi *et al.*, who describe Caribbean states as chronically underfunded when it comes to modernising engineering systems and emphasise that even existing adaptation programmes remain fragmented and under-resourced, preventing a full transition from a vulnerability reduction strategy to a model of long-term resilience. The findings of this study are consistent with the issues of infrastructure degradation outlined by the authors, but clarify its dynamics. The analysis showed that US programmes for modernising power grids, in particular the implementation of smart-grid solutions, energy storage systems and the reinforcement of generation facilities, partially offset the critical weaknesses described by the authors above. In practice, this manifests itself in a reduction in the frequency of large-scale blackouts, increased resilience of grids to hurricanes, and a gradual reduction in losses in the electricity transmission system. This provides an important clarification to previous approaches: foreign investment does indeed reduce infrastructure vulnerability, but its effective impact critically depends on the institutional capacity of states to adapt new technologies and sustain their operation in the long term.

Analysis by S. Moncada & L. Nguyen (2024) and L. Jansson *et al.* (2025) demonstrates that the resilience of small island states depends directly on the integration of energy solutions into the broader context of climate adaptation policy, public health and long-term strategic planning. S. Moncada & L. Nguyen, summarising the findings of a systematic review, show that effective resilience models can only be developed if short-term responses are synchronised with the actions of local communities, support from public authorities and strategic plans at the national level. The authors emphasise that energy resilience instruments constitute only one component of this process, while the fundamental prerequisite for effectiveness lies in institutional coherence and governments' ability to implement "planetary health" approaches that recognise

the interdependence of environmental and social systems. The findings of this study confirm the authors' general argument regarding the importance of multi-level coordination, while also extending it through empirical evidence showing that US infrastructure investments provided a tangible reduction in risks following extreme climate events. This demonstrates that, at the practical level, energy diplomacy may be as significant for resilience as healthcare measures or local mobilisation initiatives.

In turn, the work by L. Jansson *et al*. (2025), which highlights the lack of integration of urbanisation processes into SIDS' climate strategies, indicates that infrastructure adaptation in vulnerable cities often lags behind needs. The authors view the vulnerability of SIDS as the result of a combination of climate threats and social disparities, compounded by insufficient attention to sustainable urban development. The present study is partly consistent with their findings: the modernisation of electricity grids and the introduction of decentralised energy systems do indeed reduce climate risks; however, if the urbanisation component is overlooked, the effect of these programmes is not fully realised. The data obtained show that the impact of US energy projects on urban resilience is stronger in those countries where authorities possess the necessary institutional capacity to integrate technological solutions into urban planning, whereas in other cases, investments yield fragmented results. Overall, the present study refines the theoretical propositions of both works. Firstly, it demonstrates that energy modernisation is not an isolated sphere, but a key element of comprehensive adaptation strategies, confirming the conclusions of S. Moncada & L. Nguyen (2024) regarding the need for a holistic approach. Secondly, the results indicate that the structural institutional barriers highlighted by L. Jansson *et al*. (2025) do indeed affect the effectiveness of programmes, but their impact is variable and depends on the degree to which energy planning is integrated into the broader climate policy framework.

In the works of M. Witter (2021) and P.S. Mohan (2022), Caribbean states are portrayed as economically vulnerable entities whose development is systematically hampered by structural poverty, high debt pressure and a chronic lack of investment in productive and energy infrastructure. M. Witter, drawing on the critical tradition of economic thought in the Caribbean region, demonstrates that historical development models have shaped a macroeconomic environment in which states have limited scope for modernisation breakthroughs. This approach emphasises that the lack of investment in key sectors, particularly energy, is not a random phenomenon but the result of long-standing institutional trends. P.S. Mohan, in turn, shows that even with significant progress towards decarbonisation targets, the Caribbean region remains critically dependent on international climate finance, as domestic resources, private capital and fiscal reform mechanisms do not provide the necessary scale of funding for the modernisation of the energy sector. The findings of this study confirm the central arguments of both authors: financial constraints do indeed remain a defining barrier to the transition to modern energy systems. Empirical analysis shows that Caribbean states are unable to independently finance the reconstruction of generation capacity, the upgrading of power grids and the development of LNG infrastructure without external support, which is consistent with M. Witter's conclusions regarding the structural constraints of regional economies. This study complements previous theoretical approaches by demonstrating that the transformation of energy infrastructure in the Caribbean region is taking place under conditions of a complex compromise: external financing is both a critical resource for modernisation and a source of new vulnerability.

The studies by D.M. Cavalcanti *et al*. (2025) and A. Dreher (2025) present a rather critical view of the effectiveness of international technical assistance, including USAID programmes. D.M. Cavalcanti *et al.*, drawing on a large-scale analysis of data from 2021, demonstrate that USAID programmes can have a significant impact on social and health outcomes; however, their study focuses on the global dimension and does not draw direct conclusions about the depth of institutional reforms in specific sectors, particularly in the area of regulatory governance. A. Dreher, in turn, argues that official development assistance often fails to achieve the true goals of institutional transformation due to competing political, commercial and geopolitical priorities, which undermines its long-term effectiveness. In his model, official development assistance appears as an instrument of short-term influence rather than a mechanism for structural modernisation. The findings of this study partly echo these arguments, yet at the same time introduce fundamental clarifications. On the one hand, A. Dreher's conclusions regarding donors' mixed motives are confirmed. Indeed, US technical assistance in the Caribbean is not only developmental but also geopolitical in nature. However, contrary to the assertion that the impact of donor programmes is merely declarative, empirical analysis shows that in a number of cases (Barbados, the Dominican Republic) USAID's advisory initiatives have led to the adoption of specific regulatory acts, changes in tariff regulation structures, and the introduction of mechanisms for integrating renewable sources into national power systems. These findings directly contradict the notion of a lack of institutional depth in aid, as embedded in the interpretations of the authors mentioned above. The reasons for this discrepancy can be explained by the fact that most of the studies on which the authors rely cover the period up to 2018, whereas the most significant reforms in the Caribbean region took place after 2020, within the framework of the Caribbean Energy Initiative 2.0, the USAID Climate Strategy (2022-2030) and technical support programmes in the field of smart grids and regulatory framework updates.

To summarise the discussion, it can be stated that the findings of this study have confirmed the multidimensional nature of US energy diplomacy in the Caribbean region, whilst broadening the understanding of its institutional and geopolitical implications. The analysis has shown that US initiatives are not limited to technical modernisation or financial support, but form a comprehensive architecture of influence that combines elements of development, regulatory reform and strategic balancing between external actors. The consistency of the findings with a number of previous studies suggests that US energy policy does indeed strengthen the resilience of small island states; however, the identified discrepancies demonstrate that its

effect is not unequivocally positive and depends on local institutional capacity, the scale of geopolitical competition and the specifics of national priorities. The identified combination of incentive mechanisms does not fully fit into interpretations where US policy is viewed solely as a development tool or exclusively as a mechanism of influence. The analysis conducted demonstrates that the actual effect of energy diplomacy is shaped at the intersection of external strategies and internal regulatory dynamics.

Conclusions

The study established that US policy contributed to a stable and long-term trend towards reducing the dependence of Caribbean states on imported oil through the development of LNG infrastructure, the diversification of supply sources, and the creation of technological preconditions for the integration of alternative energy sources. It was demonstrated that the expansion of LNG terminals, the modernisation of generation capacities, and the transition of some states to gas contracts not only produced economic benefits but also reduced the vulnerability of energy systems to external shocks, particularly fluctuations in global oil prices. It was proven that the modernisation of grid infrastructure and the introduction of demand-management systems significantly enhanced the ability of small island economies to withstand the consequences of natural disasters, which in the Caribbean basin are systemic in nature and cause substantial destruction every year. It was found that US advisory and technical programmes contributed to the institutional strengthening of states, particularly in the areas of regulatory reform, tariff policy modernisation, the introduction of competitive market mechanisms, and the development of strategic planning, thereby creating conditions for the more independent implementation of energy policy in the long term.

The results of the analysis confirmed the uneven distribution of investment across countries, which creates an asymmetry in access to finance and may exacerbate the structural dependence of certain states on the US. It was found that, alongside economic benefits, Washington's policy recreates risks of financial and regulatory dependence, which potentially limit countries' ability to set their own long-term development priorities. It is shown that US competition with China and Venezuela for influence in the Caribbean region has altered the nature of the regional balance of power, creating for small states both new opportunities for diversifying partnerships and new constraints on foreign policy manoeuvring. The findings allow for a conceptual generalisation that US energy policy in the Caribbean has become an instrument for shaping regional stability and, at the same time, a channel of strategic influence that redefines the balance of external forces and determines the development trajectories of small states. They deepen understanding of how infrastructure investment, technological support, and geopolitical competition create a complex regime of interdependence that combines modernisation with the potential loss of autonomy.

At the same time, the study has certain limitations, notably the fragmentary nature of available statistical data on the volume and structure of US investment in the region, as well as the lack of comprehensive reporting on individual cooperation programmes, which complicates the quantitative assessment of their actual impact. Nevertheless, the findings provide a basis for further academic analysis. A promising direction for future research is the examination of how global technological and political transformations will shape the strategic behaviour of Caribbean states in the coming decades.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] AES Dominicana. (2025). *Investor presentation*. Retrieved from https://www.aesdominicana.com/sites/aesvault.com/files/2025-07/AES-Dominicana-Investor-Presentation-2025-Q1.pdf.

[2] Bataille, C., *et al*. (2020). Net-zero deep decarbonization pathways in Latin America: Challenges and opportunities. *Energy Strategy Reviews*, 30, article number 100510. doi: 10.1016/j.esr.2020.100510.

[3] Brecha, R.J., Schoenenberger, K., Ashtine, M., & Koon Koon, R. (2021). Ocean thermal energy conversion – flexible enabling technology for variable renewable energy integration in the Caribbean. *Energies*, 14(8), article number 2192. doi: 10.3390/en14082192.

[4] Caribbean Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (CCREEE). (2023). *Energy report card for 2023 for Barbados*. Retrieved from https://cekh.ccreee.org/wp-content/uploads/2025/06/2023-Barbados-Energy-Report-Card-3.pdf.

[5] Caribbean Centre for Renewable Energy and Energy Efficiency (CCREEE). (n.d.). *Energy report cards*. Retrieved from https://www.ccreee.org/erc/.

[6] Caribbean Energy Security Initiative (CESI). (2014). Retrieved from https://www.state.gov/caribbean-energy-security-initiative-cesi.

[7] Cavalcanti, D.M., *et al*. (2025). Evaluating the impact of two decades of USAID interventions and projecting the effects of defunding on mortality up to 2030: A retrospective impact evaluation and forecasting analysis. *The Lancet*, 406(10500), 283-294. doi: 10.1016/s0140-6736(25)01186-9.

[8] Dewasmes, G.G., & Heron, T. (2020). The external economic relations of the Caribbean: A comparison between the USA and the European Union. In R. Looney (Ed.), *Handbook of Caribbean economies* (pp. 182-192). London: Routledge.

[9] Dougé-Prosper, M., & Schuller, M. (2021). End of empire? A view from Haiti. *NACLA Report on the Americas*, 53(1), 1-6. doi: 10.1080/10714839.2021.1889846.

[10] Dreher, A. (2025). When aid misses the target: Competing objectives, new classifications, and smarter delivery. *World Development*, 196, article number 107159. doi: 10.1016/j.worlddev.2025.107159.
[11] Eastern Caribbean Central Bank. (2025). *Debt to gross domestic product*. Retrieved from https://www.eccb-centralbank.org/statistics-category/public-sector-debt/debt-to-gross-domestic-product/a.
[12] Embassy of the People's Republic of China in Grenada. (2018). *China-Caribbean infrastructure special loans*. Retrieved from https://gd.china-embassy.gov.cn/eng/zlhz_1/djlbyhgjzxdk/.
[13] Export-Import Bank of the United States (EXIM). (2023). *Creating locally, exporting globally. Helping American businesses win the future*. Retrieved from https://img.exim.gov/s3fs-public/reports/annual/2023/EXIM_AnnualReport%2723_27032023_Final.pdf.
[14] Export-Import Bank of the United States (EXIM). (2024). *Honouring legacy, charting tomorrow. 2024 annual report*. Retrieved from https://img.exim.gov/s3fs-public/reports/annual/2024/FY2024+Final.pdf.
[15] Galaitsi, S.E., *et al*. (2024). Balancing climate resilience and adaptation for Caribbean SIDS: Building institutional capacity. *Integrated Environmental Assessment and Management*, 20(5), 1237-1255. doi: 10.1002/ieam.4860.
[16] Gonzalez-Vicente, R., & Montoute, A. (2021). A Caribbean perspective on China-Caribbean relations: Global IR, dependency and the postcolonial condition. *Third World Quarterly*, 42(2), 219-238. doi: 10.1080/01436597.2020.1834841.
[17] Hosein, R., Tewarie, B., & Gookool-Bosland, R. (2025). China, the Caribbean, and the Hemisphere. In *China in the Caribbean: Trade, investment, and geopolitical influence* (pp. 265-300). Cham: Springer. doi: 10.1007/978-3-031-71985-1_10.
[18] International Renewable Energy Agency (IRENA). (2012). *Renewable energy country profiles, Caribbean*. Retrieved from https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2012/_CaribbeanComplete.pdf.
[19] International Renewable Energy Agency (IRENA). (2020). *Renewable capacity statistics*. Retrieved from https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2020/Mar/IRENA_RE_Capacity_Statistics_2020.pdf.
[20] Jansson, L., Koschmieder, A., Servières, L., Trundle, A., & Poncabare, S. (2025). Climate resilient urban development: An agenda for Small Island Developing States. *NPJ Urban Sustainability*, 5, article number 99. doi: 10.1038/s42949-025-00278-w.
[21] Kersey, J., Blechinger, P., & Shirley, R. (2021). A panel data analysis of policy effectiveness for renewable energy expansion on Caribbean islands. *Energy Policy*, 155, article number 112340. doi: 10.1016/j.enpol.2021.112340.
[22] Khan, A.M. (2024). The geopolitics of global infrastructure projects: Challenges and opportunities for health and wellbeing. *Oxford Open Infrastructure and Health*, 2, article number ouae006. doi: 10.1093/ooih/ouae006.
[23] Konopka, N.O. & Kostiv, B.B. (2020). The energy market of Latin American countries in the context of a pandemic: Threats, protection mechanisms and potential consequences. *Political Life*, 3, 86-93. doi: 10.31558/2519-2949.2020.3.11.
[24] Krantz, D. (2021). Solving problems like Maria: A case study and review of collaborative hurricane-resilient solar energy and autogestión in Puerto Rico. *Journal of Sustainability Research*, 3(1), article number e210004. doi: 10.20900/jsr20210004.
[25] Latin American and Caribbean Economic System (SELA). (2024). *The relationship of Latin America and the Caribbean with China: Notes for a development agenda*. Retrieved from https://www.sela.org/wp-content/uploads/2024/11/The-Relationship-of-Latin-America-and-the-Caribbean-with-China.pdf.
[26] Leal-Arcas, R., Faktaufon, M., Ribeaud, R., Brown, R., & Prakash, K. (2021). International trade, energy transition and climate change obligations: The perspective of small Pacific Islands and the Caribbean Community. *Trade, Law and Development*, 13(2), 198-263.
[27] López, E.D. (2023). Venezuela, Cuba and United States: Power and geopolitics in the Great Caribbean. In M.A. Latouche, W. Muno & A. Gericke (Eds.), *Venezuela – dimensions of the crisis: A perspective on democratic backsliding* (pp. 169-195). Cham: Springer. doi: 10.1007/978-3-031-21889-7_10.
[28] Martyr-Koller, R., Thomas, A., Schleussner, C.-F., Nauels, A., & Lissner, T. (2021). Loss and damage implications of sea-level rise on Small Island Developing States. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 50, 245-259. doi: 10.1016/j.cosust.2021.05.001.
[29] Mohan, P.S. (2022). Climate finance to support Caribbean Small Island Developing States efforts in achieving their Nationally Determined Contributions in the energy sector. *Energy Policy*, 169, article number 113208. doi: 10.1016/j.enpol.2022.113208.
[30] Moncada, S., & Nguyen, L. (2024). Improving sustainability, climate resilience and pandemic preparedness in small islands: A systematic literature review. *Sustainability*, 16(2), article number 550. doi: 10.3390/su16020550.
[31] Pasman, H., Sripaul, E., Khan, F., & Fabiano, B. (2023). Energy transition technology comes with new process safety challenges and risks. *Process Safety and Environmental Protection*, 177, 765-794. doi: 10.1016/j.psep.2023.07.036.
[32] Pereira, E.E., & Steenge, A.E. (2022). Vulnerability and resilience in the Caribbean Island states; the role of connectivity. *Networks and Spatial Economics*, 22, 515-540. doi: 10.1007/s11067-021-09533-w.
[33] PetroCaribe Energy Cooperation Agreement. (2005, June). Retrieved from https://digitalrepository.unm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1050&context=la_energy_policies.
[34] Pierre, M.-H., & Güzel, M. (2021). A critical analysis of the public sphere in the digital age: The case of the Petrocaribe Challenge movement. *Etkileşim*, 4(8), 90-107. doi: 10.32739/etkilesim.2021.4.8.139.
[35] Runde, D.F., Sandin, L., & Doring, A. (2021). *Reimagining the U.S. strategy in the Caribbean*. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

[36] Serrano-Moreno, J.E. (2023). Latin America and the Caribbean: How the Belt and Road Initiative diminished US influence. In S.S.F. Regilme Jr. (Ed.), *The United States and China in the era of global transformations: Geographies of rivalry* (pp. 138-159). Bristol: Bristol University Press. doi: 10.46692/9781529228472.007.
[37] Shah, K.U., Raghoo, P., & Surroop, D. (2021). An institutional-based governance framework for energy efficiency promotion in Small Island Developing States. *Climate*, 9(6), article number 95. doi: 10.3390/cli9060095.
[38] U.S. Department of State & USAID. (2024). *FY 2024 annual performance report*. Retrieved from https://2021-2025.state.gov/wp-content/uploads/2025/01/FY_2024-APR_01-17-2024_3-10pm.pdf.
[39] U.S. Department of State. (2020). *Growth in the Americas*. Retrieved from https://2017-2021.state.gov/wp-content/uploads/2020/04/One-Pager-English-April-2020-508.pdf.
[40] U.S. Energy Information Administration (EIA). (n.d.). *Venezuela*. Retrieved from https://www.eia.gov/international/overview/country/ven.
[41] U.S. International Development Finance Corporation (DFC). (2024). *Annual report 2024*. Retrieved from https://www.dfc.gov/sites/default/files/media/documents/DFC_AnnualReport_2024_final_508.pdf.
[42] Vadell, J. (2022). China's bilateral and minilateral relationship with Latin America and the Caribbean: The case of China-CELAC Forum. *Area Development and Policy*, 7(2), 187-203. doi: 10.1080/23792949.2021.1974907.
[43] Winters, Z.S., Crisman, T.L., & Dumke, D.T. (2022). Sustainability of the water-energy-food nexus in Caribbean Small Island Developing States. *Water*, 14(3), article number 322. doi: 10.3390/w14030322.
[44] Witter, M. (2021). Caribbean economic thought: Advances, retreat, current challenges. *Agrarian South: Journal of Political Economy*, 10(3), 463-491. doi: 10.1177/22779760211053083.
[45] Zelicovich, J., & Yamin, P. (2024). Carrots or sticks? Analyzing the application of US economic statecraft towards Latin American engagement with China. *Latin American Politics and Society,* 66(4), 58-77. doi: 10.1017/lap.2024.9.
[46] Zhao, M. (2021). The Belt and Road Initiative and China-US strategic competition. *China International Strategy Review*, 3(2), 248-260. doi: 10.1007/s42533-021-00087-7.

УДК 339.5:004.738.5(4-11+479)
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.87

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Афкан Мусаєв[*]
Доктор філософських наук, старший викладач
Університет Одлар Юрду
1069, вул. Маммеда Араза, 31, м. Баку, Азербайджан
https://orcid.org/0009-0001-5780-6182

Розвиток електронної комерції у міжнародній торгівлі Східної Європи та Кавказу: нові можливості та регуляторні виклики

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена прискореним розвитком транскордонної електронної торгівлі у Східній Європі та на Кавказі в умовах цифрової трансформації. Метою дослідження було виявлення структурних детермінант і регуляторних бар'єрів розвитку електронної комерції у досліджуваному регіоні. Методологія ґрунтувалася на поєднанні порівняльного кластерного аналізу з типологізацією досліджуваних країн за критерієм рівня цифрового розвитку та ступеня інтеграції в міжнародні цифрові торговельні мережі. У результаті дослідження встановлено, що ринкове зростання і регуляторна зрілість розвиваються у досліджуваному регіоні асинхронно. Країни кластеру А, лідери цифровізації, демонструють системну модель інтеграції, за якої платформна екосистема, платіжна інфраструктура та митний режим функціонують як єдине ціле: 86 % польських покупців здійснюють покупки через маркетплейси, тоді як лише 14,57 % румунських підприємств провадять онлайн-продажі. Натомість країни кластерів активних наздоганяючих (B) та обмеженої інтеграції (C) демонструють активну транзакційну динаміку в умовах регуляторної незавершеності або вакууму: 530 млн євро транскордонного імпорту Молдови є маркером структурної залежності від зовнішніх платформ за відсутності симетричної експортної участі. Виявлено, що рівень платіжної зрілості є найбільш точним предиктором характеру транскордонної інтеграції, а митна конвергенція з нормами Європейського Союзу у кластері активних наздоганяючих має однобічний характер: вона накладає зобов'язання без надання доступу до відповідних спрощувальних механізмів. Встановлено, що регуляторний ландшафт регіону характеризується не стільки відставанням окремих країн, скільки структурною фрагментарністю, за якої елементи регуляторної системи розвиваються без системної координації між собою. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів органами державної влади досліджуваних країн при формуванні цифрової торговельної політики, а також міжнародними організаціями при розробці програм підтримки цифрової інтеграції ринків Східної Європи та Кавказу

Ключові слова: транскордонна торгівля; регуляторна фрагментарність; митна конвергенція; інфраструктура; платформна екосистема

Вступ

Прискорення цифрової трансформації глобальної економіки та стрімке зростання обсягів транскордонної електронної торгівлі після пандемії COVID-19 сформували якісно нову конфігурацію міжнародних торговельних відносин, у якій цифрові платформи, платіжна інфраструктура та регуляторне середовище визначають конкурентоспроможність національних ринків не менш суттєво, ніж традиційні фактори торгівлі. За даними EuroCommerce (2024), загальний оборот B2C електронної комерції в Європі у 2024 році досяг 958 млрд євро при зростанні на 8 % порівняно з попереднім роком, проте цей обсяг розподілений вкрай нерівномірно: Східна Європа формує лише близько 1 % загальноєвропейського обороту, тоді як Центральна Європа – 6 %, а Західна Європа – понад 70 %. Для країн Східної Європи та Кавказу ця диспропорція набуває особливого значення: регіон поєднує ринки з принципово різними рівнями цифрової зрілості, правової готовності та інституційної спроможності до інтеграції у глобальні цифрові торговельні мережі, що перетворює порівняльне дослідження регуляторних та структурних детермінант розвитку електронної комерції на актуальне наукове завдання.

Отримано: 07.02.2026, Перевірено: 01.06.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Musayev, A. (2026). Development of e-commerce in international trade in Eastern Europe and the Caucasus: New opportunities and regulatory challenges. *Foreign Affairs*, 36(3), 87-100. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.87.

[*]*Corresponding author (afqan.hunna@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Дослідження розвитку електронної комерції та її взаємозв'язку з процесами цифровізації фіксували стійкі закономірності, релевантні для розуміння ситуації у досліджуваному регіоні. D. Ahern (2021) встановив, що розвиток інтернет-торгівлі в епоху цифровізації супроводжується структурними змінами у споживчій поведінці та бізнес-моделях, які випереджають темпи адаптації регуляторних систем, – закономірність, що безпосередньо відтворюється в асинхронності між ринковим зростанням і правовою зрілістю, характерній для більшості досліджуваних ринків. O. Mazorenko (2021) показала, що пандемія COVID-19 стала структурним прискорювачем розвитку електронної комерції в Україні та Європі, суттєво збільшивши частку онлайн-продажів у загальному роздрібному обороті та прискоривши цифровізацію малого і середнього бізнесу. Технологічний та операційний виміри електронної комерції досліджувалися в кількох взаємопов'язаних напрямах. V. Ivanov (2021) проаналізував проблеми доставки товарів у системі електронної комерції, встановивши, що логістична інфраструктура є одним із ключових структурних бар'єрів для масштабування онлайн-торгівлі, особливо у транскордонному сегменті. V.L. Smiesova *et al.* (2021) дослідили взаємозв'язок між цифровізацією, проєктним менеджментом та електронною комерцією, встановивши, що ефективне управління цифровими трансформаціями вимагає одночасної зміни як технологічного, так і організаційно-правового середовища. T. Naumova *et al.* (2021) сфокусувалися на організації обліку в системі електронної комерції, виявивши суттєві прогалини в нормативному регулюванні фінансової звітності онлайн-торговців, що безпосередньо впливає на якість офіційної статистики електронної комерції.

Регуляторний і митний виміри транскордонної електронної торгівлі отримали окрему увагу в науковій літературі. V. Lebid *et al.* (2021) дослідили ефективність спрощення митних формальностей на основі цифровізації, встановивши, що автоматизація митних процедур є необхідною, але недостатньою умовою для зниження транзакційних витрат транскордонної торгівлі: вирішальним чинником залишається гармонізація правових стандартів між країнами-партнерами. Автори наголосили, що цифровізація митного адміністрування без відповідної нормативної конвергенції лише прискорює обробку документів, не усуваючи принципових бар'єрів для транскордонного обміну товарами. T. Stroiko *et al.* (2022) дослідили трансформацію економічних процесів на основі цифровізації, встановивши, що регуляторна адаптація до вимог цифрової економіки є системним викликом, що охоплює одночасно митне законодавство, стандарти захисту споживачів та платіжне регулювання. Автори показали, що розрізнена адаптація окремих елементів регуляторної системи без їх системної координації не лише знижує ефективність кожного з них, а й породжує нові бар'єри для транскордонної торгівлі через інституційну несумісність між суміжними регуляторними сферами.

Взаємозв'язок між розвитком електронної комерції та цілями сталого розвитку досліджувався у макроекономічному вимірі. O. Fedirko *et al*. (2021) здійснили порівняльний аналіз впливу електронної комерції на сталий розвиток на прикладі України, Польщі та Австрії, встановивши, що цей вплив є диференційованим залежно від рівня інституційної зрілості країни: в умовах слабких регуляторних систем зростання електронної торгівлі може посилювати структурні диспропорції замість їх усунення. Зокрема, автори виявили, що за відсутності належного регулювання платформна економіка концентрує вигоди серед великих операторів, тоді як малий і середній бізнес стикається з посиленою конкурентною асиметрією. C.G. Bocean *et al*. (2025) здійснили мультивимірний аналіз впливу електронної комерції на цілі сталого розвитку та економічне зростання у країнах Євросоюзу, встановивши, що найбільший позитивний ефект досягається за умови системної інтеграції цифрової торгівлі у ширшу регуляторну та інституційну архітектуру держави. Автори також показали, що серед країн Євросоюзу існують суттєві відмінності у здатності капіталізувати потенціал електронної комерції для цілей сталого розвитку, що відповідає типологічній диференціації, зафіксованій у цьому дослідженні на рівні кластеру лідерів цифровізації.

Незважаючи на значний масив досліджень, існуюча наукова література, як правило, розглядала або окремі аспекти розвитку електронної комерції в окремих країнах, або загальні тенденції цифровізації торгівлі без системного порівняльного аналізу регуляторних детермінант у розрізі груп країн із різним рівнем цифрової зрілості. Дослідження, зосереджені на ринковій динаміці, переважно не включали порівняльно-правового аналізу регуляторного середовища, тоді як правові дослідження, у свою чергу, рідко спиралися на верифіковані ринкові дані для підтвердження своїх висновків. У результаті інтегрована оцінка взаємозв'язку між регуляторною зрілістю та потенціалом інтеграції у глобальні цифрові торговельні мережі для країн Східної Європи та Кавказу у порівняльному кластерному форматі залишалася недостатньо розробленою, що й визначило предмет та мету цього дослідження. Метою дослідження було виявлення структурних детермінант і регуляторних бар'єрів розвитку електронної комерції у досліджуваному регіоні за 2019-2024 роки. У рамках дослідження було поставлено такі завдання: здійснити порівняльний аналіз динаміки та структури ринків електронної комерції у розрізі трьох кластерів досліджуваних країн; виявити системні регуляторні розриви між кластерами; оцінити рівень митної, платіжної та логістичної інтеграції як структурних детермінант транскордонної торгівлі.

Матеріали та методи

Дослідження мало порівняльно-аналітичний характер із поєднанням кількісного та якісного компонентів. Кількісний компонент охопив аналіз ринкових показників електронної комерції та цифрової інфраструктури 11 країн за 2019-2024 роки. 2019 рік обрано як базовий допандемічний період для фіксації структурних характеристик ринків до екзогенного шоку COVID-19, а 2024 рік – як останній період із доступними верифікованими даними. Якісний компонент представлений аналізом нормативно-правових актів,

документів ЄС та стратегій державної політики для оцінки регуляторної конвергенції. Метод порівняльного кластерного аналізу застосовано для типологізації 11 держав: Польщі, Румунії, Чехії, Словаччини, Угорщини, Болгарії, України, Грузії, Вірменії, Азербайджану та Молдови. Вибір обумовлений їх географічною суміжністю з єдиним ринком ЄС або членством у ньому, а також репрезентативністю різних моделей цифрової інтеграції. Основними індикаторами кластеризації слугували: обсяг ринку, темпи зростання, рівень проникнення онлайн-покупок, частка підприємств з онлайн-продажами, рівень платіжної зрілості та частка транскордонного e-commerce. Через неповноту даних для частини країн використано метод експертного групування на основі порогових значень. За результатами виокремлено три кластери: лідери цифровізації (A: Польща, Румунія, Чехія; фонові – Словаччина, Угорщина, Болгарія), активні наздоганяючі (B: Україна, Грузія, Вірменія) та країни з обмеженою інтеграцією (C: Азербайджан, Молдова).

Джерельну базу дослідження структуровано за чотирма блоками відповідно до логіки аналізу. Критеріями відбору для всіх блоків слугували статус першоджерела, пряма релевантність для аналізу бар'єрів та уніфікованість методології. Перший блок охопив регуляторну базу ЄС, що утворює еталонну рамку порівняння. Сюди включено: Directive 2000/31/EC (2024), Regulation (EU) 2022/2065 (2022), роз'яснювальні нотатки щодо ПДВ (European Commission, 2020), рішення Ради ЄС щодо митних зборів (Council of the EU, 2025a) та визначення правового доробку ЄС – *acquis communautaire* (European Commission, n.d.). Положення цих актів використовувались як еталонні індикатори при оцінці ступеня конвергенції національних систем кластерів B і C. Другий блок містить дані по кластеру лідерів цифровізації (A), засновані на офіційній статистиці Eurostat (n.d.) та огляді балканського ринку (Balkan eCommerce Summit, 2026). Ці показники зіставлялись для виявлення внутрішньої диференціації та слугували орієнтиром для порівняння з іншими групами країн. Третій блок присвячений кластеру активних наздоганяючих (B). По Україні використано Закон «Про електронну комерцію» (Law of Ukraine No. 675-VIII, 2015), зміни до Податкового кодексу (Law of Ukraine No. 1998-IX, 2022) та звіт BRDO (2021). По Грузії – галузевий закон (Law of Georgia No. 3110-XIმს-Xმპ, 2023), довідник ITA (2025) та дані ECDB (n.d.a). По Вірменії – матеріали ITA (2023) та Statista (n.d.). Четвертий блок охопив країни обмеженої інтеграції (C). По Молдові залучено матеріали ITA (2024), звіти AmCham Moldova (2025), Mordor Intelligence (2026) та рішення Ради ЄС щодо асоціації (Council of the EU, 2025b). По Азербайджану використано звіт AppLabx (2025). Спільним джерелом виступив звіт EU4Digital (2023). Джерельна асиметрія (менша кількість даних по Азербайджану) інтерпретується як наслідок низької статистичної прозорості ринку.

Дослідження проводилося у три етапи:

1. Порівняльний аналіз ринкової динаміки та регуляторного середовища за параметрами: темпи зростання, конфігурація платформ, платіжна зрілість, логістика останньої милі, митний режим (де-мінімус) та повнота спеціального законодавства.

2. Побудова позиційної матриці регуляторної зрілості та потенціалу інтеграції методом двовимірного позиціонування. По осі X відкладено інтегральний показник регуляторної зрілості (митниця, право, платежі), по осі Y – потенціал інтеграції (частка транскордонного e-commerce та участь національних продавців у мережах). Межі квадрантів встановлено на рівні середніх по вибірці.

3. Тріангуляція та верифікація. Висновки перевірялися шляхом зіставлення статистичних даних міжнародних організацій, первинних правових актів та незалежних аналітичних звітів.

Варто зауважити методологічне обмеження: через відсутність уніфікованих кількісних даних щодо транскордонного експорту для Вірменії та Азербайджану (що зафіксовано у звітах EU4Digital як наслідок несумісності звітності з нормами Eurostat), ці кейси аналізувались переважно методом якісного порівняння із залученням доступних первинних джерел.

Результати та обговорення

Динаміка та структура ринку електронної комерції у Східній Європі та на Кавказі. Аналізуючи ситуацію з торгівлею Східної Європи та Кавказу, було доцільно розділити країни на три кластери, серед яких було зафіксовано принципово різні траєкторії розвитку. Типологія трьох кластерів, застосована у цьому дослідженні, ґрунтується на сукупності цифрових індикаторів, а також ступені інтеграції національних продавців у міжнародні цифрові торговельні мережі. Зазначені критерії відображають реальний стан цифрового розвитку кожної країни незалежно від її формальної геополітичної орієнтації.

Кластер A – це лідери цифровізації (Польща, Румунія, Чехія). Польща є найбільшим ринком електронної комерції у регіоні за абсолютним обсягом. За даними Eurostat (n.d.), 63,62 % польських підприємств з онлайн-продажами використовували маркетплейси, один із найвищих показників серед досліджуваних країн. Румунія, попри членство в ЄС та наявність спільного регуляторного простору з Польщею і Чехією, демонструє характеристику, що заслуговує на окремий аналіз: за даними Eurostat (n.d.), у 2024 році лише 14,57 % румунських підприємств здійснювали електронні продажі – найнижчий показник серед усіх держав-членів Євросоюзу. Це поєднання з динамічним зростанням споживчого попиту свідчить про структурну асиметрію між попитом і пропозицією на ринку, що, однак, не змінює статусу Румунії як лідера за абсолютними темпами зростання в регіоні: за даними Balkan eCommerce Summit (2026), Румунія регулярно демонструє двозначні темпи зростання ринку e-commerce. Включення Румунії до кластеру A визначається насамперед інфраструктурними та інвестиційними характеристиками, а не однорідністю з польським або чеським ринком.

Кластер B – це активні наздоганяючі (Україна, Грузія, Вірменія). Динаміка цих ринків характеризується активним зростанням на тлі неповної зрілості інституційного та інфраструктурного середовища. Україна, найбільший ринок кластеру, у 2019 році посіла друге місце в Європі за темпами зростання e-commerce за даними

аналітично-дослідницького центру BRDO (2021). Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році призвело до структурних потрясінь ринку: логістичні порушення, зростання витрат на доставку та зміна споживчого попиту в бік товарів першої необхідності обмежили темпи зростання. Попри це, ринок продемонстрував стійкість: за даними ECDB (n.d.b), у 2024 році обсяг ринку e-commerce України склав 4,375 млрд дол. із темпом приросту 5-10 % порівняно з 2023 роком. Ринок Грузії перебуває на активній фазі розвитку з меншою абсолютною базою: за оцінками ECDB (n.d.a), його обсяг у 2024 році склав 127,2 млн дол. при зростанні на 19,8 %, що є одним із найвищих темпів серед досліджуваних країн. Прогнозований показник CAGR (Compound Annual Growth Rate – сукупний середньорічний темп зростання) на 2024-2028 роки становить 15,8 %, що свідчить про стабільну висхідну траєкторію ринку.

Кластер С – це обмежена інтеграція (Азербайджан, Молдова). Ринки цього кластеру характеризуються нижчим рівнем інтеграції національних гравців у міжнародні цифрові торговельні мережі та вищою часткою транскордонних покупок відносно внутрішнього ринку. Молдова демонструє активне зростання: за оцінками Mordor Intelligence (2026), обсяг ринку склав 0,96 млрд дол. у 2024 році при прогнозованому CAGR 9,44 % до 2030 року. Сукупні витрати молдовських споживачів на закордонних онлайн-платформах у 2024 році склали близько 530 млн євро – сума, що перевищує локальний ринок фізичних товарів. Транскордонна e-commerce перевищила внутрішню в кількісному відношенні, що є характерною ознакою ринку з низьким рівнем розвитку власної платформної пропозиції. Азербайджан також демонструє характерні ознаки Кластеру С, де стрімкий розвиток платіжної інфраструктури випереджає формування конкурентної локальної платформної пропозиції. Обсяг ринку електронної комерції у 2024 році досяг приблизно 78 млн дол. (AppLabx, 2025). При цьому, аналогічно до молдовського кейсу, спостерігається структурне домінування транскордонної торгівлі (передусім через турецькі та глобальні маркетплейси), обсяги якої значно перевищують обороти внутрішніх онлайн-ритейлерів. Це підтверджує статус ринку як споживчого хаба для міжнародних мереж із низьким рівнем інтеграції національних цифрових гравців у глобальні ланцюги доданої вартості.

Структура платформного середовища у регіоні принципово відрізняється від Західної Європи. Ринки досліджуваних регіонів характеризуються сильними регіональними платформами, що конкурують з глобальними гравцями на рівних або із суттєвою перевагою. Ця характеристика є спільною для кластерів А і В, хоча конкретна конфігурація платформного ринку різниться. У кластері А (лідери цифровізації) найбільш показовим є польський кейс. За даними Balkan eCommerce Summit (2026), Allegro контролює понад 30 % польського ринку e-commerce, маючи 22 млн активних користувачів і понад 200 млн відвідувань на місяць. У 2024 році 86 % польських онлайн-покупців здійснювали покупки через маркетплейси, і саме Allegro є відправною точкою більшості товарних пошуків. Стратегічна експансія платформи у 2022 році шляхом придбання Mall Group поширила її присутність на ринки Чехії, Словаччини, Угорщини, Словенії та Хорватії, що формує транскордонну регіональну вертикаль у межах кластеру А та суміжних ринків. Глобальні гравці, наприклад Amazon, натомість, змушені орендувати потужності сторонніх операторів через відсутність власної мережі пунктів видачі. Цей логістичний чинник обмежує конкурентоспроможність глобального гравця, де швидкість і зручність доставки є ключовими диференціаторами споживчого вибору.

У кластері В (активні наздоганяючі) Україна демонструє розвинену екосистему регіональних платформ, що сформувалась органічно у відповідь на специфіку локального ринку. За даними ECDB (n.d.b), Rozetka є беззаперечним лідером з обсягом онлайн-продажів 2,091 млрд дол. у 2024 році, що становить близько 47,8 % від загального обсягу ринку. Важливою структурною ознакою є те, що провідні платформи є незалежними від глобальних корпорацій, що забезпечує специфічну стійкість ринку, але водночас ускладнює транскордонну інтеграцію та уніфікацію стандартів. Грузія станом на 2024 рік не сформувала домінуючого маркетплейсу з суттєвою часткою ринку, порівнянною з Allegro чи Rozetka. Провідні сегменти грузинського e-commerce обслуговуються переважно через міжнародні платформи та окремих локальних ритейлерів без єдиного агрегуючого майданчика (ECDB, n.d.a). Це є характерною ознакою ринку на ранній стадії структурування, де перевагу отримують глобальні гравці через відсутність конкурентоспроможних локальних альтернатив.

У кластері С (обмежена інтеграція) Молдова демонструє якісно іншу конфігурацію: провідними операторами внутрішнього ринку є Makler Ltd та 999.md, орієнтовані переважно на C2C (consumer-to-consumer) сегмент, тоді як за обсягами фінансових транзакцій лідирує транскордонна торгівля. За даними Mordor Intelligence (2026), китайська платформа Temu стала одним із ключових гравців у 2024 році завдяки безкоштовній доставці до Молдови, що спричинило суттєвий тиск на локальний ринок у категоріях одягу, взуття та дрібного побутового інвентарю.

Порівняльний аналіз платформної структури ринків електронної комерції дозволив співставити отримані результати з висновками M. Pyra *et al,* (2024), які досліджували розвиток польського ринку електронної комерції у порівнянні з іншими країнами Євросоюзу, та D. Tolstoy *et al.* (2022), які аналізували механізми виходу малого і середнього бізнесу на транскордонні ринки в умовах невизначеності. M. Pyra *et al.* встановили, що польський ринок демонстрував динамічне зростання у 2017-2023 роках, однак за низкою показників, передусім за часткою підприємств з онлайн-продажами, продовжує відставати від лідерів ЄС, що автори пояснюють структурною асиметрією між споживчим попитом і пропозицією, а не регуляторними бар'єрами. D. Tolstoy *et al.*, у свою чергу, аргументували, що ефективна транскордонна інтеграція малого і середнього бізнесу визначається не наявністю формальної правової бази, а здатністю підприємств до ефективного ринкотворення в умовах, де усталені платформні екосистеми ще не сформовані. Проведений аналіз підтвердив

застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас уточнив межі їх застосування. Виявлена структурна асиметрія між попитом і пропозицією, зафіксована M. Pyra *et al.* по Польщі, відтворюється у значно гострішій формі у країнах кластеру B. Водночас механізм ефективного ринкотворення, описаний D. Tolstoy *et al.* для малого і середнього бізнесу в умовах невизначеності, виявляється структурно заблокованим у країнах кластеру C: відсутність базової платіжної інтероперабельності та несумісність логістичних стандартів усувають саму можливість транскордонного виходу, яку автори розглядають як початкову умову ефективного ринкотворення.

Результати аналізу ринків кластеру C були співвіднесені та водночас уточнили висновки K. Mammadova (2024) та E. Suleymanov & K. Ibrahimova (2018), які досліджували стан електронної комерції в Азербайджані крізь призму ресурсного прокляття та перспектив диверсифікації, та Y. Chen *et al.* (2025), які аналізували роль транскордонних платформ у формуванні глобальної конкурентоспроможності підприємств. K. Mammadova встановила, що структурна залежність азербайджанської економіки від ресурсного сектору формує специфічну конфігурацію цифрового розвитку, за якої висока динаміка платіжної інфраструктури поєднується з низьким рівнем диверсифікації платформної пропозиції та слабкою участю локального бізнесу у транскордонних цифрових потоках. Y. Chen *et al.* показали, що участь продавців у транскордонних платформах є ключовим механізмом отримання глобальних ринкових знань, однак ефективність цього механізму критично залежить від мережевої позиції продавця: у ринках, де домінують зовнішні платформи, місцеві продавці опиняються на периферії покупецько-продавецьких мереж і не отримують конкурентних переваг від участі в платформі. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до кластеру C та водночас виявив додатковий вимір, що не охоплений жодним із них. K. Mammadova пояснює конфігурацію азербайджанського ринку передусім ресурсною рентою як структурним чинником, тоді як цей аналіз демонструє, що аналогічна конфігурація відтворюється і в Молдові, де ресурсний чинник відсутній, що свідчить про самостійну роль регуляторної непрозорості та відсутності спеціального законодавства про електронну комерцію як первинних структурних детермінант. Висновок Y. Chen *et al*. про периферійну мережеву позицію як бар'єр конкурентоспроможності, у свою чергу, є теоретичним підґрунтям для ключового аналітичного результату цього дослідження: ринки кластеру C характеризуються не тимчасовим відставанням, що підлягає подоланню через накопичення платформного досвіду, а структурною залежністю, яка самовідтворюється в умовах домінування зовнішніх платформних операторів і відсутності регуляторних стимулів для участі локального бізнесу в транскордонних цифрових ланцюгах доданої вартості.

З метою систематизації структурних характеристик досліджуваних ринків та унаочнення відмінностей між кластерами було здійснено якісну типологізацію за чотирма аналітичними вимірами: фазою ринкового розвитку, типом платформної екосистеми, рівнем платіжної зрілості та ключовим структурним бар'єром (Таблиця 1).

Таблиця 1. Типологія кластерів ринків електронної комерції Східної Європи та Кавказу

Кластер/ країни	Фаза ринку	Платформна екосистема	Платіжна зрілість	Ключовий структурний бар'єр
A – лідери цифровізації: Польща, Чехія, Румунія	Зрілий ринок; консолідований ринок із стабілізованою споживчою поведінкою	Регіональний домінант + глобальні гравці; сильні локальні платформи обмежують вхід закордонних платформ	Висока зрілість: розвинені миттєві платежі;, повна сумісність із платіжними стандартами ЄС	Насичення ринку; уповільнення зростання після постпандемічного піку; тиск низькоцінових платформ
B – наздоганяючі: Україна, Грузія, Вірменія	Активне зростання ринку; нерівномірний розвиток: різні темпи та бар'єри в межах кластеру	Гетерогенна: від домінанта до фрагментованого (Україна – сильна незалежна екосистема; Грузія – без локального домінанта)	Середня зрілість: картки та е-гаманці зростають	Регуляторна незавершеність; неповна гармонізація з міжнародними стандартами; геополітичні ризики (Україна); відставання статистичної методології
C – обмежена інтеграція: Азербайджан, Молдова	Формування ринку; ринок без усталеної структури; переважання транскордонного попиту над внутрішньою пропозицією	C2C і транскордонні платформи домінують; локальні платформи, орієнтовані на оголошення, витісняють внутрішній ринок	Обмежена зрілість: висока частка іноземних карток; нерозвиненість локальних платіжних рішень	Структурна незрілість і дефіцит даних; відсутність сумісної статистичної звітності (Азербайджан); залежність від зовнішніх платформ без механізмів захисту локального ринку

Джерело: складено автором на основі даних Eurostat, ECDB, ITA, EU4Digital, Statista, національного законодавства досліджуваних країн та регуляторних документів ЄС (детальний перелік по кожній країні – у розділі «Матеріали та методи»)

Зіставлення чотирьох структурних вимірів у межах трьох кластерів дозволяє виявити не просто ієрархічну диференціацію рівнів розвитку, а відмінності у самій логіці функціонування цифрової торгівлі, що потребують інтерпретації на інституційному рівні. Аналіз засвідчує, що платіжна зрілість виступає ключовим

системоутворюючим чинником транскордонної інтеграції: в усіх кластерах обидва параметри змінюються синхронно, без винятків. Це дає підстави трактувати платіжну інфраструктуру не як допоміжний елемент e-commerce, а як інституційний механізм доступу до міжнародних цифрових ринків. У такій перспективі будь-які стратегії розвитку електронної торгівлі, зосереджені лише на логістиці або нормативному середовищі, виявляються неповними без забезпечення платіжної інтероперабельності. Порівняльний аналіз кластерів A і B виявляє нелінійний характер зв'язку між платформною потужністю та рівнем міжнародної інтеграції. Наявність розвиненої національної платформної екосистеми не гарантує виходу на зовнішні ринки: вирішальним є не масштаб платформи як такий, а стратегічна орієнтація її розвитку. Відмінність між моделлю, спрямованою на регіональну експансію, та моделлю, що обмежується внутрішнім попитом, формується під впливом регуляторних та геополітичних факторів, а не виключно ринкових умов. Кластер C демонструє якісно іншу конфігурацію цифрової торгівлі, що проявляється у структурній асиметрії транскордонних потоків. Високий рівень транзакційної активності тут не супроводжується експортною участю, а відображає домінування імпортної моделі інтеграції. Це означає, що зростання обсягів e-commerce у такому випадку не трансформується у підвищення конкурентоспроможності, а відтворює залежну позицію в межах міжнародного цифрового обміну. Водночас простежується закономірна зміна типів бар'єрів між кластерами, що вказує на різну природу обмежень розвитку. У більш інтегрованих системах домінують ринкові виклики, пов'язані з насиченням і конкуренцією, тоді як у перехідних конфігураціях ключову роль відіграють регуляторні та геополітичні чинники, а в найменш інтегрованих – інституційні дефіцити. Така послідовність свідчить про те, що подолання обмежень у кластерах нижчого рівня не може бути досягнуте через саморегуляцію ринку і потребує цілеспрямованого інституційного та нормативного втручання.

Аналіз кількісних параметрів і цифрової інфраструктури трьох кластерів виявив три структурно відмінні траєкторії: консолідоване зростання зрілих ринків із розвиненою платформною екосистемою та платіжною інфраструктурою (кластер A); динамічний, але нерівномірний розвиток ринків, що наздоганяють, з неповними інституційними та інфраструктурними передумовами (кластер B); формування ринків з переважанням транскордонного попиту над внутрішньою пропозицією і структурними бар'єрами для виходу на міжнародні платформи (кластер C). Порівняльний аналіз зв'язку між платіжною зрілістю та транскордонною інтеграцією дозволив співставити отримані результати з висновками J. Putrevu & C. Mertzanis (2024), які досліджували виклики та регуляторні відповіді на поширення цифрових платежів у ринках, що розвиваються, та K. Hayakawa *et al.* (2023), які емпірично аналізували роль e-commerce у пом'якшенні негативного впливу зовнішніх шоків на міжнародну торгівлю. J. Putrevu & C. Mertzanis встановили, що несумісність платіжних систем та регуляторна фрагментарність є структурними бар'єрами, що унеможливлюють участь у міжнародних цифрових мережах навіть за наявності технологічних передумов, а дефіцит платіжної інфраструктури не може бути компенсований іншими елементами регуляторного середовища. K. Hayakawa *et al*. показали асиметричний характер залежності між розвитком e-commerce та торговельними результатами: рівень цифрової торгівлі в імпортуючих країнах суттєво впливає на стійкість торговельних потоків, тоді як аналогічний ефект для країн-експортерів є значно меншим або відсутнім. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас виявив специфіку, що розширює їх теоретичну рамку. Висновок J. Putrevu & C. Mertzanis про платіжну сумісність як структурний шлюз відтворюється в усіх трьох кластерах без винятку, набуваючи у кластері C особливо критичного характеру: несумісність платіжних стандартів з міжнародними мережами не просто обмежує транскордонний вихід, а структурно закріплює позицію ринку як реципієнта імпорту. Асиметрія між імпортуючими та експортуючими країнами, виявлена K. Hayakawa *et al.*, принципово переосмислюється у контексті кластеру C: тут ідеться не про тимчасові шоки, а про усталену конфігурацію, за якої висока транзакційна активність систематично не конвертується у конкурентоспроможну цифрову пропозицію.

Результати аналізу нелінійного зв'язку між платформною потужністю та рівнем міжнародної інтеграції були співвіднесені з висновками A.A. Ahi *et al.* (2023) та H. Wen *et al.* (2023), які досліджували відповідно механізми транскордонної інтеграції малого і середнього бізнесу та зв'язок між e-commerce-політикою та інклюзивним розвитком глобальної економіки. H. Wen *et al.* встановили, що участь малого і середнього бізнесу у транскордонній електронній торгівлі суттєво знижує граничні витрати інтернаціоналізації та підвищує міжнародну конкурентоспроможність, однак лише за умови попереднього формування відповідної платіжної та логістичної інфраструктури як необхідної, а не достатньої передумови. A.A. Ahi *et al.* аргументували, що для досягнення інклюзивного характеру розвитку e-commerce необхідне цілеспрямоване формування формальних інститутів, оскільки ринкова саморегуляція є принципово недостатньою для країн з інституційними дефіцитами. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас уточнив характер виявлених закономірностей. Механізм зниження витрат інтернаціоналізації, описаний H. Wen *et al.*, виявляється заблокованим у країнах кластеру C не через відсутність платформного досвіду, а через відсутність базової інтероперабельності платіжних систем як попередньої інституційної умови. Теза A.A. Ahi *et al.* про недостатність ринкової саморегуляції підтверджується закономірною зміною типів бар'єрів між кластерами: у найменш інтегрованих системах ці бар'єри мають інституційний характер і не можуть бути усунуті через накопичення ринкового досвіду. Разом з тим отримані результати виявляють специфічний вимір, що не охоплений жодним із зазначених підходів: у досліджуваному регіоні нелінійний характер зв'язку між платформною потужністю та транскордонною

інтеграцією визначається не лише обсягом ринку або рівнем цифрової зрілості, а й стратегічною орієнтацією платформного розвитку під впливом геополітичних і регуляторних чинників. Ця специфіка відрізняє зафіксовані траєкторії від кейсів, на матеріалі яких побудовані обидва підходи, і формує додаткову аналітичну цінність кластерного порівняння.

Типологія структурно відмінних траєкторій розвитку ринків була додатково верифікована з урахуванням висновків M.M. Criveanu (2023), яка досліджувала взаємозв'язок між цифровою інтенсивністю, e-commerce та сталим розвитком у країнах Євросоюзу. M.M. Criveanu встановила, що цифрова інтенсивність є статистично значущим предиктором як сталого розвитку, так і економічного зростання, однак цей зв'язок є диференційованим залежно від вихідного рівня цифрової зрілості: у більш зрілих системах ефект є вищим і більш системним, тоді як у менш зрілих частковим і нестійким. Проведений аналіз підтвердив застосовність цього висновку у ширшому регіональному контексті, що виходить за межі держав-членів ЄС: три структурно відмінні траєкторії, виявлені у кластерному порівнянні, відтворюють ту саму логіку диференційованих ефектів цифрової зрілості, проте в значно гострішій формі, оскільки досліджувані ринки розташовані на різних боках не лише цифрового, а й регуляторного розриву між єдиним ринком ЄС та суміжними юрисдикціями.

Регуляторні виклики та перспективи інтеграції у глобальні цифрові торговельні мережі. Результати аналізу засвідчують, що зростання ринків електронної комерції у досліджуваному регіоні є структурно нерівномірним: між кластерами зафіксовано принципові відмінності не лише за абсолютними обсягами, а й за типом платформних екосистем, характером транскордонних потоків та рівнем платіжної зрілості. При цьому порівняння кластерів B і C з кластером A виявляє закономірність, що не може бути пояснена виключно різницею у ринковому масштабі чи рівні цифровізації населення: країни з порівнянними або навіть вищими темпами зростання e-commerce демонструють суттєво нижчий рівень інтеграції у міжнародні цифрові торговельні мережі. Це розходження вказує на детермінуючу роль регуляторного середовища (митних режимів, правової бази електронної торгівлі та платіжної сумісності) як чинника, що визначає не темп зростання ринку, а його якість і орієнтацію.

Регуляторне середовище транскордонної електронної торгівлі зазнало суттєвої трансформації у досліджуваний період, причому темп і глибина змін принципово різняться між кластерами. Визначальним інституційним рубежем для кластеру A став пакет реформ податку на додану вартість (ПДВ) у сфері e-commerce ЄС (European Commission, 2020). Ключові елементи цього пакета мають безпосереднє значення для порівняльного аналізу: скасування порогових значень дистанційних продажів у розрізі держав-членів та запровадження єдиного загальноєвропейського порогу в 10 000 євро для транскордонних B2C-продажів; запровадження системи VAT One Stop Shop (OSS), що дозволяє продавцю зареєструватись в одній державі-члені та звітувати про ПДВ в усіх державах призначення через єдину декларацію; а також скасування звільнення від ПДВ для товарів вартістю до 22 євро при імпорті з третіх країн та запровадження Import One Stop Shop (IOSS) для відправлень вартістю до 150 євро. Практичне впровадження IOSS у країнах ЄС супроводжується значним масштабом низьковартісних імпортних відправлень, які становлять переважну більшість посилок у транскордонній електронній торгівлі, що підкреслює системну роль цього механізму у функціонуванні ринку. Масштаб потенційного впливу подальших реформ на ці ринки може бути оцінений на основі прецеденту реформи ПДВ 2021 року: C. Fang & S. Ma (2024) емпірично встановили, що скасування звільнення від ПДВ для малоцінних відправлень спричинило скорочення онлайн-продажів до ЄС від постачальників із третіх країн майже на 50 %. Перенесення цієї закономірності на митну реформу 2026 року дозволяє припустити, що ринки з високою часткою транскордонного імпорту малоцінних товарів зазнають найбільшого структурного тиску. Особливо вразливою є Молдова, транскордонний ринок електронної комерції якої, за даними AmCham Moldova (2025), становив близько 530 млн євро у 2024 році: запровадження збору у 3 євро за товарну позицію структурно підвищить вартість саме тих малоцінних відправлень, що домінують у споживчому кошику цього кластеру, тоді як інституційних інструментів пом'якшення цього шоку в жодній із країн кластерів B і C не існує.

Для країн кластерів B і C ці реформи мають переважно опосередкований вплив, через вимоги, що висуваються до їх постачальників при експорті на ринок ЄС. Водночас власна митна система цих країн суттєво відстає від стандартів Євросоюзу. Україна встановила поріг безмитного ввезення товарів у міжнародних поштових та кур'єрських відправленнях на рівні 150 євро відповідно до Law of Ukraine No. 1998-IX (2022). Митний тариф України зафіксований у Law of Ukraine No. 2697-IX (2022), що ґрунтується на Гармонізованій системі 2022 року та Комбінованій номенклатурі ЄС. Таким чином, Україна свідомо узгоджує свою тарифну архітектуру з ЄС, хоча й не застосовує механізми OSS/IOSS, що є прерогативою держав-членів.

Грузія застосовує власну модель митного регулювання: поріг де-мінімус для дрібних відправлень встановлено на рівні 100 ларі, імпортні мита становлять від 0 до 12 % від вартості плюс ПДВ 18 %, а для відправлень вагою до 30 кг і вартістю до 1000 ларі передбачена спрощена процедура митного оформлення (ITA, 2025). Показово, що грузинський поріг де-мінімус є значно нижчим від 150 євро у країнах ЄС, що структурно ускладнює транскордонні покупки малої вартості та підвищує адміністративне навантаження на індивідуальних покупців. На відміну від Грузії, яка реалізує самостійну митну модель із порогом де-мінімус на рівні 100 ларі, Вірменія як член Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) з 2 січня 2015 року застосовує Митний кодекс ЄАЕС та єдиний зовнішній тариф цього інтеграційного об'єднання, що визначає принципово іншу конфігурацію регуляторних бар'єрів. Поріг де-мінімус для фізичних осіб у Вірменії встановлено на рівні 200 євро та/або 31 кг на місяць – відправлення понад цей поріг оподатковуються за єдиною ставкою 15 % від вартості перевищення; стандартна ставка ПДВ

становить 20 % (ITA, 2023). Попри вищий поріг де-мінімус порівняно з Грузією, членство у ЄАЕС позбавляє Вірменію автономії у митному регулюванні: параметри тарифної системи визначаються Євразійською економічною комісією, а не національними органами влади. Це означає, що будь-яка адаптація митного режиму до потреб розвитку e-commerce потребує узгодження на наднаціональному рівні ЄАЕС – обставина, що структурно відрізняє вірменський кейс від грузинського і пояснює відсутність цілеспрямованих національних реформ у цій сфері.

Молдова застосовує комбіновану митну модель, яка відображає її проміжне становище між ринком ЄС та самостійним митним простором. З 1 липня 2016 року Угода про асоціацію між Молдовою та ЄС, включно з DCFTA (Deep and Comprehensive Free Trade Areas), набула повної чинності, що формує зобов'язання щодо поступового зближення тарифних ставок із нормами ЄС (Council of the EU, 2025b). Водночас з 1 січня 2024 року набув чинності новий Митний кодекс Молдови, який скасував збір за митне оформлення та запровадив механізм відстроченої сплати митних платежів під банківську гарантію (ITA, 2024). Митне середовище Молдови формально наближається до стандартів ЄС, однак залишається структурно відмінним, що і пояснює домінування транскордонного імпорту без симетричного розвитку власної платформної пропозиції.

Актуальним системним викликом для всього регіону є рішення ЄС щодо скасування безмитного порогу для відправлень вартістю до 150 євро. У листопаді 2025 року Рада ЄС досягла угоди про ліквідацію режиму безмитного ввезення для малоцінних товарів; з 1 липня 2026 року передбачається запровадження єдиного тимчасового збору у 3 євро за відправлення, а з листопада 2026 року – окремого збору за обробку (Council of the EU, 2025a). Правова база e-commerce у досліджуваному регіоні демонструє чіткий градієнт конвергенції з нормами ЄС: від повної уніфікації у кластері A до автономних моделей у кластері C. У кластері A правовий простір e-commerce визначається безпосереднім застосуванням *acquis communautaire* (European Commission, n.d.). Фундаментом залишається Directive 2000/31/EC (2024), що встановила принципи відповідальності посередників, вимоги до прозорості та механізми вирішення спорів. Ключовою реформою досліджуваного періоду став Regulation (EU) 2022/2065 (2022) про єдиний ринок цифрових послуг (Digital Services Act, DSA), який набув повної чинності у лютому 2024 року та запровадив диференційовані вимоги до платформ залежно від їх розміру, включно з обов'язками щодо виявлення та видалення незаконного контенту, алгоритмічної прозорості та аудиту ризиків для великих платформ із понад 45 млн користувачів в ЄС.

Щодо кластеру B, то в Україні базовим законодавчим актом є Law of Ukraine No. 675-VIII (2015), що станом на 1 січня 2024 року пройшов 11 редакцій. Закон був розроблений з урахуванням Directive 2000/31/EC (2024) і встановлює правові засади укладення електронних правочинів, вимоги до електронних документів і підписів та права споживачів в онлайн-середовищі. Основною метою документа стало прирівняння електронних правочинів до традиційних за юридичною силою, фундаментальне завдання, актуальне для будь-якого ринку, що формується. Водночас є структурна проблема, що зберіглась і після наступних редакцій: значна частина ринку функціонує поза законодавчими рамками, а суміжне законодавство, зокрема про захист прав споживачів і про платіжні системи, потребує системного узгодження із законом про електронну комерцію.

Регуляторний ландшафт Грузії та Вірменії демонструє перехідний стан: від фрагментарного нагляду до спроб системної гармонізації з європейськими стандартами. Грузія зробила значний крок усунення правового вакууму, ухваливши Law of Georgia No. 3110-XIმს-Xმპ (2023). Цей документ був розроблений для імплементації Directive 2000/31/EC (2024) і запровадив чіткі вимоги до прозорості онлайн-платформ, захисту прав споживачів та відповідальності посередників. Попри наявність закону, звіт EU4Digital (2023) констатує проблеми з повнотою статистичних даних: хоча Грузія гармонізувала методологію з Eurostat ще у 2020 році, регулярність оновлення показників та охоплення корпоративного сектору залишаються недостатніми для об'єктивного моніторингу цифровізації. Натомість Вірменія досі не має спеціалізованого системного закону про e-commerce. Регулювання сегмента залишається розпорошеним між загальними нормами Цивільного кодексу та законами про захист прав споживачів (ITA, 2023). Молдова, незважаючи на наявність DCFTA з ЄС, також не має окремого закону про e-commerce, що відповідав би стандартам Directive 2000/31/EC (2024). Нові норми Митного кодексу 2024 року стосуються виключно митно-адміністративних аспектів, не регулюючи правові відносини між учасниками електронної торгівлі (ITA, 2024). Азербайджан реалізує самостійну регуляторну модель без зобов'язань щодо гармонізації з acquis ЄС. Як фіксує EU4Digital (2023), Азербайджан впровадив методологію ITU у 2023 році для вимірювання цифрових навичок, однак система корпоративної звітності щодо e-commerce залишається несумісною з методологіями Eurostat.

Порівняльний аналіз регуляторного середовища транскордонної електронної торгівлі у досліджуваному регіоні було співвіднесено та водночас уточнено через висновки C. Fang & S. Ma (2024) та M. Ylönen (2026). C. Fang & S. Ma емпірично дослідили вплив реформи ПДВ ЄС у сфері електронної комерції спричинило суттєве скорочення замовлень від продавців із третіх країн до ЄС, понад 50 % падіння обсягу транзакцій, що свідчить про безпосередню залежність між регуляторними змінами у кластері A та поведінкою учасників ринку за його межами. M. Ylönen концептуалізував механізм «Брюссельського ефекту» як структурно однонаправлений процес, за якого треті країни адаптують своє законодавство під норми ЄС, набуваючи регуляторних зобов'язань без отримання симетричного інституційного доступу до переваг єдиного ринку. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас уточнив їх теоретичну рамку стосовно конкретних кластерних конфігурацій. Висновок C. Fang & S. Ma про зовнішню чутливість ринків третіх країн до регуляторних рішень

ЄС відтворюється у кластері B у нетривіальній формі: для країн активних наздоганяючих вплив реформ кластеру A є не лише опосередкованим, а й асиметричним, він підвищує вимоги до місцевих продавців при виході на ринок ЄС без надання їм доступу до спрощувальних механізмів OSS та IOSS, що є прерогативою виключно держав-членів. Саме цим пояснюється виявлений у дослідженні феномен однобічної митної конвергенції: Україна свідомо узгоджує тарифну архітектуру та митну номенклатуру з ЄС, водночас залишаючись структурно виключеною з системи адміністративних спрощень, що становлять практичний зміст цієї конвергенції. Теза M. Ylönen про структурну однонаправленість «Брюссельського ефекту» підтверджується і водночас конкретизується на матеріалі кластеру C: відсутність спеціального законодавства про електронну комерцію у Молдові та Азербайджані є не випадковою прогалиною, а наслідком принципово відмінної регуляторної траєкторії, за якої стимули до конвергенції з нормами ЄС залишаються недостатніми через обмежений обсяг торгівлі з єдиним ринком та відсутність формальних зобов'язань щодо гармонізації цифрового законодавства. Разом з тим отримані результати виявляють вимір, що не охоплений жодним із зазначених підходів: у досліджуваному регіоні регуляторний градієнт між кластерами визначається не лише ринковими стимулами до конвергенції, а й якісно різним характером інституційних зв'язків із ЄС, від прямого застосування acquis у кластері A до асоційованого членства без доступу до цифрових механізмів ЄС у кластері B та автономних моделей без зобов'язань щодо гармонізації у кластері C, що формує структурно стійкий, а не перехідний характер виявленої фрагментарності.

Логістична інфраструктура є структурним детермінантом e-commerce не менш значущим, ніж правове регулювання, і між кластерами вона диференційована не лише кількісно, а й якісно за типом операторів та рівнем інтеграції у регіональні мережі. У кластері A домінуючим оператором є InPost (Польща), чия мережа, за даними Balkan eCommerce Summit (2026), перевищила 25 000 пакоматів у 2024 році при обробці понад 1 млрд відправлень за рік, зростання на 22 % порівняно з попереднім роком. Для Румунії та Болгарії аналогічну роль виконує Sameday із мережею понад 7700 пунктів Easybox. Ці оператори є ключовими активами конкурентоспроможності локальних ринків: їх розгалужені мережі доставки «останньої милі» суттєво обмежують конкурентні позиції глобальних платформ, зокрема Amazon, що змушений орендувати потужності сторонніх операторів. У кластері B «Нова пошта» є найбільшим приватним оператором в Україні та активно розвивається за межами країни, включно з напрямками до держав ЄС (ECDB, n.d.b). Водночас повномасштабне вторгнення Росії 2022 року завдало суттєвих збитків логістичній інфраструктурі: закриття портів, знищення складських потужностей та перебої у транскордонних маршрутах підвищили витрати і знизили надійність доставки. Грузія та Вірменія не мають власних транскордонних логістичних операторів із регіональним масштабом, тому транскордонна доставка здійснюється переважно через міжнародних кур'єрів та поштові операції в рамках Всесвітнього поштового союзу. Це структурно підвищує вартість і час доставки порівняно з кластером A. У кластері C Молдова є членом PostEurop, організації, що об'єднує поштових операторів Європи та координує обмін відправленнями, в тому числі в цифровому середовищі. Однак, як фіксує AmCham Moldova (2025), менш ніж 30 % вартості доставлених товарів e-commerce у 2024 році оброблялося приватними кур'єрними операторами, тоді як самовивіз та власна доставка онлайн-магазинів залишаються переважними формами. Це відображає незрілість ринку послуг логістики «останньої милі» і є структурним обмеженням для масштабування e-commerce.

Порівняльний аналіз логістичної інфраструктури як структурного детермінанта електронної комерції дозволив співвіднести отримані результати з висновками A. Seghezzi *et al*. (2022), які досліджували порівняльну економічну ефективність пакоматів та традиційної домашньої доставки у різних географічних контекстах, та X. Qi *et al*. (2024), які аналізували синергетичний характер взаємозалежності між транскордонною електронною торгівлею та логістичною інфраструктурою. A. Seghezzi *et al.* встановили, що мережі пакоматів забезпечують суттєво нижчі витрати доставки порівняно з домашнім доставлянням незалежно від типу місцевості, причому переваги формуються переважно за рахунок вищої щільності доставки та різкого скорочення невдалих спроб вручення, що перетворює логістичну мережу на самостійний чинник конкурентоспроможності ринку. X. Qi *et al*. аргументували, що розвиток транскордонної електронної торгівлі та логістичної інфраструктури є не паралельними, а взаємозумовленими процесами: відсутність власних регіональних логістичних операторів з міжнародним масштабом структурно підвищує транзакційні витрати та блокує ефективний вихід малого і середнього бізнесу на міжнародні цифрові ланцюги доданої вартості. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас уточнив їх теоретичну рамку з урахуванням кластерної диференціації. Висновок A. Seghezzi *et al.* про мережу пакоматів як структурний актив конкурентоспроможності відтворюється у кластері A у концентрованій формі: розгалужені мережі InPost та Sameday не лише знижують витрати доставки, а й формують якісно відмінне конкурентне середовище, за якого глобальні платформи змушені орендувати потужності сторонніх операторів і не можуть реплікувати логістичну перевагу локальних гравців через ринкову присутність. Водночас закономірність, виявлена A. Seghezzi *et al.* для ринків на ранній стадії розвитку e-commerce, набуває особливої релевантності для кластеру C: відсутність розвиненої мережі доставки «останньої милі» є самостійним структурним бар'єром масштабування e-commerce, а не лише наслідком низького рівня попиту. Теза X. Qi *et al.* про взаємозумовленість e-commerce та логістичного розвитку підтверджується і водночас уточнюється на матеріалі кластеру B: повномасштабне вторгнення РФ 2022 року, завдавши суттєвих збитків логістичній інфраструктурі України, не спричинило колапсу ринку, що свідчить про вищий рівень стійкості логістично-торговельного

зв'язку, ніж передбачає модель X. Qi *et al.*, розроблена на матеріалі стабільного ринку. Разом з тим отримані результати виявляють вимір, що виходить за межі обох підходів: у досліджуваному регіоні диференціація логістичних систем між кластерами є не лише кількісною, а якісною за типом операторів і рівнем їх інтеграції у регіональні мережі, що робить цей чинник структурно нееквівалентним до того, що може бути виправленим виключно через інвестиції в інфраструктуру без одночасної розбудови регуляторного середовища та формування внутрішньої платформної пропозиції. З метою синтезу результатів порівняльного аналізу регуляторного середовища було побудовано позиційну матрицю за двома аналітичними осями: регуляторна зрілість та потенціал інтеграції у глобальні цифрові торговельні мережі (Таблиця 2).

Таблиця 2. Позиційна матриця регуляторної зрілості та потенціалу інтеграції у цифрові торговельні мережі

Потенціал інтеграції/ Регуляторна зрілість	Низька регуляторна зрілість	Висока регуляторна зрілість
Високий потенціал інтеграції	У досліджуваному регіоні кластерів із низькою регуляторною зрілістю та високим потенціалом інтеграції не виявлено.	Кластер А: Лідери цифровізації; системна цифрова інтеграція (Польща, Чехія, Румунія). Регуляторний простір є одночасно умовою і механізмом інтеграції. Платформна екосистема, платіжна інфраструктура та митний режим функціонують як єдина система.
Низький потенціал інтеграції	Кластер С: обмежена інтеграція; структурна залежність без механізмів виходу (Азербайджан, Молдова). Ринок функціонує як реципієнт імпорту. Відсутність спеціального законодавства, несумісність платіжних систем і обмежена логістика блокують вихід місцевих гравців на міжнародні мережі.	Кластер В: наздоганяючі; асинхронний розвиток: зростання без системи (Україна, Грузія, Вірменія). Активне зростання і часткова правова конвергенція, однак регуляторні елементи розвиваються неузгоджено. Вектор визначено, але системність реформ є ключовою змінною.

Примітка: позиція кластерів визначена на основі: (1) наявності та повноти правової бази e-commerce; (2) митної сумісності з міжнародними стандартами; (3) платіжної інтероперабельності; (4) частки транскордонного експорту відносно імпорту у структурі ринку e-commerce

Джерело: складено автором на основі даних Eurostat, ECDB, ITA, EU4Digital, Statista, національного законодавства досліджуваних країн та регуляторних документів ЄС (детальний перелік по кожній країні – у розділі «Матеріали та методи»)

Порівняльний аналіз регуляторного середовища транскордонної електронної торгівлі у трьох кластерах досліджуваного регіону виявляє закономірність, що виходить за межі простої констатації відставання одних країн від інших: йдеться про принципово різні моделі регуляторного розвитку, кожна з яких породжує власну конфігурацію можливостей і бар'єрів. Найбільш показовим є те, що регуляторний розрив між кластерами не збігається з розривом у темпах зростання ринку. Країни кластерів В і С зростають всупереч регуляторному вакууму, а не завдяки регуляторній підтримці, і така модель зростання є структурно нестійкою. Вона залежна від зовнішніх платформ і глобальних торговельних умов, стійкість яких для цих країн не забезпечується жодними двосторонніми інституційними механізмами. Ринкове зростання без регуляторного фундаменту є, таким чином, не індикатором успішної інтеграції, а індикатором відкладеного ризику.

Митний вимір демонструє найбільш явну асиметрію між формальною конвергенцією і реальним змістом регулювання. Окремі країни регіону адаптують порогові значення та тарифну номенклатуру в напрямку до стандартів ЄС, однак без доступу до відповідних спрощувальних механізмів, що робить таку конвергенцію однобічною: вона накладає зобов'язання, не надаючи переваг. Ця асиметрія стає особливо відчутною в контексті реформи митного режиму ЄС щодо малоцінних відправлень, що набув чинності з 2026 року. Для кластеру А ця реформа є передбачуваним регуляторним кроком у межах знайомого інституційного простору. Для кластерів В і С – це зовнішній шок, до якого вони не мають ані інструментів пом'якшення, ані інституційного голосу в процесі його формування. Парадоксально, що ця ж реформа теоретично створює стимул для місцевих продавців реєструватись у спрощених системах ЄС, однак практична реалізація цього стимулу блокується саме тим регуляторним вакуумом, подолання якого є передумовою будь-якої інтеграції. Правова конвергенція між кластерами виявляє схожу закономірність: наявність формального акта не є синонімом функціонуючого регуляторного середовища. Процес нормотворення у сфері e-commerce у більшості досліджуваних країн кластерів В і С перебуває або на стадії незавершеного становлення, або на стадії відсутності як такого. Для іноземної платформи або інвестора, що розглядає входження на ці ринки, правова невизначеність є самостійним бар'єром, навіть якщо ринкова динаміка виглядає привабливо. Показово, що у країнах, де конфлікти між учасниками онлайн-торгівлі регулюються нормами, розробленими для традиційної торгівлі, системні прогалини у питаннях відповідальності платформ, захисту персональних даних та механізмів повернення коштів не є юридичними нюансами, вони

є операційними ризиками, що безпосередньо впливають на рішення щодо входу на ринок.

На інституційному рівні участь досліджуваних країн у глобальних форматах регулювання e-commerce залишається мінімальною поза межами кластеру A. Глобальна архітектура цифрової торговельної дипломатії, від багатосторонніх переговорів до спеціалізованих угод, формується без активної участі країн регіону, що не є членами ЄС. Це означає, що правила, за якими буде розвиватись міжнародна e-commerce у найближче десятиліття, встановлюватимуться без урахування специфічних умов і потреб цих ринків. Навіть якщо ці країни у підсумку приєднаються до відповідних угод, вони робитимуть це як реципієнти готових стандартів, а не як учасники їх формування. Узагальнюючи, регуляторний ландшафт регіону характеризується не стільки відставанням, скільки структурною фрагментарністю: митні пороги, правова база e-commerce, платіжна сумісність та участь у форматах міжнародної цифрової торговельної дипломатії розвиваються без системної координації між собою. У цьому контексті перспективи інтеграції кластерів B і C у глобальні цифрові торговельні мережі визначатимуться не темпом окремих реформ, а здатністю забезпечити їх системну узгодженість. Без такої узгодженості зростання ринкових обсягів залишатиметься передумовою інтеграції, але не її результатом.

Попри виявлені структурні обмеження, порівняльний аналіз кластерів виявляє конкретні можливості для поглиблення інтеграції досліджуваних ринків у глобальні цифрові торговельні мережі, реалізація яких є реалістичною за умови системної регуляторної координації. Першою з них є висока динаміка зростання ринків кластеру B, яка формує достатню ринкову базу для інституційних інвестицій. За даними ECDB (n.d.a), Грузія демонструє один із найвищих темпів зростання e-commerce серед усіх досліджуваних країн – 19,8 % у 2024 році при прогнозованих 15,8 % на 2024-2028 роки, що свідчить про наявність стійкого споживчого попиту як передумови для розбудови відповідної регуляторної та платіжної інфраструктури. Україна, за даними ECDB (n.d.b), попри структурні втрати від повномасштабного вторгнення, зберегла ринок обсягом 4,375 млрд дол. із позитивною динамікою 5-10 % у 2024 році, що в поєднанні з активним переговорним процесом щодо членства в ЄС формує унікальне вікно можливостей для випереджувальної гармонізації правової бази та митного режиму з *acquis communautaire*. Другою можливістю є потенціал реформи митного режиму ЄС 2026 року як стимулу для прискорення регуляторної конвергенції. Запровадження єдиного збору у 3 євро за товарну позицію створює для місцевих продавців кластерів B і C теоретичний стимул до реєстрації у спрощених системах ЄС, зокрема IOSS, що могло б суттєво знизити транзакційні витрати при експорті до держав-членів. Відповідно до даних European Commission (2025), кількість реєстрацій у системі IOSS зросла на 6 % у 2024 році, а обсяг задекларованого через неї ПДВ на 62 %, сягнувши 6,3 млрд євро. Це свідчить про реальну ефективність механізму для операторів, що мають доступ до нього. Практична реалізація цього стимулу для кластерів B і C, однак, блокується саме тим регуляторним вакуумом, подолання якого є передумовою будь-якої інтеграції: відсутність повноцінного законодавства про електронну комерцію у Вірменії, Молдові та Азербайджані унеможливлює формування інституційного середовища, необхідного для масового виходу місцевих продавців на зовнішні платформи. Таким чином, реформа 2026 року є одночасно загрозою для споживчого імпорту та потенційним каталізатором для експортної переорієнтації, проте другий сценарій потребує цілеспрямованих регуляторних дій, а не лише ринкової адаптації.

Порівняльний аналіз регуляторного ландшафту транскордонної електронної торгівлі у досліджуваному регіоні дозволив співвіднести отримані результати з висновками M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler (2023), які досліджували взаємозв'язок між цифровою торгівлею, розвитком та нерівністю у контексті глобального нормотворення, та F. Deane *et al.* (2023), які аналізували угоди у сфері цифрової торгівлі як механізми протидії регуляторній фрагментарності. M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler встановили, що здатність країн, що розвиваються, формувати міжнародну нормативну базу цифрової торгівлі є структурно обмеженою: правила, що розробляються у рамках двосторонніх угод, відтворюють асиметрію між нормотворцями та реципієнтами стандартів, при цьому наявність формальних зобов'язань щодо доступу до цифрових ринків не компенсує відсутності інституційного голосу у процесі формування таких зобов'язань. F. Deane *et al.* аргументували, що фрагментарність глобального регуляторного ландшафту цифрової торгівлі не є тимчасовим наслідком запізнення нормотворення, а натомість структурним результатом конкуруючих регуляторних моделей, що розвиваються без системної координації між собою, і що угоди, покликані пом'якшити цю фрагментарність, мають обмежений ефект для країн, що не беруть безпосередньої участі у їх розробці. Проведений аналіз підтвердив застосовність обох підходів до досліджуваного регіону та водночас уточнив їх теоретичну рамку в аспекті якісної відмінності між типами фрагментарності. Висновок M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler про асиметрію між нормотворцями і реципієнтами стандартів відтворюється у всіх трьох кластерах, проте набуває принципово різного операційного змісту: для кластеру A вона є інституційно нейтральною внаслідок прямого членства в ЄС; для кластеру B вона є однобічною: держави адаптують тарифну архітектуру та правову базу до норм ЄС, приймаючи зобов'язання без доступу до відповідних спрощувальних механізмів; для кластеру C вона є повною, відсутність навіть формальних зобов'язань щодо гармонізації унеможливлює будь-яку інституційну участь у процесі формування стандартів. Теза F. Deane *et al.* про структурний, а не транзитивний характер регуляторної фрагментарності підтверджується виявленою закономірністю: митні пороги, правова база електронної комерції, платіжна сумісність та участь у форматах міжнародної цифрової торговельної дипломатії розвиваються у досліджуваному регіоні без системної координації між собою, що перетворює фрагментарність із поточної управлінської проблеми на структурну характеристику ринкової конфігурації.

M. Burri & K. Kugler (2024) досліджували захисні механізми регуляторної автономії в угодах про цифрову торгівлю та виявили структурне протиріччя між зобов'язаннями щодо конвергенції та фактичним обсягом регуляторних повноважень, що зберігаються за третіми країнами. Автори встановили, що угоди про цифрову торгівлю нового покоління, попри запровадження механізмів захисту регуляторної автономії, структурно відтворюють позицію реципієнта для країн, що не є ініціаторами норм: вони можуть приєднуватись до угод, проте не визначають ані їх змісту, ані порогових значень зобов'язань, ані меж допустимих відхилень від узгоджених стандартів. Проведений в даному дослідженні аналіз підтвердив застосовність цього висновку до досліджуваного регіону та водночас виявив вимір, що поглиблює теоретичну рамку авторів: у кластерах B і C питання регуляторної автономії не є визначальним не через її обмеження угодами, а через відсутність самого інституційного майданчику, де така автономія могла б бути артикульована та захищена. Ринкове зростання електронної комерції у цих країнах відбувається без участі у формуванні правил, за якими воно здійснюється, це перетворює його не на індикатор успішної інтеграції, а на індикатор відкладеного регуляторного ризику, масштаб якого зростає пропорційно обсягу ринку. Ця закономірність відрізняє виявлені траєкторії від будь-яких кейсів, що могли б бути порівняні за ринковими параметрами: аналогів ситуації, за якої значне зростання e-commerce відбувається одночасно із системною відсутністю участі у глобальній цифровій торговельній дипломатії та регуляторним вакуумом у ключових суміжних сферах, у компаративній літературі не зафіксовано.

Висновки

У ході дослідження було здійснено комплексний порівняльний аналіз динаміки розвитку ринків електронної комерції та регуляторного середовища транскордонної цифрової торгівлі в 11 країнах Східної Європи та Кавказу за 2019-2024 роки. Результати аналізу засвідчили, що розвиток електронної комерції у досліджуваному регіоні відбувається в умовах структурної асинхронності між ринковим зростанням і регуляторною зрілістю. Ця асинхронність визначає характер усіх виявлених інтеграційних бар'єрів і не може бути усунена шляхом точкового вдосконалення окремих нормативних актів без системної координації між митним адмініструванням, правовою базою електронної комерції, платіжною сумісністю та участю у форматах міжнародної цифрової торговельної дипломатії. Було встановлено, що кластер лідерів цифровізації демонструє системну модель інтеграції, за якої платформна екосистема, платіжна інфраструктура та митний режим функціонують як єдине ціле, підкріплене уніфікованим регуляторним простором Європейського Союзу. Регуляторний простір тут є одночасно умовою та механізмом інтеграції. Натомість кластер активних наздоганяючих характеризується фрагментарною конвергенцією: окремі елементи регуляторної системи наближаються до стандартів Євросоюзу, однак без доступу до відповідних спрощувальних механізмів, що надає такій конвергенції однобічного характеру. Показово, що жодна з досліджуваних країн кластерів B і C не поєднує одночасно всі чотири системоутворюючі елементи. Саме ця структурна фрагментарність, а не відставання окремих країн за одним індикатором, є головною аналітичною характеристикою регуляторного ландшафту регіону.

Виявлено, що рівень платіжної зрілості є найбільш точним предиктором характеру транскордонної інтеграції: в усіх трьох кластерах цей показник змінюється паралельно з рівнем участі національних продавців у міжнародних цифрових мережах. Показовим є контраст усередині кластеру B: Україна, найбільший ринок кластеру, у 2024 році формувала обсяг онлайн-продажів у розмірі 4,375 млрд дол. при темпі зростання 5-10 %, тоді як Грузія – 127,2 млн дол. при зростанні 19,8 %. Ця розбіжність у темпах при суттєвій різниці в абсолютних обсягах відображає не лише різний розмір ринків, а й відмінну конфігурацію платіжної зрілості та логістичної інфраструктури, що визначає стелю подальшого зростання для кожного кейсу. Це свідчить про те, що платіжна інфраструктура є не лише технічним компонентом, а інституційним шлюзом, що визначає саму можливість участі у глобальній цифровій торгівлі.

Окремої уваги заслуговує зовнішній регуляторний шок, що формується реформою митного режиму ЄС щодо малоцінних відправлень, яка набирає чинності з 1 липня 2026 року. Релевантним прецедентом є реформа ПДВ 2021 року: за даними вона спричинила скорочення онлайн-продажів до ЄС від постачальників із третіх країн майже на 50 %. Для ринків кластерів B і C, що не мають доступу до механізмів IOSS та інституційних інструментів пом'якшення зовнішніх регуляторних шоків, аналогічний за природою вплив митної реформи 2026 року є структурним ризиком, а не регуляторною адаптацією, яку вони здатні контролювати. Перспективним напрямом подальших досліджень є емпіричне вивчення практик участі малих і середніх підприємств досліджуваних країн у транскордонній електронній торгівлі, порівняльний аналіз ефективності різних моделей регуляторної конвергенції з нормами Євросоюзу, а також оцінка впливу реформи митного режиму Євросоюзу щодо малоцінних відправлень, що набирає чинності у 2026 році, на структуру транскордонних торговельних потоків у регіоні.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 339.5:004.738.5(4-11+479)
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.87

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Afqan Musayev[*]
Doctor of Philosophy, Senior Lecturer
Odlar Yurdu University
1069, 31 Mammad Araz Str., Baku, Azerbaijan
https://orcid.org/0009-0001-5780-6182

Development of e-commerce in international trade in Eastern Europe and the Caucasus: New opportunities and regulatory challenges

Abstract. The relevance of this study is determined by the accelerated development of cross-border e-commerce in Eastern Europe and the Caucasus under conditions of digital transformation. This study aimed to identify the structural determinants and regulatory barriers affecting the development of e-commerce in the region under investigation. The methodology was based on a combination of comparative cluster analysis and the typologisation of the selected countries according to the level of digital development and the degree of integration into international digital trade networks. The research proved that digitalisation and market growth, together with regulatory development in this region, do not progress simultaneously. The leaders of digitalisation (Cluster A) use the principle of systemic integration of the platform environment, payment infrastructure, and customs service. The example of the countries in this cluster is a vivid example of a high degree of market saturation: 86% of consumers in Poland buy goods through marketplaces; 14.57% of companies in Romania, by contrast, engage in online sales. The clusters of the active catch-up economies (B) and the limited integration (C), on the other hand, showed the dynamics of transactions despite the lack or absence of regulation: cross-border imports of Moldova (EUR 530 million) indicate a structural imbalance in trade when companies from a given country can import but cannot export. The study has determined that the level of payment maturity is a better determinant of the type of cross-border integration, while in the cluster of active catch-up economies, the customs integration of countries into European Union standards is one-sided in the form of obligations rather than the implementation of facilitation tools. It can be determined that the regulatory regime in the region is characterised not only by the lagging behind of individual countries, but by the structural disintegration of the regulatory system as its components evolve without the necessary coordination between themselves. The practical significance of the study is to use its results by public authorities of the countries in question to design digital trade policies and, by international organisations, as a basis for the development of programmes aimed at supporting the digital integration of the markets of Eastern Europe and the Caucasus region

Keywords: cross-border trade; regulatory fragmentation; customs convergence; infrastructure; platform ecosystem

Introduction

The acceleration of the global economy's digitalisation and the increase in cross-border e-commerce after the COVID-19 pandemic have formed a fundamentally new configuration of international trade relations where the competitiveness of the country's markets is as much influenced by digital platforms, payment solutions and the regulatory environment as by other traditional elements. B2C e-commerce in Europe had an overall turnover of EUR 958 billion in 2024 (EuroCommerce, 2024). This is an increase by 8% compared to last year. Still, B2C e-commerce activity in Eastern Europe is highly unevenly distributed; it represents 1% of the European turnover, compared to 6% in Central Europe and over 70% in Western Europe. For the countries of Eastern Europe and the Caucasus, this disproportion is of particular significance: the region combines markets with different levels of digital maturity, legal environment, and ability for integration into the international digital trade system. That makes the comparative analysis of the regulatory and institutional prerequisites of e-commerce development a relevant and current scientific objective.

Research on the development of e-commerce and its relationship with digitalisation processes has identified persistent patterns relevant to understanding the situation in the region under investigation. D. Ahern (2021) proved that the process of developing internet commerce

Received: 07.02.2026, Revised: 01.06.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Musayev, A. (2026). Development of e-commerce in international trade in Eastern Europe and the Caucasus: New opportunities and regulatory challenges. *Foreign Affairs*, 36(3), 87-100. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.87.

[*]*Corresponding author (afqan.hunna@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

in the conditions of digitalisation goes hand in hand with a change in consumer behaviour and business models, which is much more pronounced than the process of adapting to these changes in regulation. This is evident, first and foremost, in the asynchrony between the development of markets and their legal provision, typical of the majority of markets under consideration. O. Mazorenko (2021) proved that the COVID-19 pandemic was a structural accelerator of e-commerce development in Ukraine and in Europe, which led to an increase in the share of online sales in the total retail turnover and accelerated the process of digitalisation of small and medium-sized enterprises. The technological and operational aspects of e-commerce were examined in a number of connected aspects. For example, V. Ivanov (2021) studied the problems of delivery of goods within the scope of e-commerce and proved that the logistics infrastructure is a significant structural barrier to the growth of online trade, especially in the cross-border segment. V.L. Smiesova *et al.* (2021) focused on studying the relationship between digitalisation, project management and e-commerce, the result of which was a conclusion that the proper management of digital transformations is possible only if changes occur simultaneously in the technological, organisational and legal environments. T. Naumova *et al.* (2021) studied the issues of accounting in the system of e-commerce and concluded that there are significant loopholes in the regulation of the activity of online traders in terms of financial reporting, which directly affects the quality of e-commerce statistics in its official form.

The regulatory and customs aspects of the development of cross-border e-commerce have received particular attention in the academic literature. V. Lebid *et al.* (2021), who examined the effect of the simplification of customs formalities as a result of digitalisation, concluded that the automation of customs procedures is a necessary, but not sufficient condition for reducing the transaction costs of cross-border trade, and the decisive importance is the process of harmonisation of legal provisions of both countries involved in the mutual trade process. The authors noted that digitalisation of customs administration without regulation convergence only leads to an acceleration of the process of documents, but does not eliminate barriers to the exchange of goods in cross-border trade. T. Stroiko *et al.* (2022) in their research on the transformation of economic processes under the influence of digitalisation found that adapting to the needs of the digital economy in the regulatory sphere is an extremely complicated process of adapting the customs legislation, consumer protection and payment regulation, which are closely related. The authors concluded that partial adaptation of a certain component of the regulatory system without systematic adaptation of the whole system leads to a significant decline in the effectiveness of that element and contributes to the appearance of new barriers to cross-border trade due to the inconsistency of the regulatory environment of related areas of the regulatory system.

The interrelation of e-commerce development and Sustainable Development Goals has been examined in the macroeconomic dimension. O. Fedirko *et al.* (2021) studied the comparative analysis of the impact of e-commerce on sustainable development in Ukraine, Poland, and Austria, and found that this impact depends on the level of institutional maturity in the respective countries, that under the conditions of the lack of effective regulation, the development of e-commerce can contribute to structural imbalance rather than its elimination. Thus, the authors found that, in the absence of appropriate regulation, the platforms' economy tends to accumulate income primarily among large operators, while small and medium-sized enterprises face a growing competitive asymmetry. In their study of multidimensional e-commerce impact on the Sustainable Development Goals and economic growth in European Union countries, C.G. Bocean *et al.* (2025) demonstrated that the maximum positive effect in the Sustainable Development Goals is achieved by the systematic inclusion of digital trade into the regulatory and institutional system of the state. They also showed that there is a significant variability of European Union countries in terms of the possibility of utilising the ecommerce potential in the interests of achieving the Sustainable Development Goals, which aligns with the typological differentiation found at the stage of the digitalisation leaders cluster.

Despite the substantial body of research, the existing academic literature has generally focused either on individual aspects of e-commerce development in specific countries or on general trends in the digitalisation of trade without conducting a systematic comparative analysis of regulatory determinants across groups of countries with different levels of digital maturity. Studies focusing on market dynamics have mostly omitted a comparative legal analysis of the regulatory environment, whereas legal studies, conversely, have rarely relied on verified market data to support their conclusions. These circumstances determined the subject matter and objective of this study, which was to carry out an integrated assessment of the relationship between the maturity of regulations and the opportunities for integration into the global digital trade space for the countries of Eastern Europe and the Caucasus in the comparative-cluster approach. This study aimed to identify the structural determinants and regulatory barriers affecting the development of e-commerce in the region under investigation during the period 2019-2024. The study pursued the following objectives: to conduct a comparative analysis of the dynamics and structure of e-commerce markets across three clusters of the countries under investigation; to identify systemic regulatory gaps between the clusters; and to assess the level of customs, payment, and logistics integration as structural determinants of crossborder trade.

Materials and Methods

The methodological basis of the research was the comparative method, combining quantitative and qualitative analysis. The quantitative analysis involved an assessment of the e-commerce markets and digital infrastructures of the 11 countries studied during 2019-2024. 2019 was chosen as the period before the exogenous shock of COVID-19, which allowed identification of the key features of the markets prior to the pandemic, and 2024 was the last period for which data are available with a guarantee of verification. The qualitative component consisted of an analysis of legal and regulatory acts, EU documents, and public policy strategies in order to assess regulatory

convergence. Cluster analysis methods were used to divide the 11 countries: Poland, Romania, the Czech Republic, Slovakia, Hungary, Bulgaria, Ukraine, Georgia, Armenia, Azerbaijan, and Moldova into clusters. The selection of these countries was determined by their location within or near the single market of the EU, or within it, and the representativeness of their models of digital integration. Key clustering parameters were the market size, growth rates, penetration of the market for online sales, share of enterprises conducting online sales, level of payment system maturity and share of cross-border ecommerce. As a result of the limited availability of data for some countries, a method of grouping by experts using threshold values was used. As a result, three clusters were identified: digitalisation leaders (A: Poland, Romania, Czech Republic; background countries – Slovakia, Hungary, Bulgaria), active catch-up economies (B: Ukraine, Georgia, Armenia), and countries with limited integration (C: Azerbaijan, Moldova).

The source base of the study was structured into four blocks in accordance with the logic of the analysis. The main selection criteria for all blocks were the reliability of primary sources, proximity to the analysis of barriers and uniformity of the approach. The first block is the regulatory framework of the EU, which is used as a comparative point of reference. This block included Directive 2000/31/EC (2024), Regulation (EU) 2022/2065 (2022), explanatory VAT notes (European Commission, 2020), decisions of the Council of the EU concerning customs duties (Council of the EU, 2025a), and the definition of the EU legal acquis – *acquis communautaire* (European Commission, n.d.). The provisions of these acts were used as benchmark indicators when assessing the degree of convergence of the national systems within Clusters B and C. The second block contained data relating to the cluster of digitalisation leaders (A), based on official statistics from Eurostat (n.d.) and a market review by Balkan eCommerce Summit (2026). These indicators were compared to identify internal differentiation and served as reference points for comparison with other groups of countries. The third block focused on the cluster of active catch-up economies (B). For Ukraine, the study utilised the Law "On Electronic Commerce" (Law of Ukraine No. 675-VIII, 2015), amendments to the Tax Code (Law of Ukraine No. 1998-IX, 2022), and the report of BRDO (2021). For Georgia, the study relied on the sectoral law (Law of Georgia No. 3110-XIმს-Xმპ, 2023), the guide published by ITA (2025), and data from ECDB (n.d.a). For Armenia, materials from the ITA (2023) and Statista (n.d.) were utilised. The fourth block is countries with weak integration (C). For Moldova, materials of the ITA (2024), AmCham Moldova (2025), Mordor Intelligence (2026), and decisions of the Council of the EU concerning association arrangements (Council of the EU, 2025b) were used. For Azerbaijan, the study used the report by AppLabx (2025). A common source for all clusters was the report by EU4Digital (2023). Source asymmetry, reflected in the smaller volume of available data for Azerbaijan, was interpreted as a consequence of the low statistical transparency of the market.

The study was conducted in three stages:

1. Comparative analysis of market dynamics and the regulatory environment according to the following parameters: growth rates, platform configuration, payment maturity, last-mile logistics, customs regime (de minimis threshold), and the completeness of specialised legislation.

2. Construction of a positional matrix of regulatory maturity and integration potential using the method of two-dimensional positioning. The X-axis represented the integrated indicator of regulatory maturity (customs regulation, legal framework, and payment systems), while the Y-axis reflected integration potential (the share of cross-border ecommerce and the participation of national sellers in digital networks). The boundaries of the quadrants were drawn at the level of the average values in the sample.

3. Triangulation and verification. All conclusions were confirmed by cross-checking statistical data from international organisations, legal acts and independent analytical reports.

It is important to note that there was one constraint on the methodology: given the lack of harmonised quantitative data on cross-border exports for Armenia and Azerbaijan (identified in the EU4Digital reports as the result of mismatching the country reporting with the Eurostat standard), the cases were analysed using a qualitative approach based on comparison with the available primary source data.

Results and Discussion

Dynamics and structure of the e-commerce market in Eastern Europe and the Caucasus. An analysis of trade in Eastern Europe and the Caucasus indicated the need to divide the countries into three clusters, within which fundamentally different development trajectories were identified. The typology of the three clusters applied in this study is based on a combination of digital indicators and the degree of integration of national sellers into international digital trade networks. These criteria reflect the actual state of digital development in each country, irrespective of its formal geopolitical orientation.

Cluster A comprises the digitalisation leaders (Poland, Romania, and the Czech Republic). Poland represents the largest e-commerce market in the region in absolute terms. According to Eurostat (n.d.), 63.62% of Polish enterprises carried out sales on the Internet using marketplaces – a figure close to the highest of the countries under study. Romania, despite the existence of its legal system as an EU member and the common regulatory space with Poland and the Czech Republic, warrants a separate analysis. According to Eurostat (n.d.), as of 2024, 14.57% of Romanian enterprises carried out electronic sales, the lowest indicator in the European Union. This combination, alongside the dynamic growth of consumer demand, points to a structural asymmetry between supply and demand in the market. However, this does not alter Romania's status as a leader in terms of absolute growth rates within the region; according to data from the Balkan eCommerce Summit (2026), Romania consistently demonstrates double-digit growth rates in its e-commerce market. Romania falls under Cluster A mainly due to the presence of specific conditions, such as investment and infrastructure, and not because of the similarity of the market to that of Poland and the Czech Republic.

Cluster B comprises the active catch-up economies (Ukraine, Georgia, and Armenia). The dynamics of these

markets are characterised by rapid growth against the background of incomplete institutional and infrastructural maturity. Ukraine, the largest market within the cluster, ranked second in Europe in terms of e-commerce growth rates in 2019, according to the analytical and research centre BRDO (2021). The full-scale Russian invasion in 2022 created structural distortions in the Ukrainian e-commerce market, including disruptions to logistics and transport delivery as well as the costs thereof, and changes in consumer demand towards essential products, which limited growth. Still, this market is quite resilient. According to ECDB (n.d.b), in 2024, the volume of the Ukrainian e-commerce market amounted to USD 4.375 billion, showing growth of 5-10% compared to 2023. The market of Georgia is still at the stage of active development, albeit from a lower absolute level. According to estimates by ECDB (n.d.a), the market volume reached USD 127.2 million in 2024, with growth of 19.8%, representing one of the highest rates among the countries examined in the study. Its Compound Annual Growth Rate (CAGR) for the forecast period of 2024-2028 is estimated at 15.8%, implying a fairly stable trajectory of market growth.

Cluster C represents limited integration (Azerbaijan and Moldova). This cluster also features the markets where national players are less integrated into the system of international trade of digital services and have a larger share of the cross-border segment compared to the national one. Moldova shows solid growth rates as its market size in 2024, according to estimates by Mordor Intelligence (2026), amounted to USD 0.96 billion, with a CAGR to 2030 at 9.44%. The total volume of Moldovan consumer spending on foreign online markets in 2024 was about EUR 530 million, exceeding the volume of spending on domestic physical goods. Hence, in quantitative terms, the cross-border segment exceeds the domestic segment of Moldova's e-commerce market, which is typical for markets with a low level of development of their own platform ecosystem. Azerbaijan has other typical characteristics of Cluster C, namely, the formation of the payment infrastructure is developing much faster than the formation of a competitive national platform ecosystem. In 2024, the Azerbaijani e-commerce market size amounted to about USD 78 million (AppLabx, 2025). As in the case of Moldova, there is a structural dominance of the foreign trade segment (mainly on the marketplaces of Turkey and of global players), the volume of which significantly exceeds that of domestic online retailers. This confirms the functioning of the Azerbaijani market as a point of consumption in international networks, with a lower level of integration of national digital players into it.

The structure of the platform ecosystem in the region differs fundamentally from that of Western Europe. The markets of the regions under study are characterised by strong regional platforms that compete with global players on equal terms or even with a significant advantage. This characteristic is common to Clusters A and B, although the specific configuration of platform markets differs. Within Cluster A (digitalisation leaders), the Polish case is the most illustrative. According to the Balkan eCommerce Summit (2026), Allegro has over 30% of the Polish e-commerce market, 22 million active users, and more than 200 million monthly page views. In 2024, 86% of Polish online shoppers made purchases via marketplaces, with Allegro serving as the primary starting point for most product searches. The key player of the Polish online market decided to strengthen its competitive position in the regional market by acquiring Mall Group in 2022, which operates on the Czech, Slovak, Hungarian, Slovenian and Croatian markets, creating a cross-border regional vertical in Cluster A and the neighbouring countries. On the contrary, international giants such as Amazon are forced to rent facilities from third-party infrastructure providers because they do not have points of receipt, which in many cases hampers their competitiveness, given that the main criteria for consumer choice are speed and ease of delivery.

Within Cluster B (active catch-up economies), Ukraine demonstrates a well-developed ecosystem of regional platforms that has emerged organically in response to the specific characteristics of the local market. According to the ECDB (n.d.b), Rozetka leads in Ukraine as a leader, with a share of 47.8% of the entire market, with an online turnover of USD 2.091 billion (2024). Leading platforms are not affiliated with global actors, which, on the one hand, helps to ensure a specific stability of the market, and on the other hand, complicates the possibility of integration across borders and standardisation. As of 2024, Georgia has not yet formed a dominant marketplace, the size of which could be compared to the size of either Allegro or Rozetka. The dominant segments in the online trade of Georgia are represented by global platforms and individual local stores, without a single aggregating marketplace (ECDB, n.d.a), as was typical for the country in the early stage of development of the market structures, when global actors can take a dominant position in the absence of any domestic competitors.

The Cluster C, which includes the group of countries with low levels of integration, has a qualitative difference in the structure of platforms in that the main domestic market players (Makler, 999.md) focus on the consumer-to-consumer (C2C) segments in Moldova, while the share of cross-border trade is dominant in monetary terms. According to Mordor Intelligence (2026), the Chinese platform Temu emerged as one of the key market players in 2024, largely due to free delivery services to Moldova, which placed significant pressure on the domestic market in the categories of clothing, footwear, and small household goods.

Conducting a comparative analysis of the structure of platforms of e-commerce markets made it possible to compare the findings with the conclusions of M. Pyra *et al.* (2024), examining the development of the e-commerce market in Poland in comparison with other European Union countries and D. Tolstoy *et al.* (2022), which analysed the mechanisms for internationalisation of small and medium-sized enterprises within conditions of uncertainty. M. Pyra *et al.* established that the Polish market is characterised by rapid growth in the period 2017-2023; however, in several indicators – particularly the share of enterprises engaged in online sales – it continues to lag behind EU leaders and are explained by the authors by the fact that there is a structural mismatch between demand and the offer of goods on the market, and not the existence of regulatory barriers. D. Tolstoy *et al*. argue that the effectiveness of the cross-border integration of small and mediumsized

enterprises depends on whether a firm has a competitive advantage in effective market creation, regardless of the presence or absence of a legal framework for it, if a well-established network platform system is not created. Conducted analysis demonstrates that both the aforementioned concepts are relevant to the study area while also helping to clarify the boundaries of their applicability. The imbalance between supply and demand in the Polish market that was detected by M. Pyra *et al.* is significantly magnified in Cluster B markets. In Cluster C markets at the same time, the mechanism of market formation for small and medium enterprises under uncertainty presented by D. Tolstoy *et al.* is structurally limited: non-functional interbank payment systems and non-compatible logistics standards preclude the prospect for market integration in general, which the authors treat as one of the key requirements for successful market formation.

The analysis of markets in Cluster C confirmed, at the same time, the results of K. Mammadova (2024) and E. Suleymanov & K. Ibrahimova (2018) examining e-commerce development in Azerbaijan under the resource curse and resource diversification, and the findings of Y. Chen *et al.* (2025) examined the significance of cross-border platforms for the global competitiveness of enterprises. In accordance with K. Mammadova, the structural dependence of the Azerbaijan economy on the resource sector results in an individual arrangement of digital development: a high pace of development in payment systems in the country is combined with a small number of diversifications of the supply of platforms and an insignificant presence of domestic business operators in the cross-border segment. At the same time, Y. Chen *et al.* note that while participation in cross-border platforms is a key instrument in obtaining global market knowledge, the degree to which it is effective depends on the network position of the sellers. If market domination is exercised by foreign platforms, sellers in these markets remain in the periphery of buyer-seller relationships and do not benefit from the competitive advantage of crossborder platform participation. The presented analysis confirmed the validity of both the above ideas for Cluster C and clarified one of the key distinctions. While K. Mammadova is primarily looking for the specific configuration of the Azerbaijan market in the structural factor of resource rent, the current study shows that the same configuration occurs in Moldova, where there is no such resource. This implies the independent role of regulatory ambiguity and the absence of ecommercespecific law as a crucial structural determinant. And the idea of Y. Chen *et al*. on the market as the key barrier for competitiveness for sellers in peripheral positions provides the theoretical justification for the main result of this analysis, i.e. that in Cluster C markets, this is not just a delay in terms that can be overcome by accumulating experience of platform participation, but rather a structural dependence that reinforces itself if the market is dominated by platform operators from abroad and there is no legislation stimulating local business to participate in the cross-border segment of the platform industry.

In order to systematise the structural characteristics of the markets under study and to visualise differences between clusters, a qualitative typology was developed across four analytical dimensions: stage of market development, type of platform ecosystem, level of payment maturity, and the key structural barrier (Table 1).

Table 1. Typology of e-commerce market clusters in Eastern Europe and the Caucasus

Cluster/Countries	Market phase	Platform ecosystem	Payment maturity	Key structural barrier
A – digitalisation leaders: Poland, the Czech Republic, Romania	Mature market; consolidated structure with stabilised consumer behaviour	Regional dominant players combined with global operators; strong local platforms limit the entry of foreign platforms	High maturity: advanced instant payments; full compatibility with EU payment standards	Market saturation; slowdown in growth after the post-pandemic peak; pressure from lowcost platforms
B – catch-up economies: Ukraine, Georgia, Armenia	Active market growth; uneven development with differing rates and barriers across countries |within the cluster	Heterogeneous structure ranging from dominant to fragmented ecosystems (Ukraine – strong independent ecosystem; Georgia – no dominant local platform)	Medium maturity: increasing use of cards and e-wallets	Regulatory incompleteness; partial harmonisation with international standards; geopolitical risks (Ukraine); lag in statistical methodologies
C – limited integration: Azerbaijan, Moldova	Emerging market; structurally immature; predominance of cross-border demand over domestic supply	C2C and cross-border platforms dominate; classifiedadvertisingoriented local platforms displace structured domestic e-commerce	Limited maturity: high share of foreign-issued cards; underdeveloped local payment solutions	Structural immaturity and data scarcity; lack of compatible statistical reporting (Azerbaijan); dependence on external platforms without mechanisms for protecting the domestic market

Source: compiled by the author based on data from Eurostat, ECDB, ITA, EU4Digital, Statista, national legislation of the countries under study, and regulatory documents of the EU (a detailed country-by-country list is provided in the Materials and Methods section)

The comparison of the four structural dimensions across the three clusters reveals not merely a hierarchical differentiation of development levels, but fundamental differences in the very logic underpinning the functioning of digital trade, which require interpretation at an institutional level. The analysis suggests that payment maturity has the status of a key system forming factor, because all the parameters under consideration change in all clusters together and in the absence of exceptions, which allows interpreting the payment infrastructure not as an additional component of e-commerce, but as an institution which determines the conditions for accessing the external

digital market. Therefore, e-commerce development policies, focused only on the logistics and on regulation, appear incomplete without developing payment interoperability. The comparison of A and B clusters shows the non-linear connection between platform potential and international integration. The existence of a well-developed national platform ecosystem does not guarantee access to foreign markets: what matters is not the scale of the platform as such, but the strategic direction of its development. The choice of the strategy of the platform development – either focused on regional growth, or for satisfying the internal demand – depends not only on the market conditions, but also on regulatory and geopolitical factors. Cluster C, however, has a different qualitative configuration of digital trade, characterised by a high degree of imbalance of the cross-border flows. While maintaining a high level of transaction activity, it is not observed that export participation is only the import type of integration model. This means that the growth in the volumes of e-commerce in such conditions does not lead to greater competitiveness but leads to the reproduction of a dependent position in the international digital exchange. At the same time, a clear pattern emerges in the types of barriers in the different clusters: the nature of the factors hindering the development of the e-commerce market is quite different. In more integrated systems, market problems of saturation and competition arise; in transitional configurations, the dominant factors are regulatory and geopolitical; the least integrated systems are limited by institutional failures. This order of things proves that it is impossible to resolve shortcomings of the lower clusters only by means of self-regulation of the market, but that they require direct institutional-regulatory involvement.

The quantitative and digital infrastructure parameters analysis of three clusters allowed distinguishing three types of market development: stable consolidation and growth for clusters with advanced platform ecosystem and payment infrastructure (Cluster A), unstable and fast growth for clusters with immature infrastructure and institutions (Cluster B), and formation of demand-driven markets with a high level of import demand and high institutional barriers for international platform integration (Cluster C). Comparative analysis of the relationship between payment maturity and cross-border integration has enabled corroboration of these findings with those of J. Putrevu & C. Mertzanis (2024), who studied challenges and regulation of international spread of digital payments in emerging markets, and K. Hayakawa *et al.* (2023), who empirically studied the impact of e-commerce on trade resilience to negative external shocks. J. Putrevu & C. Mertzanis found that misalignment of payment standards and regulatory fragmentation create insurmountable hurdles to joining global digital payment networks, provided a technological capacity for such entry. It means that the problems of the payment system cannot be compensated for with other parts of the regulatory framework. K. Hayakawa *et al*. found an asymmetrical relationship between e-commerce and trade: an increase of digital trade in importers' countries affects resilience to shocks significantly, whereas the corresponding effect for exporting countries is much smaller or non-existent. The study conducted in this research proves that both of the abovementioned mechanisms are valid for the studied region and adds some peculiarities for theoretical models. The finding by J. Putrevu & C. Mertzanis that interoperability of payment standards is a structural bottleneck is repeated without exception in all three clusters, while for Cluster C it becomes even more crucial: misalignment of payment systems with international payment networks does not only prevent participation in cross-border trade, but also fixes the position of the market as an economy primarily importing goods from abroad. For Cluster C, the asymmetry of the influence on imports and exports established by K. Hayakawa *et al*. has a different meaning than for a temporary trade shock. The situation in Cluster C represents a stable state where an increase in a country's participation in cross-border transactions fails to turn that into a higher international competitiveness in digital trade.

The findings on the non-linear relationship between platform capacity and the level of international integration were compared with the conclusions of A.A. Ahi *et al.* (2023) and H. Wen *et al.* (2023), who examined, respectively, the mechanisms of cross-border integration of small and medium-sized enterprises and the relationship between e-commerce policy and inclusive global economic development. H. Wen *et al.* confirmed that participation of small and medium enterprises in cross-border e-commerce leads to lower marginal costs of internationalisation and an increase in competitiveness, but this happens only if payment and logistics infrastructure is already in place and viewed as a necessary, but not a sufficient condition. According to A.A. Ahi *et al.*, inclusive e-commerce development is not a self-emerging process; rather, an inclusive digital economy requires deliberate development of formal institutions because market-led regulation is insufficient in markets with a low level of institutionalisation. Conducted research has demonstrated the validity of both approaches mentioned above in the region under study and further clarified the mechanism for each pattern. The lowering of the marginal internationalisation cost, described by H. Wen *et al.*, is effectively blocked in countries of Cluster C, not because of a lack of platform experience, but because of a lack of basic interoperability between payment systems as a prerequisite institutional condition. Thus, A.A. Ahi *et al.*'s argument that market self-regulation is not enough, supported here by different types of barriers, varying across the clusters, where the least integrated system is characterised by institutions, cannot be eliminated through experience alone. At the same time, the results identify a specific feature, not covered by both of the reviewed approaches, which is the following: the platform capacity and cross-border integration connection is not only determined by market size and the level of digital maturity in the studied area, but it is also determined by the way the development of platforms in this area is oriented under geopolitical and regulatory influences. This feature of the observed development patterns differentiates them from the cases, the empirical data on which both approaches were based, giving additional value to the cluster-based comparison.

In addition, the typology of structurally different market development patterns has found confirmation from the conclusions of M.M. Criveanu (2023), who investigated the correlation between digital intensity,

e-commerce and sustainable development of European Union countries. M.M. Criveanu proved that the digital intensity is a statistically significant explanatory variable for both sustainable development and economic growth, but in this case, the nature of the correlation is different depending on the initial level of digital maturity. In more mature systems, the effect is stronger and more systemic, whereas in less mature systems, it is partial and unstable. The study confirms that this result is also true for the broader regional context, outside the EU. The three structurally distinct trajectories identified through the cluster comparison reproduce the same logic of differentiated effects of digital maturity, albeit in a significantly more pronounced form, as the markets under study are positioned on different sides not only of the digital divide but also of the regulatory divide between the EU single market and adjacent jurisdictions.

Regulatory barriers and integration prospects in the global digital trade. In this regard, the analysis results indicate that e-commerce markets' development in the studied region has a fundamentally uneven character: the differences between the clusters are not only in the absolute value of the market, but also in the types of platform ecosystems, the nature of international flows, and the level of payment systems. At the same time, an analysis of Clusters B and C and Cluster A allows identification of a pattern that can neither be explained only by the market volume difference, nor by the level of population digitalisation in these countries: with a similar or even high growth rate of e-commerce markets, these countries are more distant from the integration into global digital trade. This suggests that in these areas, the main factor determining not the speed of market growth, but the quality and orientation of these markets, is the regulatory framework (customs regimes, e-commerce legislation, and payments interoperability).

The regulatory framework for cross-border e-commerce has undergone great changes over the studied time frame: the rate and depth of these changes are not the same for the studied clusters. For Cluster A, this is an important event in the institutional development of the market, which is the VAT change for the EU in the area of e-commerce (European Commission, 2020). The core components of this package, which matter most for the comparative analysis, include the elimination of national distance-selling thresholds in favour of a pan-European EUR 10,000 threshold for cross-border B2C transactions; the rollout of the VAT One Stop Shop (OSS) scheme, which permits traders to make a single VAT registration in one Member State to report VAT for the whole territory of the all countries; and the discontinuation of the VAT exemption for third-country goods with a value of up to EUR 22 and the introduction of the Import One Stop Shop (IOSS) scheme for imports valued up to EUR 150. In relation to the practical application of the IOSS scheme in the Member States of the EU, the majority of cross-border e-commerce parcels are low-value imports, which demonstrates the systemic importance of such a scheme. One may estimate the scale of the impact that further changes will have on the markets on the basis of how the 2021 VAT reform has worked: according to the research of C. Fang & S. Ma (2024), abolition of the VAT exemption on low-value imports reduced online sales from third-country suppliers to the EU by almost 50%. Projecting this pattern onto the 2026 customs reform suggests that markets with a high share of cross-border low-value product imports will experience the greatest structural pressure. This market is especially relevant because its cross-border e-commerce, according to the data presented by AmCham Moldova (2025), totalled around EUR 530 million in 2024, and the introduction of an EUR 3 import fee for each shipment will result in an increase in the structural costs to that part of the demand basket, for which low-value goods are the key component; furthermore, there are no mechanisms that would be used to compensate for such a shock among the Cluster B or C countries.

The reforms will also have an indirect effect on Clusters B and C countries, as their suppliers will have to comply with the EU requirements, but their own domestic customs systems are significantly less advanced. According to Law of Ukraine No. 1998-IX (2022), Ukraine's customs tax-free limit for goods transported using the international postal and courier service is set at EUR 150. Meanwhile, in accordance with Law of Ukraine No. 2697-IX (2022), which is based on the 2022 Harmonised System and the EU Combined Nomenclature, the customs tariffs of Ukraine are established. Hence, Ukraine aligns its customs tariff system deliberately with that of the EU, while, at the same time, refraining from using the OSS/IOSS mechanisms that will be available to the Member States only.

Georgia utilises its own customs model, which establishes a threshold for low-value consignment at GEL 100, import taxes from 0% to 12% of customs value and 18% VAT, and a simplified customs procedure for deliveries up to 30 kg and up to GEL 1,000 (ITA, 2025). This makes the threshold considerably smaller than the EUR 150 that was established by EU countries for lowvalue consignments, creating specific prerequisites for cross-border trade in small consignments, increasing the load for individuals. Unlike the independent model with a threshold of de minimis of GEL 100, which was adopted in Georgia, Armenia (as a member of the Eurasian Economic Union (EAEU) since 2 January 2015) operates under the EAEU Customs Code and the external uniform tariff of this integration community, which forms a totally different pattern of institutional barriers. For individuals, the de minimis threshold of customs clearance of personal effects in Armenia is EUR 200 and/or 31 kg per month. The customs duty on goods in excess of the threshold is 15% of the excess value of the consignment (the standard VAT rate in Armenia is 20%) (ITA, 2023). Even though it has a higher de minimis than Georgia, Armenia does not have sovereignty in customs matters due to the EAEU membership, and the tariff parameters are set by the Eurasian Economic Commission, not the state's own authorities. This means that any adaptation of the customs regime to the requirements of the development of the e-commerce market is implemented at the supranational level of the EAEU, which structurally differentiates the Armenian case from the Georgian one and explains the lack of targeted reforms of the country in this area.

Moldova adopts a hybrid customs model that reflects its intermediate position between the EU market and an independent customs territory. Since 1 July 2016, the

Association Agreement between Moldova and the EU, including the Deep and Comprehensive Free Trade Areas (DCFTA), which establishes the obligation to gradually align the tariff levels to those of the EU, has been in force (Council of the EU, 2025b). At the same time, a new Customs Code of Moldova entered into force on 1 January 2024, abolishing customs clearance fees and introducing a mechanism for deferred payment of customs duties backed by a bank guarantee (ITA, 2024). Moldova's customs environment is formally aligning with EU standards, but at the same time, it remains qualitatively different, which explains the predominance of cross-border trade without the formation of a similar offer on the domestic platform.

One of the main issues facing the whole region is the decision of the EU to cancel the duty-free threshold for goods up to EUR 150. In November 2025, the EU Council approved the cancellation of the duty-free regime for the low-value goods, and as of 1 July 2026, it is planned to introduce a temporary fixed fee of EUR 3 for each consignment, which in November 2026 should be replaced by a separate processing fee (Council of the EU, 2025a). The state of regulation of e-commerce in the region under study is characterised by a range of convergence with the EU law, from its full integration in Cluster A, to the autonomous legislative systems in Cluster C. Cluster A has its legislative field fully aligned through the direct application of the *acquis communautaire* (European Commission, n.d.). As the basis still remains the Directive 2000/31/EC (2024), which was developed to set out rules on intermediary liability, disclosure and cooperation, and for online dispute resolutions. The main new legislation was the Digital Services Act (DSA) Regulation (EU) 2022/2065 (2022) on a single market for digital services (Digital Services Act, DSA), which was fully applied from February 2024, and provides specific requirements for platforms of all sizes such as the detection and takedown of unlawful content, transparency of algorithms, risk audit for very large online platforms having 45 million or more EU users.

In the case of Cluster B, the central document of legislation for Ukraine was adopted as the Law of Ukraine No. 675-VIII (2015), which had been amended 11 times as of 1 January 2024. It has been developed based on Directive 2000/31/EC (2024), and contains the legal bases for electronic agreements; provisions on electronic documents and signatures; and consumer rights in relation to ecommerce. The main goal of the document was to ensure that electronic agreements are legally enforceable to the same extent as traditional ones, a requirement that is central for any growing market. However, the situation is still far from being ideal, and the problem remains of a large portion of the market remains unregulated after amendments, alongside the need to develop other legislation that complements e-commerce law, in particular related to consumer protection and payments.

Both Georgia and Armenia, which form a group in Cluster B, are in the process of moving to a more organised legal framework after a long period of uncoordinated regulation. Georgia took a big step in overcoming the lack of legal basis by enacting the Law of Georgia No. 3110-XIმს-Xმპ (2023). The Act is aimed at implementing Directive 2000/31/EC (2024) and sets requirements on transparency of online services, consumers' rights and rules for intermediary liability. However, the EU4Digital report (2023) also draws attention to the incompleteness of data, as even if Georgia adapted its statistical methodology to Eurostat standards in 2020, the frequency of updates and the coverage of the corporate sector are still inadequate for adequate digitalisation monitoring. On the other hand, Armenia still does not have a specific, comprehensive law on e-commerce, as the sector remains covered by the general provisions of the Civil Code and consumer protection law (ITA, 2023). Moldova, which has signed a DCFTA agreement with the EU, does not have a standalone e-commerce law fully complying with Directive 2000/31/EC either (2024). The new provisions of the Customs Code in 2024 concern only customs and administrative issues and do not regulate the legal relations between participants in electronic trade (ITA, 2024). Finally, Azerbaijan follows an autonomous regulatory model that is not under any obligation to align with the EU acquis. As highlighted by EU4Digital (2023), the ITU methodology on the measurement of digital skills was adopted in Azerbaijan in 2023, but its corporate reporting system in the e-commerce sector is incompatible with the Eurostat methodology.

The analysis of the region's cross-border e-commerce regulatory environment has been corroborated and further elaborated by the research of C. Fang & S. Ma (2024) and M. Ylönen (2026). C. Fang & S. Ma empirically investigated the effects of the EU VAT reform in the e-commerce field, and noted that it resulted in a decrease in orders from third-country sellers to the EU, with a drop in orders exceeding 50%, indicating the presence of a direct dependency between the implementation of Cluster A's regulatory adjustments and the change in market participants' actions outside the cluster. M. Ylönen defined the "Brussels effect" as a process of a fundamentally one-way nature in which third countries change their legislation on the EU pattern and thereby take on new regulatory obligations without receiving an opportunity for reciprocal and symmetrical institutional access to the benefits of the internal market. The study has substantiated the existence of both of these mechanisms and further refined their theoretical underpinnings by taking into account the specific cluster configuration. C. Fang & S. Ma claim that there is a third-party market external dependence on EU regulatory changes is replicated in Cluster B in a more complex fashion: for catch-up economies, the effect of the implementation of regulations in Cluster A is also asymmetrical, not only indirect, because it imposes stricter requirements on local sellers when entering the EU market without granting them access to the simplifying mechanisms of OSS and IOSS, which are the exclusive prerogative of Member States. This explains the study's finding of one-sided customs convergence: Ukraine has chosen to align its tariff system and customs nomenclature with EU standards; however, it remains structurally excluded from the administrative mechanisms through which such convergence is actually implemented. M. Ylönen's hypothesis that the "Brussels Effect" is structurally one-way is empirically substantiated and supplemented by the findings of Cluster C: the lack of dedicated e-commerce rules in Moldova and Azerbaijan is not a chance omission, but rather a logical implication of a distinct regulatory path. In this path, the motivation for aligning with the EU model is not enough

since the level of economic engagement with the internal market is low, while the binding obligations regarding the digital law harmonisation are absent. At the same time, the results reveal a dimension not covered by any of the approaches mentioned: in the region under study, the regulatory gradient between clusters is determined not only by market incentives for convergence, but also by the qualitatively different nature of institutional ties with the EU, ranging from the direct application of the acquis in Cluster A to associate membership without access to EU digital mechanisms in Cluster B and autonomous models without harmonisation obligations in Cluster C, which gives the identified fragmentation a structurally stable rather than transitional character.

Logistic infrastructure is no less important than the legal basis for the development of ecommerce, and clusters are differentiated not only in quantitative but also in qualitative terms of the types of logistics operators and the degree of connection to regional networks. In Cluster A, the key logistics operator is InPost from Poland, which, according to Balkan eCommerce Summit (2026), had more than 25,000 lockers in 2024 and handled over 1 billion shipments, which is a 22% increase over the previous year. In Romania and Bulgaria, a similar function is performed by Sameday, a logistics company that has over 7,700 Easybox lockers in the country. These are key competitive advantages for the local markets, where the developed delivery network for the so-called last mile significantly limits the market position of global platforms (for example, Amazon, in turn, is forced to rent capacity from third parties). In Cluster B, the largest private logistics operator is Nova Post, a Ukrainian company that has expanded its activities not only in Ukraine, but also into EU countries (Nova Post, ECDB, n.d.b). However, in 2022, as a result of the full-scale Russian invasion, significant damage was done to logistics infrastructure, port closures, loss of warehouse facilities, and violations of the routes of delivery of goods have led to an increase in logistics costs and a reduction in the reliability of delivery. Georgia and Armenia have no regional-scale domestic cross-border logistics operators and, therefore, rely on international courier services and Universal Postal Union postal operations for cross-border delivery. Such a structure structurally increases costs and lead times for deliveries in comparison with Cluster A, though Moldova in Cluster C is a member of PostEurop, an association that unites European postal operators to organise the exchange of goods (in digital environments as well). Nevertheless, according to the report of AmCham Moldova (2025), private courier operators handled less than 30% of e-commerce goods delivered in Moldova in 2024. Most e-commerce transactions are fulfilled by click-and-collect, as well as via self-delivery by online retailers. This points to the underdevelopment of the "last-mile" logistics services market and serves as a structural constraint on the development of e-commerce.

A comparative analysis of the logistics infrastructure as a structural factor affecting e-commerce enables drawing analogies and conclusions based on the studies of A. Seghezzi *et al*. (2022), in which the authors considered the comparative cost-effectiveness of parcel locker and home delivery in different geographical contexts and X. Qi *et al*.'s (2024) findings, which analysed the reciprocal interaction of cross-border e-commerce and logistics infrastructure. A. Seghezzi *et al.* demonstrated that the use of parcel locker networks in comparison with home delivery resulted in significantly lower delivery costs, regardless of the type of settlement in question. The main advantage came from higher delivery density and fewer failed delivery attempts, thus making logistics infrastructure an independent determinant of competitiveness. According to X. Qi *et al.*, cross-border e-commerce and the development of logistics infrastructure are interrelated, not parallel processes: the absence of regional logistics operators of international scale increases the costs of cross-border delivery transactions and hinders the development of small and medium-sized enterprises as well as the effective development of the global digital value chain. These results, which are applicable in the context of the study of the region, are being further developed on the basis of cluster differentiation. The conclusion of A. Seghezzi *et al.* about the advantages of parcel locker networks as a factor of competitiveness is clearly evident in Cluster A due to the concentration of such networks operated by InPost and Sameday, reducing delivery costs and creating a qualitatively different competitive environment where large global marketplaces are forced to rely on third-party logistics operators and cannot overcome the competitive advantage of domestic players simply by entering the market. Meanwhile, the conclusion of A. Seghezzi *et al.*'s findings for early-stage e-commerce markets are particularly relevant to Cluster C. The lack of a developed "last-mile" delivery network is a barrier to the development of e-commerce in its own right, and not just a consequence of low demand. X. Qi *et al.*'s thesis about the correlation between e-commerce and logistics development is both substantiated and further elaborated with data from Cluster B: the massive 2022 Russian invasion, despite severely harming Ukraine's logistics infrastructure, did not cause the market to collapse; therefore, the logistics–trade relation is more stable than that suggested by X. Qi *et al.*'s model, built on stable-market conditions. The analysis further identified another aspect beyond both of these approaches: not only is the distribution of logistics in the studied region clustered quantitatively, but also in qualitative terms, regarding operator type and the level of inclusion in cluster networks. This shows that logistics is a non-equivalent structural factor that cannot be compensated merely by investing in infrastructure if one fails to develop a regulatory environment and to build an internal platform ecosystem. A matrix of positions was formed based on the data resulting from the comparative analysis of the regulatory environment, in which there are two axes: regulatory development and potential of inclusion in global digital trading networks (Table 2). Comparing the regulatory framework for cross-border trade between the three clusters in the studied region highlights that the differences are not just in slower development, but also in different paradigms of regulatory development that form unique sets of possibilities and constraints. The most important one is that the difference in regulation does not correlate with different rates of market development. Countries in Clusters B and C are developing despite a regulatory vacuum instead of in the interest of it; the current model of this development is not sustainable

because it relies on global platform conditions and trading, whose stability is not guaranteed for these countries by any bilateral institutional arrangements. In this sense, expansion of the market without the regulatory base is not an indicator of effective integration, but a sign of postponed risk.

Table 2. Positional matrix of regulatory maturity and integration potential in digital trade networks

Integration potential/ Regulatory maturity	Low regulatory maturity	High regulatory maturity
High integration potential	No clusters with low regulatory maturity and high integration potential were identified in the studied region	Cluster A: digitalisation leaders; systemic digital integration (Poland, Czechia, Romania) The regulatory environment functions simultaneously as a condition and a mechanism of integration. The platform ecosystem, payment infrastructure and customs regime operate as a unified system
Low integration potential	Cluster C: limited integration; structural dependence without exit mechanisms (Azerbaijan, Moldova) The market functions primarily as an import-receiving system. The absence of dedicated e-commerce legislation, incompatibility of payment systems and limited logistics capacity block local actors' access to international networks	Cluster B: catch-up economies; asynchronous development – growth without systemic coherence (Ukraine, Georgia, Armenia) Characterised by strong growth and partial legal convergence; however, regulatory components evolve in an uncoordinated manner. The overall direction is defined, but the systemic consistency of reforms remains the key variable

Note: cluster positioning is based on: (1) the presence and completeness of the e-commerce legal framework; (2) customs compatibility with international standards; (3) payment interoperability; (4) the share of cross-border exports relative to imports within the structure of the e-commerce market

Source: compiled by the author based on data from Eurostat, ECDB, ITA, EU4Digital, Statista, national legislation of the countries under study, and regulatory documents of the EU (a detailed country-by-country list is provided in the Materials and Methods section)

The customs sector stands out for showing clear divergence between formal convergence and the actual content. Although some countries in the region have aligned their thresholds and tariff classifications to the EU standard, without the same access to corresponding facilitation procedures, such harmonisation is one-sided: it entails obligations, but does not give the same advantages. Such is the situation in the case of the recent reform of the EU customs regime for low-value consignments, which became effective in 2026. For Cluster A, it is an expected regulatory adaptation to a regulatory environment with which they are already familiar. Clusters B and C both constitute external shocks to which there is neither a mitigation instrument nor institutional representation in terms of designing it. Curiously, on a theoretical level, such reform provides an incentive to register local sellers within the framework of a simplified EU system; however, in practice, this incentive cannot be realised precisely due to a regulatory vacuum that needs to be eliminated to enable integration at all. Analogously to the cluster's approach, a similar pattern is observed when analysing legal convergence: the existence of a regulatory act does not mean a functioning regulatory model. The legislative activity on e-commerce in most of the analysed countries of Clusters B and C is at the stage of development, or simply does not exist. From the perspective of a prospective (foreign) investor or platform entering these markets, the legal uncertainty can be a de facto barrier to entry, even if the business prospects appear promising in the region. In turn, where online trade participants conflict with each other, the norms that regulate traditional commercial activity create gaps in system terms, such as platform liability, protection of personal data, and the ability of a consumer to return goods, which is a direct factor of the barriers for market entrants.

At the institutional level, countries under review play a very limited role in global e-commerce regulation (outside of Cluster A). The main global e-commerce diplomacy structures, from multilateral negotiations to sector-specific initiatives, are developed without the direct participation of non-EU countries in the region. The upshot is that the rules of international e-commerce development for at least the next ten years will be made without taking into account the interests of these markets. The countries will have the opportunity to join the agreements if, in fact, they will do so, but will only act as recipients of existing standards. In summary, the regulatory landscape of the region is characterised not so much by simple lagging development as by structural fragmentation: customs thresholds, e-commerce legal frameworks, payment interoperability, and participation in international digital trade diplomacy are evolving without systematic coordination. In this way, integration into the global system of digital trade of Clusters B and C, in the end, will depend not so much on the speed of individual reforms but on the potential to achieve a systemic approach to these reforms. If coordination is not possible, market growth will remain a prerequisite for entry to this market, but it will never be the result.

Despite all these challenges, the clusters' comparison allows identification of some clear vectors for deeper integration of the markets under review in the global systems of digital trade, which can be pursued if there is a more systematic approach to the regulatory framework. The first of these is the strong growth dynamics of Cluster B markets, which provide a sufficient market base for

institutional investment. According to the ECDB (n.d.a), Georgia shows the highest e-commerce growth in the analysed countries. In 2024, this indicator amounted to 19.8% and is estimated at 15.8% for the period 2024-2028, indicating, as an assumption for further development, the existence of consumer demand to support corresponding regulatory and payment systems in this direction. Although due to the consequences of the full-scale invasion, Ukraine (ECDB, n.d.b) has maintained a market valued at USD 4.375 billion, the market in the country maintains 5-10% growth rate in 2024, which, due to the accession negotiations with the EU, creates an opportunity to harmonise the legal basis and the customs regime of the country with the *acquis communautaire* in anticipation. The other opportunity is the potential of the reform of the EU customs regime in 2026 to accelerate regulatory convergence. It should be noted that the introduction of a unified charge of EUR 3 will encourage local sellers from Clusters B and C to use simplified EU regimes (such as the IOSS), which will reduce the transaction costs for exports to Member States. According to the European Commission (2025), in 2024, the number of operators using the IOSS system increased by 6%, and the VAT charged with the help of this system increased by 62%, i.e. the sum amounted to EUR 6.3 billion. This confirms that the mechanism has real potential and is working for users with access to it. The practical implementation of this incentive for Clusters B and C, however, is blocked precisely by the regulatory vacuum; its elimination is a prerequisite for integration. It is simply impossible in the absence of general e-commerce legislation in Armenia, Moldova, and Azerbaijan to create the institutional framework necessary for the large-scale entry of local sellers into foreign platforms. Thus, the 2026 reform simultaneously represents a threat to consumer imports, while at the same time having the potential to become a catalyst for the reorientation of exports, but only if this requires a purposeful regulatory initiative.

Based on the comparative analysis of the regulatory environment of e-commerce in crossborder trade in the region, the author of this article relates the findings to the conclusions of M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler (2023), who examined the interconnection of digital trade and development with inequality, given the context of the formation of global rules, as well as F. Deane *et al.* (2023), who examined the trade agreements on digital trade, which solve problems associated with the fragmentation of the regulatory environment. Thus, M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler state that the participation of countries in determining the content of the international digital trade regime is structurally limited by the fact that the rules developed within these bilateral agreements reproduce the asymmetry between the producers and the recipients of the rules, while the formal requirement for access to digital markets does not equal the lack of a regulatory voice in these processes of regulation itself. In F. Deane *et al.*'s assessment, fragmentation of the world's governance system for digital trade does not result from a lack of time for the establishment of rules, but rather from a structural issue resulting from the development of divergent regulatory models without coherent planning and coordination between them. They maintain that agreements that aim to overcome fragmentation are only useful to states that were party to their design. Both approaches, therefore, can be applied to the region analysed, and the former may be used to better define and refine their theoretical framework with respect to the qualitative difference between different types of fragmentation. While the conclusion drawn by M. Vásquez Callo-Müller & K. Kugler regarding the differences in the power of rule-makers and standard-takers is valid for the three clusters analysed, their significance is substantially different: in Cluster A, it is neutral in institutional terms because of the membership of these states in the EU; in Cluster B, it is unilateral because these states adjust the structure of their tariff levels and the legal framework according to EU standards, but bear obligations without acquiring access to facilitation tools; and in Cluster C, it is total, since no commitment to harmonisation is established even in formal terms, and there is no possibility to be part of the standard-setting process. The thesis proposed by F. Deane *et al.* regarding the fragmentation of regulation of digital trade is a structural rather than transitory one: in the region analysed, the setting of thresholds for customs purposes, the legal framework applicable to e-commerce, the establishment of conditions for payment interoperability, and participation in international diplomacy for the development of digital trade have been occurring without coordinated planning, thus making fragmentation a structural factor of the market configuration rather than a temporary governance issue.

M. Burri & K. Kugler (2024) studied safety mechanisms for regulatory autonomy in the digital trade agreements, where a contradiction between commitments of convergence and the true extent of regulatory autonomy of the third countries is observed. They argue that the new generation digital trade agreements have structural consequences that maintain the role of the recipient of a third country: while they can accede to these agreements, they do not have access to determine their content, their levels of obligations, or their margins of possible divergence from the agreed standards. The study confirmed the validity of this conclusion in the studied area and highlighted an additional dimension, which will deepen the theoretical framework of these authors: in Clusters B and C, the question of regulatory autonomy is not important (due to its limitations by international obligations) simply because the corresponding institution, where this question could be raised and protected, does not exist. The e-commerce growth in these countries takes place without engaging in the creation of the rules of the game in this area, and this growth is, thus, not a symptom of successful integration, but rather a symptom of a delayed regulatory risk, proportional to the rate of growth of this market. The identified trajectories of development do not have any analogues compared on the basis of market parameters; it is important to note that in the comparative literature, there are no instances in which a significant e-commerce development takes place simultaneously with a general absence in the participation in the global digital trade diplomacy and a lack of a regulatory regime in relevant nearby areas.

Conclusions

The study conducted a comparative analysis of e-commerce market development in Eastern Europe and the

Caucasus countries and regulation on international digital trade in 11 countries from 2019 to 2024. The results reveal that e-commerce market development occurs under conditions of structural asynchronicity between the dynamics of e-commerce growth and the maturity of regulatory institutions. Such asynchronicity defines the nature of all the identified integration barriers and cannot be resolved by isolated changes in individual legal acts, if the coordination does not occur among customs administration, e-commerce legislation, payment interoperability and participation in global digital trade diplomacy. Thus, the cluster of digitalisation leaders proves to be a systemic type of integration where a combined model consisting of a platform ecosystem, payment infrastructure and customs regime forms a single whole, supported by the single regulatory space of the European Union. In turn, the regulatory space serves both as a prerequisite and as the mechanism of this integration. In contrast, the group of actively catching-up economies is characterised by fragmented convergence, where individual elements of the regulatory system move towards the European Union standards, however, without having access to the same tools of facilitation, such that this convergence is one-sided and does not involve other system-forming elements. It is notable that in the two clusters, B and C, no country has all 4 system-forming elements at the same time. That is the main analytical feature of these countries, not a country-level lag in the index level of any of the specific elements in the cluster.

It was found that the index of maturity of payments is the most accurate indicator, which predicts the nature of cross-border integration, as across all three clusters, this index changes in parallel with the degree of participation of national sellers in global digital networks. For instance, in Cluster B, it was found that, although Ukraine is the largest market in the cluster with online sales reaching USD 4.375 billion in 2024 and growth of 5-10%, Georgia shows USD 127.2 million of online sales in 2024 and growth of 19.8%. This discrepancy in growth rates and differences in the market volumes reflect not only a discrepancy in market sizes, but also a difference in payment maturity and infrastructure for logistics, which together determine the growth ceiling for the markets in each case. This means that the payment ecosystem can be defined not only as a technical component of integration, but rather as an institutional tool that defines the possibilities for integration into global digital networks for the country.

Special attention needs to be focused on the external regulatory shock, the reform of the EU Customs regime for low-value items that is due to enter into force on 1 July 2026. For instance, the 2021 reform of VAT has led to a decline of online sales to the EU from third countries by 50%, according to the available data. For markets in B and C, which do not have access to the IOSS system and other institutional mechanisms that facilitate adaptation to external regulatory shocks, the impact of the 2026 reform on e-commerce cannot be considered as a regulatory adjustment, but rather a structural risk to the countries in these clusters. Future research opportunities in this area include an empirical study of the participation of small and medium-sized enterprises in international ecommerce in these countries; a comparative analysis of the efficiency of different models of regulatory convergence with European Union standards; and an assessment of the impact of the 2026 European Union Customs reform of low-value items on the structure of cross-border e-commerce flows in the region.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] Ahern, D. (2021). Regulatory lag, regulatory friction and regulatory transition as fintech disenablers: Calibrating an EU response to the regulatory sandbox phenomenon. *European Business Organization Law Review*, 22(3), 395-432. doi: 10.1007/s40804-021-00217-z.

[2] Ahi, A.A., Sinkovics, N., & Sinkovics, R.R. (2023). E-commerce policy and the global economy: A path to more inclusive development? *Management International Review*, 63, 27-56. doi: 10.1007/s11575-022-00490-1.

[3] American Chamber of Commerce in Moldova (AmCham Moldova). (2025). *The e-commerce market in Moldova in 2025*. Retrieved from https://www.amcham.md/st_files/2025/11/25/eCommerce%20Market%20in%20Moldova%20in%202025.pdf.

[4] AppLabx. (2025). *The state of SEO in Azerbaijan in 2025: A comprehensive expert report*. Retrieved from https://surl.li/vywgcr.

[5] Balkan eCommerce Summit. (2026). *CEE eCommerce landscape: Navigating the complete 12-country market*. Retrieved from https://balkanecommerce.com/cee-ecommerce-landscape-navigating-the-complete-12-country-market/.

[6] Better Regulation Delivery Office (BRDO). (2021). *BRDO annual report 2020*. Retrieved from https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/brdo-report-2020.pdf.

[7] Bocean, C.G., Scrioșteanu, A., Gîrboveanu, S., Mitrache, M., Băloi, I.-C., Budică-Iacob, A.F., & Criveanu, M.M. (2025). The impact of e-commerce on sustainable development goals and economic growth: A multidimensional approach in EU countries. *Systems*, 13(7), article number 560. doi: 10.3390/systems13070560.

[8] Burri, M., & Kugler, K. (2024). Regulatory autonomy in digital trade agreements. *Journal of International Economic Law*, 27(3), 397-423. doi: 10.1093/jiel/jgae025.

[9] Chen, Y., Wang, Q., & Zhang, J. (2025). The role of cross-border E-commerce platforms in the digital economy: Empower firms to gain global market insights to increase global competitiveness. *Journal of Digital Management*, 1, article number 4. doi: 10.1007/s44362-024-00003-0.

[10] Council of the EU. (2025a). *Customs: Council agrees to levy customs duty on small parcels as of 1 July 2026*. Retrieved from https://surl.li/yovppz.
[11] Council of the EU. (2025b). *Moldova: EU takes steps towards the elimination of customs duties for seven agricultural products*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/09/18/moldova-eu-takes-steps-towards-the-elimination-of-customs-duties-for-seven-agricultural-products/.
[12] Criveanu, M.M. (2023). Investigating digital intensity and e-commerce as drivers for sustainability and economic growth in the EU countries. *Electronics*, 12(10), article number 2318. doi: 10.3390/electronics12102318.
[13] Deane, F., Woolmer, E., Cao, S., & Tranter, K. (2023). Trade in the digital age: Agreements to mitigate fragmentation. *Asian Journal of International Law*, 14(1), 154-179. doi: 10.1017/s204425132300036x.
[14] Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the internal market (Directive on electronic commerce). (2024, February). Retrieved from http://data.europa.eu/eli/dir/2000/31/oj.
[15] ECDB. (n.d.a). *E-commerce industry in Georgia*. Retrieved from https://ecdb.com/resources/sample-data/market/ge/all.
[16] ECDB. (n.d.b). *E-commerce industry in Ukraine*. Retrieved from https://ecdb.com/resources/sample-data/market/ua/all.
[17] EU4Digital. (2023). *Recommendations on implementing DESI indicators in the Eastern partner countries*. Retrieved from https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2024/02/EU4D_DESI-Accelerator_Report-on-DESI-recommendations.pdf.
[18] EuroCommerce. (2024). *European e-commerce report 2024*. Retrieved from https://www.eurocommerce.eu/app/uploads/2024/10/final-executive-summary-european-e-commerce-report-2024.pdf.
[19] European Commission. (2020). *Explanatory notes on VAT e-commerce rules*. Retrieved from https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/system/files/2021-07/vatecommerceexplanatory_notes_28102020_en.pdf.
[20] European Commission. (2025). *Report on the application of the VAT e-commerce package for 2024*. Retrieved from https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/news-reports/report-application-vat-e-commerce-package-2024_en.
[21] European Commission. (n.d.). *Chapters of the acquis*. Retrieved from https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en.
[22] Eurostat. (n.d.). *E-commerce statistics*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=E-commerce_statistics.
[23] Fang, C., & Ma, S. (2024). Taxing the online haven: Impacts of the EU VAT reform on cross-border e-commerce. *Journal of Public Economics*, 239, article number 105244. doi: 10.1016/j.jpubeco.2024.105244.
[24] Fedirko, O., Zatonatska, T., Dluhopolskyi, O., & Londar, S. (2021). The impact of e-commerce on the sustainable development: Case of Ukraine, Poland, and Austria. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 915(1), article number 012023. doi: 10.1088/1755-1315/915/1/012023.
[25] Hayakawa, K., Mukunoki, H., & Urata, S. (2023). Can e-commerce mitigate the negative impact of COVID-19 on international trade? *The Japanese Economic Review*, 74, 215-232. doi: 10.1007/s42973-021-00099-3.
[26] International Trade Administration (ITA). (2023). *Armenia country commercial guide*. Retrieved from https://www.trade.gov/country-commercial-guides/armenia-ecommerce.
[27] International Trade Administration (ITA). (2024). *Moldova country commercial guide*. Retrieved from https://www.trade.gov/country-commercial-guides/moldova-import-tariffs.
[28] International Trade Administration (ITA). (2025). *Georgia country commercial guide*. Retrieved from https://www.trade.gov/country-commercial-guides/georgia-import-tariffs.
[29] Ivanov, V. (2021). Wares delivery problems in electronic-commerce. *Business Navigator*, 2(63), 82-86. doi: 10.32847/business-navigator.63-14.
[30] Law of Georgia No. 3110-XIმს-Xმპ "On Electronic Commerce". (2023, June). Retrieved from https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5825902?publication=1.
[31] Law of Ukraine No. 1998-IX "On Amendments to the Tax Code of Ukraine Regarding Taxation of Goods Moved (Forwarded) in International Postal and Express Shipments". (2022, January). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1998-20/conv#n5.
[32] Law of Ukraine No. 2697-IX "On the Customs Tariff of Ukraine". (2022, October). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text.
[33] Law of Ukraine No. 675-VIII "On Electronic Commerce". (2015, September). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text.
[34] Lebid, V., Anufriyeva, T., Savenko, H., & Skrypnyk, V. (2021). Study of efficiency of simplication of customs formalities on the digitalization basis. *Technology Audit and Production Reserves*, 1(4(57)), 49-53. doi: 10.15587/2706-5448.2021.225627.
[35] Mammadova, K. (2024). Assesment of e-commerce in Azerbaijan from context of resource course and perspectives. *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.4957366.
[36] Mazorenko, O. (2021). How the COVID-19 pandemic is stimulates European and Ukrainian e-commerce. *Economy and Society*, 25. doi: 10.32782/2524-0072/2021-25-59.
[37] Mordor Intelligence. (2026). *Moldova e-commerce market size & share analysis – growth trends and forecast (2026-2031)*. Retrieved from https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/moldova-ecommerce-market.

[38] Naumova, T., Toporkova, O., & Yancheva, I. (2021). Organization of accounting in the electronic commerce system. *Pryazovskyi Economic Herald*, 3(26), 153-158. doi: 10.32840/2522-4263/2021-3-27.
[39] Putrevu, J., & Mertzanis, C. (2024). The adoption of digital payments in emerging economies: Challenges and policy responses. *Digital Policy, Regulation and Governance*, 26(5), 476-500. doi: 10.1108/dprg-06-2023-0077.
[40] Pyra, M., Skruibyte, I., & Kaspariene, J. (2024). Development of the Polish e-commerce market in comparison to selected EU countries. *European Research Studies Journal*, XXVII(4), 571-583. doi: 10.35808/ersj/3535.
[41] Qi, X., Qin, W., & Lin, B. (2024). Case study on synergistic development strategy of cross-border e-commerce and logistics: An empirically model estimation. *Plos One*, 19(6), article number e0304393. doi: 10.1371/journal.pone.0304393.
[42] Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). (2022, October). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng.
[43] Seghezzi, A., Siragusa, C., & Mangiaracina, R. (2022). Parcel lockers vs. home delivery: A model to compare last-mile delivery cost in urban and rural areas. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 52(3), 213-237. doi: 10.1108/ijpdlm-03-2020-0072.
[44] Smiesova, V.L., Dudka, A.S., & Dmitrieva, A.O. (2021). Digitalization in project management and electronic commerce. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*, 73, 115-126. doi: 10.33271/ebdut/73.115.
[45] Statista. (n.d.). *eCommerce – Armenia*. Retrieved from https://surl.li/rdgjdg.
[46] Stroiko, T., Nazarova, L., & Danik, N. (2022). Transformation of economic processes on the basis of digitalisation. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(1), 102-106. doi: 10.30525/2256-0742/2021-7-1-102-106.
[47] Suleymanov, E., & Ibrahimova, K. (2018). Perspectives of e-commerce development in Azerbaijan. In 1st International science and engineering conference. Baku: Baku Engineering University. doi: 10.2139/ssrn.3299851.
[48] Tolstoy, D., Melén Hånell, S., & Özbek, N. (2022). Effectual market creation in the cross-border e-commerce of small- and medium-sized enterprises. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, 41(1), 35-54. doi: 10.1177/02662426211072999.
[49] Vásquez Callo-Müller, M., & Kugler, K. (2023). Digital trade, development, and inequality. *AJIL Unbound*, 117, 116-121. doi: 10.1017/aju.2023.17.
[50] Wen, H., Liu, Y., & Zhou, F. (2023). Promoting the international competitiveness of small and medium-sized enterprises through cross-border e-commerce development. *SAGE Open*. doi: 10.1177/21582440231210119.
[51] Ylönen, M. (2026). Reconceptualising the Brussels effect. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 64, 100-124. doi: 10.1111/jcms.13731.

УДК 341.231.14:341.3
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.114

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Ліана Малхасян[*]
Доктор філософії з права, доцент, директор
Інститут правознавства та міжнародних відносин Єреванського університету «Айбусак»
0038, вул. Абеляна, 6, м. Єреван, Вірменія
https://orcid.org/0009-0000-5495-8829
Гарнік Сафарян
Доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник
Інститут права та філософії Національної академії наук Республіки Вірменія
0016, просп. Баграмяна, 24/6, м. Єреван, Вірменія
https://orcid.org/0009-0001-2991-8566

Міжнародна політика щодо захисту прав дітей у зонах конфлікту: досвід Сирії та Ємену

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена загостренням проблеми захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів на тлі зростання кількості затяжних воєн та ускладнення міжнародного гуманітарного реагування. Метою дослідження був аналіз ефективності міжнародних механізмів захисту прав дітей у збройних конфліктах на прикладі Сирії та Ємену. Методологічну основу роботи становив міждисциплінарний підхід, що поєднував структурно-інституційний та порівняльний аналіз, аналіз міжнародно-правових норм. У результаті дослідження встановлено, що міжнародна політика захисту прав дітей у Сирії та Ємені має переважно реактивний характер і зосереджується на пом'якшенні гуманітарних наслідків, не усуваючи структурні чинники системних порушень. Виявлено, що визначальними обмеженнями ефективності міжнародних механізмів є недоступність значної частини територій для гуманітарних і моніторингових місій, політичні розбіжності всередині Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, вплив санкційних і блокадних режимів, а також відсутність дієвих інструментів притягнення до відповідальності за грубі порушення прав дітей. Порівняльний аналіз показав, що у Сирії ключову роль відіграє багатосторонній військово-політичний характер конфлікту та залежність гуманітарних операцій від міжнародних політичних рішень, тоді як у Ємені домінують наслідки економічного колапсу, блокад і деградації державних інституцій. Зроблено висновок, що підвищення результативності міжнародної політики захисту дітей у збройних конфліктах потребує деполітизації гуманітарної допомоги, посилення моніторингових і правозастосовних механізмів, а також кращої узгодженості гуманітарних заходів із ширшими політичними зусиллями щодо деескалації конфліктів. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для оцінки меж і потенціалу міжнародного права та інституцій у захисті найуразливіших груп населення, а також для формування більш ефективних підходів до гуманітарної політики в умовах збройних протистоянь

Ключові слова: гуманітарний доступ; моніторинг; санкції; політизація; вербування

Вступ

Міжнародна політика щодо захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів сформувалася як відповідь на глибоку зміну характеру воєнного насильства, яке дедалі рідше обмежується короткотривалими міждержавними зіткненнями та все частіше набуває затяжних, фрагментованих і багатосторонніх форм. Сирійський та єменський конфлікти репрезентують ці трансформації у найбільш концентрованому вигляді: тривалий розпад державних інституцій, множинність недержавних збройних акторів, інтенсивне зовнішнє втручання та відсутність стабільних механізмів врегулювання призвели до системної ерозії цивільного захисту. У таких умовах безпека дітей у Сирії та Ємені перестала бути виключно гуманітарною проблемою і набула значення ключового індикатора ефективності міжнародної політики, оскільки саме дитяче

Отримано: 24.01.2026, Перевірено: 27.05.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Malkhasyan, L., & Safaryan, G. (2026). International policy on the protection of children's rights in conflict zones: The experience of Syria and Yemen. *Foreign Affairs*, 36(3), 114-127. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.114.

[*]*Corresponding author (malkhasyanliana@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

населення найбільш чутливо реагує на інституційну деградацію, порушення норм міжнародного гуманітарного права, блокування гуманітарного доступу та політичну фрагментацію зон конфлікту. Як зазначала I. Zharovska (2022), еволюція збройних конфліктів від класичних міждержавних зіткнень до складних, багаторівневих воєнних протистоянь істотно змінила умови функціонування норм міжнародного гуманітарного права. Автор показала, що попри формальну універсальність і нормативну завершеність цих норм, їх практична дієвість у сучасних конфліктах залишається обмеженою через відсутність узгоджених механізмів імплементації та ефективних інститутів відповідальності. У дослідженні було підкреслено, що міжнародне гуманітарне право зберігає значну цінність як координаційний і цивілізаційний здобуток, спрямований на захист людини під час війни, однак у реальних умовах воєнних дій його застосування часто наштовхується на суперечності між національним і міжнародним правом, а також на неспроможність міжнародної спільноти забезпечувати дотримання встановлених правил поведінки.

У наукових дослідженнях проблематика захисту прав дітей у збройних конфліктах розглядалася насамперед крізь призму поєднання міжнародно-правових зобов'язань держав і політичних умов їх практичної реалізації. I.I. Pylypyshyna & O.G. Turchenko (2022) наголошували, що забезпечення безпеки людини, зокрема дитини як особливо вразливої категорії, є базовим завданням держав і ключовим мотивом створення та функціонування міжнародних організацій. Автори показали, що Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) про права дитини закріпила комплексний правовий статус дитини й визначила стандарти її захисту, однак у ситуаціях збройного конфлікту ці норми часто не підкріплюються ефективними інструментами примусового виконання. Подібну аргументацію розвинув V.V. Chernobuk (2025), який у своєму дослідженні довів, що в умовах збройних конфліктів із високим рівнем фрагментації акторів норми міжнародного гуманітарного права реалізуються вибірково та значною мірою залежать від політичних і безпекових міркувань сторін протистояння.

Окремий напрям наукових досліджень присвячений аналізу інституційних механізмів, сформованих у межах порядку денного Children and Armed Conflict. У дослідженні F. Seatzu (2021) створення Механізму моніторингу та звітності (Monitoring and Reporting Mechanism, MRM) розглядалося як спроба інституціоналізувати збір, систематизацію та політичне визнання фактів грубих порушень прав дітей у збройних конфліктах. Автор показав, що до запровадження MRM масштаби й форми насильства щодо дітей залишалися значною мірою недокументованими, а відсутність уніфікованих критеріїв звітності унеможливлювала належну реакцію з боку Ради Безпеки ООН. У роботі A.A.A. Rabeeah *et al.* (2025) проблематика захисту цивільного населення, зокрема дітей, аналізувалася крізь призму глобальної ескалації збройних конфліктів і зростання масштабів залучення дітей до воєнного насильства. Автори показували, що ускладнення розвитку й добробуту дітей у зонах конфлікту суттєво посилювалося в умовах вимушеного переміщення, вербування до збройних формувань або залучення до допоміжних воєнних функцій. Сирійський та єменський конфлікти в цьому контексті розглядалися в науковій літературі як показові кейси для аналізу меж практичної реалізації міжнародної політики у кризових умовах. У дослідженні M. Ba-Break *et al.* (2024) сирійський конфлікт аналізувався крізь призму функціонування гуманітарної та медико-епідеміологічної системи в умовах тривалого воєнного протистояння. Автори показували, що навіть за наявності певного рівня інституційної підготовленості, сформованої внаслідок попередніх криз і епідемій, багатосторонній характер конфлікту, руйнування інфраструктури та нестабільність системи управління призвели до серйозних обмежень гуманітарного доступу та вибіркової імплементації міжнародних норм.

Натомість у дослідженні M. Elayah & M. Fenttiman (2021) єменський конфлікт аналізувався як приклад гуманітарної кризи, в якій воєнні дії поєднувалися з економічною блокадою та розпадом базових інститутів державного управління. Дослідження фіксувало, що гуманітарна допомога в Ємені дедалі частіше використовувалася як інструмент політичного та економічного тиску, стаючи елементом воєнної економіки та фактором пролонгації конфлікту. Водночас у дослідженні R.A.R. Alhuniti (2023) єменський конфлікт розглядався у ширшому геополітичному та безпековому вимірі, де ключову роль відігравали позиції та дії регіональних і позарегіональних акторів. Автор показав, що динаміка кризи визначалася не лише внутрішніми факторами, а й ступенем залученості зовнішніх сил. У цьому контексті гуманітарний вимір опинявся підпорядкованим логіці стратегічного протистояння, а захист цивільного населення, зокрема дітей, залежав від конфігурації геополітичних інтересів і безпекових пріоритетів зовнішніх акторів, а не від автономної гуманітарної раціональності.

Попри значний масив наукових публікацій, більшість досліджень у сфері захисту прав дітей у збройних конфліктах зосереджується або на аналізі міжнародно-правових норм, або на описі окремих гуманітарних інтервенцій, залишаючи без цілісного розгляду взаємодію правових стандартів, інституційних механізмів та політичних обмежень у конкретних конфліктних середовищах. Недостатньо розробленим залишається питання того, яким чином різні типи воєнних конфігурацій впливають на практичну результативність міжнародної політики захисту дітей. Метою цього дослідження було здійснити комплексний аналіз міжнародних підходів до захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів на матеріалі сирійського та єменського кейсів із фокусом на практичну дієвість чинних міжнародних інструментів. Завдання дослідження передбачали: систематизацію теоретико-правових засад і міжнародних стандартів захисту дітей у збройних конфліктах; аналіз інституційних механізмів їх імплементації та факторів, що обмежували результативність; порівняльну оцінку гуманітарної ситуації та міжнародної реакції у Сирії та Ємені.

Матеріали та методи

У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднував аналітичні інструменти міжнародних відносин, міжнародного гуманітарного права та досліджень збройних конфліктів і ґрунтувався на опрацюванні якісних та обмежено кількісних даних. Аналітичний період охопив 2011-2025 роки, що дало змогу простежити еволюцію міжнародної політики захисту прав дітей від початкової фази сирійського конфлікту та подальшої ескалації війни в Ємені до етапу інституційного та гуманітарного реагування. Вибір Сирії та Ємену як ключових аналітичних кейсів зумовлений статусом затяжних збройних конфліктів із високим рівнем фрагментації влади, інтенсивною участю зовнішніх акторів і стійким відтворенням грубих порушень прав дітей. Аналізувалась роль США та Європейського Союзу як ключових зовнішніх акторів, що впливають на формування та функціонування міжнародних механізмів захисту прав дітей у цих конфліктах.

Дослідження проводилося у три етапи. На першому етапі було здійснено систематизацію прав дітей у збройних конфліктах за принципом ієрархії норм і функціонального призначення інструментів, що дозволило розмежувати базові універсальні норми, спеціалізовані договірні зобов'язання. Аналітичну основу цього етапу становили Конвенція ООН про права дитини (Convention on the Rights of the Child, 1989) та Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (Geneva Convention…, 1949), вибір яких був зумовлений їх універсальним характером, юридичною обов'язковістю для переважної більшості держав та базовою роллю у формуванні міжнародних стандартів захисту дітей у збройних конфліктах. Додатково було проаналізовано резолюції Ради Безпеки ООН: Resolution 1612 (2005), Resolution 1882 (2009), Resolution 1998 (2011), Resolution 2225 (2015), обрані з огляду на їх безпосередній зв'язок із формуванням та еволюцією спеціалізованого механізму Children and Armed Conflict, а також на їх роль у запровадженні процедур моніторингу, звітності та політичного реагування. Зазначені документи виконували функцію референтної бази для реконструкції еволюції міжнародної архітектури захисту дітей, а також для визначення інструментів моніторингу, звітності та політичного реагування, які застосовуються у збройних конфліктах.

Другий етап включав емпіричний і порівняльний аналіз становища дітей у Сирії та Ємені. Порівняння здійснювалося за показниками загибелі, поранень дітей, доступом до освіти та базових медичних послуг, рівнем продовольчої безпеки. Вибір джерел на цьому етапі був зумовлений необхідністю використання уніфікованих, методологічно зіставних і регулярно оновлюваних даних, що дозволяють здійснювати коректне порівняння між різними конфліктними контекстами. Центральне місце займали матеріали UNICEF (2025a; 2025b; n.d.), Office of the Special Representative… (2025), General Assembly Security Council (2022; 2025). Ці джерела використовувалися для аналізу масштабів гуманітарних потреб, доступу до освіти, охорони здоров'я та поширеності вербування дітей. Додатково було залучено звіт United Nations Development Programme (UNDP) (2025), що дозволив оцінити довгострокові соціально-економічні наслідки конфлікту для дитячого населення. Порівняльний аналіз здійснювався за такими параметрами: характер і типи порушень прав дітей, умови гуманітарного доступу, ступінь інституційного колапсу та залежність гуманітарної допомоги від військово-політичного контролю територій.

Третій етап дослідження був зосереджений на узагальненні висновків з метою визначення напрямів удосконалення міжнародної політики захисту прав дітей у зонах збройного протистояння. Аналітична робота на цьому етапі ґрунтувалася на зіставленні емпіричних даних (якісні джерела: офіційні документи ООН і її спеціалізованих структур, матеріали міжнародних організацій, аналітичні доповіді). Використовувалися матеріали, які дозволили оцінити масштаб гуманітарних потреб дітей та обмеження операційного реагування в умовах затяжного конфлікту. Для аналізу політико-інституційних обмежень гуманітарного доступу було застосовано контент-аналіз офіційних документів засідань Ради Безпеки ООН, зокрема United Nations (2023), що дало змогу простежити, яким чином політичні розбіжності між державами-членами впливали на ухвалення рішень і практичну реалізацію гуманітарних мандатів. Комплексне застосування зазначених методів і джерел дозволило сформувати багаторівневу аналітичну реконструкцію міжнародної політики захисту прав дітей у Сирії та Ємені, поєднуючи нормативно-правовий аналіз, емпіричні гуманітарні дані та оцінку політичних обмежень. Такий підхід забезпечив цілісне розуміння того, як інституційні механізми ООН функціонують у реальних умовах затяжних конфліктів і які фактори визначають межі їх результативності.

Результати

Теоретико-правові засади захисту прав дітей у збройних конфліктах. Діти є однією з найбільш уразливих категорій цивільного населення, а безпека, добробут і розвиток безпосередньо залежать від здатності міжнародної спільноти забезпечувати дієві механізми захисту в умовах руйнування інституцій, деградації системи верховенства права та систематичного насильства. Формування комплексної системи міжнародно-правових стандартів, спрямованих на охорону прав дітей у війнах, є результатом багаторівневої еволюції міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та прав людини, що відображає зростання усвідомлення масштабів і наслідків воєнних конфліктів для дитячого населення. Нормативна база ґрунтується на поєднанні універсальних договорів, спеціалізованих норм гуманітарного права та рішень міжнародних органів, які визначають як матеріальні права дітей, так і процесуальні механізми їх захисту. Ключовою ознакою цієї системи є її інклюзивність та універсальність: норми, спрямовані на захист дітей, покликані діяти за будь-яких умов, незалежно від характеру конфлікту чи статусу сторін. Міжнародне право пропонує загальний підхід, що передбачає абсолютний пріоритет інтересів дитини, заборону використання її як інструмента війни та гарантування доступу до гуманітарної допомоги.

Водночас навіть найрозвиненіші правові норми залишаються лише частиною ширшої архітектури міжнародного захисту, де ключову роль відіграють інституції. Інституційний механізм забезпечення прав дітей у конфліктах ґрунтується на багаторівневій взаємодії між ООН (Організація Об'єднаних Націй), спеціальними структурами гуманітарного реагування, міжнародними неурядовими організаціями та регіональними акторами. Зокрема, ключову роль у практичній реалізації норм відіграють UNICEF, який здійснює програми захисту, освіти та психосоціальної підтримки дітей у конфліктах (UNICEF, 2025b), а також Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA, n.d.), відповідальний за координацію гуманітарних операцій, доступ до постраждалих територій і переговори зі сторонами конфлікту. Саме інституційне середовище визначає можливість практичного застосування правових норм, оскільки забезпечує моніторинг і верифікацію порушень, зокрема через MRM, що закріплена в Resolution 1612 (2005), у межах порядку денного Children and Armed Conflict. Цей механізм формує доказову базу для розгляду порушень на рівні Ради Безпеки ООН. Важливим елементом інституційної архітектури виступають і міжнародні гуманітарні неурядові організації, зокрема International Committee of the Red Cross (ICRC) (2025), який здійснює захист цивільного населення, включно з дітьми, та сприяє дотриманню міжнародного гуманітарного права в зонах активних бойових дій. Динаміка розвитку інституційних механізмів захисту дітей безпосередньо відображала трансформацію характеру сучасних збройних конфліктів, передусім через зростання ролі недержавних збройних акторів, фрагментацію територіального контролю та посилення політизації гуманітарних питань. Так, за даними ООН, частка конфліктів не міжнародного характеру за участі недержавних акторів зросла з менш ніж половини у 1990-х роках до домінуючої форми збройного насильства у 2010-2020-х роках, що зафіксовано в аналітичних оглядах Ради Безпеки ООН і доповідях Генерального секретаря з питань Children and Armed Conflict (General Assembly Security Council, 2025). У результаті міжнародні інституції були змушені переходити від довгострокових програм захисту дітей до фрагментарних, короткострокових втручань, обмежених локальними домовленостями про доступ. У цих умовах політизація гуманітарних питань зросла, оскільки захист дітей дедалі частіше включався до переговорних пакетів між воюючими сторонами та їх зовнішніми покровителями.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що система міжнародного захисту прав дітей у збройних конфліктах формується не окремими нормами чи інституціями, а їх комплексною й багаторівневою взаємодією. Ефективність цієї системи залежить від узгодженості правових стандартів, здатності інституцій забезпечувати моніторинг та реагування, а також від політичних умов, у яких ці механізми реалізуються. Для цілісного розуміння структурних параметрів та реальних можливостей міжнародних інструментів було здійснено порівняльне узагальнення ключових елементів механізму захисту дітей у конфліктах (Таблиця 1), що дає змогу оцінити функціональність, системні обмеження та ступінь дієвості. Представлені дані демонструють, наскільки узгоджено та результативно працюють нормативні й інституційні компоненти, зокрема в умовах високої інтенсивності та політичної фрагментації конфліктів у Сирії та Ємені.

Таблиця 1. Міжнародно-правові стандарти та інституційні механізми захисту дітей у збройних конфліктах

Механізм	Функції	Запобігання конфліктів	Обмеження	Ратифікація та ефективність в Ємені	Ратифікація та ефективність в Сирії
Конвенція ООН про права дитини	Гарантує право дітей на захист від насильства, експлуатації та участі у війні; встановлює глобальні норми	Базовий нормативний інструмент для звітів, санкцій і дипломатичного тиску	Відсутність механізмів примусу	Ратифікована; систематичні порушення умов	Ратифікована; систематичні порушення умов
Женевські конвенції	Захист цивільних, заборона атак на школи та лікарні, вербування дітей	Правовий фундамент для розслідування воєнних злочинів	Порушення норм на територіях, складність фіксації доказів	Ратифіковано урядом; хусити та коаліція регулярно порушують умови	Ратифіковано; систематичні порушення умов
Резолюції Ради Безпеки (РБ) ООН щодо дітей у конфліктах (CAAC)	Визначають шість грубих порушень і запускають санкційні механізми	Звітування, включення сторін конфлікту в чорні списки	Політичні вето, обмеженість санкцій, опір держав	Уряд, коаліція, хусити перебувають у чорних списках	Уряд, опозиція, Ісламська держава Іраку й Леванту (ІДІЛ) перебувають у чорних списках
Механізм моніторингу та звітності ООН (MRM)	Фіксує порушення, забезпечує верифікацію та інформує РБ ООН	Застосовується для переговорів, санкцій, міжнародного тиску	Обмежений доступ, загроза моніторам, маніпуляція даними	Обмежений доступ моніторингових груп	Обмежений доступ моніторингових груп
Дитячий Фонд ООН (UNICEF)	Гуманітарна допомога, освіта, медичні послуги, демобілізація дітей-солдатів	Робота в таборах біженців, програми захисту та реінтеграції	Нестача фінансування, атаки на гуманітарні місії	Обмежений доступ моніторингових груп	Обмежений доступ моніторингових груп

Таблиця 1. Продовження

Механізм	Функції	Запобігання конфліктів	Обмеження	Ратифікація та ефективність в Ємені	Ратифікація та ефективність в Сирії
Управління прав людини (OHCHR)	Моніторинг порушень прав людини; формування доказової бази для трибуналів	Веде розслідування, публікує періодичні звіти	Недопуск у зону бойових дій, тиск урядів	Обмежений доступ до даних	Обмежений доступ до даних
Червоний Хрест (ICRC)	Захист цивільних, медична допомога, переговори щодо коридорів	Забезпечує медичну допомогу, веде переговори про гуманітарні коридори	Блокади, атаки на персонал, відмова сторін забезпечувати нейтралітет	Обмежений доступ до територій	Обмежений доступ до територій

Джерело: створено авторами на основі Geneva Convention... (1949), Convention on the Rights of the Child (1989), Resolution 1612 (2005), Resolution 1882 (2009), Resolution 1998 (2011), Resolution 2225 (2015), HIP (2024), General Assembly Security Council (2025), UNICEF (2025a)

Систематизація міжнародно-правових та інституційних механізмів захисту дітей у збройних конфліктах демонструє, що ця система функціонує за логікою комплексного та взаємопов'язаного нормативно-інституційного поля. Попри різну юридичну природу та мандати, всі механізми поєднані спільною метою – забезпечити мінімальні стандарти захисту дітей навіть у найбільш деструктивних конфліктних середовищах. Нормативні стандарти забезпечують символічну та юридичну основу, але самі по собі не здатні змінити поведінку сторін без додаткових інституційних інструментів. Інституції ООН та гуманітарні організації, навпаки, мають оперативний потенціал і здатні впливати на гуманітарну ситуацію безпосередньо, проте діяльність обмежена політичними рамками, фінансуванням і безпековими умовами. Порівняння показників ратифікації та ефективності у Сирії та Ємені дозволяє виокремити спільні структурні проблеми. В обох країнах формальна ратифікація Конвенції ООН про права дитини, Женевських конвенцій та ключових резолюцій Ради Безпеки ООН не трансформувалася у дієві внутрішні механізми примусу та відповідальності, що зумовило розрив між юридичними зобов'язаннями і реальною практикою. Ефективність інституційних механізмів, зокрема CAAC та MRM, була системно обмежена відсутністю стабільного доступу до територій, фрагментацією контролю та низьким рівнем співпраці з де-факто збройними акторами. Також в обох випадках спостерігалася політизація імплементації норм: гуманітарні та правозахисні інструменти використовувалися вибірково, залежно від військово-політичної кон'юнктури, а не як універсальні правила поведінки. Таким чином, Таблиця 1 ілюструє спільну для Сирії та Ємену проблему: ратифікація міжнародних норм мала радше декларативний характер, тоді як їх ефективність підривалася поєднанням інституційної слабкості, політичної фрагментації та домінування воєнної логіки над гуманітарними зобов'язаннями.

Неможливість забезпечити безпечний і стабільний доступ гуманітарних та моніторингових місій до зон активних бойових дій становить істотне структурне обмеження для реалізації міжнародних механізмів захисту дітей. У Сирії, де з 2011 року триває багатовимірний конфлікт, просторовий поділ територій між урядовими силами, різними опозиційними формуваннями та радикальними угрупованнями створив ситуацію високого рівня фрагментації та нерівномірної керованості (UNDP, 2025). Така конфігурація бойових дій системно ускладнює можливість доступу гуманітарних конвоїв і моніторингових груп до значної частини населених пунктів, що впливає як на обсяг наданої допомоги, так і на повноту зібраних даних про порушення. Згідно з даними General Assembly Security Council (2025), у 2024 році у Сирії було верифіковано 1301 випадок грубих порушень прав дітей щодо 1205 неповнолітніх, однак зазначені цифри охоплюють лише ті райони, доступ до яких був можливим, що не дозволяє отримати всебічне уявлення про реальні масштаби гуманітарної ситуації. У Ємені доступ до територій обмежений, що зумовлено поєднанням військово-політичних і логістичних факторів. Багаторічна блокада ключових портів, контроль над транспортними артеріями та численними районами з боку хуситського руху, урядових сил і коаліції на чолі з Саудівською Аравією створили конфігурацію, у якій переміщення гуманітарних конвоїв майже завжди супроводжується перевірками, затримками або повним блокуванням (Al-Adeimi, 2021). У звіті Humanitarian Implementation Plan (HIP) (2024) зазначено, що понад дві третини підтверджених випадків відмови в доступі до гуманітарної допомоги у 2024 році припали саме на Ємен, де обмеження виникали на всіх етапах, від затримки узгоджень до перешкоджання розвантаженню гуманітарних вантажів та блокування руху всередині країни.

Політична зумовленість гуманітарної допомоги та вплив зовнішніх акторів становлять інституційно-політичне обмеження для реалізації міжнародних механізмів захисту дітей у зонах конфлікту. У практиці збройних протистоянь гуманітарні ресурси нерідко набувають характеру інструмента впливу, що використовується сторонами конфлікту або зовнішніми політичними учасниками для досягнення стратегічних переваг. У Ємені подібна тенденція проявляється через систематичне втручання коаліції на чолі з Саудівською Аравією у логістику та маршрути доставки гуманітарних вантажів. За спостереженнями Управління Верховного комісара ООН з прав людини, мають місце випадки блокування поставок або їх перенаправлення відповідно до військових цілей, що порушує принципи нейтральності та гуманітарної незалежності (Al-Adeimi, 2021). Такі дії ускладнюють роботу гуманітарних

організацій не лише на рівні планування операцій, але й на етапі безпосереднього розподілу допомоги, оскільки затримки або відмова у доступі до вантажів безпосередньо впливають на стан цивільного населення, зокрема дітей. Наслідки подібних втручань фіксуються у вигляді переривання ланцюгів постачання продовольства, медикаментів та іншої критично важливої допомоги, що підсилює ризики голоду, спалахів захворювань і загострення загальної гуманітарної кризи серед неповнолітніх. Подібні процеси спостерігаються й у Сирії, де політичні розбіжності всередині Ради Безпеки ООН, включно з використанням вето, вплинули на форму та обсяг зовнішніх гуманітарних механізмів. Зокрема, рішення щодо продовження або розширення механізму транскордонної допомоги неодноразово ставали предметом політичних суперечок, що призводило до затримок ухвалення відповідних резолюцій або до зміни мандату гуманітарних операцій (Office of the Special Representative…, 2025). Обмеження транскордонного механізму до одного переходу, яке було результатом політичних компромісів, обмежило можливості міжнародних організацій досягати регіонів, що перебували поза контролем центрального уряду. У таких умовах міжнародні інституції вимушені працювати у середовищі, де гуманітарна діяльність залежить від політичних рішень, а не виключно від потреб цивільного населення. Це ускладнює можливість забезпечити стабільну підтримку дітей та реалізувати комплексні програми, спрямовані на пом'якшення наслідків збройних конфліктів.

Вербування дітей до збройних формувань становить одну з найбільш системних і документованих практик порушення міжнародного гуманітарного права у контексті конфліктів, і його поширення тісно пов'язане з деградацією безпекового середовища, руйнуванням соціальної інфраструктури та відсутністю доступу до базових послуг. У Сирії ця проблема простежується упродовж усього періоду конфлікту та охоплює широкий спектр акторів. Дані UNICEF підтверджують, що неповнолітні залучаються як до бойових дій, так і до допоміжних функцій: чергування на блокпостах, розвідка, виконання кур'єрських завдань. Участь дітей у збройних угрупованнях охоплює як території, контрольовані радикальними організаціями, так і зони, підконтрольні опозиційним формуванням або місцевим militia-структурам (General Assembly Security Council, 2025). Проте наявні статистичні дані відображають лише частину реального масштабу явища, оскільки обмежений доступ моніторингових місій і нерівномірна інтенсивність бойових дій не дозволяють фіксувати всі випадки. Це створює додаткові складнощі у процесах ідентифікації, звільнення та реінтеграції дітей, які перебували у збройних групах, оскільки значна частина вербування залишається невидимою для міжнародних структур доти, доки не з'являється можливість доступу до відповідних територій.

У Ємені масштаби вербування дітей були більш інтенсивні на тлі глибокої гуманітарної кризи, економічного колапсу та руйнування системи державного управління, що створює сприятливі умови для експлуатації неповнолітніх. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, численні озброєні формування, включаючи хуситів, урядові сили та пов'язані з ними групи, систематично залучають дітей до участі у бойових діях та виконанні допоміжних завдань (General Assembly Security Council, 2025). Проблемним є те, що діти вступають до збройних груп не лише під тиском або примусом, але й через соціально-економічні мотиви: брак засобів до існування, недоступність освіти, втрату членів родини та відсутність можливостей для захисту. У звітах правозахисних організацій зазначається, що вербування часто супроводжується ідеологічним впливом, погрозами, економічним стимулюванням або обманом щодо характеру майбутніх завдань. Ці практики, у поєднанні з нестачею механізмів незалежного контролю, ускладнюють фіксацію випадків порушень та подальше забезпечення відповідальності за них.

Таким чином, міжнародно-правові стандарти та інституційні механізми становлять необхідну, проте недостатню основу для забезпечення повноцінного захисту дітей у зонах збройних конфліктів. Ефективність залежить від здатності міжнародної спільноти нейтралізувати структурні перешкоди, які виникають у межах конкретних воєнних ситуацій та визначають межі застосування навіть найбільш розвинених правових інструментів. Це, у свою чергу, актуалізує потребу не лише у вдосконаленні нормативних підходів, але й у зміцненні політичних, дипломатичних та операційних можливостей міжнародних акторів, а також у переосмисленні механізмів впливу на сторони конфлікту. Поглиблене розуміння рівня дієвості існуючих інструментів можливе лише через дослідження їх практичної реалізації в конкретних конфліктних середовищах. Саме тому подальший аналіз зосереджено на практиках міжнародної політики у Сирії та Ємені, де масштаби насильства щодо дітей, роль зовнішніх акторів та інтенсивність гуманітарної кризи дозволяють оцінити реальні можливості та обмеження глобальних механізмів захисту.

Порівняльний аналіз результативності у міжнародній політиці захисту дітей. Порівняння динаміки порушень прав дітей та механізмів міжнародного реагування у Сирії та Ємені засвідчує подібність структурних чинників, які формують масштаби гуманітарної кризи. В обох випадках діти є демографічною групою, яка непропорційно зазнає наслідків збройного насильства, колапсу державних інституцій та системних бар'єрів доступу до гуманітарної допомоги. Тривалість бойових дій, фрагментація територій та участь численних недержавних збройних акторів створюють умови, за яких нормативні стандарти захисту дітей реалізуються частково й нерівномірно. У Сирії гуманітарна ситуація характеризується масштабними втратами серед дітей, масовими переміщеннями та деградацією освітньої інфраструктури. Така ситуація формує довготривалі ризики втрати людського капіталу, оскільки діти, позбавлені можливості навчатися, виявляються більш уразливими до експлуатації та подальшої маргіналізації. Порівняння практик вербування та експлуатації дітей у двох конфліктах засвідчує спільну поширеність, хоча механізми залучення різняться. У Сирії вербування має переважно військово-політичний характер і здійснюється різними акторами: урядовими

силами, опозиційними угрупованнями та радикальними організаціями (Østby *et al.*, 2023). Діти залучаються не лише до бойових дій, але й до функцій кур'єрів, розвідників чи охоронців, що відображає розмитість меж між цивільним та військовим статусом у тривалій громадянській війні. У Ємені вербування дітей, за даними ООН, досягає ще більших масштабів і має значний соціально-економічний компонент: родини, позбавлені засобів до існування, нерідко дозволяють дітям вступати до збройних формувань або діти роблять це самостійно як спосіб отримання мінімального доходу (UNCT, 2022). Цей процес підсилюється відсутністю доступної освіти, що створює нові покоління дітей, залучених до військової діяльності з раннього віку.

Міжнародна реакція на гуманітарні наслідки конфліктів у Сирії та Ємені вибудовується через взаємодію агентств ООН, міжнародних неурядових організацій, однак практичне втілення програм захисту дітей відбувається в умовах постійних операційних обмежень. У Сирії діяльність міжнародних структур переважно зосереджена на підтримці доступу до освіти, наданні психосоціальної допомоги та забезпеченні базових медичних послуг у відносно стабільних районах або в зонах із тимчасовими домовленостями про припинення вогню (General Assembly Security Council, 2022). Водночас значна частина порушень прав дітей фіксується у районах активних бойових дій, які залишаються недоступними для гуманітарних місій через постійні обстріли, мінування територій та змінний контроль з боку різних збройних формувань. У таких умовах міжнародні організації не можуть здійснювати регулярну присутність, що унеможливлює як надання безперервної допомоги, так і повноцінний моніторинг ситуації. Атаки на цивільну інфраструктуру, зокрема школи та медичні заклади, додатково ускладнюють реалізацію програм, оскільки об'єкти, призначені для роботи з дітьми, часто опиняються під загрозою повторних ударів або використовуються у військових цілях.

Обмеження планування та реалізації міжнародних програм захисту дітей у зонах активних бойових дій мають не поодинокий, а системний характер і формуються під впливом сукупності безпекових, логістичних та політичних чинників. Нестабільність середовища, постійні обстріли, закриття шляхів сполучення та зміни лінії фронту безпосередньо транслюються у фрагментацію гуманітарної допомоги й нерівномірний доступ дітей до базових послуг. Для цілісного розуміння масштабів і структурних параметрів цієї ситуації було здійснено порівняльне узагальнення ключових емпіричних показників (Таблиця 2), яке дозволяє простежити, яким чином зазначені обмеження матеріалізуються у кількісних характеристиках гуманітарних потреб, доступу до освіти та продовольчої безпеки дітей у Сирії та Ємені, створюючи аналітичне підґрунтя для подальшої оцінки результативності міжнародної політики у сфері захисту прав дитини.

Таблиця 2. Загальна характеристика становища дітей у Сирії та Ємені в умовах збройних конфліктів за 2025 рік

Аналітичний вимір	**Сирія**	**Ємен**
Тривалість конфлікту	З 2011 року	З 2014 року
Усього людей, що потребують допомоги	16,7 млн осіб	18,2 млн осіб
Діти, що потребують гуманітарної допомоги	7,5 млн осіб	9,8 млн осіб
Діти поза системою освіти	2,45 млн осіб	4,5 млн осіб
Діти, що перебувають у стані тяжкого гострого недоїдання	2 млн осіб	537 тис. осіб
Гуманітарний доступ	Нерівномірний, залежить від транскордонних механізмів та контролю територій	Суттєво обмежений; контроль портів, повітряного простору та внутрішніх маршрутів
Політизація гуманітарної допомоги	Пов'язана з рішеннями Ради Безпеки ООН та позиціями зовнішніх акторів	Пов'язана з діями коаліції та контролем з боку хуситів
Загальна оцінка середовища захисту дітей	Високий рівень ризиків, зумовлений інтенсивними бойовими діями	Високий рівень уразливості, зумовлений гуманітарним і економічним колапсом

Джерело: створено авторами на основі M.A. Daw (2021), E.Y.S. Sheikh *et al*. (2022), Office of the Special Representative (2025), UNICEF (2025a; 2025b; n.d.)

Порівняльне узагальнення показників дозволило виявити системні закономірності, що визначають характер уразливості дітей у Сирії та Ємені та межі ефективності міжнародних гуманітарних інтервенцій. Попри відмінності у тривалості конфліктів і конфігурації збройних акторів, обидва випадки демонструють кумулятивний ефект багаторічного насильства, у межах якого гуманітарні потреби дітей набувають стійкого, відтворюваного характеру та виходять за межі тимчасових кризових явищ. Аналіз ситуації свідчить, що у Сирії та Ємені сформувалися різні профілі ризиків для дитячого населення, які, однак, призводять до порівнянного рівня уразливості. У сирійському контексті домінують наслідки інтенсивних бойових дій, включно з масовими переміщеннями та руйнуванням соціальної інфраструктури, що безпосередньо впливає на доступ дітей до освіти та базових послуг. Водночас у Ємені вирішальну роль відіграють гуманітарні та економічні чинники, пов'язані з блокадами, продовольчою нестачею та деградацією системи охорони здоров'я, які формують середовище хронічної нестабільності для дитячого населення. Масштаби гуманітарних потреб в обох країнах не корелюють із можливостями міжнародних акторів забезпечити системну та довгострокову підтримку. Нерівномірний гуманітарний доступ і політизація допомоги трансформують міжнародні програми у фрагментовані інтервенції, орієнтовані переважно на реагування на найгостріші

прояви кризи, а не на усунення її структурних причин. Це, у свою чергу, обмежує охоплення найбільш уразливих груп дітей, у зонах активних бойових дій або під жорстким контролем збройних акторів.

США залишаються одним із найбільших донорів гуманітарної допомоги у світі, зокрема щодо Сирії, де упродовж 2011-2025 років американська сторона надала близько 18 млрд дол. гуманітарної підтримки цивільному населенню та біженцям (Rayes, 2025). Ці кошти спрямовувалися через агентства ООН і міжнародні гуманітарні організації на забезпечення продовольчої безпеки, медичної допомоги, водосанітарних програм та обмежених освітніх ініціатив, що створювало фінансову основу для функціонування механізмів захисту дітей. Водночас гуманітарна роль США не може розглядатися ізольовано від політичної та санкційної політики щодо сирійського режиму. Американська позиція в Раді Безпеки ООН та у двосторонніх форматах передбачала підтримку жорстких санкційних режимів і дипломатичної ізоляції уряду в Дамаску, що, попри винятки для гуманітарної діяльності, створювало додаткові правові та фінансові бар'єри для міжнародних організацій (U.S. Department of State, n.d.). Обмеження у банківських операціях, складні процедури отримання дозволів та побоювання вторинних санкцій впливали на швидкість і масштаб реалізації гуманітарних програм, у тому числі тих, що були спрямовані на дітей. Таким чином, американська політика у сирійському контексті поєднувала активну фінансову підтримку гуманітарного реагування з політичними інструментами тиску, які непрямо звужували простір для стабільної та довгострокової допомоги. У єменському конфлікті роль США проявлялася інакше, але також мала неоднозначні наслідки для гуманітарної ситуації. Протягом тривалого часу Сполучені Штати надавали підтримку коаліції на чолі із Саудівською Аравією, включно з розвідувальною інформацією, логістичним супроводом та постачанням озброєння. Ця підтримка впливала на воєнну динаміку конфлікту, зокрема на інтенсивність авіаударів і режим контролю повітряного простору та портів, що безпосередньо позначалося на доступі гуманітарної допомоги. Хоча США паралельно фінансували програми ООН і UNICEF у Ємені, політична взаємодія з коаліцією створювала ситуацію, у якій гуманітарні ініціативи співіснували з військовими діями, що обмежували ефективність і передбачуваність (Ahmad & Khawaja, 2025).

Роль Європейського Союзу у формуванні міжнародної політики захисту дітей у зонах конфліктів у Сирії та Ємені проявляється через чітко визначені інституційні позиції, фінансові інструменти та публічні політичні заяви, а не лише через загальні нормативні декларації. На рівні Ради Безпеки ООН та Генеральної Асамблеї Євросоюз виступає як узгоджений політичний блок, позиції якого зазвичай озвучуються представниками Європейської служби зовнішніх дій (EEAS) або держав-членів, що перебувають у складі Ради. У рамках щорічних відкритих дебатів Ради Безпеки «Діти і збройні конфлікти» ЄС послідовно наполягає на дотриманні Resolution 1612 (2005), Resolution 1882 (2009), Resolution 1998 (2011), Resolution 2225 (2015), зокрема щодо припинення нападів на школи та лікарні, звільнення завербованих дітей і забезпечення безперешкодного гуманітарного доступу. Вплив ЄС на захист дітей у Сирії та Ємені формується в межах нормативно орієнтованої гуманітарної політики, що спирається на фінансову підтримку та дипломатичні заяви, але водночас обмежується політичними компромісами, санкційними режимами та відсутністю прямих важелів впливу на сторони конфлікту. У результаті ЄС відіграє важливу роль у забезпеченні ресурсної бази міжнародних програм захисту дітей, однак його здатність трансформувати гуманітарні пріоритети у стабільні та передбачувані умови захисту значною мірою залежить від ширшого геополітичного контексту та рішень інших ключових акторів.

Аналіз ролі політичних акторів у захисті дітей у конфліктах у Сирії та Ємені свідчить про те, що міжнародна політика в цій сфері формується в умовах постійного напруження між гуманітарними зобов'язаннями та геополітичними інтересами. Загальною проблемою, притаманною як сирійському, так і єменському контекстам, є фрагментація міжнародного впливу. У випадку США та Європейського Союзу фінансова підтримка гуманітарних програм поєднується з санкційними та дипломатичними стратегіями, що створюють складне правове та операційне середовище для міжнародних організацій. Політика США та Європейського Союзу впливала на інституційні механізми Сирії та Ємену не лише через пряме фінансування гуманітарних програм, а й через формування регуляторного та політичного контексту їх реалізації. Санкційні режими, умови донорського фінансування, вимоги до партнерства з визнаними урядами та підтримка окремих інституційних форматів посилювали залежність гуманітарних структур від політичних рішень і зменшували їхню операційну автономність. У сирійському випадку це сприяло концентрації гуманітарних каналів у межах контрольованих режимом або погоджених з ним інституцій, тоді як у Ємені підтримка міжнародно визнаних структур управління поєднувалася з фактичною неспроможністю цих інститутів забезпечити рівний доступ до допомоги на всій території країни.

Ключовим наслідком такої конфігурації є те, що міжнародна політика захисту дітей у Сирії та Ємені набуває реактивного характеру. Зусилля міжнародної спільноти переважно спрямовані на пом'якшення найгостріших гуманітарних проявів, тоді як структурні чинники, що породжують системні порушення прав дітей, залишаються поза межами ефективного впливу (Alfatlawi, 2025). Це закріплює модель фрагментованого захисту, за якої доступ до допомоги та рівень безпеки дітей залежать від політичного контексту та контролю над територіями. У цілому виокремлюється обмеженість потенціалу міжнародних і регіональних акторів забезпечити стійкий захист дітей без узгодження гуманітарних зусиль із ширшими політичними рішеннями щодо деескалації конфліктів. Відсутність такої узгодженості зумовлює збереження високого рівня уразливості дитячого населення та визначає межі результативності міжнародної політики у зонах затяжних збройних протистоянь. Виявлені обмеження міжнародної політики захисту дітей у Сирії та Ємені створюють аналітичну основу для переходу

від констатації наслідків до осмислення можливостей її корекції.

Досвід Сирії та Ємену дозволяє виокремити низку структурних закономірностей і проблемних аспектів, що мають принципове значення для перегляду та вдосконалення міжнародної політики захисту дітей у збройних конфліктах. Обидва випадки переконливо засвідчують, що наявність розвиненої нормативної бази та розгалуженої мережі міжнародних інституцій сама по собі не забезпечує ефективного захисту дітей за відсутності належних політичних, операційних і правозастосовних умов для реалізації відповідних норм. У цьому контексті визначальним стає не подальше розширення переліку правових інструментів, а критичне переосмислення механізмів їх практичного застосування в умовах затяжних, фрагментованих і політизованих конфліктів.

Першим ключовим напрямом переосмислення міжнародної політики є проблема деполітизації гуманітарної допомоги та створення більш стійких інституційних гарантій її нейтрального характеру. У Сирії та Ємені гуманітарний доступ систематично використовувався сторонами конфлікту як інструмент політичного тиску або військового впливу, що призводило до вибірковості надання допомоги та нерівномірного охоплення дитячого населення. Блокування гуманітарних коридорів, затримки вантажів і обмеження пересування персоналу свідчать про те, що формальне визнання принципів гуманності, нейтральності та неупередженості не забезпечує їх фактичного дотримання. Удосконалення міжнародної політики потребує інституційного відокремлення гуманітарних операцій від політичних процесів настільки, наскільки це можливо в умовах конфлікту, зокрема через посилення ролі незалежних механізмів координації доступу та впровадження процедур автоматичного продовження гуманітарних мандатів, не залежних від ситуативних політичних домовленостей. Другим аналітичним висновком є обмежена спроможність чинних моніторингових механізмів забезпечувати повноцінну та репрезентативну фіксацію порушень прав дітей у зонах активних бойових дій. Практика функціонування Механізму моніторингу та звітності ООН (MRM) у Сирії та Ємені демонструє, що значна частина грубих порушень залишається поза офіційною статистикою через недоступність територій, постійні безпекові ризики та залежність від локальних джерел інформації.

Третім проблемним вузлом міжнародної політики є обмежена ефективність механізмів відповідальності за порушення прав дітей. Попри регулярну фіксацію грубих порушень і систематичне включення відповідних акторів до щорічних звітів Генерального секретаря ООН, практичні наслідки для сторін конфлікту залишаються мінімальними. Відсутність спеціалізованих міжнародних трибуналів або ефективних процедур передачі справ до Міжнародного кримінального суду означає, що переважна більшість порушень не трансформується в індивідуальну кримінальну відповідальність. Санкційні режими, у свою чергу, мають переважно загальний характер і рідко адресно спрямовані на осіб або структури, безпосередньо відповідальні за вербування дітей чи напади на школи й лікарні. Це вказує на необхідність більш тісної інтеграції моніторингових механізмів із правозастосовними інструментами, зокрема через автоматизацію санкційних процедур у разі систематичних порушень, зафіксованих у межах СААС.

З огляду на виявлені обмеження, доцільним є формування комплексу практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення результативності міжнародної політики захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів. Ключовим завданням залишається деполітизація гуманітарної допомоги шляхом інституційного закріплення автономних механізмів гуманітарного доступу, які були б максимально ізольовані від ситуативних безпекових і дипломатичних торгів. Важливим інструментом у цьому контексті може стати впровадження автоматично поновлюваних гуманітарних мандатів, що не потребували б регулярного політичного підтвердження з боку Ради Безпеки ООН. Одночасно потребує посилення роль незалежних координуючих структур, здатних забезпечувати рівний доступ до постраждалого дитячого населення незалежно від контролю територій. Ефективність міжнародного моніторингу має бути підвищена через інституціоналізацію дистанційних методів збору та верифікації даних, включно з використанням супутникових знімків, геопросторового аналізу й захищених цифрових каналів для збору свідчень. Це дозволило б зменшити залежність від фізичної присутності місій у зонах активних бойових дій і скоротити інформаційні прогалини. Паралельно необхідним є нормативне поєднання Механізму моніторингу та звітності з правозастосовними інструментами міжнародного рівня. Така інтеграція могла б передбачати автоматизовані процедури ініціювання санкцій або передачі матеріалів до міжнародних судових інституцій у разі систематичної фіксації грубих порушень. Санкційна політика потребує зміщення акценту в бік адресних обмежувальних заходів, спрямованих на конкретних осіб і мережі, безпосередньо залучені до вербування дітей чи нападів на цивільну інфраструктуру. Водночас доцільним є посилення взаємодії з місцевими громадами та незалежними громадянськими ініціативами як джерелами первинної інформації та елементами раннього попередження. Залучення локальних акторів здатне підвищити легітимність і точність гуманітарного моніторингу в умовах обмеженого доступу міжнародних організацій.

Узагальнюючи результати аналізу сирійського та єменського конфліктів, можна стверджувати, що вдосконалення міжнародної політики захисту дітей у збройних конфліктах потребує комплексного та інституційно узгодженого підходу, який виходить за межі суто гуманітарного реагування. Поєднання деполітизації гуманітарної діяльності, посилення моніторингових механізмів, підвищення рівня відповідальності за порушення прав дітей та впровадження інституційних інновацій має розглядатися не як сукупність окремих заходів, а як взаємопов'язана система, здатна забезпечити стійкий вплив у довгостроковій перспективі. Сирійський і єменський контексти демонструють, що ізольоване застосування окремих інструментів, фінансування гуманітарних програм, фіксація порушень

або політичні заяви, не призводить до суттєвого зменшення масштабів насильства щодо дітей за відсутності узгоджених механізмів реалізації та контролю. За відсутності такої інтеграції міжнародні зусилля залишаються переважно реактивними, зосередженими на подоланні критичних гуманітарних проявів, таких як недоїдання, відсутність доступу до медичної допомоги чи освіти. Водночас структурні чинники системних порушень прав дітей залишаються поза межами дієвого впливу міжнародної спільноти. Це сприяє відтворенню ситуацій, у яких гуманітарні потреби зберігаються або навіть зростають, попри тривалу міжнародну присутність і значні фінансові витрати. Досвід Сирії та Ємену у цьому контексті виступає показовим індикатором меж адаптивності міжнародної системи до нових форм збройного насильства, що характеризуються тривалістю, багатосторонністю та активною участю недержавних акторів. Він також демонструє обмежену спроможність існуючих міжнародних інституцій забезпечувати реалізацію задекларованих норм міжнародного гуманітарного права в умовах, де політичні та безпекові пріоритети держав переважають над гуманітарними міркуваннями.

Обговорення

Отримані результати дослідження засвідчили, що міжнародна політика захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів формувалася в умовах стійкої структурної напруги між універсальністю міжнародно-правових норм та фрагментованістю воєнних середовищ. Проведений аналіз показав, що саме ця напруга визначала межі практичної результативності міжнародних механізмів, оскільки формально обов'язкові стандарти не трансформувалися у стабільні практики захисту в умовах розпаду державного управління, множинності збройних акторів і політизації гуманітарного доступу. Аналітична цінність цих висновків полягає в тому, що вони дозволяють вийти за межі нормативного оптимізму й продемонструвати системні обмеження чинної моделі міжнародного реагування, у якій правові інструменти виявляються залежними від політичної конфігурації конфлікту.

У дослідженнях A. Sari (2020) та U. Asghar *et al.* (2025) наголошувалося, що трансформація збройних конфліктів істотно звужувала простір ефективної дії міжнародного гуманітарного права, попри збереження його формальної універсальності. A. Sari показував, що в умовах зростання гібридних конфліктів, «сірих зон» та інструменталізації права міжнародні правові норми дедалі частіше використовувалися як елемент стратегічної боротьби, а не як автономний механізм захисту цивільного населення. У такому середовищі, за висновками автора, відступ від багатосторонності та ослаблення міжнародних інституцій зумовлювали втрату операційної спроможності права і вимагали переходу до логіки «правової стійкості», а не суто нормативного регулювання. Своєю чергою, U. Asghar *et al.* демонстрували, що у неміжнародних збройних конфліктах ключовими перешкодами для реалізації міжнародного гуманітарного права виступали участь недержавних акторів, асиметричний характер воєнних дій та відсутність дієвих механізмів відповідальності. Однак результати даного дослідження демонстрували ще більш виражену проблему. У випадках Сирії та Ємену ці норми функціонували переважно як рамкові й декларативні орієнтири. Їх застосування обмежувалося формальною фіксацією порушень та політичною легітимацією міжнародної присутності, не переходячи у стабільні практики реального захисту дітей на місцях. Отримані висновки не лише підтверджували, а й уточнювали положення попередніх досліджень.

У даному дослідженні було уточнено й розвинено висновки C. Oberg *et al.* (2023) та A.M. Bolborici (2024), які аналізували розрив між формальним нормативним закріпленням прав дитини та реальними можливостями їх захисту в умовах збройних конфліктів. У роботі C. Oberg *et al.* наголошувалося, що, попри наявність розгалуженого масиву міжнародних декларацій, конвенцій і судових інструментів, рівень загибелі та травматизації дітей у збройних конфліктах упродовж останніх десятиліть не лише не зменшувався, а демонстрував тенденцію до зростання. У свою чергу, A.M. Bolborici підкреслювала, що міжнародне гуманітарне право формально гарантує дітям захист незалежно від їх статусу, однак реалізація цих норм значною мірою залежить від спроможності держав, міжнародних організацій та неурядових акторів координувати свої дії в умовах війни. Результати даного дослідження підтверджують ці положення, водночас конкретизуючи їх на матеріалі Сирії та Ємену. Проведений аналіз засвідчив, що навіть за наявності розвиненої інституційної архітектури міжнародного захисту руйнування державних інститутів втрата контролю над територіями та фрагментація владних структур нівелювали практичну дієвість правових норм.

Були уточненні положення, сформульовані у працях G. Bartolini & S. Poulopoulou (2025) та C. Aptel *et al.* (2025), що стосуються інституційного виміру порядку денного Children and Armed Conflict. На відміну від попередніх робіт, які зосереджувалися переважно на нормативній архітектурі звітності або еволюції окремих інституційних інструментів, у цьому дослідженні було здійснено аналіз того, як механізми СААС фактично функціонували в умовах двох різних, але порівнювано складних конфліктних середовищ. Як показували G. Bartolini & S. Poulopoulou, звітність у межах міжнародного гуманітарного права історично залишалася фрагментарною і не була вбудована у систематичні механізми періодичного національного моніторингу, характерні для інших міжнародно-правових режимів. Це дослідження розвинуло аргументацію, продемонструвавши, що у випадках Сирії та Ємену фрагментарність звітності посилювалася не лише інституційними обмеженнями, а й політичними умовами доступу до територій, селективною співпрацею сторін конфлікту та асиметрією відповідальності між державними й недержавними акторами.

Як наголошували M. Eleftheriadou (2021) та S. Baroud *et al.* (2024), збройні конфлікти з високим рівнем фрагментації акторів формували середовище, в якому гуманітарні норми застосовувалися вибірково та залежали від конфігурації політичної влади, зовнішньої підтримки й інтересів ключових учасників. Отримані у ході цього дослідження результати перегукувалися з

цими висновками, але водночас уточнювали їх, показуючи, що у випадках Сирії та Ємену селективність застосування гуманітарних норм мала не епізодичний, а системний характер і була безпосередньо вбудована у структуру воєнно-політичних порядків. Підтвердженням цього слугувало виявлення стійкої залежності виконання зобов'язань щодо захисту дітей від тактичних інтересів сторін конфлікту, режимів контролю територій і конкуренції зовнішніх акторів, а не від формальної юридичної обов'язковості норм міжнародного гуманітарного права. Дане дослідження уточнювало ці положення у порівняльній перспективі, демонструючи, що у фрагментованих конфліктах селективність гуманітарних стандартів виступала не відхиленням, а стійкою характеристикою воєнних середовищ.

Проведений аналіз показав, що ефективність міжнародних гуманітарних інтервенцій у зонах збройних конфліктів визначалася не лише обсягом правових зобов'язань, а насамперед фактичним доступом до територій і станом базової інфраструктури. Отримані результати загалом узгоджуються з підходами F. Guiziou (2024) та M. Alkhalil *et al.* (2024), які акцентували на просторово-логістичних обмеженнях як ключовому чиннику гуманітарної результативності. F. Guiziou, аналізуючи функціонування контейнерного термінала порту Аль-Худайда, показував, що війна й активні бойові дії по-різному впливали на інфраструктуру: довготривалі наслідки проявлялися через деградацію транспортних зв'язків і «вимивання» гінтерланду, тоді як безпосередня близькість фронту й блокування доріг спричиняли коротко- та середньострокову паралізацію доступу. Ці висновки перегукуються з результатами цього дослідження, у межах якого було встановлено, що в Ємені саме блокада портів і транспортних вузлів формувала критичний рівень уразливості дітей, незалежно від формально чинних гуманітарних норм. Аналогічно, M. Alkhalil *et al.* демонстрували на матеріалі Сирії, що навіть за зростання координації донорів після запровадження підходу Whole of Syria, реальна ефективність допомоги залишалася залежною від транскордонного доступу, закріпленого резолюціями Ради Безпеки ООН. Результати цього дослідження уточнили ці положення, показуючи, що в сирійському кейсі постійні бойові дії, обстріли та закриття транскордонних маршрутів системно нівелювали потенціал інституційних і фінансових механізмів допомоги. Проведений аналіз засвідчив, що за однакових міжнародно-правових зобов'язань саме конфігурація просторових, інфраструктурних і логістичних обмежень формувала різні профілі уразливості дітей у Сирії та Ємені, перетворюючи доступ до територій на вирішальний фактор практичної реалізації гуманітарної політики.

Проведений аналіз конфліктів дозволив доповнити й конкретизувати положення, сформульовані у працях A. Abbara *et al.* (2021) та F. Dureab *et al.* (2021), які акцентували на політизації та інструменталізації гуманітарної допомоги в умовах затяжного збройного протистояння. A. Abbara *et al.*, аналізуючи фрагментацію систем охорони здоров'я в Сирії, показали, що тривала війна призвела до розпаду єдиного інституційного простору та появи кількох субнаціональних систем, функціонування яких визначалося не гуманітарними потребами, а геополітичними, фіскальними й адміністративними чинниками. Хоча дослідження авторів було зосереджене на сирійському кейсі, висновки щодо політизації гуманітарних секторів мали ширше пояснювальне значення. Аналогічно, F. Dureab *et al.* продемонстрували на матеріалі Ємену, що катастрофічна гуманітарна ситуація була зумовлена не лише бойовими діями, а й колапсом центрального управління, фрагментацією влади, корупцією та формуванням «економіки війни», у межах якої гуманітарна допомога перетворювалася на ресурс політичного й економічного контролю. Отримані у даному дослідженні результати перегукуються з цими висновками, але водночас дозволили їх уточнити у фокусі захисту прав дітей. Проведений аналіз засвідчив, що в Ємені гуманітарна допомога функціонувала в умовах системної корупції, розкрадання та політичної селекції доступу, що відтворювало порушення прав дітей незалежно від коливань інтенсивності бойових дій.

У дослідженнях Ü. Seven (2024) та L. Falqui *et al.* (2024) аналізувалося, яким чином гуманітарна політика в умовах збройних конфліктів інтегрувалася у ширші безпекові та дипломатичні компроміси, що безпосередньо впливало на автономність гуманітарних дій. Ü. Seven показував на прикладі Сирії, що держава, використовуючи поєднання насильства, адміністративних і бюрократичних обмежень, поступово відновлювала контроль над гуманітарними процесами, змушуючи міжнародні організації, зокрема структури ООН, діяти в межах суверенітетного бачення режиму. Автор продемонстрував, що в таких умовах гуманітарні принципи не заперечувалися формально, але постійно переінтерпретовувалися у процесі взаємодії між державою та гуманітарними акторами, що змінювало баланс сил і зменшувало простір для незалежного захисту вразливих груп, включно з дітьми. Водночас L. Falqui *et al.*, аналізуючи перетин глобальної медичної дипломатії та гуманітарної діяльності у контекстах крихкості й насильства, підкреслювали, що гуманітарні рішення дедалі частіше формувалися на перетині політичних домовленостей і дипломатичних переговорів. На прикладах Ємену та інших кризових регіонів автори показали, що доступ до допомоги, масштаби втручання та пріоритети реагування значною мірою залежали від здатності акторів досягати компромісів на міждержавному рівні, а не лише від гуманітарних потреб. Результати даного дослідження поглибили зазначені підходи, дозволивши системно простежити механізми, через які геополітичні інтереси трансформували міжнародну політику захисту дітей у Сирії та Ємені. Проведений порівняльний аналіз засвідчив, що позиції постійних членів Ради Безпеки ООН, а також конкуренція між США, ЄС, Іраном і Саудівською Аравією формували багаторівневі обмеження для гуманітарних інституцій, у межах яких пріоритет надавався управлінню конфліктом і підтриманню крихкої стабільності, а не послідовній реалізації правозахисних зобов'язань. Дослідження також дозволило виявити, що фрагментація міжнародної реакції мала не випадковий, а структурний характер. Захист дітей реалізовувався через розрізнені

канали, між якими бракувало узгодженості, а координація часто поступалася національним інтересам ключових акторів.

Результати даного дослідження дозволили зіставити висновки W.A. Solf (2012) щодо еволюції інституційних режимів міжнародного гуманітарного права із спостереженнями за функціонуванням порядку денного Children and Armed Conflict, а також з критичними позиціями L. Daniele (2024) щодо впливу структурної анархії та викривлених інтерпретацій норм на реальний рівень цивільного захисту. W.A. Solf показав, що гуманітарне право історично формувалося як результат поступової кодифікації звичаїв війни, спрямованих на обмеження методів і засобів ведення бойових дій та на збереження чіткого розмежування між цивільними і військовими об'єктами. Автор підкреслив, що ефективність цих норм завжди залежить від ступеня їх прийняття як обов'язкових і від наявності командної відповідальності за мінімізацію шкоди цивільному населенню. Водночас L. Daniele продемонстрував, що у конфліктах ці нормативні засади дедалі частіше підриваються через розмивання поняття інцидентності цивільної шкоди та розширювальні тлумачення пропорційності, які фактично легітимізують зростання масштабів насильства проти цивільних осіб. Отримані в цьому дослідженні результати перегукуються з цими аргументами, але водночас дозволяють їх уточнити на матеріалі Сирії та Ємену. Проведений аналіз засвідчив, що навіть за наявності формально розвинених інституційних механізмів ослаблена міжнародна координація та конкуренція великих держав істотно знижували практичну ефективність. Як і у випадку, описаному W.A. Solf, норми зберігають кодифікований і універсальний характер, проте в умовах багатосторонніх і асиметричних конфліктів вони втрачають здатність виконувати стримувальну функцію. Аналогічно до висновків L. Daniele, було виявлено, що селективне застосування принципів пропорційності й інцидентності створює простір для політично мотивованих інтерпретацій, у межах яких шкода цивільному населенню, включно з дітьми, дедалі частіше розглядається як «побічний» і прийнятний наслідок воєнних дій.

Підсумовуючи, обговорення засвідчило, що результати цього дослідження загалом узгоджуються з працями, які акцентують на розриві між нормативною універсальністю міжнародного гуманітарного права та реальними умовами його реалізації у зонах збройних конфліктів. Отримані висновки підтвердили, що у випадках Сирії та Ємену ефективність міжнародної політики захисту прав дітей визначається не стільки повнотою правових стандартів, скільки конфігурацією воєнно-політичних акторів, доступом до територій і ступенем політизації гуманітарної допомоги. Узгодженість результатів із дослідженнями, які підкреслювали інституційні та політичні обмеження механізмів CAAC і MRM, дозволила уточнити уявлення про характер цих обмежень як системних, а не ситуативних. Проведений аналіз дав змогу сформулювати більш точне бачення проблеми: міжнародна політика захисту дітей у затяжних конфліктах не зазнає дефіциту норм, але стикається з довгостроковою структурною вразливістю, що зумовлює нерівномірні та фрагментарні результати її практичної реалізації.

Висновки

У межах проведеного дослідження було здійснено комплексний аналіз міжнародної політики захисту прав дітей у зонах збройних конфліктів на прикладі Сирії та Ємену з акцентом на поєднання нормативно-правових рамок, інституційних механізмів та практичних умов їх реалізації. Результати дослідження засвідчили, що попри наявність розвиненої міжнародно-правової бази та спеціалізованих інституційних механізмів, практична результативність міжнародної політики захисту дітей у Сирії та Ємені залишається обмеженою. Було встановлено, що ключовими факторами такої обмеженості є фрагментація влади, недоступність значної частини територій для гуманітарних і моніторингових місій, а також системна політизація гуманітарного доступу з боку сторін конфлікту та зовнішніх акторів. Порівняльний аналіз показав, що в Сирії вирішальну роль відіграє багатосторонній військово-політичний характер конфлікту та залежність гуманітарних механізмів від рішень Ради Безпеки ООН, тоді як у Ємені домінують наслідки економічного колапсу, блокад і контролю логістичних маршрутів, що безпосередньо трансформуються у високі показники недоїдання, захворюваності та вербування дітей. Дослідження також продемонструвало, що міжнародна реакція у двох конфліктах має переважно реактивний характер і зосереджується на пом'якшенні критичних гуманітарних наслідків, не усуваючи структурні чинники системних порушень прав дітей. Було виявлено, що діяльність глобальних і регіональних акторів, зокрема постійних членів Ради Безпеки ООН, США, Європейського Союзу, часто поєднує гуманітарні ініціативи з геополітичними інтересами, що обмежує нейтральність і передбачуваність гуманітарних механізмів. У цьому контексті захист дітей постає не лише гуманітарним завданням, але й похідною від ширших політичних компромісів і стратегічних розрахунків.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що підвищення ефективності міжнародної політики захисту дітей у збройних конфліктах потребує комплексного переосмислення наявних підходів. Ключове значення має деполітизація гуманітарної допомоги, посилення спроможності моніторингових механізмів до фіксації порушень у недоступних районах, а також створення більш тісного зв'язку між документуванням порушень і реальними інструментами відповідальності. Важливим напрямом також є розвиток інституційних інновацій, зокрема розширення мандату механізмів моніторингу, захисту освітньої та медичної інфраструктури й використання цифрових технологій для збору та верифікації даних.

Обмеженням дослідження стала залежність від офіційної статистики та звітності міжнародних організацій, які не завжди відображають повний масштаб порушень у зонах з обмеженим доступом. Водночас отримані висновки поглиблюють розуміння меж і можливостей міжнародної системи у захисті дітей в умовах збройних конфліктів і демонструють, що ефективність такої політики визначається не лише

наявністю норм і інститутів, але й політичною волею та операційною спроможністю забезпечити їх реалізацію. Перспективним напрямом подальших досліджень може бути аналіз довгострокових наслідків інституційних інновацій у сфері захисту дітей, а також оцінка того, як зміни в архітектурі глобальної безпеки можуть вплинути на гуманітарні практики у зонах затяжних конфліктів.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 341.231.14:341.3
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.114

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Liana Malkhasyan[*]
PhD in Law, Associate Professor, Director
Institute of Jurisprudence and International Relations of Yerevan Haybusak University
0038, 6 Abelyan Str., Yerevan, Armenia
https://orcid.org/0009-0000-5495-8829
Garnik Safaryan
Doctor of Law, Professor, Chief Researcher
Institute of Law and Philosophy, National Academy of Sciences of the Republic of Armenia
0016, 24/6 Baghramyan Ave., Yerevan, Armenia
https://orcid.org/0009-0001-2991-8566

International policy on the protection of children's rights in conflict zones: The experience of Syria and Yemen

Abstract. The relevance of this study is driven by the growing urgency of protecting children's rights in armed conflict zones against the backdrop of an increasing number of protracted wars and the growing complexity of international humanitarian response efforts. This study aimed to analyse the effectiveness of international mechanisms for the protection of children's rights in armed conflicts, using the cases of Syria and Yemen as examples. The methodological framework of the study was based on an interdisciplinary approach combining structural-institutional and comparative analysis with the analysis of international legal norms. These findings also showed that international policy for the protection of children's rights in Syria and Yemen is primarily reactive and is largely oriented towards eliminating the humanitarian consequences and not the causes of structural child rights violations. According to the study, the main obstacles to the efficient use of international mechanisms are the unavailability of a number of large areas for humanitarian operations, for the implementation of monitoring and inspection missions; political differences in the United Nations Security Council; the effects of sanctions and the blockade regime; and the lack of sufficient mechanisms for ensuring accountability for grave violations of children's rights. Comparative analysis showed that in Syria, the most important factors determining the situation are the military and political nature of the conflict in many countries and the dependence of humanitarian operations on the international political situation, and in Yemen, this is a combination of economic and political crisis, blockade and degradation of government institutions. It can be concluded that the effectiveness of international policy on the protection of children from armed conflicts could increase if humanitarian activities are depoliticised, control and enforcement mechanisms are strengthened, and there is a close connection between humanitarian operations and political efforts for the de-escalation of conflicts. The results of this research may be used to understand the limits and opportunities of international law and institutions regarding the protection of the most vulnerable. They could also contribute to the formulation of more effective humanitarian policy tools in conditions of armed confrontation

Keywords: humanitarian access; monitoring; sanctions; politicisation; recruitment

Introduction

A set of international policy instruments regarding children's rights in armed conflict came into being due to significant changes in the type of violence characteristic of war. Such violence now mostly consists of conflicts that are of prolonged duration and have a fragmented and multi-sided nature rather than short-term conflicts between states. For example, the conflicts in Syria and Yemen have exemplified those changes; the long-term destruction of the state, the involvement of multiple non-state armed groups, the large-scale participation of foreign powers, and the lack of a durable settlement in these countries have resulted in the de facto elimination of civilian protection mechanisms. Thus, under these conditions, child security in Syria and Yemen has become more than a humanitarian phenomenon; it has become an important indicator of the effectiveness of international

Received: 24.01.2026, Revised: 27.05.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Malkhasyan, L., & Safaryan, G. (2026). International policy on the protection of children's rights in conflict zones: The experience of Syria and Yemen. *Foreign Affairs*, 36(3), 114-127. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.114.

[*]*Corresponding author (malkhasyanliana@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

policy. The reason is that the child population is most affected by any degradation of the institution, any violation of international humanitarian law, blocking the humanitarian access, and the fragmentation of conflicts. In her article, I. Zharovska (2022) argues that the transformation of armed conflict, from the traditional confrontation between states to a complex multi-layered military conflict, has significantly changed the operating environment for international humanitarian law. She proves that despite the universalism and the formal completeness of these rules as norms, the rules are not particularly effective in modern conflict because they lack coordination and mechanisms for the efficient implementation of control and sanctions. Therefore, international humanitarian law has a great value as a normative framework that coordinates, and as a universal civilisational achievement, which aims to protect human rights during war, but is actually used, it creates contradictions between national and international legal regulations, as well as, in most cases, the lack of effective mechanisms for the enforcement of these legal norms by the international community.

However, in scientific publications, the problem of protecting the rights of children in war has primarily been considered from the perspective of the relationship between the international legal obligations of states on the one hand and the political conditions of their implementation on the other. I.I. Pylypyshyna & O.G. Turchenko (2022) state that the provision of human security and, in particular, the security of children – the most vulnerable category of people – is the main state responsibility and one of the key reasons for the creation and existence of international organisations. The authors conclude that while the United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child established a special legal status of children and defined the standards and conditions for protecting their rights, in the case of armed conflicts, the norms are not backed up by any effective instruments of enforcement. A similar argument was developed by V.V. Chernobuk (2025), whose study demonstrated that, in armed conflicts characterised by a high degree of actor fragmentation, the norms of international humanitarian law are implemented selectively and depend to a large extent on the political and security considerations of the conflicting parties.

A specialised area of research is dedicated to the analysis of institutional arrangements created within the framework of the Children and Armed Conflict agenda. F. Seatzu (2021) considered the formation of the Monitoring and Reporting Mechanism (MRM) as an attempt to institutionalise the process of gathering, systematising, and gaining political visibility of data on gross violations of the rights of children in armed conflicts. The author showed that before the adoption of the MRM, the magnitude and nature of the impact of violence on children had not been sufficiently documented, and in the absence of standardised criteria for data analysis, the absence of unified reporting criteria prevented an adequate response from the UN Security Council. A.A.A. Rabeeah *et al.* (2025) studied the issue of the protection of civilians, and particularly children, in the context of the global escalation of military conflicts and the increasing number of children participating in war violence. It was shown that the deterioration of children's development and quality of life in the zones of active hostilities became significantly more intense as a result of their forced migration, involvement in combat activities of armed groups or auxiliary positions. The conflicts in Syria and Yemen have been highlighted in the scientific literature as exemplary cases for identifying the limitations in the practical application of international policy under crisis conditions. M. Ba-Break *et al.* (2024) analysed the Syrian conflict in terms of the functioning of the humanitarian and medical-epidemiological systems during protracted war actions. The authors demonstrated that, even where a certain level of institutional preparedness had been developed as a result of previous crises and epidemics, the multilateral nature of the conflict, the destruction of infrastructure, and the instability of governance systems resulted in severe restrictions on humanitarian access and the selective implementation of international norms.

By contrast, in the study by M. Elayah & M. Fenttiman (2021), the Yemeni conflict was analysed as an example of a humanitarian crisis in which military operations were combined with economic blockade and the collapse of basic state governance institutions. The study demonstrated that humanitarian assistance in Yemen was increasingly being used as an instrument of political and economic pressure, becoming part of the war economy and a factor contributing to the prolongation of the conflict. At the same time, in the study by R.A.R. Alhuniti (2023), the Yemeni conflict was examined within a geopolitical and security framework, and the authors noted the decisive role of the positions and actions of regional and extra-regional countries. He proves that the dynamics of the crisis were determined not only by the domestic but also by the degree of external factors. Consequently, the humanitarian agenda has become secondary to the logic of strategic confrontation, while the protection of civilian populations, including children, depends on the specific constellation of geopolitical interests and security priorities of external factors rather than on an exclusively humanitarian rationale.

Despite the considerable number of studies of problems of the protection of children's rights during armed conflicts, the overwhelming majority of them are focused on the analysis of international legal norms or are presented as a description of isolated cases of the provision of humanitarian assistance to specific conflict areas, while the interplay of legal, institutional and political factors specific to certain conflict environments does not receive sufficient scientific attention. The link between the different types of wartime settings and the real effectiveness of international policy in protecting children has not been fully addressed. This study aimed to analyse international approaches to the protection of children's rights in warzones on the example of Syria and Yemen, with special attention paid to the effectiveness of the functioning of international legal instruments. The study objectives consisted of systematising the theoretical and legal basis and the international standards for protecting children's rights in warzones; analysing the mechanisms of their implementation and the factors limiting their effectiveness, as well as comparing the humanitarian situation and the international community's response to it in Syria and Yemen.

Materials and Methods

This study used an interdisciplinary approach involving international relations, international humanitarian law, the study of armed conflict and the processing of qualitative and, to a lesser extent, quantitative data. The analytical period 2011-2025 was considered, which makes it possible to trace the dynamics of international policy on the protection of children's rights from the initial phase of the Syrian conflict and the subsequent escalation of the war in Yemen to the stage of institutional and humanitarian response. The main objects of analysis were chosen as the protracted wars in Syria and Yemen, characterised by a strong degree of fragmentation of political authority, a significant level of involvement of external players, and systematic reproduction of several serious violations of children's rights. The study also considers the impact of external players on the creation and functioning of international mechanisms for protecting children's rights in these countries, with the example of the USA and the European Union.

The study was conducted in three stages. In the first stage of research, children's rights in wartime were systematised in accordance with the hierarchy of norms and the functional role of the instruments used in order to distinguish between basic, universal norms and specialised treaty obligations. The UN Convention on the Rights of the Child (Convention on the Rights of the Child, 1989) and the Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (1949) were used as the analytical basis. The selection of these legal sources was based on the fact that these are universal, legally binding for the vast majority of states, and fundamental in terms of the standardisation of children's rights protection in times of armed conflict. In addition, the following resolutions of the UN Security Council were analysed: Resolution 1612 (2005), Resolution 1882 (2009), Resolution 1998 (2011), and Resolution 2225 (2015). These resolutions were chosen because they relate specifically to the formation and evolution of the Children and Armed Conflict mechanism, as well as to the development of monitoring, reporting and political response procedures and instruments. These documents were used as a reference framework for a reconstruction of the development of the international architecture for the protection of children and identification of the instruments for monitoring, reporting and political response in the context of armed conflicts.

The second stage of the research was based on the empirical and comparative analysis of the situation of children in Syria and Yemen. The analysis compared the child mortality and morbidity indicators, children's access to education and basic medical care, as well as levels of food security. The criteria for selecting the sources for the second phase of the research were that they had to contain identical, compatible, methodologically comparable data, which is regularly updated to accurately compare the differences across different contexts. The central sources included materials from UNICEF (2025a; 2025b; n.d.), the Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict (2025), and the General Assembly Security Council reports (2022; 2025), which were used to assess humanitarian needs, access to education and medical services and cases of child recruitment. Additionally, a report from the United Nations Development Programme (UNDP) (2025) was also used to evaluate the socio-economic long-term effects of the conflict on children. The comparative analysis was conducted according to the following parameters: the nature and types of violations of children's rights, conditions of humanitarian access, the degree of institutional collapse, and the dependence of humanitarian assistance on the military-political control of territories.

The third stage of the study focused on synthesising the findings in order to identify directions for improving international policy on the protection of children's rights in zones of armed confrontation. At this stage, analytical work was based on the triangulation of empirical data (qualitative sources: UN and specialised international bodies, international organisations' official documents, analytical reports). The materials used enabled an assessment of the size of children's humanitarian needs and the limitations of operational response to long-term conflict. Content analysis of official documents from meetings of the UN Security Council to analyse political and institutional barriers to humanitarian access, especially those published by the United Nations (2023), to see how the political disagreements between member states influenced decisions and implementation of humanitarian mandates. Combined use of these methods and sources allowed building a multi-level analytical reconstruction of international policy to protect children's rights in Syria and Yemen, consisting of normative-legal analysis, empirical data on the humanitarian situation and political constraints assessment. Such an approach allowed for the identification of the full picture of the UN's institutional mechanisms functioning in real conditions of prolonged conflicts and the factors limiting their effectiveness.

Results

Theoretical and legal foundations of the protection of children's rights in armed conflicts. Children are one of the most vulnerable groups of the civilian population, and their security, health and development depend directly on the ability of the international community to ensure effective mechanisms of protection in the conditions of institutional destruction, violation of the rule of law and systematic violence. The comprehensive system of international legal standards to protect the rights of children in war is the product of a multi-level development of international humanitarian and criminal law and human rights law, indicating an increase in awareness of the extent of armed conflicts and their impact on children. Normative foundations are presented as a set of universal treaties, specific humanitarian law norms and international bodies' decisions on the content and procedural mechanisms of protecting children's rights in war. A fundamental element of this framework is its universality: all rules designed to safeguard children ought to apply in any situation, irrespective of the type of armed conflict or the position of the belligerent parties. International law provides a general framework consisting of the absolute priority of the best interests of the child, a ban on the use of children for war, and the assurance of humanitarian access.

At the same time, the most advanced international rules and standards constitute only one part of the

international protection system, in which institutions play a decisive role. The institutional mechanism for ensuring children's rights in conflicts is based on multi-level interaction between the United Nations (UN), specialised humanitarian response structures, international non-governmental organisations, and regional actors. In particular, UNICEF plays a key role in applying these standards in practice, implementing programmes on the protection, education and psychological care of children (UNICEF, 2025b), and also the Office of the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA, n.d.) coordinates humanitarian activities, gaining access to the relevant territories and conducting negotiations with the warring parties. It is institutions that define the possibility of actually applying international standards, which ensure monitoring and verification of violations, especially through the MRM created under Resolution 1612 (2005) as part of the Children and Armed Conflict agenda. This mechanism provides the evidentiary base for the discussion of violations at the UN Security Council. International humanitarian non-governmental organisations are also an integral part of the institutional architecture: the International Committee of the Red Cross (ICRC) (2025) guarantees the safety of the civilian population, including children, and promotes adherence to the rules of international law during armed conflict. The development of institutions protecting children directly reflected changes like contemporary armed conflicts, the most important of which were the growing participation of non-state armed actors, territorial fragmentation, and an increase in the political aspect of humanitarian activity. The UN notes an increase in the share of non-international conflicts with participation of non-state actors in the number of conflicts: they comprised less than half of all conflicts in the 1990s and were most common in the 2010-2020s. UN Security Council analytical reviews and the report of the Secretary-General on the Children and Armed Conflict (General Assembly Security Council, 2025). As a result, international organisations have had to move from long-term child protection programmes to ad hoc and fragmented ones, restricted by limited access. At the same time, the politicisation of humanitarian issues has increased, as the situation of children has become part of the broader bargaining processes between the warring parties and their sponsors.

To conclude, it should be noted that the international system designed to protect children's rights in the context of armed conflict has a systemic character, since it is created not by separate norms or bodies, but by their complex interaction. The quality of this system depends on how consistent the legal standards are, on the ability of bodies to conduct monitoring and respond to problems, and on the political conditions for implementation of these mechanisms. Thus, in order to form a complete view on the structural parameters and real possibilities of these mechanisms, a comparative analysis of the key elements of the mechanism for the protection of children in conflict was carried out (Table 1), enabling an assessment of its functionality, systemic limitations and degree of effectiveness. The data presented demonstrate the extent to which normative and institutional components operate in a coordinated and effective manner, particularly in conditions of high intensity and political fragmentation of conflicts in Syria and Yemen.

Table 1. International legal standards and institutional mechanisms for the protection of children in armed conflicts

Mechanism	Functions	Conflict prevention	Limitations	Ratification and effectiveness in Yemen	Ratification and effectiveness in Syria
UN Convention on the Rights of the Child	Guarantees children's right to protection from violence, exploitation, and involvement in war; establishes global standards	A core normative instrument for reporting, sanctions, and diplomatic pressure	Lack of enforcement mechanisms	Ratified; systematic violations of provisions	Ratified; systematic violations of provisions
Geneva Conventions	Protection of civilians; prohibition of attacks on schools and hospitals; prohibition of child recruitment	Legal foundation for war crimes investigations	Violations in affected territories; difficulty in evidence collection	Ratified by the government; Houthis and the coalition regularly violate provisions	Ratified; systematic violations of provisions
UN Security Council (UNSC) resolutions on Children and Armed Conflict (CAAC)	Define six grave violations and trigger sanction mechanisms	Reporting; listing of conflict parties in blacklist mechanisms	Political vetoes, limited sanctions capacity, state resistance	Government, coalition, and Houthis are listed in sanctions/ monitoring lists	Government, opposition forces, and the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) are listed
UN Monitoring and Reporting Mechanism (MRM)	Records violations, ensures verification, and informs the UNSC	Used for negotiations, sanctions, and international pressure	Restricted access; threats to monitors; data manipulation	Restricted access for monitoring teams	Restricted access for monitoring teams
UN Children's Fund (UNICEF)	Humanitarian assistance, education, healthcare services, demobilisation of child soldiers	Work in refugee camps; protection and reintegration programmes	Funding shortages; attacks on humanitarian missions	Restricted access for monitoring teams	Restricted access for monitoring teams

Table 1. Continued

Mechanism	Functions	Conflict prevention	Limitations	Ratification and effectiveness in Yemen	Ratification and effectiveness in Syria
Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)	Monitoring of human rights violations; establishment of evidentiary bases for tribunals	Conducts investigations; publishes periodic reports	Denial of access to conflict zones; governmental pressure	Limited access to data	Limited access to data
International Committee of the Red Cross (ICRC)	Protection of civilians; medical assistance; negotiation of humanitarian corridors	Provision of medical aid; facilitation of negotiations on humanitarian corridors	Blockades; attacks on personnel; failure of parties to guarantee neutrality	Restricted access to territories	Restricted access to territories

Source: compiled by the authors based on Geneva Convention... (1949), Convention on the Rights of the Child (1989), Resolution 1612 (2005), Resolution 1882 (2009), Resolution 1998 (2011), Resolution 2225 (2015), HIP (2024), General Assembly Security Council (2025), UNICEF (2025a)

Generalisation of legal and institutional mechanisms for the protection of children's rights in the armed conflict shows that such a system is created on the basis of some kind of normativeinstitutional complex logic. Even though they differ in nature and functions, all of these mechanisms work to achieve similar goals to provide children's protection at the level of minimum required standards in the conditions of the most difficult war and armed conflicts. The norms themselves serve as symbolic and legal grounds, but they cannot, on their own, change the behaviour of the parties to the conflict; additional institutional instruments are needed for that. In turn, the UN and other humanitarian organisations are able to respond and have a direct impact on the humanitarian crisis, although they are often limited by a lack of funds, political context and safety issues. The general analysis of indicators of ratification and implementation in the states of Syria and Yemen has shown their common points and general problems. Although both countries are formal signatories of the UN Convention on the Rights of the Child, the Geneva Conventions, and several UN Security Council resolutions that prohibit the recruitment of child soldiers, the implementation of domestic laws for protection and justice has failed to produce operational consequences. The institutions that have been functioning, in particular the CAAC and the MRM, have not been effective because of the lack of access to the territory as a condition for monitoring and reporting, and because of the lack of cooperation of the de facto actors. In both cases, there has been a high level of politicisation in the implementation of norms, where humanitarian and human rights institutions have been used for various political needs in the military and political context, and not for all countries as a universal system. Table 1, therefore, shows in both states the same problem: a high degree of formality in the ratification of international norms and the lack of their effectiveness on the basis of institutional limitations, political fragmentation and the prevalence of military logic over humanitarian norms.

The difficulty of securing safe, consistent passage for humanitarian and monitoring missions to active conflict zones represents a structural barrier to international mechanisms for the protection of children. In Syria, where there is a complex and multi-dimensional conflict that has been going on since 2011, the control over areas has been fragmented, and governance has been uneven among government troops, different rebel factions and radical armed groups (UNDP, 2025). Such a combat arrangement significantly complicates the access of humanitarian convoys and monitoring groups to a vast number of inhabited areas, influencing the level of aid provided and the extent of information about violations. According to the General Assembly Security Council (2025), in 2024, 1,301 cases of grave violations of children's rights affecting 1,205 minors were verified in Syria; however, these statistics represent only those territories that were accessible, and therefore, it is impossible to judge the real scale of humanitarian issues. In Yemen, access to territories is severely restricted due to a combination of military-political and logistical factors. A prolonged blockade of key ports, control over transport arteries and numerous regions by the Houthi movement, government forces, and the Saudi Arabia-led coalition have created a configuration in which the movement of humanitarian convoys is almost always accompanied by inspections, delays, or complete obstruction (AlAdeimi, 2021). The Humanitarian Implementation Plan (HIP) (2024) reports that more than twothirds of confirmed cases of denial of humanitarian access in 2024 occurred in Yemen, where restrictions were imposed at all stages, from delays in approvals to obstruction of the unloading of humanitarian cargo and the blocking of internal movement within the country.

Political interference with the delivery of humanitarian aid and external pressure constitute institutional and political obstacles to international mechanisms for the protection of children in the context of conflict. In the practice of armed confrontations, humanitarian resources frequently assume the character of an instrument of influence, deployed by parties to the conflict or external political participants to achieve strategic advantages. In Yemen, this pattern is reflected in the Saudi-led military alliance restricting the access routes to humanitarian aid deliveries. The Office of the UN High Commissioner for Human Rights observed that cargo shipments, for example, had been delayed or diverted to match military objectives, and that they violated humanitarian neutrality and independence principles (Al-Adeimi, 2021). Such practices hinder the activities of humanitarian organisations both in terms of planning their operations and during direct delivery of assistance to the affected population, in particular, delays or failure to deliver aid, affect the lives of the civilian

population, first and foremost, of children. As a result, there may be interruptions in the supply of food, medicine and other urgent assistance, thus contributing to the emergence of famine, the spread of diseases and the overall humanitarian crisis among minors. Also, similar processes are taking place in Syria, where disputes between members of the UN Security Council (including veto) have affected the form and scope of external humanitarian mechanisms. The adoption of cross-border aid resolutions, particularly those regarding extensions or expansion of cross-border aid, has long remained a contentious issue subject to political manipulation, thus often resulting in delayed adoption of resolutions, changes to the cross-border mandate or the humanitarian operations themselves (Office of the Special Representative…, 2025). The political compromise that constrained the cross-border aid to only one point of entry severely constrained the ability of international organisations to respond to needs outside of the territory of Syria controlled by the central government. Consequently, they are operating in a humanitarian environment where humanitarian activity is not only governed by the needs of the civilian population, but also by political decisions. Therefore, ensuring the sustained protection of children and the promotion of child-friendly comprehensive humanitarian programming aimed at preventing and mitigating the harms of armed conflict is complicated.

The use of children by armed groups is the most widespread and reported of all the violations of international humanitarian law in conflict situations. It is generally found in contexts where the security situation is poor and social structures and access to services are lacking. In Syria, child recruitment is a pervasive phenomenon throughout the course of the conflict that encompasses various groups. UNICEF reports that children are recruited into both direct combat roles and non-combat roles such as checkpoint guards, scouts, and couriers. The involvement of children in armed groups spans territories controlled by radical organisations as well as zones under the control of opposition factions or local militia structures (General Assembly Security Council, 2025). However, the data that are publicly available cover only part of the scale of the child recruitment phenomenon, which has become impossible to fully monitor due to access restrictions and uneven intensity of hostilities. Thus, there are many cases of children recruited to various armed groups that are not recorded by international actors until a specific area becomes accessible, and the process of identification and release of children from the armed groups is further complicated.

In Yemen, the scale of the problem is particularly large given the severity of the humanitarian and economic crises, as well as the systemic political and governance breakdown of the state, which creates favourable conditions for child exploitation. According to the UN High Commissioner for Human Rights, various armed groups, both state and non-state, including the Houthis, government army, and various militias affiliated with them, have been recruiting children for fighting or support roles (General Assembly Security Council, 2025). A problematic aspect is that children join armed groups not only under duress or coercion but also due to socio-economic motivations, such as a lack of livelihoods, the inaccessibility of education, the loss of family members, and the absence of protective opportunities. Rights groups reported that children are often coerced into service through ideological pressure, threats, financial inducement, or lies about their future roles. Recruitment frequently goes hand in hand with ideological persuasion, threats, economic enticements, or false promises about the type of duties they will carry out.

This implies, first and foremost, that the current state of international law and international institutional mechanisms in terms of protecting children from armed conflict is not only a necessary condition, but also insufficient for full protection. International actors' effectiveness and thus their ability to prevent and mitigate these violations of children's rights depend on the extent to which they manage to eliminate structural factors of specific conflicts and, accordingly, the limits of use even of the most effective legal instruments. At the same time, there is a need not only to improve international law norms, but also to strengthen the political, diplomatic and operational instruments of international actors and to search for new approaches to their influence on conflict actors in general. At the same time, only a detailed analysis of implementation can lead to a more accurate understanding of the effectiveness of existing legal instruments in specific conflict areas. Therefore, the next section of the article will analyse the international policy practices of Syria and Yemen, where there has been a significant number of violations of children's rights, the influence of external actors and the humanitarian crisis, which makes it possible to assess the capabilities and limitations of global instruments of children's protection.

Comparative analysis of the effectiveness of the international policy of protecting children. Analysis of the patterns of children's rights violations and the international response to those violations in Syria and Yemen shows that a number of comparable elements affect the scale of the humanitarian crisis. Both of these countries have a child demographic that has been hit the hardest by war, breakdown of government institutions, and barriers to the provision of humanitarian assistance. Prolonged hostilities, fragmented territories, and the participation of non-state armed entities have resulted in a situation where child protection standards are only partially applied in practice. In Syria, the humanitarian situation has been characterised by large-scale casualties of children, large population displacements and deterioration of education. This, in turn, has led to long-term consequences of loss of a human resource, as children who have lost access to education are particularly susceptible to exploitation and, as a consequence, exclusion from society. The analysis of recruitment and child exploitation patterns in the above countries reveals the widespread nature of these phenomena, though the patterns of children's engagement differ. In Syria, the process of recruitment is mostly military-political and is carried out by many actors, including the Syrian government, opposition groups, and radical groups (Østby *et al*., 2023). Children are not only used in active combat, but also as couriers, scouts and guards, highlighting the fact that in long-term civil wars the distinction between civilian and military is very blurred. In Yemen, child recruitment (according to UN data) is even wider and has a significant social and

economic context: children, whose families do not have a decent livelihood, are allowed to serve in the armed forces by their parents, or themselves join them to earn at least some money (UNCT, 2022). Lack of available education and social support also contributes to this, and a new generation of soldiers emerges from childhood.

The international community's response to the human rights consequences of war in Syria and Yemen is based on interaction between UN agencies and international non-governmental organisations, but child protection programmes are in operation under constant limitations in reality. In Syria, mainly international agencies' activity is aimed at education access support, providing psychological help, and health support to children in more or less stable areas or territories where there is a local ceasefire agreement (General Assembly Security Council, 2022). Meanwhile, the large number of rights violations against children is registered in regions where fighting continues, and there is no access to humanitarian workers because of shelling, landmines and the constant struggle for power among different groups. In this case, international organisations can never be in the territory on a regular basis and cannot provide any permanent help nor have full control over the situation there. The attacks on civilian infrastructure – in particular on schools and hospitals – make the situation even more complicated, when any work with children is usually carried out in these structures, and they become the objects of strikes or are converted for military purposes.

The limitations in planning and conducting international protection of children's rights in areas where military fighting continues are not isolated ones but a systemic problem caused by many factors, including security issues, logistics, and politics. Instability, constant shelling, closing transport routes and the changing front line make humanitarian help sporadic and cause irregular access of children to basic services in different regions. To get more complete picture on the scope of the issue and its structural patterns, a comparative analysis of the main empirical indicators was carried out (Table 2), which makes it possible to see the extent to which these limitations are reflected in the quantitative indicators of humanitarian needs, the access of children to education, and the food security situation in both Syria and Yemen and to further evaluate the effectiveness of international policy in the field of child protection.

Table 2. General overview of the situation of children in Syria and Yemen under conditions of armed conflict, 2025

Analytical dimension	Syria	Yemen
Duration of conflict	Since 2011	Since 2014
Total population in need of assistance	16.7 million people	18.2 million people
Children requiring humanitarian assistance	7.5 million people	9.8 million people
Children out of school	2.45 million children	4.5 million children
Children suffering from severe acute malnutrition	2 million children	537 thousand children
Humanitarian access	Uneven; dependent on cross-border mechanisms and territorial control	Severely restricted; control over ports, airspace, and internal routes
Politicisation of humanitarian assistance	Linked to decisions of the UN Security Council and positions of external actors	Linked to the actions of the coalition and the control exerted by the Houthis
Overall assessment of the child protection environment	High level of risk due to intense hostilities	High level of vulnerability due to humanitarian and economic collapse

Source: compiled by the authors based on M.A. Daw (2021), E.Y.S. Sheikh *et al*. (2022), Office of the Special Representative (2025), UNICEF (2025a; 2025b; n.d.)

Comparing the synthesis of indicators allows the determination of the patterns determining children's vulnerability in Syria and Yemen, as well as the limits to the efficiency of international humanitarian intervention. Although in the case of both countries there was a long period of hostilities and a variety of armed groups, there is a tendency for the cumulative impact of armed hostilities to manifest, in which children's humanitarian needs become a permanent feature and do not relate to the phenomenon of short-term crisis. According to the analysis, the Syrian and Yemeni populations of children have different risk factors, but have the same vulnerability level. In Syria, the immediate results of severe fighting, such as displacement and damage to social infrastructure, determine whether or not children can receive an education or any other services. In Yemen, the human rights and humanitarian aspects, particularly those arising from blockades, food shortages and the breakdown of the healthcare system, are most decisive in creating an environment of insecurity in which children live. The scale of humanitarian needs in both countries does not correlate with the capacity of international actors to provide systemic, long-term support. The patchy implementation of humanitarian access, combined with the politicisation of aid, means that international programmes are essentially ad-hoc responses to the most visible elements of the crisis. They are not designed to tackle the underlying causes of the conflict. As a result, not all children have access to humanitarian aid, and especially not those children who live in conflict areas or are under the control of certain armed groups.

The USA is still one of the leading donors of global humanitarian assistance, which is especially visible in the Syrian case. From 2011 to 2025, about USD 18 billion were provided to civilian and refugee support (Rayes, 2025). This money went through UN agencies and international humanitarian organisations to support such areas as food security, medical aid, water and sanitation, and very smallscale educational support in the field of humanitarian

aid, which served as the basis for the financial provision of the child protection system. At the same time, the humanitarian role of the USA should be studied together with their political role in Syria. The position of the United States in the UN Security Council, as well as in bilateral formats, was the same: the United States supported sanctions and the diplomatic isolation of the Syrian leadership. Despite some exemptions for humanitarian work, US policies imposed additional legal and financial hurdles for international organisations (U.S. Department of State, n.d.). Banking restrictions, complicated authorisation procedures, and fears regarding secondary sanctions slowed the implementation speed and scale of humanitarian programmes, including those aimed at children. As a result, the US position in Syria was characterised by significant financial contributions to the humanitarian component, alongside political leverage tools that indirectly affected the scope of the humanitarian space for sustainable and long-lasting assistance. In the situation in Yemen, the role of the USA had a different significance, but the result for the humanitarian situation remained ambiguous. For the most part, the United States backed the military actions of the Saudi Arabia-led coalition – intelligence, logistics, and armaments. This support affected the military conduct of the war, including the aerial bombardment and the strict implementation of air and sea port blockades, directly impacting the availability of humanitarian supplies. While the USA also funded the work of the UN and UNICEF in Yemen, its support for the coalition led to the existence of programmes that worked in an environment where the military actions significantly limited the overall effectiveness of humanitarian responses and the predictability of these responses (Ahmad & Khawaja, 2025).

The European Union's position on the issue of the protection of children in conflict situations in Syria and Yemen is formulated on a clearly institutionalised level – through official positions, through financial instruments, and through public political statements. As a rule, at the UN Security Council and the General Assembly, the EU acts as a single political group, with its views presented by the delegation of the European External Action Service (EEAS) or the European Member State members of the Council. During the annual open debates of the Security Council on "Children and Armed Conflict", the EU consistently calls for compliance with Resolutions 1612 (2005), 1882 (2009), 1998 (2011), and 2225 (2015), particularly with regard to ending attacks on schools and hospitals, the release of recruited children, and ensuring unhindered humanitarian access. The effect of the EU on the protection of the rights of the children in Syria and Yemen in the framework of a humanitarian policy, defined normatively and through financial aid and political statements, is limited both due to political compromises, as well as sanctions measures and the lack of direct control over the parties to the conflict. Therefore, the EU is an important player in the formation of the resource base for international child protection programmes, but the realisation of its positions in this area is determined not only by humanitarian priorities, but also by the general geopolitical environment and the decisions of major international players.

Examination of the role of political actors in the protection of children in conflicts in Syria and Yemen shows that international policy in this area is formed in the context of constant tension between humanitarian and geopolitical factors. The situation in the Syrian and Yemeni cases has a common problematic point, which is the splitting of international vectors. In the cases of the USA and the European Union, financing of humanitarian programmes combines with sanctions and diplomatic policy, forming the legal and practical framework for the functioning of international organisations. At the same time, the policy of the USA and the European Union affects the institutional mechanisms in Syria and Yemen, both through the direct financing of humanitarian programmes and through the creation of institutional and political preconditions for their implementation. Sanctions, conditions for donations, requirements to work with recognised national governments, and support for certain forms of organisation are among several mechanisms through which the political process controls the activities of humanitarian organisations and thereby reduces the autonomy of these actors. In the case of Syria, this has led to a concentration of humanitarian channels within the framework of institutions either fully controlled by the regime or recognised as authorities, while in the case of Yemen, the support of internationally recognised governing structures has led to de jure support of institutions that do not allow, in fact, to provide equal access to the entire territory of the country.

A key effect of this situation is that the international policy on the protection of children in Syria and Yemen is largely reactive. It primarily attempts to alleviate the worst humanitarian consequences of the conflict. Efforts to address the fundamental factors that lead to systematic violations of the rights of children have yet to make significant progress (Alfatlawi, 2025). This contributes to the existence of a fragmented protection system, where access to protection and the level of safety of children largely depend on the political and territorial context. Thus, the limitations of international and regional child protection policies reveal a limited possibility of ensuring effective protection of children in the absence of integration between humanitarian and political approaches that contribute to de-escalating the conflict. The absence of such coordination contributes to the persistence of high levels of vulnerability among children and defines the limits of the effectiveness of international policy in protracted armed conflicts. The limitations of international child protection policy identified in the cases of Syria and Yemen allow the transition from mere analysis of consequences to the more substantive stage of analysing ways to improve it.

The Syrian and Yemeni experiences make it possible to identify a number of key regularities and problematic areas of fundamental importance for future rethinking and improvement of international policy on the protection of children in conflicts. Both situations show that the presence of a sophisticated norms system and many international organisations is not enough by itself to ensure real protection of children if there is no appropriate political, practical and enforcement potential for the adoption of these norms. Here, the crucial factor is not the further accumulation of legal rules, but a rethinking of the methods for their practical implementation in a situation of long-term, fragmented and highly politicised conflicts.

The main point for reforming international policy should be the need to depoliticise humanitarian assistance and to create stronger institutional guarantees of its neutral character. In both Syria and Yemen, humanitarian access has often been used by one side or another as a tool of political pressure or military pressure and aid is provided selectively to different regions of the country or not at all for all children. The blocking of humanitarian corridors, delays in supply delivery, restrictions on the movement of staff and the like prove that the existence of the principles of humanity, neutrality and impartiality is not enough for their effective implementation. The way that international policy on the protection of children is implemented must be reformed to reduce the links between humanitarian and political processes in a conflict setting as much as possible. This involves strengthening the mechanism for coordinating access to independent humanitarian organisations and introducing new procedures that allow the renewal of the humanitarian mandate to take place automatically, regardless of political decisions taken on specific situations. The next important conclusion of this analysis is the inability of existing monitoring mechanisms to provide a comprehensive and representative assessment of the situation regarding the violation of children's rights in the area of active hostilities. In both Syria and Yemen, the UN Monitoring and Reporting Mechanism (MRM) has proven unable to record a large share of serious violations due to limited access to some areas of operation, serious risks for the safety of the mission's employees and dependence on data from unreliable local sources.

In this case, international policy should also address the insufficient effectiveness of mechanisms for the punishment of violators of children's rights. Despite regular documentation of serious violations and the inclusion of relevant actors in the UN Secretary-General's annual reports, the impact of these actions on the parties to the conflict does not lead to the expected results. In the absence of a specialised international judicial body or procedures for transferring relevant cases to the International Criminal Court for the majority of cases, individual criminal liability for the violation of children's rights has not been applied. The system of sanctions, in most cases, takes a general character and rarely targets individuals or entities whose direct actions led to the use of children in the armed conflict and the attack on schools and hospitals. This underscores the importance of closer coordination between monitoring mechanisms and enforcement tools, particularly through automating sanctions processes when systematic violations are detected under the CAAC framework.

Considering the limitations identified, it seems appropriate to formulate a set of tangible policy recommendations to strengthen international policy on the protection of children's rights in armed conflicts. Of the utmost priority is the depoliticisation of humanitarian aid by establishing autonomous humanitarian access mechanisms, insulated as much as possible from local security situations and diplomatic compromises. In that regard, one option could be establishing automatically renewable humanitarian mandates that would not require renewed political consent at the UN Security Council. Simultaneously, the role of independent coordination bodies should be expanded to guarantee unhindered access to children in the affected areas, regardless of the prevailing administrative division of territory. The efficiency of international monitoring can be increased by establishing remote methods for data collection and verification, including the use of satellite imagery, the application of geodata, and secure communication lines for testimony collection. These steps will allow for lessening the role of monitoring missions' field presence in conflict zones and filling in the remaining knowledge gaps. There is a need to establish a connection between the monitoring and reporting mechanism and existing mechanisms for international coercion. The implementation of automatic procedures for imposing restrictive measures or transferring information to international courts in cases of serious violations can be one step in this direction. There needs to be a change in the sanctions approach to focus the targeted restrictive measures on specific individuals and entities associated with the recruitment of children or the destruction of civilian infrastructure. At the same time, partnership with local communities and autonomous civil initiatives as a source of initial information and components of the alert system is advisable. Engaging with local participants can bolster the validity and precision of humanitarian monitoring in situations when access for international organisations to the area of operations is restricted.

Summarising the key results from examining the Syrian and Yemeni conflicts, it appears that enhancing international policy on the protection of children in wartime is a task that demands more than a humanitarian-only approach; it calls for a more cohesive and institutional approach. The depoliticisation of humanitarian aid, combined with better monitoring, accountability for breaches of children's rights, and institutional innovations, can be seen as a series of interrelated and complementary measures, rather than isolated, disconnected steps that can produce long-term sustainable results. The practice of Syria and Yemen proves that the use of separate mechanisms (humanitarian programme financing, violations documentation, political appeals) does not contribute to a noticeable decrease in the magnitude of violence against children if the international community does not develop a unified mechanism for their joint use and monitoring. Without such integration, international efforts remain predominantly reactive, focused on mitigating critical humanitarian manifestations such as malnutrition or the lack of access to healthcare and education. However, the root causes of systemic children's rights violations remain largely unaffected by international efforts. As a result, situations where humanitarian needs persist or even grow, despite the long-term stay of the international community and substantial financial expenditures, are created. In this way, it can be clearly seen from the experience of Syria and Yemen how limited the ability of the international system is to cope with today's type of armed violence, which is characterised by a long duration, participation of many parties and the role of non-state actors. And the possibility for the current international organisation to effectively implement and enforce the proclaimed norms of international humanitarian law in situations where political and security interests of states prevail over humanitarian issues is limited.

Discussion

The study of international children's protection policy in armed conflict zones has allowed conclusions that it has formed against the background of constant structural contradiction between universal international legal norms and the breakdown of a military environment. The analysis carried out showed that it was precisely this tension that determined the limits of the practical effectiveness of international mechanisms, as formally binding standards failed to translate into consistent protection practices amidst the collapse of state governance, the proliferation of armed actors and the politicisation of humanitarian access. The value of the study findings is in the ability to step out beyond normative optimism and demonstrate the structural limitations of the current form of international response, in which legal instruments were demonstrated as being dependent on political conditions in the conflict zone.

It is noted in studies by A. Sari (2020) and U. Asghar *et al.* (2025) that the transformation of armed conflicts led to a significant reduction in the possibility of practical application of the principles of the international humanitarian law, despite the fact that it remains universal as a matter of formal rules. A. Sari demonstrated that in the conditions of the rise of the hybrid conflict, "grey zones", and the instrument of law, the international law rules became a tool of contestation of strategies instead of an independent mechanism for the protection of the civilian population. The author notes that in these contexts, the backsliding from multilateralism and decline of international institutions resulted in a loss of the law's operational capacity and necessitated a shift towards the logic of "legal resilience" rather than purely normative regulation. Likewise, U. Asghar *et al.* have demonstrated that the main barriers to applying international humanitarian law in non-international armed conflicts are participation by non-state actors, the asymmetrical character of military conflict, and a lack of meaningful accountability. However, the results of this study revealed an even more pronounced problem. In the cases of Syria and Yemen, these norms function primarily as broad and declarative frameworks. Their application is largely limited to the formal documentation of violations and the political legitimisation of international presence, without translating into stable, on-the-ground practices of child protection. The conclusions of the current research confirm, but also specify, the results of previous studies.

This study refines and expands upon the findings of C. Oberg *et al.* (2023) and A.M. Bolborici (2024), who considered the problems of compliance with children's rights norms and the ability to protect children in conditions of armed conflict. C. Oberg *et al.* noted in their research, despite the extensive list of international documents, declarations, conventions, decisions and court rulings in relation to children's rights in armed conflict, the number of child casualties, victims, and their psychological traumatisation has not decreased in recent decades, but has been on the rise. A.M. Bolborici has shown that although international humanitarian law establishes a guaranteed protection for children without regard to their status, its realisation depends in considerable measure on the possibility of states, international organisations and non-state actors to coordinate in the conditions of war. The findings of this study confirm these points, whilst illustrating them with examples from Syria and Yemen. Conducted analysis showed that in conditions of breakdown of state institutions, loss of territorial control and fragmentation of power structures, a developed system of international institutions of protection is not able to give practical effect to legal norms.

The conclusions of G. Bartolini & S. Poulopoulou (2025) and C. Aptel *et al.* (2025) on the institutional dimension of the Children and Armed Conflict agenda have also been developed by the current study. In contrast to previous studies, which focused primarily on the normative reporting architecture or the evolution of individual institutional tools, this study has considered the operation of the whole CAAC machinery in two distinct yet similar complex conflict environments. In line with G. Bartolini & S. Poulopoulou's observations, reporting under the auspices of international humanitarian law has historically been patchy in nature, and has yet to be integrated within systematic mechanisms of periodic national monitoring, as is the case in other international legal regimes. This research has contributed to the argument that accountability fragmentation in Syria and Yemen is determined by a lack of institutional resources and political circumstances that dictate access to territory, by parties' willingness to cooperate selectively and unequal allocation of responsibilities between state and non-state parties.

M. Eleftheriadou (2021) and S. Baroud *et al.* (2024) note that the existence of a high degree of actor fragmentation in armed conflicts resulted in the conditional and selective nature of the humanitarian norms based on the configuration of political power, external support, and the stakes of interested parties. The findings of this study were consistent with these conclusions, but at the same time refined them, showing that in the cases of Syria and Yemen, the selectivity of humanitarian norms has been, more than an episode, a systematic feature of its normative environment, which has been deeply ingrained in the configuration of the existing politico-military order. This was confirmed by the finding that the fulfilment of obligations to protect children depended heavily on the tactical interests of the parties to the conflict, the control regimes over territories and competition between external actors, rather than on the formal legal binding nature of the norms of international humanitarian law. This study examined these points from a comparative perspective by arguing that selectivity of humanitarian norms in a fragmented conflict should not be considered as an exception but rather as a characteristic of the war environment.

It is also worth mentioning that in conducted analysis, the success of international humanitarian intervention is defined, more than by the extent of the international legal obligations, by access to territory, and the extent of destruction of the infrastructural environment. The findings obtained are broadly consistent with the approaches of F. Guiziou (2024) and M. Alkhalil *et al.* (2024), who emphasised spatial and logistical constraints as a key determinant of humanitarian effectiveness. Guiziou, in his analysis of the container terminal of the Port of Al-Hudaydah, showed that war and active hostilities affected infrastructure in different ways: long-term consequences

manifested through the degradation of transport links and the "erosion" of the hinterland, whereas the immediate proximity of the front line and the blocking of roads caused short- and medium-term paralysis of access. These findings resonate with the results of the present study, which established that in Yemen, it was precisely the blockade of ports and transport hubs that generated a critical level of vulnerability for children, irrespective of formally applicable humanitarian norms. Similarly, M. Alkhalil *et al.* showed by means of the Syrian case that even the enhanced cooperation of donors after the introduction of the Whole of Syria approach has led to actual assistance still depending on access to the territories of the cross-border corridors defined in the UN Security Council resolutions. The findings of this study have clarified these points, suggesting that in Syria, the hostilities, shelling, and the closed access routes to the cross-border corridors have resulted in systemic barriers to the implementation of the institutional and financial instruments of the assistance. The findings of current research suggest that under the same international legal obligations, the configuration of spatial and logistical and infrastructural conditions creates different profiles of child vulnerability in Syria and Yemen, with access to territories serving as one of the critical determinants for the practical realisation of international humanitarian policy.

Conducted analysis of the conflicts allowed for further refinement and specification of findings formulated in the studies of A. Abbara *et al.* (2021) and F. Dureab *et al.* (2021) emphasised the politicisation and instrumentalisation of humanitarian aid in the context of protracted armed conflict. In their examination of healthcare system fragmentation in Syria, A. Abbara *et al.* established that protracted war had disintegrated a unified institutional space and the formation of a number of subnational systems, which were not primarily guided by humanitarian requirements, but instead by geopolitical, financial and administrative factors. In spite of the fact that the authors limited themselves to the Syrian case, their general conclusions on the politicalisation of humanitarian sectors were not without broader explanatory value. Similarly, in their research conducted within the Yemeni context, F. Dureab *et al.* established that the humanitarian catastrophe was the result of military conflict, not the sole outcome, but of the fall of the central authority, the division of power, corruption, the emergence of the so-called "war economy" and of humanitarian aid, which became a political and economic factor of control. In the study presented here, the results were not only consistent with those conclusions but also refined with particular regard to the child protection sphere. The findings of the research presented that in Yemen, assistance was carried out under systemic corruption, diversion and biased political access to aid, thus contributing to the reproduction of violations of children's rights regardless of the changing dynamics of war.

The impact of humanitarian policy on security and diplomatic compromises, and the consequences for the autonomy of humanitarian action in armed conflict, were examined by Ü. Seven (2024) and L. Falqui *et al.* (2024). In particular, in the case of Syria, Ü. Seven demonstrated that, due to the use of violence, as well as the imposition of administrative and bureaucratic restrictions by the state, a gradual recapture of humanitarians by the regime took place, and the international organisations, including UN agencies, were forced to carry out activities within the framework of the regime's sovereignty. The author found that in these conditions, rather than being rejected, the humanitarian principles were reinterpreted by the state, in its interaction with the humanitarians, which in turn altered the balance of power and limited the space for independent protection of groups of concern, including children. In turn, L. Falqui *et al.*, when examining the relationship between global health diplomacy and humanitarian action in the situation of fragility and violence, highlighted the fact that humanitarian decisions are increasingly formed at the point of intersection of agreements and negotiations. Based on the cases of Yemen and other crisis-affected areas, it was revealed that the availability of assistance, the size and focus of interventions and response were mainly determined by the actors' ability to reach a compromise between governments, rather than just humanitarian needs. In this way, the results of the present research build upon these approaches, which made it possible to systematically examine the role of geopolitical interests in shaping the policy of international child protection in Syria and Yemen. Analysis revealed that the positions of the Permanent Members of the UN Security Council, as well as rivalry between the USA, the EU, Iran, and Saudi Arabia, have created multilevel constraints on the activity of humanitarian institutions, prioritising conflict regulation and fragile stability over the systematic fulfilment of human rights commitments. The research identified that this disintegration of the international response is not random, but systematic. Child protection has been carried out via a number of uncoordinated mechanisms, while coordination has often been secondary to the interests of important political actors.

Findings of this study made it possible to relate W.A. Solf's (2012) argument about the change in institutional systems of international humanitarian law to arguments about the Children and Armed Conflict agenda functioning as well as L. Daniele's (2024) critical view on the effect of the system of structural anarchy and distorted norms on the actual level of civilian protection. W.A. Solf showed that humanitarian law historically developed as the result of a gradual codification of customary rules of war aimed at limiting the means and methods of warfare and preserving a clear distinction between civilian and military objects. The author emphasised that the effectiveness of these norms has always depended on the extent of their acceptance as binding and on the existence of command responsibility for minimising harm to civilian populations. L. Daniele, in turn, points to the fact that in today's wars, the basic principles of humanitarian law are undermined by the decline in the concept of harm to the civilian population, as well as a broad understanding of proportionality, thus legitimising the increased volume of violence against civilians. The findings of this study resonate with these arguments while also allowing them to be refined on the basis of the Syrian and Yemeni cases. According to conducted research, institutional mechanisms, even if they are formally created, lose practical efficiency in conditions of insufficient coordination and geopolitical competition. In the situation described by W.A. Solf, legal norms remain codified and universal,

but under the condition of multilateral and asymmetric conflict, they lose their deterrent function. Like in the case argued by L. Daniele, the results showed that a selective approach to the principles of proportionality and incidental harm allows for politically motivated approaches to their implementation in which harm to the civilian population, including children, becomes a "collateral" consequence of military actions acceptable to parties to the conflict.

To conclude, the results of this study coincide with academic research that identifies the contradictions between the universal character of international humanitarian law and its effective implementation during armed conflicts. It is confirmed that in the situations of Syria and Yemen, the effectiveness of international child protection policy depends not so much on the completeness of legal standards, but rather on the political and military configuration of the belligerents, the territorial presence, as well as the level of politicisation of humanitarian aid. The consistency of these findings with previous research highlighting the institutional and political constraints on CAAC and MRM mechanisms has helped to clarify the understanding that these constraints are systemic rather than situational. Such an analysis made it possible to specify the concept of the problem: child protection policy in prolonged conflict is not about norm scarcity but about long-term vulnerability, which leads to unequal and uneven child protection outcomes in the field.

Conclusions

This study conducted a comprehensive analysis of international policy for protecting children's rights in the situation of armed conflict, with a focus on the example of Syria and Yemen, focusing on the interaction of law and norms, the functioning of institutional mechanisms, and the conditions for their practical implementation. The results of this research show that in the presence of a developed international legal regime and institutional systems, the practical effectiveness of child protection policy in Syria and Yemen remains limited. It has been established that the main factors contributing to the inefficiency are the fragmentation of power and the inaccessibility of the territories, including access by humanitarian and monitoring organisations, as well as the systemic politicisation of humanitarian access by both conflict parties and external actors. The comparative analysis has shown that in Syria, the key factor of the crisis is the multifaceted military and political nature of the conflict and the dependence of humanitarian mechanisms on the decisions of the UN Security Council, and in Yemen, these are the consequences of economic blockades of humanitarian access, logistical control, as well as high levels of malnutrition, disease, and child recruitment. The study also demonstrated that in both conflicts, the international response takes the form of a reaction to humanitarian crises, focusing on mitigating the most acute humanitarian consequences without addressing the structural drivers of systemic violations of children's rights. The authors identified that the actions of actors and the activities of actors, including permanent UN Security Council members, the USA and the European Union, often have a combination of humanitarian activities with geopolitics, and this affects the predictability and neutrality of humanitarian mechanisms. In this context, child protection emerges not merely as a humanitarian imperative but as a derivative of broader political compromises and strategic calculations.

The presented results indicate that in order to increase the effectiveness of the international policy on the protection of children in armed conflicts, there is a need for the following measures. It is important to ensure the depoliticisation of humanitarian assistance, strengthen mechanisms for recording violations in territories not under government control and establish closer connections between the recording of violations and concrete instruments for accountability. In particular, it was proposed to increase the mandate and capacity of existing mechanisms in the field of child protection, to ensure the security of educational and medical infrastructure and to use digital tools for monitoring, analysis and verification.

A limitation of the study was its reliance on official statistics and reports from international organisations, which do not always reflect the full extent of violations in restricted-access areas. This research demonstrates that the effectiveness of international child protection policy in armed conflict does not depend solely on the existence of a normative basis, institutional mechanisms for the implementation of norms, but also on political will and capabilities for the implementation of these mechanisms. One of the perspectives is to explore the impact of the proposed institutional innovations on improving the situation of children in armed conflicts, as well as to assess changes in the current global security architecture on the situation and effectiveness of humanitarian organisations in protracted conflicts.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] Abbara, A., Marzouk, M., & Mkhallalati, H. (2021). Health system fragmentation and the Syrian conflict. In J. Bseiso, M. Hofman & J. Whittall (Eds.), *Everybody's war: The politics of aid in the Syria crisis* (Chapter 2). New York: Oxford Academic. doi: 10.1093/oso/9780197514641.003.0003.

[2] Ahmad, M., & Khawaja, H.A. (2025). US role in Yemen conflict: Implications for regional stability and global leadership. *Pakistan Social Sciences Review*, 9(2), 389-401. doi: 10.35484/pssr.2025(9-II)29.

[3] Al-Adeimi, S. (2021). The blockade on Yemen. In S. Davis & I. Ness (Eds.), *Sanctions as war: Anti-imperialist perspectives on American geo-economic strategy* (pp. 260-272). Leiden: Brill. doi: 10.1163/9789004501201_016.

[4] Alfatlawi, A.A. (2025). Legal implications arising from the children's involvement in armed conflicts across the Middle East conflicts. *SSRN Electronic Journal.* doi: 10.2139/ssrn.5131219.

[5] Alhuniti, R.A.R. (2023). The impact of foreign intervention in the Yemeni crisis (2015-2020). *Dirasat: Human and Social Sciences*, 50(6), 488-505. doi: 10.35516/hum.v50i6.2597.
[6] Alkhalil, M., Ekzayez, A., Meagher, K., Alaref, M., Turkmani, R., Abbara, A., Al Zoubi, Z., El Achi, N., & Patel, P. (2024). An analysis of humanitarian and health aid harmonisation over a decade (2011-2019) of the Syrian conflict. *BMJ Global Health*, 9(10), article number e014687. doi: 10.1136/bmjgh-2023-014687.
[7] Aptel, C., Leone, M., & Siegrist, S. (2025). Child protection under attack in armed conflict. In S. Bissell & A.K. Shiva Kumar (Eds.), *Protecting the world's children: Public health, human rights, capabilities* (pp. 51-68). Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/oso/9780192844071.003.0004.
[8] Asghar, U., Hassan Javed, M., & Haider, A. (2025). The application of international humanitarian law in non-international armed conflicts: Examining the challenges and complexities of applying IHL in non-international armed conflicts. *Social Science Review Archives*, 3(2), 667-680. doi: 10.70670/sra.v3i2.656.
[9] Ba-Break, M., Donnelly, S., Saleh, M., Kaity, A.M., Alwaqedi, A., Badheeb, A.M., Mohammed, N.A., Alosaimi, A.N., Al-Haddi, J.A., & Annuzaili, D.A. (2024). COVID-19 surveillance in fragile health systems, armed conflict and humanitarian crisis, the case of Yemen. *International Journal of Healthcare Management*, 18(3), 465-477. doi: 10.1080/20479700.2024.2318508.
[10] Baroud, S., Karsavuran, O.C., & Atar, E. (2024). Navigating humanitarian aid in Syria: Challenges, complexities, and paths to sustainable solutions. *Insight Turkey*, 26(2), 139-161. doi: 10.25253/99.2024262.9.
[11] Bartolini, G., & Poulopoulou, S. (2025). Reporting activities under international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*, 107(930), 961-998. doi: 10.1017/s1816383125100635.
[12] Bolborici, A.M. (2024). Children's rights in conflict according to the international humanitarian law. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65), 15-20. doi: 10.31926/but.ssl.2023.16.65.3.2.
[13] Chernobuk, V.V. (2025). Protection of children's rights in military conflict conditions: International experience and Ukrainian realities. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 1291-1294. doi: 10.24144/2788-6018.2025.02.195.
[14] Convention on the Rights of the Child. (1989, November). Retrieved from https://www.unicef.org/media/52626/file.
[15] Daniele, L. (2024). Incidentality of the civilian harm in international humanitarian law and its *Contra Legem* antonyms in recent discourses on the laws of war. *Journal of Conflict and Security Law*, 29(1), 21-54. doi: 10.1093/jcsl/krae004.
[16] Daw, M.A. (2021). The impact of armed conflict on the epidemiological situation of COVID-19 in Libya, Syria and Yemen. *Frontiers in Public Health*, 9, article number 667364. doi: 10.3389/fpubh.2021.667364.
[17] Dureab, F., Hussain, T., Sheikh, R., Al-Dheeb, N., Al-Awlaqi, S., & Jahn, A. (2021). Forms of health system fragmentation during conflict: the case of Yemen. *Frontiers in Public Health*, 9, article number 659980. doi: 10.3389/fpubh.2021.659980.
[18] Elayah, M., & Fenttiman, M. (2021). Humanitarian aid and war economies: The case of Yemen. *The Economics of Peace and Security Journal*, 16(1), 52-65. doi: 10.15355/epsj.16.1.52.
[19] Eleftheriadou, M. (2021). Non-state armed actors and contested sovereignties in internationalized civil wars: The case of Yemen's civil war (2015-). *International Politics*, 60, 134-153. doi: 10.1057/s41311-021-00279-3.
[20] Falqui, L., Li, F. & Xue, Y. (2024). Global health diplomacy in humanitarian action. *Conflict and Health*, 18, article number 46. doi: 10.1186/s13031-024-00605-5.
[21] General Assembly Security Council. (2022). *Letter dated 8 September 2022 from the Permanent Representative of Costa Rica to the United Nations addressed to the Secretary-General, the President of the General Assembly and the President of the Security Council*. Retrieved from https://docs.un.org/en/A/76/950.
[22] General Assembly Security Council. (2025). *Children and armed conflict. Report of the Secretary-General*. Retrieved from https://docs.un.org/en/S/2025/247.
[23] Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. (1949, August). Retrieved from https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf.
[24] Guiziou, F. (2024). Assessing the effects of a war on a container terminal: Lessons from Al Hudaydah, Yemen. *TransNav, the International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation*, 18(1), 195-204. doi: 10.12716/1001.18.01.20.
[25] Humanitarian Implementation Plan (HIP). Yemen. (2024, July). Retrieved from https://ec.europa.eu/echo/files/funding/hip2024/echo_yem_bud_2024_91000_v3.pdf.
[26] International Committee of the Red Cross (ICRC). (2025). *Semi-annual activity report*. Retrieved from https://www.icrc.org/sites/default/files/2025-10/ICRC-Yemen-Semi-Annual_Activity_Report_2025-Digital_Version-EN.pdf.
[27] Oberg, C., Goldhagen, J., & Spencer, N. (2023). Renewing our commitment to protect children experiencing armed conflict. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 59(3), 427-430. doi: 10.1111/jpc.16367.
[28] Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (n.d.). *Syrian Arab Republic*. Retrieved from https://www.unocha.org/syrian-arab-republic.
[29] Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict. (2025). *Syria: Children continue to be affected by years of conflict, while the political transition brings hope for children*. Retrieved from https://surl.li/telxqv.
[30] Østby, G., Rustad, S.A., Haer, R., & Arasmith, A. (2023). Children at risk of being recruited for armed conflict, 1990-2020. *Children & Society*, 37(2), 524-543. doi: 10.1111/chso.12609.
[31] Pylypyshyna, I.I., & Turchenko, O.G. (2022). Ensuring children's rights in the context of armed conflict in Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 64-69. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.11.

[32] Rabeeah, A.A.A., Abdullah Almuhanna, J., Ebrahim, S.H., Memish, Z.A. (2025). Reintegration of children previously associated with conflicts – case study from Yemen. *Journal of Epidemiology and Global Health*, 15, article number 32. doi: 10.1007/s44197-025-00375-0.
[33] Rayes, D. (2025). *The foreign aid freeze poses risks to US interests in Syria*. Retrieved from https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-foreign-aid-freeze-poses-risks-to-us-interests-in-syria/.
[34] Resolution 1612. (2005, July). Retrieved from https://docs.un.org/en/S/RES/1612(2005).
[35] Resolution 1882. (2009, August). Retrieved from https://docs.un.org/en/s/res/1882(2009).
[36] Resolution 1998. (2011, July). Retrieved from https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAC%20S%20RES%201998.pdf.
[37] Resolution 2225. (2015, June). Retrieved from https://digitallibrary.un.org/record/795098?v=pdf.
[38] Sari, A. (2020). Legal resilience in an era of grey zone conflicts and hybrid threats. *Cambridge Review of International Affairs*, 33(6), 846-867. doi: 10.1080/09557571.2020.1752147.
[39] Seatzu, F. (2021). The monitoring and reporting mechanism for grave violations of children's rights. *Max Planck Yearbook of United Nations Law Online*, 24(1), 362-398. doi: 10.1163/18757413_02401012.
[40] Seven, Ü. (2024). Humanitarianism as a tool of statecraft: Contested authority, sovereign violence, and humanity in the Syrian civil war. *Disasters*, 49(1), article number e12659. doi: 10.1111/disa.12659.
[41] Sheikh, E.Y.S., Alshageri, S., & Hamood, M.A.H.H. (2022). Factors influencing children armed recruitment in Yemen. *Cogent Social Sciences*, 8(1), article number 2108137. doi: 10.1080/23311886.2022.2108137.
[42] Solf, W.A. (2012). Protection of civilians against the effects of hostilities under customary international law and under protocol. In W.H.V. Heinegg (Ed.), *The conduct of hostilities in international humanitarian law, Volume I* (pp. 3-21). London: Routledge. doi: 10.4324/9781003417255-3.
[43] U.S. Department of State. (n.d.). *Syria sanctions*. Retrieved from https://2021-2025.state.gov/syria-sanctions/?safe=1.
[44] UNICEF. (2025a). *Geneva Palais briefing note on the situation for children in Yemen after 10 years of conflict*. Retrieved from https://www.unicef.org/press-releases/geneva-palais-briefing-note-situation-children-yemen-after-10-years-conflict.
[45] UNICEF. (2025b). *Humanitarian action for children – Yemen*. Retrieved from https://www.unicef.org/media/165851/file/2025-HAC-Yemen.pdf.
[46] UNICEF. (n.d.). *The situation of children in Syria*. Retrieved from https://www.unicef.org/syria/situation-children-syria.
[47] United Nations Country Team (UNCT) in Yemen. (2022). *United Nations Yemen sustainable development cooperation framework 2022-2024*. Retrieved from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-06/UNSDCF%20YEMEN%202022-2024%2030052022.pdf.
[48] United Nations Development Programme (UNDP). (2025). *The impact of the conflict in Syria*. Retrieved from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-02/undp-sy-seia-final-24022025_compressed.pdf.
[49] United Nations. (2023). *Security Council rejects two draft resolutions aimed at renewing cross-border humanitarian operations in Syria's north-west*. Retrieved from https://press.un.org/en/2023/sc15348.doc.htm.
[50] Zharovska I. (2022). Efficiency of the rules of warfare and norms of international humanitarian law: Analysis of modern doctrine. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 9(4), 51-56. doi: 10.23939/law2022.36.051.

УДК 339.5:327
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.137

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Віолета Неза[*]
Професор
Університет імені Александра Мойсіу (м. Дуррес)
2001, вул. Куррілаве, 1, м. Дуррес, Албанія
https://orcid.org/0009-0005-7596-8504

Трансформація глобальної торговельної архітектури після 2022 року: санкційні режими, регіоналізація та формування нових економічних

Анотація. Метою дослідження став комплексний аналіз докорінної перебудови глобальної торговельної системи після 2022 року в умовах посилення санкційного тиску, процесів регіоналізації та виникнення нових економічних центрів тяжіння. Методологія ґрунтувалася на системному зіставленні регуляторних стратегій та програмних документів України, Китаю, Індії та держав Глобального Півдня з підходами країн Великої сімки та Європейського Союзу. Встановлено, що деконструкція неоліберальної архітектури відбулася через масове відкликання режиму найбільшого сприяння та маніпулятивне використання безпекових винятків у межах Світової організації торгівлі, що призвело до сповільнення темпів зростання торгівлі між геополітичними блоками на 4-6 % порівняно з внутрішньою динамікою цих об'єднань. Виявлено, що повний розкол світових ринків загрожує втратою 5 % глобального доходу, водночас сукупна частка країн, що розвиваються, у світовому обсязі виробництва станом на 2020 рік перевищила 43 %. З'ясовано, що Китай закріпив статус найбільшого експортера світу з обсягом 3,58 трлн дол., успішно використовуючи В'єтнам та Мексику як з'єднувальні економіки для нівелювання тарифних бар'єрів. Констатовано, що Індія впровадила модель агресивного суверенітету, підвищивши тарифи на продукцію інформаційно-комунікаційних технологій до 20 % та запровадивши правила верифікації походження, які змусили іноземних постачальників відмовлятися від пільгових умов. Дані підтвердили, що логістична криза у Червоному морі спричинила скорочення трафіку через Суецький канал на 60 %, що зумовило 5-кратне зростання вартості морських фрахтів та збільшення часу доставки на 6-25 днів. Визначено, що розвиток альтернативних платіжних систем на основі технології розподіленого реєстру та стрімке зростання сектору цифрових послуг до 4,95 трлн дол. стали визначальними факторами фінансової автономії нових блоків поза межами західної банківської інфраструктури. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання державними інституціями для розробки стратегій виживання в умовах технократичного протекціонізму

Ключові слова: логістична криза; експортні обмеження; технології блокчейн; цифровий сегмент послуг; механізм «країн-з'єднувачів»

Вступ

Світова торгівельна архітектура перебуває у стані найбільш радикальної трансформації з моменту завершення Другої світової війни, що виражається у розбиранні неоліберальних засад глобалізації та переході до геоекономічної фрагментації. Події 2022 року продемонстрували, що економічна взаємозалежність, яка раніше вважалася гарантом миру, перетворилася на джерело стратегічних вразливостей, дозволяючи використовувати торгівлю як інструмент примусу та зброю у геополітичному протистоянні. Глобальна система, що будувалася навколо правил Світової організації торгівлі та домінування фінансових інститутів, зіткнулася із системною кризою легітимності та функціональності. Санкційні режими проти інтегрованих економік, масове відкликання режиму найбільшого сприяння та формування закритих економічних блоків на основі ідеологічної сумісності або регіональної близькості формують нову реальність. Пошук рівноваги між глобальними правилами та національними інтересами став ключовим викликом для міжнародних відносин, де правові норми поступаються місцем стратегічній автономії.

Отримано: 11.02.2026, Перевірено: 02.06.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Neza, V. (2026). Transformation of the global trade architecture after 2022: Sanctions regimes, regionalisation and the formation of new economic blocs. *Foreign Affairs*, 36(3), 137-147. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.137.

[*]*Corresponding author (nezavioleta445@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Проблематику відновлення автономії промислової політики країн Глобального Півдня в умовах кризи 2022 року розглядали J.M. Ahumada & H.J. Chang (2025), які вивчали обмеження, накладені міжнародною інвестиційною архітектурою на структурну трансформацію економік, що розвиваються. Науковці з'ясували, що для досягнення кліматично сумісного розвитку Глобальному Півдню необхідно переглянути торговельні правила в бік диференційованого режиму та створити багатосторонні рамки для передачі технологій. Питання адаптації міжнародного торговельного права до викликів цифрової епохи досліджували N.L. Eyo-Udo *et al.* (2025): результати підтвердили, що юридичні норми торгівлі еволюціонують у відповідь на вимоги технологічного прогресу, змушуючи держави постійно переоцінювати межі свого суверенітету заради доступу до глобальних ринків. Роль блоку БРІКС+ як каталізатора переходу глобальної влади та інструменту «політичної інсубординації» напівперіферійних країн вивчали G.E. Merino & J. Tianjiao (2025), фокусуючись на розширенні організації з 2023 року. Вчені встановили, що БРІКС формує новий «історичний блок», здатний демократизувати світовий порядок.

Вплив війни в Україні на світові торгівельні тренди, зокрема в аграрному та енергетичному секторах, досліджував T. Kosormyhin (2025). Автор констатував, що блокада українських портів та різке падіння експорту добрив призвели до 20-відсоткового зростання світових цін на продовольство, що змусило такі держави, як Єгипет та Індія, терміново перебудовувати свої партнерства для запобігання голоду. Політичні ефекти російсько-українського конфлікту крізь призму геоекономічної влади аналізували J. Akpomedaye & A.E. Orhero (2025), вивчаючи наслідки санкцій. Дослідники з'ясували, що війна спровокувала переоцінку глобальних економічних залежностей, що вимагає впровадження моніторингу торговельних флуктуацій у реальному часі. Міжнародні санкції як засіб правового впливу в умовах війни розглядала N. Karpinska (2025), оцінюючи їх ефективність у захисті міжнародного правопорядку. Автор з'ясувала, що дієвість санкційного тиску обмежується через функціонування тіньових ринків та збереження зв'язків РФ з окремими країнами, що обґрунтовує необхідність посилення міжнародного контролю за обігом ресурсів. Цифрову трансформацію міжнародної торгівлі як вказівника конкуренції в умовах глобалізації вивчали V.Yu. Kharenko & N.Ye. Skrypnyk (2025). Автори довели, що попри підвищення ефективності торгових процесів, цифровізація несе загрози кібербезпеці, які у 2021 році вже оцінювалися у 6 трлн дол., що вимагає активної співпраці урядів та наукових установ для стабілізації ринків. Процеси фрагментації та реструктуризації економічних зв'язків навколо нових геополітичних осей досліджувала Ya. Mudra (2025). Вчена встановила, що світова економіка не скорочується, а перетворюється через решоринг виробництва та зростання ролі національної безпеки у формуванні торговельної політики держав. Класифікацію та юридичні механізми застосування економічних санкцій як інструменту регулювання поведінки суб'єктів міжнародного права розкрив R.O. Polyvach (2025). Автор встановив, що фінансові обмеження є засобом тиску, оскільки здатні провокувати дефіцит валютних резервів у країнах-цілях. Ефективність та довгострокові наслідки санкційних режимів досліджувала M.O. Oryniak (2025), яка з'ясувала, що санкції часто призводять до зниження валового внутрішнього продукту (ВВП) цільових держав на 2,8 % у перші роки застосування та стимулюють розвиток тіньових механізмів обходу обмежень через треті країни, що підтверджує складність досягнення політичних цілей за допомогою лише економічного тиску.

Попри наявні дослідження, існують прогалини, що потребують подальшого вивчення. Зокрема, недостатньо висвітленою залишається специфіка деконструкції неоліберальної моделі саме через кризу режиму сприяння у відносинах між ключовими гравцями. Також бракує комплексного аналізу інституційних механізмів у межах технічного регулювання. Потребує деталізації роль презумпції відповідальності афілійованих осіб у санкційних процедурах міжнародних банків як чинника системної перебудови глобальних ланцюгів. Метою даного дослідження став теоретичний аналіз трансформації глобальної торгівлі після 2022 року. Для досягнення поставленої мети було виконано такі завдання: проаналізувати процеси деконструкції неоліберальної моделі торгівлі через кризу режиму найбільшого сприяння та вплив санкцій; дослідити реконфігурації центрів сили на прикладі стратегій Китаю, Індії та країн Глобального Півдня; розкрити механізми системної перебудови глобальних ланцюгів та функціонування нових інструментів економічного примусу.

Матеріали та методи

Методологічна складова даного теоретичного дослідження була побудована на комплексному поєднанні дескриптивних, аналітичних та прогностичних підходів, що дозволило системно дослідити трансформацію глобальної торгівлі в умовах геополітичної турбулентності. Вибірка суб'єктів дослідження була сформована за критерієм їх участі у ключових процесах реконфігурації світових ринків: Україна (як країна, що зазнала безпосереднього впливу воєнного конфлікту 2022 року та пов'язаних санкційних режимів, і як ключовий гравець у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки), Китай (як лідер світового експорту, що використовує механізм «країн-з'єднувачів»), Індія (як репрезентант моделі агресивного технічного протекціонізму), а також країни Глобального Півдня (Бразилія, Південно-Африканська Республіка (ПАР), Туреччина, Індонезія) у їхній взаємодії з країнами Великої сімки (G7) та Європейського Союзу (ЄС), як союзи санкційного, фінансового та нормативного протистояння). Зіставлення стратегій зазначених гравців проводилося за такими параметрами: зміни у митно-тарифному регулюванні (зокрема, практика відкликання статусу режиму найбільшого сприяння), впровадження інструментів технічного та екологічного примусу, трансформація фінансової інфраструктури (санкційні процедури міжнародних банків), показники логістичної стійкості (вартість морського фрахту та пропускна здатність каналів), а також правові режими охорони інтелектуальної власності (функціонування інституту

паралельного імпорту). Хронологічні межі охопили період 2022-2025 років, що відповідає фазі інтенсивного демонтажу неоліберальної торговельної моделі.

Першим засадничим інструментом виступив формально-юридичний метод, який застосовувався до аналізу засадничих актів міжнародного торговельного права (Agreement Establishing the…, 1994), положень Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (GATT, 1994), Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS, 1994), а також нових регуляторних документів, таких як Регламент ЄС про Механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM, n.d.) та індійські правила визначення походження товарів (CAROTAR 2020, 2025). Метод був використаний для розкриття нормативного змісту безпекових винятків, визначення меж легітимності санкційних режимів та ідентифікації юридичних розривів у виконанні зобов'язань перед Світовою організацією торгівлі (СОТ). Для зіставлення стратегій різних економічних центрів було використано порівняльний метод. Він застосовувався до стратегічних програм національного розвитку, зокрема ініціативи Make in India (n.d.), концепції цифрового суверенітету The Digital Personal Data Protection Act (2023), а також санкційних звітів (USTR, 2024) та звітів про дотримання торговельних угод (METI, 2024). Метою було виявлення розбіжностей у підходах до протекціонізму між розвиненими економіками Заходу та країнами Глобального Півдня.

Для верифікації масштабів фрагментації ринків було залучено статистичний метод. Об'єктом аналізу стали масиви емпіричних даних із глобальних моніторингів (WTO, 2023a), оглядів світової торгівлі (WTO, 2024), а також щорічних аналітичних звітів (WTO, 2025). Метою використання цих матеріалів було кількісне вимірювання динаміки експорту, оцінка впливу блокади логістичних вузлів на вартість фрахту та визначення частки цифрових послуг у загальній структурі світового обігу. Інституційно-функціональний аналіз було застосовано для вивчення діяльності міжнародних фінансових організацій та нових економічних блоків. Аналізу підлягали оновлені процедури Світового банку (World Bank, 2023), а також теоретичні обґрунтування альтернативних платіжних систем (Ayub, 2024). Метою використання методу було дослідження взаємодії судової та виконавчої гілок влади з цифровими інфраструктурами та оцінка спроможності блокчейн-технологій забезпечити фінансову автономію блоків. На завершальному етапі було застосовано елементи прогностичного аналізу шляхом систематизації та огляду прогнозних сценаріїв, викладених у праці N. Mulder (2022) та стратегічних розробках Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, 2022). Зокрема, було проаналізовано модель «реактивної фрагментації» світового порядку та сценарії диверсифікації торговельних шляхів в умовах системних обмежень.

Результати

Деконструкція неоліберальної моделі: санкційні режими та режиму найбільшого сприяння (РНС). Трансформація глобальної торговельної архітектури, що розпочалася у 2022 році, ознаменувала завершення епохи глобалізації та перехід до моделі, де безпекові інтереси переважають над економічною ефективністю. Ключовим каталізатором цього процесу стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну 2022 року, яке призвело до застосування набору санкційних інструментів проти інтегрованої економіки. У 2022 році країни Заходу, зокрема держави Європейського Союзу, США, Велика Британія та партнери по G7, запровадили масштабні фінансові та торговельні обмеження. Серед ключових заходів були відключення російських банків від міжнародної платіжної системи SWIFT, заморожування валютних резервів Центрального банку РФ, експортні обмеження на високотехнологічну продукцію, а також заборона на постачання товарів подвійного призначення. Крім того, у грудні 2022 року країни G7 та Євросоюз запровадили цінову політику на російську нафту на рівні 60 дол. за барель, що обмежило можливість використання західних транспортних і страхових послуг для експорту нафти за вищою ціною (Bernatskyi, 2025). На відміну від санкційних режимів часів Холодної війни, спрямованих на малі економічні суб'єкти, такі як Родезія чи ПАР, санкційна архітектура 2022 року вразила 11-ту економіку світу, що була експортером енергоносіїв, зерна та металів. Масштаб цієї події змусив міжнародну спільноту переглянути санкції не просто як локальний дипломатичний інструмент, а як чинник глобального економічного дисбалансу, що має наслідки для стабільності світової торгівлі (Mulder, 2022).

Центральним елементом юридичної деградації колишньої торговельної архітектури стало масове відкликання статусу режиму найбільшого сприяння (РНС) щодо Росії з боку ключових членів СОТ, включаючи США, ЄС, Канаду та Японію. Цей крок, що базується на винятках з національної безпеки, дозволив державам впроваджувати вищі тарифи та кількісні обмеження, що фактично деактивувало дію Статті I GATT (1994). Відкликання РНС-статусу створило прецедент «політизації торгівлі», де доступ до ринків став залежати від дотримання країною універсальних цінностей ліберального міжнародного економічного порядку (World Economic Forum, 2022). У межах прогностичного моделювання 2022 року розглядалося кілька сценаріїв розвитку такої фрагментації: від ізоляції окремих агресорів до «реактивної фрагментації», коли санкції поширюються на членів СОТ, що надають матеріальну підтримку порушникам міжнародного права. Правове обґрунтування цих заходів спирається на Статтю XXI GATT (1994), яка надає державам право вживати заходів, необхідних для захисту інтересів своєї безпеки під час війни або іншої надзвичайної ситуації в міжнародних відносинах. Проте критики такого підходу, зокрема представники країн Глобального Півдня, зазначали, що зловживання безпековими винятками підриває легітимність багатосторонньої системи торгівлі (World Economic Forum, 2022). Це призвело до ситуації подвійних стандартів, де західні нації вимагають від інших членів СОТ підпорядкування цінностям, на які ті не погоджувалися під час вступу. Як наслідок, глобальна торговельна система почала розколюватися на конкурентні блоки з дедалі слабшими зв'язками між ними. Емпіричні дані підтвердили цей розрив: торгівля між

геополітичними блоками, сформованими на основі патернів голосування в Організації Об'єднаних Націй (ООН) (умовно – «Захід» та «Схід»), зростала на 4-6 % повільніше, ніж торгівля всередині цих блоків, починаючи з лютого 2022 року (WTO, 2023a). Цей феномен «friend-shoring» (переведення торгівлі до «дружніх» країн) став новою нормою. Загальна кількість торговельних занепокоєнь, зафіксованих у Раді СОТ з торгівлі товарами, зросла у 9 разів за період 2015-2022 років, що свідчить про системне зростання проблем всередині глобальної мережі (WTO, 2023a). За оцінкою WTO (2023a), повний розкол системи на блоки може коштувати світу до 5 % доходу, а для країн, що розвиваються, втрати можуть досягти двозначних показників ВВП. Для України трансформація торговельної архітектури мала прямий та значний вплив через блокаду Чорноморських портів, що призвело до зупинки експорту пшениці, кукурудзи та соняшникової олії (Council of the EU, 2025). Втрата української пропозиції у поєднанні з санкціями проти російського експорту викликали світову економічну кризу (Mulder, 2022). Це спричинило проблему продовольчої безпеки, а саме в країнах Глобального Півдня, які є нетто-імпортерами сільськогосподарської продукції.

У відповідь на санкційний тиск Російська Федерація перейшла до політики імпортозаміщення та ігнорування своїх зобов'язань у межах СОТ (Agreement Establishing the..., 1994). Протягом 2012-2024 років після вступу Росія не лише не поглибила інтеграцію, а й почала зводити нові тарифні та нетарифні бар'єри (USTR, 2024). У 2024 році РФ продовжила обмежувати двосторонню торгівлю через заборони на імпорт сільськогосподарської продукції та впровадження тарифів, що перевищують зв'язані ставки СОТ, для товарів із «недружніх країн». Окрему роль створив режим «утилізаційного збору» на автомобілі та пільгове оподаткування національного програмного забезпечення, що прямо порушує принципи національного режиму (Стаття III GATT (1994)). Окрім того, Росія впровадила обов'язкову систему маркування товарів з криптографічним захистом, що створює додаткові бюрократичні перепони для іноземних постачальників, а саме малого та середнього бізнесу (USTR, 2024). Глобальний Південь опинився у складному становищі в цій новій архітектурі. Значна частина країн, що розвиваються, продемонструвала стриману або нейтральну позицію щодо санкцій проти Росії, оскільки посилення санкційних режимів може призвести до зростання цін на енергоресурси, продовольство та добрива, що впливає на їхні макроекономічні показники та платіжний баланс. За оцінками N. Mulder (2022), країни, які залежать від імпорту сировини та продовольства, є найбільш вразливими до подібних криз, оскільки санкції проти великого експортера енергоносіїв та сільськогосподарських ресурсів призводять до підвищення глобальних цін і збільшення імпортних витрат для економік, що розвиваються. Крім того, багато держав Глобального Півдня відмовилися підтримувати односторонні санкції або зайняли нейтральну позицію. Серед таких країн – Індія, Бразилія, Південна Африка, Туреччина та Індонезія, які зберігають економічні зв'язки з Росією та виступають проти санкційних механізмів, що не були ухвалені на рівні ООН (Seshadri, 2026). Проблема проявляється також у сфері продовольчої безпеки. За даними FAO (2022), майже 50 держав світу залежать більш ніж на 30 % від імпорту пшениці з України та Росії, а 26 країн отримують понад половину такого імпорту саме з цих двох держав. Це означає, що будь-які торговельні або санкційні обмеження можуть безпосередньо впливати на продовольчу безпеку в країнах Африки, Близького Сходу та Південної Азії. У цьому контексті Глобальний Південь почав формувати власні механізми захисту, такі як багатостороння Угода про сприяння інвестиціям з метою розвитку (IFD) (WTO, n.d.), до якої приєдналися 129 члени СОТ, включаючи 92 країн, що розвиваються. Це свідчить про прагнення Глобального Півдня створювати нові блоки та правила, незалежні від традиційних центрів сили. Для систематизації економічних позицій ключових гравців у період трансформації було розроблено порівняльну характеристику (Таблиця 1).

Таблиця 1. Динаміка участі та політико-правові позиції ключових суб'єктів у новій торговельній архітектурі

Суб'єкт дослідження	Динаміка експорту	Регуляторний статус (СОТ/преференції)	Пріоритетна торговельна стратегія (згідно з доповідями)	Частка у світовому виробництві (ВВП, %)
Україна	+9 % (товари, І півріччя 2024)	Преференційний режим (скасування мит ЄС/США)	Диверсифікація логістики та інтеграція в європейський ринок	1 % (пріоритет: агроекспорт) (2024)
Китай	+4 % (товари, І півріччя 2024)	Режим найбільшого сприяння під обмеженнями	Розширення присутності на ринках, що розвиваються (В'єтнам, Мексика)	18,2 % (експорт товарів – 3,58 трлн дол.) (2024)
Індія	+4 % (товари, І півріччя 2024); +7 % (послуги, І півріччя 2024)	Режим найбільшого сприяння	Промислова політика імпортозаміщення та розвиток сервісного хабу	4 % (експорт товарів, зростаюча частка в послугах) (2024)
LDCs (найменш розвинені країни)	+1,8 % (загальний обсяг експорту, 2024)	Спеціальний та диференційований режим (S&D)	Підтримка інвестицій з метою розвитку (Угода IFD)	4,3 % (2024) (частка Глобального Півдня загалом – 43 %) (2020)

Примітка: ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології
Джерело: сформовано автором на основі даних WTO (2023a), WTO (2024), USTR (2024), WTO (2025)

Ключовим чинником нової торговельної архітектури стало впровадження концепції «Trade as a Weapon» (торгівля як зброя). Це проявляється не лише у санкціях, а й у використанні технічного регулювання як засобу примусу. Наприклад, Європейський Союз у 2023 році офіційно затвердив Регламент про Механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM, n.d.), який передбачає стягнення плати з імпортерів

товарів (сталь, алюміній, цемент, добрива) пропорційно до їх вуглецевого сліду (METI, 2024). Хоча ЄС позиціонує CBAM як інструмент боротьби зі зміною клімату, міжнародна спільнота висловлює занепокоєння щодо відповідності цього механізму Статті III:2 та III:4 GATT (1994) (національний режим). Для експортерів з країн Глобального Півдня це стає новим «зеленим бар'єром», що ускладнює доступ до європейського ринку в умовах дефіциту капіталу для екологічної модернізації (METI, 2024). Станом на початок 2026 року Світова організація торгівлі констатувала «іррелевантність колишнього світового порядку». На відкритті 14-ї міністерської конференції в Яунде (Камерун) було заявлено, що глобальна система торгівлі зіткнулася з найвищим рівнем невизначеності за останні 80 років через конфлікти на Близькому Сході та тарифні війни (Le Poidevin, 2026). Попри те, що 72 % світової торгівлі все ще відбувається за правилами СОТ, параліч Органу врегулювання суперечок та низький рівень прозорості у сповіщенні про субсидії (лише 64 члени подали звіти у 2025 році) створюють систему недовіри.

Підсумовуючи аналіз першого етапу трансформації, було виявлено, що період після 2022 року характеризується демонтажем універсальних правил на користь селективної співпраці. Формування нових економічних блоків відбувається не за принципом географічної близькості, а на основі ідеологічної сумісності («Depth between allies») або вимушеного об'єднання для протидії санкційному тиску. Традиційні інструменти, такі як РНС, втрачають свою абсолютну силу, поступаючись місцем системам пруденційного нагляду, екологічного регулювання та цифрового контролю. Для України та країн Глобального Півдня цей період вимагає розробки нових стратегій виживання у світі, де торгівля остаточно перетворилася на один із центрів геополітичного протистояння.

Реконфігурація центрів сили: Китай, Індії та Глобальний Південь. Трансформація світової торгівлі після 2022 року характеризується не лише деструкцією старих зв'язків, а й форсованим виникненням нових вузлів торгівлі, де Китай та Індія відіграють ролі ключових архітекторів альтернативної економічної реальності. Зміщення економічної ваги в бік Азії та Глобального Півдня стало визначальним фактором: якщо у 1980-х роках частка країн, що розвиваються, у світовому виробництві становила 24 %, то станом на 2020 рік вона перевищила 43 % (WTO, 2023a). Цей процес супроводжується формуванням концепції «країн-з'єднувачів» (connecting economies), які виступають медіаторами у торгівлі між конфліктуючими блоками, забезпечуючи життєздатність глобальних ланцюгів вартості (ГЛВ) в умовах санкційного впливу. Китайська Народна Республіка у 2024 році закріпила свій статус найбільшого світового експортера з обсягом 3,58 трлн дол., при цьому торговельний профіцит країни зріс на 20 %, досягнувши позначки 990 млрд дол. (WTO, 2025). Стратегічна адаптація Китаю до санкційних режимів проти його партнерів та торговельних обмежень з боку США (тарифні піки на напівпровідники та автомобілі) виявилася у зміні географії потоків (US announces higher…, 2024). Дані 2024 року вказують на те, що торгівля Китаю з В'єтнамом та Мексикою зростала значно швидше, ніж пряма двостороння торгівля з США (WTO, 2024). Це підтверджує роль В'єтнаму як необхідного вузла, де ГЛВ-участь зростала на 13,3 % щорічно протягом 2010-2020, дозволяючи китайським компонентам інтегруватися у західні ринки під новими маркуваннями (WTO, 2023a).

Водночас Індія демонструє модель «агресивного суверенітету», поєднуючи високі темпи росту (6,1 % на рік) із захистом внутрішнього ринку в межах ініціативи Make in India (n.d.) (WTO, 2023a). Станом на 2024-2025 роки індійське законодавство стало об'єктом численних звернень у межах СОТ через системне підвищення тарифів на цифровий сегмент послуг. Незважаючи на зобов'язання за Угодою про технології (ITA) (Information Technology Agreement…, n.d.), Індія підвищила ставки на смартфони, базові станції та друковані плати з 0 % до 20 %, аргументуючи це тим, що нові технології не підпадають під класифікацію ITA (METI, 2024). Формально-юридичний аналіз засвідчив, що такі дії порушують Статтю II GATT (1994), що призвело до створення спеціальних панелей врегулювання суперечок за позовами Японії, ЄС та Тайваню (METI, 2024). Окремим чинником індійської торгової політики стало впровадження нових Правил визначення походження товарів CAROTAR 2020 (2025). Ці норми зобов'язують імпортерів надавати конфіденційну інформацію про витрати та виробничі процеси експортера, що фактично створює не тарифний бар'єр. Впровадження CAROTAR 2020 (2025) призвело до того, що багато японських та корейських фірм були змушені відмовитися від пільгових тарифів у межах Угод про економічне партнерство (EPAs, n.d.) та перейти на сплату РНС-тарифів через надмірну бюрократичну складність верифікації (METI, 2024). Такий підхід Індії відображає ширший тренд Глобального Півдня на «демократизацію» технічних стандартів, які використовуються як інструменти економічного примусу.

Фундаментальним аспектом нової архітектури стала спроба дедоларизації торговельних розрахунків, ініційована блоком БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР). У 2024 році Росія та Бразилія запропонували створення незалежної платіжної платформи на основі технології блокчейн, яка б дозволила здійснювати кліринг у національних валютах, минаючи систему SWIFT (Ayub, 2024). Теоретична основа цього процесу базується на ідеї «паралельної валюти» для міжнародних транзакцій NMR (New Reserve Currency), яка не замінює національні гроші, а забезпечує фінансову автономію блоку. Використання технології розподіленого реєстру (DLT) робить таку систему резистентною до зовнішніх санкцій, оскільки децентралізація усуває єдину точку контролю, характерну для західних банківських мереж. Емпіричним підтвердженням стійкості Глобального Півдня до фінансового тиску є розвиток цифрових послуг. Глобальний експорт послуг, що надаються цифровим шляхом, зріс з 3,82 трлн дол. у 2022 році (WTO, 2023a) до приблизно 4,95 трлн дол. у 2024 році за даними UNCTAD (2025).

Це дозволяє країнам, таким як Бангладеш, контролювати 14 % світового ринку фріланс-послуг у креативних секторах, створюючи нові потоки капіталу, які важче піддаються традиційному санкційному

моніторингу (WTO, 2023a). Цифровізація стає інструментом подолання високих торговельних витрат, які в країнах Глобального Півдня на 30 % вищі, ніж у розвинених економіках (WTO, 2023a). Процеси регіоналізації також набули нових правових форм через модернізацію Угод про вільну торгівлю (RTAs, n.d.). У 2023-2025 роках Комітет СОТ з регіональних торговельних угод розглянув п'ять знакових договорів, включаючи угоду між Асоціацією держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та Гонконгом (Agreement on Investment…, 2018), а також розширену угоду між EFTA (Норвегія, Ісландія, Швейцарія) та Туреччиною (EFTA, 2021; WTO, 2023b). Ключовим став вступ Перу до Всеохоплюючої та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство (CPTPP, 2018), що охоплює 15 % світової торгівлі та фокусується на цифровій фасилітації та інтеграції малого бізнесу в ГЛВ (WTO, 2023b). Ці угоди продемонстрували перехід від простого зниження мит до розробки спільних правил у сфері цифрової комерції та екологічної підзвітності. Однак формування нових блоків супроводжується внутрішніми суперечностями щодо стандартів безпеки. Наприклад, Індія впровадила обов'язкове тестування телекомунікаційного обладнання (MTCTE) (n.d.), що створює ситуацію «подвійного регулювання», оскільки ці самі параметри вже перевіряються в межах стандартів безпеки ІТ-пристроїв 2012 року (METI, 2024). Такий технічний протекціонізм, зафіксований також у вимогах до обов'язкового зберігання персональних даних на серверах усередині країни (The Digital Personal Data Protection Act, 2023), обмежує вільний обіг інформації, але розглядається Індією як необхідний елемент «цифрового суверенітету». Криза багатосторонньої системи відобразилася і в діяльності міжнародних фінансових інституцій.

Підсумовуючи, другий етап трансформації торговельної архітектури засвідчив, що Глобальний Схід та Південь не просто реагують на західні санкції, а активно будують автономну інфраструктуру. Китай успішно використовує роль «країни-з'єднувача» для нівелювання тарифних бар'єрів, Індія впроваджує нову логіку протекціонізму через технічні регламенти та ІКТ-тарифи, а блок БРІКС закладає фундамент для розрахунків поза межами доларової зони. Результати аналізу підтвердили, що глобальна торгівля у 2026 році остаточно втратила свою моноцентричність. Подальший розвиток системи залежатиме від того, чи зможуть ці нові блоки виробити власні механізми вирішення суперечок, які б замінили апарат СОТ.

Системна перебудова глобальних ланцюгів та інституційні механізми економічного примусу. Трансформація глобальної торговельної архітектури після 2022 року вийшла за межі простого перерозподілу потоків, сформувавши нову якість міжнародних економічних відносин, де правові інструменти контролю та технологічні стандарти перетворилися на засоби геополітичного тиску. Третій етап цієї еволюції характеризується виникненням «технократичного протекціонізму» та ревізією інституційних правил, які раніше забезпечували безперешкодний обіг капіталу та товарів. Згідно з аналізом Світової організації торгівлі, глобальна система переживає найбільш масштабні потрясіння з часів Другої світової війни, що виражається у зниженні прогнозів зростання світової торгівлі на 2026 рік через посилення тарифних воєн та політичну невизначеність (WTO, 2025). Центральним елементом нової архітектури став розвиток механізмів юридичної підзвітності та санкційних процедур, які тепер інтегровані безпосередньо в операційну діяльність міжнародних фінансових інститутів. Світовий банк у листопаді 2023 року затвердив оновлену процедуру «Sanctions Proceedings and Settlements», яка деталізує поняття «підсанкційної практики» (Sanctionable Practice), включаючи корупційні, шахрайські та обструктивні дії у проєктах, що фінансуються банком (World Bank, 2023). Впровадження інституту «Повідомлення про наступництво» (Notice of Successorship) дозволяє поширювати санкції на нові юридичні особи, які продовжують бізнес-операції санкціонованих суб'єктів, що фактично ліквідує лазівки для обходу обмежень через реорганізацію компаній. Ця презумпція відповідальності афілійованих осіб створює ефект «правової диффузії», де приватний сектор змушений виконувати функції наглядового органу, щоб уникнути фінансового відсторонення. Паралельно із фінансовим тиском, спостерігається трансформація технічного регулювання в інструмент торговельного примусу. ЄС та Велика Британія активно впроваджують суворі екологічні та хімічні стандарти, які стають санкціями для країн Глобального Півдня. REACH Regulation (2006) (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) та система CLP Regulation (n.d.) (Classification, Labelling and Packaging) у редакції 2023-2024 років встановили нові вимоги до ідентифікації речовин, що викликають особливе занепокоєння. Японські дослідники зазначали, що розширення сфери дії цих норм на композитні вироби покладає надмірний тягар на імпортерів, які змушені збирати дані про концентрацію хімічних компонентів у кожній деталі складного обладнання (METI, 2024). Аналогічно, введення обов'язкового «цифрового паспорта продукту» (ESPR) у 2026 році створює бар'єри для виробників зі слабкою цифровою інфраструктурою, перетворюючи екологічну прозорість на фактор ринкової сегрегації (More environmentally sustainable…, 2022; METI, 2024).

Енергетичний сектор став ключовою територією воєнних дій у сфері торговельних бар'єрів. Після 2022 року Європа та Японія зіткнулися із розривом у цінах на енергоносії порівняно зі США: незважаючи на стабілізацію, ціни на природний газ у Європі станом на кінець 2024 року залишалися вдвічі вищими за рівень 2019 року (WTO, 2024). Це призвело до виникнення явища «вуглецевого витоку», для протидії якому ЄС запровадив Механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM, n.d.). Формальний аналіз Статті 7 Регламенту CBAM вказує на право органів влади встановлювати «значення за замовчуванням» (default values) для країн-експортерів, які не можуть надати верифіковані дані про свої викиди, що ставить у невигідне становище економіки Глобального Півдня з низьким рівнем моніторингу (METI, 2024). Таким чином, кліматична політика стає легітимною формою протекціонізму, що замінює традиційні митні бар'єри. Продовольча безпека також зазнала

інституційної деформації через використання торговельних заборон як засобу внутрішньої стабілізації. Індія, як один із центрів Глобального Півдня, у 2023-2025 роках впровадила системні експортні обмеження на рис та пшеницю, що базувалися на «Національному акті про продовольчу безпеку» (The National Food Security Act, 2023). Аналогічно, Російська Федерація у 2024 році продовжила дію заборони на імпорт сільськогосподарської продукції, що супроводжується маніпулятивними експортними митами на соняшникову олію та сою (USTR, 2024). Це підтвердило тезу N. Mulder (2022) про те, що санкції створюють більші глобальні кризи, ніж будь-коли в історії, через високу інтегрованість товарних ринків. Ключовим аспектом регіоналізації стала перебудова морських логістичних шляхів під впливом безпекових криз. Для оцінки інституційних зрушень у регулюванні безпеки та торгівлі розроблено таблицю інструментів (Таблиця 2).

Таблиця 2. Інструментарій торговельно-безпекового примусу в новій архітектурі

Тип інструменту	Правова основа	Об'єкт впливу	Економічний наслідок
Відкликання РНС	Стаття XXI GATT	Агресори та їхні сателіти	Зростання тарифів до 25-50 %
Механізм CBAM	Регламент ЄС 2023/956	Енергоємний імпорт	Втрата цінової переваги висококарбонового експорту еквівалентний ціні квот CO_2 в ЄС
Цифровий паспорт (ESPR)	Директива ErP (оновлена)	Побутова техніка та ІКТ	Обов'язкова ремонтопридатність
Технології блокчейн БРІКС	Концепція NMR 2024	Доларові транзакції	Децентралізований кліринг поза SWIFT

Джерело: синтезовано автором на основі GATT (1994), N. Ayub (2024), METI (2024), WTO (2025)

Станом на жовтень 2024 року кількість щоденних проходів через Суецький канал скоротилася більш ніж на 60 % через атаки в Червоному морі, що змусило перевізників обирати маршрут навколо мису Доброї Надії. За даними WTO (2024), це призвело до п'ятикратного зростання вартості морських фрахтів (з 1095 до 5040 дол. за 40-футовий контейнер) та збільшення часу доставки на 6-25 днів. Ефект «вузьких місць» (bottlenecks) став стратегічним чинником: частка товарів, що експортуються лише чотирма або менше країнами, зросла до 19 % (між 2000 та 2021 роками) від загальної вартості світового експорту, причому Китай контролює понад 36 % таких позицій (WTO, 2023a). У відповідь на ці виклики Велика Британія після виходу з ЄС почала розбудовувати власну мережу торговельних угод, фокусуючись на «наступності та передбачуваності». Комітет СОТ з регіональних угод розглянув Партнерські угоди Великої Британії з Північною Македонією та Сербією (Gjorgjioska, 2025), які фактично реплікують стандарти ЄС (The Pan-Euro-Mediterranean…., n.d.), але дозволяють Лондону гнучкіше реагувати на ризики ланцюгів постачання (WTO, 2023b). Водночас британська система запровадила власні правила, які Японія вважає такими, що суперечать Статті 7.2 Угоди про захисні заходи СОТ (Agreement Establishing the…, 1994) через відсутність належного розслідування щодо шкоди національній промисловості (METI, 2024). Трансформація торговельної архітектури також виявилася у зміні стратегій багатонаціональних корпорацій. Після 2022 року спостерігається «вихід капіталу» з Росії та переоцінка глобальних активів через репутаційні ризики. За оцінками економічних досліджень, загальний обсяг чистого відтоку капіталу з РФ після початку війни перевищив 250 млрд дол., що стало одним із найбільших показників за всю сучасну економічну історію країни (Russia loses record…, 2026). Згідно зі звітом USTR (2024), понад сотні американських компаній скоротили свою присутність на російському ринку через систематичне ігнорування Росією прав інтелектуальної власності та впровадження «утилізаційних зборів», що де-факто субсидують лише місцевих виробників. Російський режим «паралельного імпорту» та примусового ліцензування (Декрети № 299 та № 322) остаточно зруйнував правове поле TRIPS (2005), дозволяючи використання винаходів без виплати компенсацій правовласникам із «недружніх країн» (USTR, 2024).

Підсумовуючи аналіз третього підрозділу, можна констатувати, що глобальна торговельна архітектура у 2026 році перетворилася на фрагментовану мережу організацій за інтересами. Універсальні правила СОТ (Agreement Establishing the…, 1994) де-факто замінюються двосторонніми пруденційними домовленостями та технічними регламентами, які використовуються як інструменти селективного допуску до ринків. Санкційні режими стали перманентним чинником макроекономічного планування, змушуючи країни Глобального Півдня інвестувати в альтернативні платіжні системи та «зелені» технології як засіб збереження суверенітету. Результати дослідження підтверджують, що подальша стабільність світової економіки залежатиме від здатності «країн-з'єднувачів» підтримувати операційну сумісність між конкурентними блоками Заходу та Сходу.

Обговорення

Результати даного дослідження засвідчили, що трансформація глобальної торговельної архітектури після 2022 року мала незворотний характер, зумовивши остаточне руйнування неоліберальної моделі на користь геоекономічної фрагментації. Встановлений у ході роботи факт, що санкційні режими проти великих інтегрованих економік виступили основним чинником дестабілізації, знайшов своє підтвердження у праці D.W. Drezner (2024). Автор довів, що хоча економічний примус став більш ефективним, ніж вважалося раніше, системні екстерналії таких дій на глобальну політичну економію виявилися значно масштабнішими, ніж передбачали традиційні теорії міжнародних відносин. Дане дослідження констатувало, що ці екстерналії проявилися у руйнації режиму сприяння, що узгоджувалося з висновками P. Egger *et al.* (2024). Вчені підкреслили, що санкції вимагають міждисциплінарного аналізу, оскільки вони трансформували саму сутність міжнародної торгівлі, перетворюючи її на інструмент безпекової політики. Виявлена у даному дослідженні тенденція

до посилення ролі «країн-з'єднувачів», таких як В'єтнам та Мексика, у ланцюгах постачання між Китаєм та США, була вивчена у порівнянні з результатами T. Schulze & W. Xin (2025). Автори провели межу між реальним перерозподілом виробництва та простим переспрямуванням товарних потоків, встановивши, що В'єтнам отримав найбільшу вигоду саме від розширення внутрішнього змісту в експорті до США, а не лише від транзиту китайських товарів. Цей висновок підкріпив результати даного дослідження щодо структурної адаптації Китаю до тарифних піків. Додатково, F.P. Conteduca *et al.* (2025) підтвердили, що замість світового відступу від глобалізації відбувалося вибіркове роз'єднання за геополітичними лініями, причому ланцюги постачання США з Китаю не зникали, а подовжувалися через треті країни, що повністю збігалося з виявленими у даній роботі ефектами «friend-shoring». Питання ефективності санкцій проти Російської Федерації, проаналізоване у даному дослідженні через імпортозаміщення, обговорювалося у контексті праці F. Giumelli (2024). Дослідник з'ясував, що традиційна оцінка санкцій на основі зміни поведінки держави-цілі була хибною, і запропонував шестифазний метод аналізу, який враховував утилітарність та успіх у ширшому контексті реагування на кризи. Результати даного дослідження щодо адаптивності російської економіки співпали з висновками C. Portela & J.S. Mora-Sanguinetti (2023), які встановили, що однопартійні режими та монархії демонстрували вищу резистентність до зовнішнього тиску, оскільки мали можливість швидко диверсифікувати торговельні шляхи. Дане дослідження доповнило цю тезу результатами щодо обходу санкцій, що корелювало з даними M. Chupilkin *et al.* (2025). Вчені задокументували, що близько половини «аномального» експорту з ЄС та Великої Британії до країн Кавказу та Центральної Азії не досягало задекларованих пунктів призначення, осідаючи в підсанкційній економіці, що нівелювало частину ефекту обмежень.

Трансформація енергетичного ландшафту, яка у даному дослідженні розглядалася через Механізм CBAM, була зіставлена з працею Q. Zhang *et al.* (2025). Автори довели, що економічні санкції мали асиметричний вплив на інтереси цільових країн, завдаючи більшої шкоди традиційним джерелам енергії порівняно з відновлюваними, причому розвинені нації могли навіть зміцнювати свій енергетичний потенціал за таких умов. Ці висновки підтримали результати даного дослідження щодо «зеленого протекціонізму» як інструменту сегрегації ринків. Крім того, виявлена у даному дослідженні логіка санкційного протистояння у сфері енергетики знаходить теоретичне підкріплення в аналізі C. Rühl (2022), який визначив період після 2022 року як епізод «економічної війни». Автор довів, що ефективність такої архітектури залежить від здатності альянсу мінімізувати власні економічні збитки через перехід від децентралізованих односторонніх обмежень до моделі примусового виконання санкцій. Ці результати підкріплюють висновки даного дослідження про те, що успіх реконфігурації глобальних ланцюгів залежить від здатності ініціаторів санкцій використовувати гнучкі стратегії.

Результати даного дослідження стосовно «агресивного суверенітету» Індії та її тарифної політики знайшли паралелі у аналізі C.-W. Lee & A.Z. Khan (2025). Вчені виявили, що протекціоністські заходи, подібні до тарифної політики США часів перзиденства Д. Трампа, мали каскадний ефект на глобальні торговельні зв'язки, змушуючи бізнес і політиків адаптуватися до умов одностороннього диктату. Це узгодилося з висновками даного дослідження про перетворення технічних регламентів на засоби економічного примусу. Важливість політичних факторів у забезпеченні успіху санкцій аналізували O. Zarpli & D. Peksen (2025), які встановили, що близькість виборів у країні-цілі підвищувала ймовірність виконання вимог санкціонуючих сторін. Хоча у даній роботі досліджувалися інституційні рамки, теза O. Zarpli *et al.* (2025) дозволила зрозуміти, чому певні режими Глобального Півдня залишалися непохитними у своїй нейтральності. Цифрова трансформація торгівлі, яка у даному дослідженні визначалася як новий «фронтир» для Глобального Півдня, обговорювалася у порівнянні з роботою S. Mirzaye & M. Mohiuddin (2025). Дослідники з'ясували, що використання хмарних сервісів та ШІ-аналітики дозволило малим і середнім підприємствам (SMEs) подвоювати інтенсивність експорту, проте ці переваги залишалися нерівномірними через фрагментацію регулювання даних. Дане дослідження підтвердило ці висновки на прикладі Бангладеш та В'єтнаму, водночас наголосивши на етичних викликах, які вивчали W. Muhammad *et al.* (2025). Вчені підкреслили, що економічні санкції мали ненавмисні гуманітарні наслідки для меншин, що ставило під сумнів моральну виправданість використання торгівлі як зброї.

Мета-аналіз детермінант успіху санкцій, проведений B.A. Demena & P.A. van Bergeijk (2025), надав даному дослідженню теоретичне підґрунтя для оцінки важливості торговельних зв'язків до моменту введення обмежень. Автори встановили, що санкції мали більше шансів на успіх за умови наявності міцних попередніх відносин, що пояснило масштабність кризи від розриву зв'язків Росії з ЄС, описану у даній роботі. Водночас процеси регіоналізації, зафіксовані у даному дослідженні через модернізацію угод RTAs, корелювали із висновками G. Krause *et al.* (2025). Вчені довели на прикладі марикультури, що перехід до локальних моделей постачання підвищував стійкість до глобальних дизрупцій, проте створював ризики зниження ефективності виробництва. Це підкріпило результати даного дослідження про «витратний» характер регіоналізації. Нарешті, новаторські напрями у географії торгівлі, запропоновані M. Feng & Y. Ma (2025), надали даному дослідженню концептуальну рамку для інтерпретації стратегічних вразливостей. Вчені наголосили на важливості вивчення ролі міст у ланцюгах вартості та впливу кліматичних ризиків на торговельну стійкість. Дане дослідження імплементувало ці підходи при аналізі блокади морських шляхів у Червоному морі. Також статистичний огляд G. Felbermayr *et al.* (2025) підтвердив, що стрімке зростання кількості санкційних епізодів вимагало радикального оновлення макроекономічних даних, що було реалізовано у даному дослідженні через використання звіту COT за 2025 рік.

Підсумовуючи все вищесказане, результати даного дослідження довели, що світова торгівля остаточно трансформувалася у багатополярну систему конфліктних блоків. Співвідношення результатів із працями іноземних авторів підтвердило закономірність переходу від журналістики інтересів до «геоекономічного реалізму», де кожна торговельна операція верифікується крізь призму національної безпеки. Важливість отриманих результатів полягає у виявленні механізмів, за допомогою яких країни Глобального Півдня та «з'єднувальні економіки» підтримують життєздатність світових ринків в умовах санкційного тиску.

Висновки

Проведене дослідження дозволило констатувати, що світова економіка перейшла від епохи ліберальної взаємозалежності до фази геоекономічного реалізму, де безпекові імперативи остаточно підпорядкували собі логіку ринкової ефективності. Було встановлено, що деконструкція неоліберальної моделі відбулася через системну кризу режиму найбільшого сприяння та перетворення санкційних режимів на перманентний інструмент макроекономічного регулювання. Кількісні показники підтвердили масштабність цього розриву: інтенсивність торгівлі між геополітичними блоками («Захід» проти «Схід») зростала на 4-6 % повільніше, ніж усередині цих об'єднань. Констатовано, що відкликання РНС-статусу та маніпулятивне використання безпекових винятків GATT призвели до фрагментації ринків, що за найбільш песимістичними сценаріями може коштувати світовій спільноті до 5 % глобального доходу. Якісним результатом цього процесу стало впровадження моделі «friend-shoring», яка замінила глобальні ланцюги постачання селективними партнерствами на основі ідеологічної сумісності. Доведено, що реконфігурація центрів сили супроводжується зростанням ваги Азії та Глобального Півдня, чия частка у світовому виробництві перевищила 43 %. Встановлено, що Китай успішно адаптувався до тарифного тиску через механізм «країн-з'єднувачів», подовжуючи ланцюги вартості через В'єтнам та Мексику, тоді як Індія закріпила модель агресивного суверенітету, впровадивши 20-відсоткові тарифи на ІКТ-продукцію та жорсткі правила CAROTAR. Практичне значення цих зрушень полягає у виникненні альтернативної торговельної інфраструктури, зокрема платіжних систем на базі блокчейну та цифрових токенів БРІКС, що дозволяють здійснювати розрахунки поза зоною впливу західних санкцій та системи SWIFT. Емпірично підтверджено, що системна перебудова глобальних ланцюгів супроводжується виникненням технократичного протекціонізму. Ключовим індикатором цього процесу став Механізм СВАМ та оновлені екологічні регламенти ЄС, які де-факто виконують роль нетарифних бар'єрів для експортерів із низьким рівнем цифрової прозорості. Встановлено, що логістична криза у Червоному морі та 60 % скорочення трафіку через Суецький канал стимулювали п'ятикратне зростання вартості фрахту, що змусило держави інвестувати у локалізацію виробництва та зміцнення регіональних блоків на кшталт СРТРР. Цифровий сегмент послуг, обсяг якого сягнув 4,95 трлн дол., визначено як новий простір випереджаючого розвитку, менш вразливий до фізичних блокад та традиційного митного контролю. На основі отриманих результатів державам Глобального Півдня та Україні рекомендується змістити акцент із пасивного дотримання універсальних правил на розбудову гнучких партнерств із «країнами-з'єднувачами» та інтеграцію у цифрові сервісні ланцюги. Необхідно впровадити системи моніторингу торговельних флуктуацій у реальному часі та адаптувати національні промислові стратегії до умов «зеленого протекціонізму» через верифікацію вуглецевого сліду. Обмеження дослідження зумовлені високою динамічністю геополітичних подій та обмеженістю верифікованих даних щодо тіньових потоків у підсанкційних юрисдикціях, а напрями подальших робіт мають зосереджуватися на вивченні стійкості альтернативних валютних систем та розробці моделей багатостороннього регулювання ШІ в міжнародній торгівлі.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 339.5:327
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.137

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Violeta Neza[*]
Professor
Aleksander Moisiu University of Durrës
2001, 1 Currilave Str., Durrës, Albania
https://orcid.org/0009-0005-7596-8504

Transformation of the global trade architecture after 2022: Sanctions regimes, regionalisation and the formation of new economic blocs

Abstract. The aim of this study was to provide a comprehensive analysis of the fundamental restructuring of the global trading system after 2022 under conditions of intensified sanctions pressure, advancing regionalisation processes, and the emergence of new economic centres of gravity. The methodology was based on a systematic comparison of the regulatory strategies and policy documents of Ukraine, China, India, and the countries of the Global South with the approaches adopted by the Group of Seven and the European Union. The findings indicate that the deconstruction of the neoliberal architecture occurred through the widespread withdrawal of most-favoured-nation status and the manipulative use of security exceptions within the framework of the World Trade Organization, resulting in a slowdown of trade growth between geopolitical blocs by 4-6% compared with the internal dynamics of those groupings. It was established that a complete fragmentation of global markets could lead to a loss of 5% of global income, while the combined share of developing countries in world output exceeded 43% as of 2020. The study found that China consolidated its position as the world's largest exporter, with exports amounting to USD 3.58 trillion, successfully utilising Vietnam and Mexico as connector economies to mitigate tariff barriers. It was also observed that India adopted a model of assertive sovereignty by increasing tariffs on information and communication technology products to 20% and introducing rules of origin verification that compelled foreign suppliers to forgo preferential treatment. The data confirmed that the logistics crisis in the Red Sea caused a 60% reduction in traffic through the Suez Canal, resulting in a fivefold increase in maritime freight costs and delivery delays ranging from 6 to 25 days. Furthermore, the development of alternative payment systems based on distributed ledger technology and the rapid expansion of the digital services sector to USD 4.95 trillion emerged as key drivers of financial autonomy for new economic blocs operating beyond Western banking infrastructure. The practical significance of the results lies in their potential application by public institutions in the development of survival strategies under conditions of technocratic protectionism

Keywords: logistics crisis; export restrictions; blockchain technologies; digital services sector; "connector-country" mechanism

Introduction

The global trade architecture is undergoing its most radical transformation since the end of the Second World War, as evidenced by the dismantling of the neoliberal foundations of globalisation and the shift towards geo-economic fragmentation. The events of 2022 have demonstrated that economic interdependence, previously regarded as a guarantor of peace, has become a source of strategic vulnerabilities, allowing trade to be used as an instrument of coercion and a weapon in geopolitical confrontation. The global system, built around the rules of the World Trade Organization and the dominance of financial institutions, has faced a systemic crisis of legitimacy and functionality. Sanction regimes against integrated economies, the mass withdrawal of most-favoured-nation treatment, and the formation of closed economic blocs based on ideological compatibility or regional proximity are shaping a new reality. The search for a balance between global rules and national interests has become a key challenge for international relations, where legal norms are giving way to strategic autonomy.

The issue of restoring the autonomy of industrial policy in Global South countries amid the 2022 crisis was examined by J.M. Ahumada & H.J. Chang (2025), who studied the constraints imposed by the international investment architecture on the structural transformation of developing economies. The researchers found that, to achieve

Received: 11.02.2026, Revised: 02.06.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:

Neza, V. (2026). Transformation of the global trade architecture after 2022: Sanctions regimes, regionalisation and the formation of new economic blocs. *Foreign Affairs*, 36(3), 137-147. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.137.

[*]*Corresponding author (nezavioleta445@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

climate-compatible development, the Global South needs to revise trade rules towards a differentiated regime and establish a multilateral framework for technology transfer. The issue of adapting international trade law to the challenges of the digital age was investigated by N.L. Eyo-Udo *et al.* (2025): the results confirmed that legal norms of trade are evolving in response to the demands of technological progress, forcing states to constantly reassess the limits of their sovereignty in order to gain access to global markets. The role of the BRICS+ bloc as a catalyst for the transition of global power and an instrument of "political insubordination" of semi-peripheral countries was studied by G.E. Merino & J. Tianjiao (2025), focusing on the organisation's expansion since 2023. The researchers found that BRICS is forming a new "historical bloc" capable of contributing to the democratisation of the global order.

T. Kosormyhin (2025) examined the impact of the war in Ukraine on global trade trends, particularly in the agricultural and energy sectors. The author concluded that the blockade of Ukrainian ports and the sharp decline in fertiliser exports resulted in a 20% increase in global food prices, compelling countries such as Egypt and India to urgently restructure their trade partnerships in order to prevent food shortages. The political effects of the Russia-Ukraine conflict through the prism of geo-economic power were analysed by J. Akpomedaye & A.E. Orhero (2025), who studied the consequences of sanctions. The researchers found that the war had triggered a reassessment of global economic dependencies, necessitating the implementation of real-time monitoring of trade fluctuations. N. Karpinska (2025) examined international sanctions as a means of legal influence in wartime, assessing their effectiveness in safeguarding the international legal order. The author found that the effectiveness of sanctions is limited by the existence of shadow markets and the maintenance of the Russian Federation's ties with certain countries, which justifies the need to strengthen international control over the circulation of resources. V.Yu. Kharenko & N.Ye. Skrypnyk (2025) studied the digital transformation of international trade as an indicator of competition in the context of globalisation. The authors demonstrated that despite improving the efficiency of trade processes, digitalisation poses cybersecurity threats, which were already estimated at USD 6 trillion in 2021, requiring active cooperation between governments and research institutions to stabilise markets. Ya. Mudra (2025) investigated the processes of fragmentation and restructuring of economic ties around new geopolitical axes. The scholar established that the global economy is not shrinking but is transforming through the reshoring of production and the growing role of national security in shaping states' trade policies. R.O. Polyvach (2025) examined the classification and legal mechanisms for applying economic sanctions as a tool for regulating the behaviour of subjects of international law. The author established that financial restrictions are a means of pressure, as they are capable of provoking a shortage of foreign exchange reserves in target countries. The effectiveness and long-term consequences of sanctions regimes were investigated by M.O. Oryniak (2025), who found that sanctions often lead to a 2.8% decline in the gross domestic product (GDP) of target states in the first years of application and stimulate the development of shadow mechanisms to circumvent restrictions via third countries, confirming the difficulty of achieving political goals through economic pressure alone.

Despite the existing body of research, several gaps remain that require further investigation. In particular, insufficient attention has been devoted to the specific process of deconstructing the neoliberal model through the crisis of the most-favoured-nation treatment in relations among key actors. There is also a lack of comprehensive analysis of institutional mechanisms within the framework of technical regulation. The role of the presumption of liability of affiliated persons in the sanction procedures of international banks as a factor in the systemic restructuring of global supply chains requires further elaboration. The aim of this study was to conduct a theoretical analysis of the transformation of global trade after 2022. To achieve this aim, the following objectives were carried out: to analyse the processes of deconstruction of the neoliberal trade model through the crisis of the most-favoured-nation treatment and the impact of sanctions; to examine the reconfiguration of centres of power using the strategies of China, India and the countries of the Global South as examples; to reveal the mechanisms of the systemic restructuring of global supply chains and the functioning of new instruments of economic coercion.

Materials and Methods

The methodological framework of this theoretical study was constructed through a comprehensive combination of descriptive, analytical, and predictive approaches, enabling a systematic examination of the transformation of global trade under conditions of geopolitical turbulence. The sample of research subjects was selected according to their involvement in the key processes of global market reconfiguration: Ukraine (as a country directly affected by the military conflict of 2022 and the associated sanctions regimes, as well as a key actor in ensuring global food security), China (as the world's leading exporter employing the "connector-country" mechanism), India (as a representative of the model of assertive technical protectionism), and the countries of the Global South (Brazil, South Africa, Turkey, and Indonesia) in their interaction with the Group of Seven (G7) countries and the European Union (EU), which together constitute the principal alliances involved in sanctions-based, financial, and regulatory confrontation. The strategies of these actors were compared according to the following parameters: changes in customs and tariff regulation (including the practice of withdrawing most-favoured-nation treatment), the implementation of technical and environmental coercive instruments, the transformation of financial infrastructure (including sanctions procedures of international banks), indicators of logistical resilience (such as maritime freight rates and canal throughput capacity), and legal regimes governing intellectual property protection (including the operation of parallel import mechanisms). The chronological scope of the study covered the period from 2022 to 2025, corresponding to the phase of intensive dismantling of the neoliberal trade model.

The primary method employed was the formal-legal approach, which was applied to the analysis of foundational instruments of international trade law (Agreement

Establishing the..., 1994), the provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT, 1994), the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS, 1994), as well as new regulatory documents such as the EU Regulation on the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM, n.d.) and the Indian rules on the determination of the origin of goods (CAROTAR 2020, 2025). The method was used to elucidate the normative content of security exceptions, determine the limits of the legitimacy of sanctions regimes, and identify legal gaps in the fulfilment of obligations to the World Trade Organization (WTO). A comparative method was used to contrast the strategies of various economic centres. It was applied to strategic national development programmes, in particular the "Make in India" initiative (n.d.), the concept of digital sovereignty in the Digital Personal Data Protection Act (2023), as well as sanctions reports (USTR, 2024) and reports on compliance with trade agreements (METI, 2024). The aim was to identify differences in approaches to protectionism between the developed economies of the West and the countries of the Global South.

To verify the scale of market fragmentation, the statistical method was employed. The objects of analysis included empirical datasets drawn from global monitoring reports (WTO, 2023a), world trade reviews (WTO, 2024), and annual analytical reports (WTO, 2025). The purpose of using these materials was to quantitatively measure export dynamics, assess the impact of logistics bottlenecks on freight costs, and determine the share of digital services within the overall structure of global trade. Institutional and functional analysis was applied to the study of the activities of international financial organisations and emerging economic blocs. The analysis encompassed updated procedures of the World Bank (World Bank, 2023) as well as theoretical justifications for alternative payment systems (Ayub, 2024). The aim of this method was to investigate the interaction between judicial and executive authorities and digital infrastructures, and to assess the capacity of blockchain technologies to provide financial autonomy for economic blocs. At the final stage, elements of predictive analysis were applied through the systematisation and review of forecasting scenarios presented in the work of N. Mulder (2022) and in strategic studies produced by the World Economic Forum (2022). In particular, the model of "reactive fragmentation" of the global order and scenarios for the diversification of trade routes under conditions of systemic constraints were examined.

Results

Deconstructing the neoliberal model: Sanctions regimes and the most-favoured-nation (MFN) treatment. The transformation of the global trade architecture, which began in 2022, marked the end of the era of globalisation and a shift towards a model in which security interests take precedence over economic efficiency. The key catalyst for this process was Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022, which led to the application of a range of sanctions against the integrated economy. In 2022, Western countries, notably the European Union, the US, the UK and G7 partners, imposed extensive financial and trade restrictions. Key measures included disconnecting Russian banks from the SWIFT international payment system, freezing the foreign exchange reserves of the Central Bank of the Russian Federation, export restrictions on high-tech products, and a ban on the supply of dual-use goods. Furthermore, in December 2022, the G7 countries and the European Union introduced a price cap on Russian oil at USD 60 per barrel, which restricted the ability to use Western transport and insurance services to export oil at a higher price (Bernatskyi, 2025). Unlike the sanctions regimes of the Cold War era, which targeted small economies such as Rhodesia or South Africa, the sanctions architecture of 2022 struck the world's 11th-largest economy, which was an exporter of energy, grain and metals. The scale of this event forced the international community to view sanctions not merely as a local diplomatic tool, but as a factor in global economic imbalance with implications for the stability of world trade (Mulder, 2022).

A central element of the legal erosion of the former trade architecture was the mass withdrawal of Most-Favoured-Nation (MFN) status from Russia by key WTO members, including the US, the EU, Canada and Japan. This move, based on national security exceptions, allowed states to impose higher tariffs and quantitative restrictions, effectively rendering Article I of the GATT (1994) inoperative. The withdrawal of MFN status set a precedent for the "politicisation of trade", whereby market access became contingent on a country's adherence to the universal values of the liberal international economic order (World Economic Forum, 2022). As part of the 2022 predictive modelling, several scenarios for the development of such fragmentation were considered: ranging from the isolation of individual aggressors to "reactive fragmentation", where sanctions are extended to WTO members providing material support to violators of international law. The legal basis for these measures rests on Article XXI of the GATT (1994), which grants states the right to take measures necessary to protect their security interests during war or other emergencies in international relations. However, critics of this approach, particularly representatives of the Global South, have noted that the abuse of security exceptions undermines the legitimacy of the multilateral trading system (World Economic Forum, 2022). This has led to a situation of double standards, where Western nations demand that other WTO members adhere to values they did not agree to upon accession. As a result, the global trading system has begun to fragment into competing blocs with increasingly weak ties between them. Empirical data has confirmed this divide: trade between geopolitical blocs formed on the basis of voting patterns in the United Nations (UN) (conventionally described as the "West" and the "East"), expanded 4-6% more slowly than trade within those blocs from February 2022 onwards (WTO, 2023a). This phenomenon of "friend-shoring" (shifting trade to aligned countries) has become the new norm. The total number of trade disputes recorded in the WTO Council for Trade in Goods increased ninefold between 2015 and 2022, indicating a systemic rise in problems within the global network (WTO, 2023a). According to WTO estimates (2023a), a complete fragmentation of the system into blocs could cost the world up to 5% of income, whilst for developing countries, losses could reach double-digit percentages of GDP. For Ukraine, the transformation of the trade architecture had a direct and significant impact due

to the blockade of Black Sea ports, which led to a halt in exports of wheat, maize and sunflower oil (Council of the EU, 2025). The loss of Ukrainian supply, combined with sanctions against Russian exports, triggered a global economic crisis (Mulder, 2022). This has caused a food security problem, particularly in the Global South, which are net importers of agricultural products.

In response to the pressure of sanctions, the Russian Federation adopted a policy of import substitution and disregarded its obligations under the WTO (Agreement Establishing the..., 1994). Between 2012 and 2024, following its accession, Russia not only failed to deepen integration but also began erecting new tariff and non-tariff barriers (USTR, 2024). In 2024, the Russian Federation continued to restrict bilateral trade through bans on agricultural imports and the introduction of tariffs exceeding WTO bound rates for goods from "unfriendly countries". The "recycling fee" regime on cars and preferential taxation of domestic software played a particular role, directly violating the principles of national treatment (Article III of GATT (1994)). Furthermore, Russia has introduced a mandatory system of cryptographically protected product labelling, which creates additional bureaucratic barriers for foreign suppliers, particularly small and medium-sized enterprises (USTR, 2024). The Global South finds itself in a difficult position within this new architecture. A significant proportion of developing countries have adopted a cautious or neutral stance on sanctions against Russia, as the tightening of sanctions regimes could lead to rising prices for energy, food and fertilisers, affecting their macroeconomic indicators and balance of payments. According to estimates by N. Mulder (2022), countries dependent on imports of raw materials and food are the most vulnerable to such crises, as sanctions against a major exporter of energy and agricultural resources lead to higher global prices and increased import costs for developing economies. Furthermore, many countries in the Global South have refused to support unilateral sanctions or have adopted a neutral stance. These countries include India, Brazil, South Africa, Turkey and Indonesia, which maintain economic ties with Russia and oppose sanction mechanisms not adopted at the UN level (Seshadri, 2026). The problem is also evident in the area of food security. According to the FAO (2022), nearly 50 countries worldwide depend on wheat imports from Ukraine and Russia for more than 30% of their supply, and 26 countries receive over half of such imports from these two countries alone. This means that any trade or sanctions restrictions could directly impact food security in countries across Africa, the Middle East and South Asia. In this context, the Global South has begun to develop its own protective mechanisms, such as the multilateral Investment Facilitation for Development (IFD) Agreement (WTO, n.d.), which has been joined by 129 WTO members, including 92 developing countries. This demonstrates the Global South's desire to create new blocs and rules independent of traditional centres of power. To systematise the economic positions of key players during this period of transformation, a comparative analysis has been developed (Table 1).

Table 1. Dynamics of participation and the political and legal positions of key actors in the new trade architecture

Subject of analysis	Export dynamics	Regulatory status (WTO/ preferential arrangements)	Priority trade strategy (according to reports)	Share of global output (GDP, %)
Ukraine	+9% (goods, first half of 2024)	Preferential trade regime (EU/US tariff suspension)	Logistics diversification and integration into the European market	1% (priority: agricultural exports) (2024)
China	+4% (goods, first half of 2024)	Most-favoured-nation (MFN) treatment under restrictions	Expansion of presence in emerging markets (Vietnam, Mexico)	18.2% (goods exports: USD 3.58 trillion) (2024)
India	+4% (goods, first half of 2024); +7% (services, first half of 2024)	Most-favoured-nation (MFN) treatment	Import substitution industrial policy and development of a services hub	4.0% (goods exports, with a growing share in services) (2024)
LDCs (Least Developed Countries)	+1.8% (total exports, 2024)	Special and differential treatment (S&D)	Development-oriented investment facilitation (IFD Agreement)	4.3% (2024) (combined share of the Global South: 43% in 2020)

Note: ICT – Information and communication technologies
Source: compiled by the author based on data from WTO (2023a), WTO (2024), USTR (2024), WTO (2025)

A key factor in the new trade architecture has been the introduction of the concept of "Trade as a Weapon". This is evident not only in sanctions but also in the use of technical regulations as a means of coercion. For example, in 2023, the European Union officially adopted the Regulation on the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM, n.d.), which provides for the levying of charges on importers of goods (steel, aluminium, cement, fertilisers) in proportion to their carbon footprint (METI, 2024). Although the EU positions the CBAM as a tool to combat climate change, the international community has expressed concerns regarding the mechanism's compliance with Articles III:2 and III:4 of the GATT (1994) (national treatment). For exporters from Global South countries, this is becoming a new "green barrier", complicating access to the European market amid a shortage of capital for environmental modernisation (METI, 2024). As of early 2026, the World Trade Organization had noted the "irrelevance of the former world order". At the opening of the 14th Ministerial Conference in Yaoundé (Cameroon), it was stated that the global trading system was facing the highest level of uncertainty in the last 80 years due to conflicts in the Middle East and tariff wars (Le Poidevin, 2026). Although 72% of world trade still takes place under WTO rules, the paralysis of the Dispute Settlement Body and the low level of transparency in subsidy notifications (only 64 members submitted reports in 2025) are creating a climate of mistrust.

Summarising the analysis of the first stage of transformation, it was found that the period after 2022 is characterised by the dismantling of universal rules in favour of selective cooperation. The formation of new economic

blocs is not based on geographical proximity, but on ideological compatibility ("depth between allies") or forced alliances to counter sanctions pressure. Traditional instruments, such as the MFN, are losing their absolute power, giving way to systems of prudential supervision, environmental regulation and digital control. For Ukraine and the countries of the Global South, this period requires the development of new strategies for survival in a world where trade has finally become one of the focal points of geopolitical confrontation.

Reconfiguration of global power centres: China, India and the Global South. The transformation of global trade after 2022 has been characterised not only by the destruction of previous economic ties but also by the accelerated emergence of new trade hubs in which China and India have assumed the roles of key architects of an alternative economic reality. The shift of economic weight towards Asia and the Global South has become a defining factor: whereas developing countries accounted for 24% of global output in the 1980s, by 2020 their share had exceeded 43% (WTO, 2023a). This process has been accompanied by the emergence of the concept of "connecting economies", which act as mediators in trade between competing blocs, ensuring the viability of global value chains (GVCs) under conditions of sanctions pressure. In 2024, the People's Republic of China consolidated its position as the world's largest exporter, with exports reaching USD 3.58 trillion, while the country's trade surplus increased by 20%, reaching USD 990 billion (WTO, 2025). China's strategic adaptation to sanctions regimes targeting its partners and to trade restrictions imposed by the United States, including tariff peaks on semiconductors and automobiles, was reflected in the geographical reorientation of trade flows (US announces higher..., 2024). Data from 2024 indicate that China's trade with Vietnam and Mexico expanded significantly faster than its direct bilateral trade with the United States (WTO, 2024). This confirms the role of Vietnam as a critical intermediary hub, where participation in GVCs increased by 13.3% annually during the period 2010-2020, enabling Chinese components to enter Western markets under new labels and production chains (WTO, 2023a).

At the same time, India has demonstrated a model of "assertive sovereignty", combining high rates of economic growth (6.1% annually) with the protection of its domestic market within the framework of the Make in India initiative (n.d.) (WTO, 2023a). During 2024-2025, Indian legislation became the subject of numerous WTO complaints due to the systematic increase of tariffs affecting the digital segment of trade. Despite its obligations under the Information Technology Agreement (ITA) (Information Technology Agreement..., n.d.), India increased tariff rates on smartphones, base stations, and printed circuit boards from 0% to 20%, arguing that new technologies do not fall within the scope of ITA classifications (METI, 2024). A formal legal analysis confirmed that such actions violate Article II of the GATT (1994), leading to the establishment of special dispute settlement panels following complaints from Japan, the EU and Taiwan (METI, 2024). A separate factor in Indian trade policy was the introduction of the new CAROTAR 2020 Rules of Origin (2025). These rules oblige importers to provide confidential information on the exporter's costs and production processes, which effectively creates a non-tariff barrier. The introduction of CAROTAR 2020 (2025) has led to many Japanese and Korean firms being forced to forgo preferential tariffs under Economic Partnership Agreements (EPAs, n.d.) and switch to paying MFN tariffs due to the excessive bureaucratic complexity of verification (METI, 2024). India's approach reflects a broader trend in the Global South towards the "democratisation" of technical standards, which are used as instruments of economic coercion.

A fundamental aspect of the new architecture has been the attempt to de-dollarise trade settlements, initiated by the BRICS bloc (Brazil, Russia, India, China, and South Africa). In 2024, Russia and Brazil proposed the creation of an independent payment platform based on blockchain technology that would enable clearing transactions in national currencies while bypassing the SWIFT system (Ayub, 2024). The theoretical foundation of this process is based on the concept of a "parallel currency" for international transactions, known as the New Reserve Currency (NMR), which is not intended to replace national currencies but rather to provide the bloc with financial autonomy. The use of Distributed Ledger Technology (DLT) makes such a system resistant to external sanctions, as decentralisation removes the single point of control characteristic of Western banking networks. Empirical evidence of the Global South's resilience to financial pressure can be observed in the development of digital services. Global exports of digitally delivered services increased from USD 3.82 trillion in 2022 (WTO, 2023a) to approximately USD 4.95 trillion in 2024, according to UNCTAD (2025). This has enabled countries such as Bangladesh to account for 14% of the global market for freelance services in creative sectors, generating new capital flows that are less susceptible to traditional sanctions-monitoring mechanisms (WTO, 2023a). Digitalisation is becoming an important instrument for overcoming high trade costs, which remain 30% higher in countries of the Global South than in developed economies (WTO, 2023a).

This enables countries such as Bangladesh to control 14% of the global market for freelance services in the creative sectors, creating new capital flows that are more difficult to monitor through traditional sanctions (WTO, 2023a). Digitalisation is becoming a tool for overcoming high trade costs, which are 30% higher in Global South countries than in developed economies (WTO, 2023a). Regionalisation processes have also taken on new legal forms through the modernisation of Regional Trade Agreements (RTAs, n.d.). Between 2023 and 2025, the WTO Committee on Regional Trade Agreements reviewed five landmark agreements, including the agreement between the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and Hong Kong (Agreement on Investment..., 2018), as well as the expanded agreement between EFTA (Norway, Iceland, Switzerland) and Turkey (EFTA, 2021; WTO, 2023b). A key development was Peru's accession to the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP, 2018), which accounts for 15% of global trade and focuses on digital facilitation and the integration of small businesses into the G20 (WTO, 2023b). These agreements have demonstrated a shift from simply reducing tariffs to developing common rules in the areas of digital commerce and environmental accountability. However, the formation of new blocs is accompanied by internal disputes over safety

standards. For example, India has introduced mandatory testing of telecommunications equipment (MTCTE) (n.d.), creating a situation of "double regulation", as these same parameters are already tested under the 2012 IT device security standards (METI, 2024). Such technical protectionism, also enshrined in the requirements for the mandatory storage of personal data on servers within the country (The Digital Personal Data Protection Act, 2023), restricts the free flow of information, but is viewed by India as a necessary element of "digital sovereignty". The crisis of the multilateral system has also been reflected in the activities of international financial institutions.

In summary, the second phase of the transformation of the trade architecture demonstrated that the Global East and the Global South are not merely reacting to Western sanctions but are actively constructing autonomous infrastructure. China has successfully utilised the role of a "connector-country" to mitigate tariff barriers, India has introduced a new logic of protectionism through technical regulations and ICT tariffs, and the BRICS bloc is laying the foundations for settlement mechanisms beyond the dollar zone. The findings of the analysis confirmed that by 2026 global trade had definitively lost its monocentric character. The future development of the system will depend on whether these emerging blocs are capable of establishing their own dispute-settlement mechanisms that could replace the institutional apparatus of the WTO.

The systemic restructuring of global supply chains and institutional mechanisms of economic coercion. The transformation of the global trade architecture since 2022 has gone beyond a mere redistribution of trade flows, giving rise to a new dimension in international economic relations, where legal control mechanisms and technological standards have become instruments of geopolitical pressure. The third stage of this evolution is characterised by the emergence of "technocratic protectionism" and a revision of the institutional rules that previously ensured the unhindered movement of capital and goods. According to an analysis by the World Trade Organization, the global system is experiencing its most significant upheavals since the Second World War, reflected in a downward revision of global trade growth forecasts for 2026 due to intensifying tariff wars and political uncertainty (WTO, 2025). A central element of the new architecture has been the development of legal accountability mechanisms and sanctions procedures, which are now directly integrated into the operational activities of international financial institutions. In November 2023, the World Bank approved an updated procedure, "Sanctions Proceedings and Settlements", which details the concept of "sanctionable practice", including corrupt, fraudulent and obstructive actions in projects financed by the Bank (World Bank, 2023). The introduction of the "Notice of Successorship" mechanism allows sanctions to be extended to new legal entities that continue the business operations of sanctioned entities, effectively eliminating loopholes for circumventing restrictions through corporate restructuring. This presumption of liability for affiliated entities creates a "legal diffusion" effect, where the private sector is forced to act as a supervisory body to avoid financial exclusion. Alongside financial pressure, there is a transformation of technical regulation into an instrument of trade coercion. The EU and the UK are actively implementing strict environmental and chemical standards, which are becoming sanctions for countries in the Global South. The REACH Regulation (2006) (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) and the CLP Regulation (n.d.) (Classification, Labelling and Packaging) in the 2023-2024 version have established new requirements for the identification of substances of very high concern. Japanese researchers have noted that extending the scope of these regulations to composite products places an excessive burden on importers, who are forced to collect data on the concentration of chemical components in every part of complex equipment (METI, 2024). Similarly, the introduction of a mandatory "Electronic Substance Passport" (ESPR) in 2026 creates barriers for manufacturers with weak digital infrastructure, turning environmental transparency into a factor of market segregation (More environmentally sustainable..., 2022; METI, 2024).

The energy sector has become a key battleground in the war of trade barriers. Since 2022, Europe and Japan have faced a gap in energy prices compared to the US: despite stabilisation, natural gas prices in Europe remained twice as high as in 2019 by the end of 2024 (WTO, 2024). This led to the emergence of "carbon leakage", which the EU sought to counter by introducing the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM, n.d.). A formal analysis of Article 7 of the CBAM Regulation indicates that authorities have the right to set "default values" for exporting countries that cannot provide verified data on their emissions, which puts the economies of the Global South with low levels of monitoring at a disadvantage (METI, 2024). Thus, climate policy is becoming a legitimate form of protectionism, replacing traditional tariff barriers. Food security has also suffered institutional distortion through the use of trade bans as a means of domestic stabilisation. India, as one of the hubs of the Global South, introduced systematic export restrictions on rice and wheat in 2023-2025, based on the National Food Security Act (2023). Similarly, in 2024, the Russian Federation extended its ban on agricultural imports, accompanied by manipulative export duties on sunflower oil and soybeans (USTR, 2024). This confirmed N. Mulder's (2022) argument that sanctions create greater global crises than ever before in history due to the high integration of commodity markets. A key aspect of regionalisation has been the restructuring of maritime logistics routes under the influence of security crises. A table of instruments has been developed to assess institutional shifts in the regulation of security and trade (Table 2).

Table 2. Instruments of trade and security coercion in the new architecture

Type of instrument	Legal basis	Target of impact	Economic consequence
Withdrawal of the MFN	Article XXI of GATT	Aggressor states and their satellites	Tariff increases to 25-50%
The CBAM mechanism	EU Regulation 2023/956	Carbon-intensive imports	The loss of the price advantage for high-carbon exports is equivalent to the cost of EU CO_2 emission allowances

Table 2. Continued

Type of instrument	Legal basis	Target of impact	Economic consequence
Digital product passport (ESPR)	ErP Directive (revised)	Household appliances and ICT products	Mandatory repairability
BRICS blockchain technologies	NMR 2024 Concept	US Dollar transactions	Decentralised clearing outside SWIFT

Source: compiled by the author based on GATT (1994), N. Ayub (2024), METI (2024), WTO (2025)

As of October 2024, the number of daily transits through the Suez Canal had fallen by more than 60% due to attacks in the Red Sea, forcing shipping companies to reroute vessels around the Cape of Good Hope. According to WTO (2024), this resulted in a fivefold increase in maritime freight rates (from USD 1,095 to USD 5,040 per forty-foot container) and extended delivery times by between 6 and 25 days. The "bottleneck effect" became a strategic factor: the share of goods exported by four or fewer countries rose to 19% of the total value of global exports between 2000 and 2021, with China accounting for more than 36% of such product categories (WTO, 2023a). In response to these challenges, following its withdrawal from the European Union, the United Kingdom began developing its own network of trade agreements, focusing on "continuity and predictability". The WTO Committee on Regional Trade Agreements reviewed the United Kingdom's Partnership Agreements with North Macedonia and Serbia (Gjorgjioska, 2025), which largely replicate EU standards (The Pan-Euro-Mediterranean…, n.d.) but allow London to respond more flexibly to supply-chain risks (WTO, 2023b). At the same time, the UK system introduced its own rules, which Japan considers inconsistent with Article 7.2 of the WTO Agreement on Safeguards (Agreement Establishing the…, 1994) due to the absence of a proper investigation into injury to domestic industry (METI, 2024). The transformation of the trade architecture has also been reflected in changing strategies among multinational corporations. Since 2022, there has been a noticeable "capital exodus" from Russia and a reassessment of global assets in light of reputational risks. According to economic studies, the total volume of net capital outflows from the Russian Federation since the outbreak of the war has exceeded USD 250 billion, making it one of the largest figures in the country's modern economic history (Russia loses record…, 2026). According to the USTR (2024) report, more than one hundred American companies reduced their presence in the Russian market due to Russia's systematic disregard for intellectual property rights and the introduction of "recycling fees", which de facto subsidise only domestic producers. Russia's regime of "parallel imports" and compulsory licensing (Decrees No. 299 and No. 322) has effectively undermined the legal framework of TRIPS (2005), permitting the use of inventions without compensation to rights holders from "unfriendly countries" (USTR, 2024).

In summary, the analysis of the third subsection indicates that by 2026 the global trade architecture had evolved into a fragmented network of interest-based organisations. The universal rules of the WTO (Agreement Establishing the…, 1994) are de facto being replaced by bilateral prudential arrangements and technical regulations that serve as instruments of selective market access. Sanctions regimes have become a permanent factor in macroeconomic planning, compelling countries of the Global South to invest in alternative payment systems and green technologies as a means of preserving sovereignty. The findings of the study confirm that the future stability of the global economy will depend on the ability of "connector-country" to maintain operational compatibility between the competing blocs of the West and the East.

Discussion

The findings of this study demonstrate that the transformation of the global trade architecture after 2022 has been irreversible, leading to the definitive collapse of the neoliberal model in favour of geoeconomic fragmentation. The conclusion reached in this study, namely that sanctions regimes imposed on large integrated economies became a primary source of destabilisation, is supported by the work of D.W. Drezner (2024). The author demonstrated that although economic coercion had become more effective than previously thought, the systemic externalities of such actions on the global political economy proved to be significantly more extensive than traditional theories of international relations had predicted. This study noted that these externalities manifested themselves in the breakdown of the facilitation regime, which was consistent with the findings of P. Egger *et al*. (2024). The researchers emphasised that sanctions require an interdisciplinary analysis, as they have transformed the very nature of international trade, turning it into a security policy instrument. The trend identified in this study towards a strengthening of the role of "connector-country", such as Vietnam and Mexico, in supply chains between China and the US, was examined in comparison with the findings of T. Schulze & W. Xin (2025). The authors drew a distinction between a genuine reallocation of production and a mere redirection of trade flows, finding that Vietnam benefited most from an increase in domestic content in exports to the US, rather than merely from the transit of Chinese goods. This conclusion reinforced the findings of this study regarding China's structural adaptation to tariff spikes. Furthermore, F.P. Conteduca *et al.* (2025) confirmed that, rather than a global retreat from globalisation, there was a selective decoupling along geopolitical lines, with US supply chains from China not disappearing but extending via third countries, which fully coincided with the "friend-shoring" effects identified in this study. The issue of the effectiveness of sanctions against the Russian Federation, analysed in this study through the lens of import substitution, was discussed in the context of the work by F. Giumelli (2024). The researcher found that the traditional assessment of sanctions based on changes in the target state's behaviour was flawed, and proposed a six-phase analytical method that took into account utility and success within the broader context of crisis response. The findings of this study regarding the adaptability of the Russian economy

coincided with the conclusions of C. Portela & J.S. Mora-Sanguinetti (2023), who established that one-party regimes and monarchies demonstrated greater resilience to external pressure, as they were able to rapidly diversify trade routes. This study supplemented this thesis with findings on sanctions evasion, which correlated with the data of M. Chupilkin *et al.* (2025). The researchers documented that around half of the "anomalous" exports from the EU and the UK to the Caucasus and Central Asia did not reach their declared destinations, instead ending up in the sanctioned economy, which mitigated part of the effect of the restrictions.

The transformation of the energy landscape, which in this study was examined through the CBAM mechanism, was compared with the work of Q. Zhang *et al*. (2025). The authors demonstrated that economic sanctions had an asymmetric impact on the interests of target countries, causing greater harm to traditional energy sources compared to renewable ones, whilst developed nations were even able to strengthen their energy capacity under such conditions. These findings were supported by the results of this study regarding "green protectionism" as a tool for market segregation. Furthermore, the logic of sanctions-based confrontation in the energy sector identified in this study finds theoretical support in the analysis by C. Rühl (2022), who characterised the period after 2022 as an episode of "economic war". The author demonstrated that the effectiveness of such an architecture depends on the alliance's ability to minimise its own economic losses through a transition from decentralised unilateral restrictions to a model of enforced sanctions. These findings support the conclusions of this study that the success of the reconfiguration of global supply chains depends on the ability of the initiators of sanctions to employ flexible strategies.

The findings of this study concerning India's "aggressive sovereignty" and its tariff policy revealed clear parallels with the analysis conducted by C.-W. Lee & A.Z. Khan (2025). The authors found that protectionist measures, similar to those implemented under the tariff policies of the Trump administration in the United States, generated a cascading effect across global trade networks, compelling businesses and policymakers to adapt to conditions shaped by unilateral economic pressure. This finding aligns with the conclusions of the present study regarding the transformation of technical regulations into instruments of economic coercion. The importance of political factors in ensuring the success of sanctions was analysed by O. Zarpli & D. Peksen (2025), who established that the proximity of elections in the target country increased the likelihood of compliance with the sanctioning parties' demands. Although this study examined institutional frameworks, the argument put forward by O. Zarpli *et al*. (2025) helped to explain why certain regimes in the Global South remained steadfast in their neutrality. The digital transformation of trade, defined in this study as a new "frontier" for the Global South, was discussed in comparison with the work of S. Mirzaye & M. Mohiuddin (2025). The researchers found that the use of cloud services and AI analytics enabled small and medium-sized enterprises (SMEs) to double their export intensity; however, these benefits remained uneven due to the fragmentation of data regulation. This study confirmed these findings using the examples of Bangladesh and Vietnam, whilst highlighting the ethical challenges examined by W. Muhammad *et al*. (2025). The researchers highlighted that economic sanctions had unintended humanitarian consequences for minorities, calling into question the moral justification for using trade as a weapon.

A meta-analysis of the determinants of sanctions' success, conducted by B.A. Demena & P.A. van Bergeijk (2025), provided this study with a theoretical basis for assessing the importance of trade links prior to the imposition of restrictions. The authors found that sanctions were more likely to succeed where strong prior relations existed, which explained the scale of the crisis resulting from the severing of ties between Russia and the EU, as described in this study. At the same time, the regionalisation processes observed in this study through the modernisation of RTAs correlated with the findings of G. Krause *et al*. (2025). Through the example of mariculture, the researchers demonstrated that a shift towards localised supply models enhanced resilience to global disruptions but simultaneously created risks of reduced production efficiency. This observation reinforced the findings of the present study concerning the costly nature of regionalisation. Finally, the innovative approaches in trade geography proposed by M. Feng & Y. Ma (2025) provided this study with a conceptual framework for interpreting strategic vulnerabilities. The researchers emphasised the importance of studying the role of cities in value chains and the impact of climate risks on trade resilience. This study applied these approaches in analysing the blockade of sea lanes in the Red Sea. Furthermore, the statistical review by G. Felbermayr *et al*. (2025) confirmed that the rapid increase in the number of sanction incidents necessitated a radical update of macroeconomic data, which was achieved in this study through the use of the WTO report for 2025. To summarise the above, the results of this study demonstrated that global trade has definitively transformed into a multipolar system of conflicting blocs. A comparison of the findings with the works of foreign authors confirmed the trend towards a shift from "interest-based journalism" to "geoeconomic realism", where every trade transaction is scrutinised through the prism of national security. The significance of the findings lies in identifying the mechanisms through which the countries of the Global South and "connector economies" sustain the viability of global markets under the pressure of sanctions.

Conclusions

The conducted study makes it possible to conclude that the global economy has transitioned from an era of liberal interdependence to a phase of geoeconomic realism, in which security imperatives have definitively subordinated the logic of market efficiency. It was established that the deconstruction of the neoliberal model occurred through a systemic crisis of the most-favoured-nation (MFN) principle and the transformation of sanctions regimes into a permanent instrument of macroeconomic regulation. Quantitative indicators confirmed the scale of this rupture: trade intensity between geopolitical blocs (the "West" versus the "East") grew 4-6% more slowly than trade within those groupings. It was found that the withdrawal of MFN treatment and the manipulative use of GATT security

exceptions led to market fragmentation which, under the most pessimistic scenarios, could cost the global economy up to 5% of global income. A qualitative outcome of this process was the adoption of the friend-shoring model, which replaced global supply chains with selective partnerships based on ideological compatibility. It was demonstrated that the reconfiguration of centres of power has been accompanied by the growing significance of Asia and the Global South, whose share of global output has exceeded 43%. It was established that China successfully adapted to tariff pressure through the "connector-country" mechanism, extending value chains through Vietnam and Mexico, while India consolidated a model of assertive sovereignty by introducing 20% tariffs on ICT products and stringent CAROTAR rules. The practical significance of these developments lies in the emergence of alternative trade infrastructure, including blockchain-based payment systems and BRICS digital tokens, which enable transactions to be conducted beyond the reach of Western sanctions and the SWIFT system. It was empirically confirmed that the systemic restructuring of global value chains has been accompanied by the emergence of technocratic protectionism. A key indicator of this process has been the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) and the revised environmental regulations of the European Union, which de facto function as non-tariff barriers for exporters with low levels of digital transparency. It was established that the logistics crisis in the Red Sea and the 60% reduction in traffic through the Suez Canal stimulated a fivefold increase in freight costs, compelling states to invest in the localisation of production and the strengthening of regional blocs such as the CPTPP. The digital services sector, which reached a value of USD 4.95 trillion, was identified as a new sphere of accelerated development that is less vulnerable to physical blockades and traditional customs controls. Based on the findings, it is recommended that the countries of the Global South and Ukraine shift their focus from passive compliance with universal rules towards the development of flexible partnerships with connector countries and deeper integration into digital services value chains. It is necessary to implement real-time monitoring systems for trade fluctuations and to adapt national industrial strategies to the conditions of green protectionism through carbon footprint verification. The limitations of the study stem from the highly dynamic nature of geopolitical developments and the scarcity of verified data concerning shadow flows within sanctioned jurisdictions. Future research should focus on examining the resilience of alternative currency systems and developing models for the multilateral regulation of artificial intelligence in international trade.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] Agreement Establishing the World Trade Organization. (1994, April). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text.

[2] Agreement on Investment among the Governments of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China and the Member States of the Association of Southeast Asian Nations. (2018, May). Retrieved from https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/AHKIA.pdf.

[3] Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). (1994, April). Retrieved from https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

[4] Ahumada, J.M., & Chang, H.J. (2025). A new international economic order for the twenty-first century: An agenda for industrial and trade policies from the Global South. *Review of Keynesian Economics*, 13(4), 562-580. doi: 10.4337/roke.2025.04.06.

[5] Akpomedaye, J., & Orhero, A.E. (2025). The political effects of the Russian-Ukrainian war on international trade. *Perspektif*, 14(2), 369-379. doi: 10.31289/perspektif.v14i2.13882.

[6] Ayub, N. (2024). *BRICS' international payment systems, a common BRICS currency, and de-dollarization*. Retrieved from https://sites.usp.br/gebrics/brics-international-payment-systems-a-common-brics-currency-and-de-dollarization.

[7] Bernatskyi, B. (2025). *The impact of international sanctions on Russian politics and economy in 2024-2025*. Retrieved from https://analytics.intsecurity.org/en/sanctions-against-russia-impact/.

[8] Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). (n.d.). Retrieved from https://surl.li/sgspgr.

[9] CAROTAR 2020. (2025). Retrieved from https://cleartax.in/s/carotar-2020.

[10] Chupilkin, M., Javorcik, B., Peeva, A., & Plekhanov, A. (2025). Economic sanctions and intermediated trade. *AEA Papers and Proceedings*, 115, 568-572. doi: 10.1257/pandp.20251083.

[11] Classification, Labelling and Packaging of chemicals (CLP Regulation). (n.d.). Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/topics/chemicals/classification-labelling-and-packaging-chemicals_en.

[12] Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP). (2018, March). Retrieved from https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/in-force/cptpp/comprehensive-and-progressive-agreement-for-trans-pacific-partnership.

[13] Conteduca, F.P., Giglioli, S., Giordano, C., Mancini, M., & Panon, L. (2025). Trade fragmentation unveiled: Five facts on the reconfiguration of global, US and EU trade. *Journal of Industrial and Business Economics*, 52(3), 535-557. doi: 10.1007/s40812-024-00337-w.

[14] Council of the EU. (2025). *Ukrainian grain exports explained*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukrainian-grain-exports-explained.

[15] Demena, B.A., & van Bergeijk, P.A. (2025). A meta-analysis of determinants of success and failure of economic sanctions. *Econometrics*, 13(2), article number 16. doi: 10.3390/econometrics13020016.
[16] Drezner, D.W. (2024). Global economic sanctions. *Annual Review of Political Science*, 27, 9-24. doi: 10.1146/annurev-polisci-041322-032240.
[17] Economic Partnership Agreements (EPAs). (n.d.). Retrieved from https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/economic-partnership-agreements-epas.
[18] EFTA. (2021). *Modernised EFTA-Turkey free trade agreement enters into force*. Retrieved from https://www.efta.int/media-resources/news/modernised-efta-turkey-free-trade-agreement-enters-force.
[19] Egger, P., Syropoulos, C., & Yotov, Y.V. (2024). Analyzing the effects of economic sanctions: Recent theory, data, and quantification. *Review of International Economics*, 32(1), 1-11. doi: 10.1111/roie.12724.
[20] Eyo-Udo, N.L., Apeh, C.E., Bristol-Alagbariya, B., Udeh, C.A., & Ewim, C.P.M. (2025). International trade law in the modern world: A review of evolving practices and agreements. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 6(1), 840-847. doi: 10.54660/.IJMRGE.2025.6.1.840-847.
[21] Felbermayr, G., Morgan, T.C., Syropoulos, C., & Yotov, Y.V. (2025). Economic sanctions: Stylized facts and quantitative evidence. *Annual Review of Economics*, 17, 175-195. doi: 10.1146/annurev-economics-081623-020909.
[22] Feng, M., & Ma, Y. (2025). The new research directions of trade geography under the restructuring of global trade patterns: A comprehensive analytical framework. *Geographical Research Bulletin*, 4, 339-341. doi: 10.50908/grb.4.0_339.
[23] Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022). *Conflict in Ukraine: Likely to impact global agricultural markets and food security*. Retrieved from https://www.fao.org/new-york/news/news-detail/Conflict-in-Ukraine-likely-to-impact-global-agricultural-markets-and-food-security/en.
[24] General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). (1994, April). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003#Text.
[25] Giumelli, F. (2024). A comprehensive approach to sanctions effectiveness: Lessons learned from sanctions on Russia. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 30(2), 211-228. doi: 10.1007/s10610-024-09585-x.
[26] Gjorgjioska, M.A. (2025). North Macedonia's strategic partnership with the United Kingdom: Controversies, geopolitical drivers, and consequences. *Monthly Briefing*, 5(4).
[27] Information Technology Agreement – an explanation. (n.d.). Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/inftec_e/itaintro_e.htm.
[28] Karpinska, N. (2025). International sanctions as a means of legal influence in the context of the Russian-Ukrainian war. *Social Development: Economic and Legal Issues*, 1, 106-113. doi: 10.70651/3083-6018/2025.1.13.
[29] Kharenko, V.Yu., & Skrypnyk, N.Ye. (2025). Digital transformation of international trade in the context of increasing global competition. *Galician Economic Bulletin*, 93(2), 172-182. doi: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.172.
[30] Kosormyhin, T. (2025). Impact of the war in Ukraine on international trade trends. *Mokslas – Lietuvos ateitis / Science – Future of Lithuania*, 17, article number mla.2025.23399. doi: 10.3846/mla.2025.23399.
[31] Krause, G., *et al*. (2025). The local turn in a global sea: Identifying sustainability trade-offs in regionalized marine aquaculture systems. *Reviews in Aquaculture*, 17(4), article number e70071. doi: 10.1111/raq.70071.
[32] Le Poidevin, O. (2026). *WTO chief: World order has irrevocably changed*. Retrieved from https://www.reuters.com/business/wto-chief-world-order-has-irrevocably-changed-2026-03-26.
[33] Lee, C.-W., & Khan, A.Z. (2025). The impact of Trump's tariff policies on global trade dynamics: A case study of major US trade partners. *International Journal of Business and Economic Affairs*, 10(1), 62-71. doi: 10.24088/IJBEA-2025-101006.
[34] Make In India. (n.d.). Retrieved from https://www.pmindia.gov.in/en/major_initiatives/make-in-india/.
[35] Mandatory Testing and Certification of Telecom Equipment in India (MTCTE). (n.d.). Retrieved from https://www.nemko.com/product-certification/mtcte.
[36] Merino, G.E., & Tianjiao, J. (2025). BRICS+ and the global power transition. *Chinese Political Science Review*. doi: 10.1007/s41111-025-00291-5.
[37] Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan (METI). (2024). *2023 report on compliance by major trading partners with trade agreements – WTO, EPA/FTA and IIA*. Retrieved from https://www.meti.go.jp/english/report/data/2023WTO/index.html.
[38] Mirzaye, S., & Mohiuddin, M. (2025). Digital transformation in international trade: Opportunities, challenges, and policy implications. *Journal of Risk and Financial Management*, 18(8), article number 421. doi: 10.3390/jrfm18080421.
[39] More environmentally sustainable and circular products. (2022). Retrieved from https://ec.europa.eu/newsroom/growth/items/769584/en.
[40] Mudra, Ya. (2025). Reglobalisation vs deglobalisation: Transformation of international economic relations in the conditions of geopolitical fragmentation. *Change Management and Innovation*, 16, 137-140. doi: 10.32782/CMI/2025-16-21.
[41] Muhammad, W., Ali, N.Z., Khan, M.J., Saeed, S., Yaqub, K.Q., & Awal, A. (2025). The impact of economic sanctions on global politics: Effectiveness and ethical issues. *Policy Research Journal*, 3(1), 45-60.
[42] Mulder, N. (2022). *The sanctions weapon*. Retrieved from https://www.imf.org/-/media/files/publications/fandd/article/2022/june/mulder.pdf.
[43] Oryniak, M.O. (2025). International economic sanctions: Effectiveness and long-term consequences. In *Materials of the international conference of higher education students "Modern directions of development of the economy, entrepreneurship, technologies and their legal support"* (pp. 414-415). Lviv: Lviv University of Trade and Economics.

[44] Polyvach, R.O. (2025). Classification and mechanisms of application of international economic sanctions. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 4(87), 290-295. doi: 10.24144/2307-3322.2025.87.4.45.
[45] Portela, C., & Mora-Sanguinetti, J.S. (2023). Sanctions effectiveness, development and regime type. Are aid suspensions and economic sanctions alike? *World Development*, 172, article number 106370. doi: 10.1016/j.worlddev.2023.106370.
[46] REACH Regulation. (2006). Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/topics/chemicals/reach-regulation_en.
[47] Regional trade agreements (RTAs). (n.d.). Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm.
[48] Rühl, C. (2022). Energy sanctions and the global economy: Mandated vs unilateral sanctions. *International Economics and Economic Policy*, 19(2), 383-399. doi: 10.1007/s10368-022-00542-9.
[49] Russia loses record $253bln in wartime capital flight. (2026). Retrieved from https://bm.ge/en/news/russia-loses-record-253bln-in-wartime-capital-flight/139297.
[50] Schulze, T., & Xin, W. (2025). *Demystifying trade patterns in a fragmenting world (IMF Working Paper WP/25/129)*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
[51] Seshadri, C. (2023). *Western sanctions on Russia and the Global South's stance*. Retrieved from https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/western-sanctions-russia-and-global-souths-stance.
[52] The Digital Personal Data Protection Act. (2023, August). Retrieved from https://www.meity.gov.in/static/uploads/2024/06/2bf1f0e9f04e6fb4f8fef35e82c42aa5.pdf.
[53] The National Food Security Act. (2013). Retrieved from https://dfpd.gov.in/WriteReadData/Other/nfsa_1.pdf.
[54] The Office of the United States Trade Representative (USTR). (2024). *2024 Report on the implementation and enforcement of Russia's WTO commitments*. Retrieved from https://ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/russia/2024-report-implementation-and-enforcement-russias-wto-commitments.
[55] The Pan-Euro-Mediterranean cumulation and the PEM Convention. (n.d.). Retrieved from https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/international-affairs/pan-euro-mediterranean-cumulation-and-pem-convention_en.
[56] UN Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2025). *International trade in digitally deliverable services, value, shares and growth, annual (analytical)*. Retrieved from https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.DigitallyDeliverableServices.
[57] US announces higher China tariffs, including 100% for EVs. (2024). Retrieved from https://www.dw.com/en/us-announces-higher-china-tariffs-including-100-for-evs/a-69075018.
[58] World Bank. (2023). *Bank procedure: Sanctions proceedings and settlements in bank financed projects*. Retrieved from https://www.worldbank.org/content/dam/documents/sanctions/other-documents/osd/Bank%20Procedure%20Sanctions%20Proceedings%20and%20Settlements%20in%20Bank%20Financed%20Projects%20-%20November%2030%2c%202023.pdf.
[59] World Economic Forum. (2022). *Conflict, sanctions and the future of world trade*. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Conflict_Sanctions_and_the_Future_of_World_Trade_2022.pdf.
[60] World Trade Organization (WTO). (2023a). *World trade report 2023*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf.
[61] World Trade Organization (WTO). (2023b). *Members consider five regional trade agreements, discuss improving functioning of Committee*. Retrieved from https://www.wto.org/english/news_e/news23_e/rta_05jul23_e.htm.
[62] World Trade Organization (WTO). (2024). *Global trade outlook and statistics. Update: October 2024*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/stat_10oct24_e.pdf.
[63] World Trade Organization (WTO). (2025). *WTO annual report 2025*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/anrep25_e.htm.
[64] World Trade Organization (WTO). (n.d.). *The Investment Facilitation for Development (IFD) Agreement*. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/invfac_public_e/invfac_intro_e.htm.
[65] Zarpli, O., & Peksen, D. (2025). Election proximity and the effectiveness of economic sanctions. *Journal of Peace Research*, 62(3), 707-721. doi: 10.1177/00223433241243178.
[66] Zhang, Q., Du, D., Yang, Y., Hu, S., Chen, Y., Ding, J., & Xia, Q. (2025). The impact of economic sanctions on traditional and renewable energy interests of target countries: Insights from a global outlook 2002-2022. *Energy Economics*, 147, article number 108590. doi: 10.1016/j.eneco.2025.108590.

УДК 327.7:339.923
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.163

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Надіра Джумадилова[*]
Старший викладач
Бішкекський державний університет імені академіка Кусейна Карасаєва
720044, просп. Ч. Айтматова, 27, м. Бішкек, Киргизька Республіка
https://orcid.org/0009-0007-5929-9245

Інтеграційна дипломатія Киргизької Республіки в ЄАЕС: компенсаторна функція, інституційний баласт та перехід до smart integration

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена розривом між формально-юридичною рівноправністю малих держав в асиметричних інтеграційних об'єднаннях та їхніми фактичними можливостями реалізації суверенітету. Мета дослідження – виявлення ролі інтеграційної дипломатії у мінімізації ризиків для суверенної дієздатності Киргизької Республіки в рамках Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), а також обґрунтування переходу до моделі «розумної інтеграції» як інструменту зміцнення політичної безпеки. Методологія ґрунтувалася на поєднанні інституційного аналізу трьох рівнів нормативної бази країни, типологічного аналізу ризиків суверенної дієздатності за чотирма вимірами, політичного аналізу макроекономічних показників та SWOT-аналізу. Верифікація отриманих результатів проводилася з використанням даних міжнародних організацій та державних органів Киргизстану. У результаті встановлено, що інституційний дизайн участі Киргизької Республіки в ЄАЕС характеризується переважанням реактивної позиції держави, що розглядається як прояв інституційної інерції. Нормативна база формує трирівневу ієрархічну систему, однак кожен її рівень містить структурні обмеження, які в сукупності знижують дипломатичну ініціативність країни в наднаціональних органах. Жогорку Кенеш Киргизької Республіки, який згідно з Конституцією уповноважений здійснювати контроль за виконанням міжнародних договорів, наразі не задіяний у повній мірі як механізм змістовного нагляду за імплементацією норм ЄАЕС, що є конституційно-політичним, а не лише управлінським викликом. Одночасне членство в ЄАЕС, Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ) та Шанхайській організації співпраці (ШОС) трактується як вимушене інституційне хеджування: компенсаторна функція цих форматів виступає тимчасовим замінником суверенної дієздатності, тоді як перехід до усвідомленої суверенної участі вимагає нарощування дипломатичного потенціалу через модель smart integration. Практичне значення дослідження полягає у розробці аналітичного інструментарію, який можна застосовувати для оцінки відповідності інституційного дизайну інтеграційної участі економічному потенціалу союзного членства в інших малих державах з аналогічними структурними характеристиками

Ключові слова: інтеграційна дипломатія; компенсаторна функція; дефіцит суверенітету; інституційний баласт; політична безпека; smart integration

Вступ

Зростання ролі організацій регіональної інтеграції як ключових детермінант політичної суб'єктності малих держав на пострадянському просторі порушує питання адаптації дипломатичних механізмів до вимог інтеграції. Перехід до моделі «розумної інтеграції» (smart integration) вимагає не лише наявності інтеграційних рамок, а й відповідної дипломатичної інфраструктури та інституційної готовності ефективно їх використовувати. Автор виходить із припущення, що виявлені інституційні обмеження значною мірою зумовлені об'єктивними факторами – невеликим розміром економіки, обмеженою дипломатичною службою та відносно нещодавнім досвідом Киргизстану щодо участі в наднаціональних структурах. Мета цього розділу полягає не в критиці, а в систематизації наявних підходів та обґрунтуванні дослідницької рамки, яка може бути використана для виявлення напрямів зростання з метою зміцнення дипломатичної суб'єктності країни в межах наявних форматів інтеграції.

Отримано: 28.01.2026, Перевірено: 21.05.2026, Прийнято: 26.06.2026, Опубліковано: 08.07.2026.

Suggested Citation:
Dzhumadylova, N. (2026). Integration diplomacy of the Kyrgyz Republic within the EAEU: A compensatory function, institutional ballast and the transition to smart integration. *Foreign Affairs*, 36(3), 163-178. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.163.

[*]*Corresponding author (N.Dzhumadylova1@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Література, присвячена торговельним ефектам регіональної інтеграції для малих держав, послідовно свідчить про асиметрію отримуваних вигід. A. Cieślik & O. Gurshev (2023) показали, що розширення Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) сформувало якісно нову конфігурацію торговельних відносин у Центральній Азії. Малі держави-члени мають траєкторії торговельної інтеграції, відмінні від траєкторій держав-засновниць союзу. Їхні позиції в переговорних процесах та здатність адаптувати торговельну політику до умов розширеного ринку обмежені інституційними та ресурсними факторами. Автори також зазначили, що з 2009 по 2019 рік майже 50 % експорту центральноазійських республік і надалі спрямовувалося до пострадянських партнерів у рамках Співдружності Незалежних Держав (СНД), що свідчить про збереження торговельної залежності, а не про диверсифікацію. У ширшому контексті M. Sultonov (2026) довів існування стійкого причинно-наслідкового зв'язку між динамікою міжнародної торгівлі та економічним зростанням на основі панельних даних по країнах Центральної Азії за тривалий період, водночас вказавши на асиметричний характер цього зв'язку залежно від якості інституційної бази торговельного режиму: у країнах з більш розвиненими торговельними інституціями ефект зростання є більш значущим і стійкішим до зовнішніх шоків.

Специфічні характеристики Киргизької Республіки як малої, двічі континентальної економіки в межах інтеграційного блоку були досліджені P. Athukorala & H. Hill (2023), які продемонстрували, що географічне розташування країни – яка не має прямого виходу до моря і залежить від транзитної інфраструктури сусідніх держав – водночас створює як можливості транзиту для реекспорту, так і структурні бар'єри для повноцінного використання торговельних преференцій ЄАЕС: високі транспортні витрати, залежність від якості прикордонного адміністрування та обмежена логістична інфраструктура знижують конкурентоспроможність киргизьких експортерів навіть у формально відкритому ринку. Ці висновки доповнюються дослідженням S. Bekbolotova *et al*. (2025), які за допомогою динамічної багаторівневої моделі з латентним фактором встановили, що членство в ЄАЕС збільшило сукупний експорт як Вірменії, так і Киргизстану; втім, ефекти виявилися асиметричними: Вірменія зафіксувала суттєве зростання агропродовольчого експорту, тоді як Киргизька Республіка зазнала скорочення агропродовольчого імпорту без підтвердженого позитивного впливу на агропродовольчий експорт чи сукупний імпорт. Автори зазначили, що вплив інтеграції на торгівлю малих економік є неоднозначним і не може слугувати підставою для остаточних висновків щодо чистих вигід членства.

Аналіз емпіричних даних щодо окремих секторів киргизької економіки показав, як інтеграційні процеси трансформують конкретні економічні практики. A. Beksultanov *et al*. (2026), використовуючи дані щодо податкових, торговельних та фінансових реформ у Киргизькій Республіці, встановили, що інтеграція в ЄАЕС стимулювала модернізацію фіскального адміністрування; водночас досягнуті ефекти обмежуються окремими секторами через недостатній адміністративний потенціал: нові регуляторні інструменти функціонують переважно у формалізованому сегменті економіки, тоді як неформальний сектор здебільшого залишається поза їхньою дією. A. Dooranov *et al*. (2024) розробили методологію ранжування експортного потенціалу регіонів Киргизької Республіки та застосували її до даних за 2019-2023 роки. Результати демонструють значні внутрішні диспропорції: найбільший прогрес зафіксовано в Баткенській, Джалал-Абадській та Талаській областях. Автори зауважили, що хоча реалізація податкових реформ та інвестиції в інфраструктуру створюють позитивні умови для експорту, структурні відмінності між регіонами й надалі зберігаються за відсутності цілеспрямованих державних ініціатив, що свідчить про обмежену реалізацію вигід інтеграції на субнаціональному рівні. Y. Jin & X. Meng (2023) дослідили вплив зовнішніх шоків на економічну стійкість інтеграційних блоків малих держав за допомогою моделі обчислюваної загальної рівноваги для симуляції ефекту багатосторонніх торговельних санкцій після російського вторгнення в Україну. Автори теоретично обґрунтували та кількісно підтвердили наявність структурних стимулів до спільних санкцій в умовах економічної взаємозалежності багатосторонніх блоків. Результати моделювання показали, що взаємозалежність між США та їхніми союзниками посилилася в режимі санкцій, особливо на рівні виробництва.

K.K. Zhusupbaev & B.T. Toktobaev (2025) дослідили застосування норм міжнародного митного транзиту в правовій системі Киргизької Республіки. Їхнє дослідження виявило суперечності між нормами ЄАЕС і національними процедурами, що призводять до адміністративних затримок під час митного оформлення транзиту та структурних бар'єрів, які перешкоджають використанню транзитного потенціалу країни. Автори зазначили, що час, необхідний для транзитних процедур під час перевезення вантажів залізницею в Киргизькій Республіці, становить приблизно 24 години, що знижує конкурентоспроможність киргизького транзитного коридору порівняно з альтернативними маршрутами. N. Komendantova *et al*. (2022) продемонстрували, що процеси регіональної зв'язності в Центральній Азії мають множинні та взаємопов'язані ефекти на сталий розвиток Киргизстану, охоплюючи не лише економічний та інфраструктурний, а й інституційний вимір; водночас вони зазначили відсутність комплексної методології, яка могла б використовуватися для системної оцінки управлінських та економічних наслідків таких процесів для малих держав у довгостроковій перспективі.

Таким чином, попри наявність кількісних досліджень у цій сфері, питання участі малих держав у ЄАЕС висвітлюється в академічній літературі переважно фрагментарно. Основу для подібних досліджень можна знайти в економічному вивченні малих держав, аналізі їхніх інституційних характеристик та дослідженні того, як внутрішні фактори впливають на вразливість малих держав до зовнішніх економічних шоків. Дослідження щодо Киргизстану здебільшого обмежуються вивченням окремих аспектів країни та конкретних форм її участі в різних організаціях.

Відповідно, аналітична рамка, що пов'язує якість інституційного дизайну з реалізацією політичної суб'єктності та визначає умови переходу до «розумної інтеграції», залишається недостатньо розробленою. Метою цього дослідження є розробка та апробація аналітичної рамки, що пов'язує інституційний дизайн інтеграційної участі з конфігурацією ризиків для суверенної дієздатності та умовами переходу до дипломатично активної моделі участі в асиметричному союзі, на прикладі Киргизької Республіки. У рамках дослідження було поставлено такі завдання: проаналізувати інституційну основу участі Киргизької Республіки в союзі на конституційному, законодавчому та стратегічному рівнях крізь призму дипломатичної суб'єктності; оцінити економічні ефекти членства як політичні індикатори обмежень суверенітету; розробити типологію ризиків для суверенної дієздатності.

Матеріали та методи

Це дослідження було проведено як одиничне кейс-дослідження (single-case study) з елементами інституційного та політико-дипломатичного аналізу. Киргизька Республіка була обрана об'єктом дослідження на трьох підставах. По-перше, ця країна є єдиною державою на пострадянському просторі, яка одночасно є членом трьох асиметричних інтеграційних форматів – Євразійського економічного союзу, Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ) та Шанхайської організації співпраці (ШОС), – що створює умови для перевірки концепції компенсаторної функції та інституційного хеджування в їхньому найбільш вираженому вигляді. По-друге, поєднання формально рівноправного членства з обмеженим дипломатичним потенціалом та недостатньо розвиненою аналітичною інфраструктурою в Міністерстві закордонних справ та Уряді робить Киргизьку Республіку репрезентативним прикладом обмежень суверенної дієздатності, характерних для малих пострадянських держав в асиметричних альянсах. По-третє, наявність перевірених офіційних джерел створює достатню основу для політичної інтерпретації економічних даних як індикаторів суверенної дієздатності. Вибір саме цього одиничного кейс-дослідження обґрунтовується структурними характеристиками Киргизької Республіки – формальним членством у поєднанні з фактично обмеженою суб'єктністю, залежністю від компенсаторної функції трьох форматів та реактивною дипломатичною моделлю, – що робить цей кейс методологічно репрезентативним для апробації запропонованої аналітичної рамки в контексті найбільш вираженої конфігурації досліджуваних явищ.

Аналітичний фокус дослідження нерівномірно розподілений між трьома форматами: ОДКБ та ШОС розглядаються в першій частині з функціональної точки зору – як елементи рамки інституційного хеджування, що дає змогу перевірити тезу про компенсаторний характер багатоформатної участі Киргизької Республіки, тоді як друга й третя частини зосереджуються виключно на ЄАЕС. Це методологічне рішення зумовлене двома факторами. По-перше, ЄАЕС є єдиним із трьох форматів, який має перевірену та систематично публіковану офіційну статистичну базу даних, необхідну для політичної інтерпретації економічних даних як індикаторів суверенної дієздатності. По-друге, саме в межах ЄАЕС інституційна основа участі Киргизької Республіки найбільш формалізована через трирівневу нормативну архітектуру, що робить його оптимальним об'єктом для аналізу взаємозв'язку між регуляторним потенціалом та операційною дипломатичною суб'єктністю.

Дослідження проводилося з використанням чотирьох послідовних методів. Інституційний аналіз застосовувався для вивчення інституційної основи участі Киргизької Республіки в ЄАЕС на трьох рівнях: конституційному, законодавчому та стратегічному. Джерельна база нормативно-правового аналізу складалася з документів трьох рівнів. Конституційний рівень представлений Конституцією Киргизької Республіки (Constitution of the Kyrgyz Republic, 2021), яка визначає повноваження державних органів у сфері зовнішньої політики. Законодавчий рівень розглядається через Закон Киргизької Республіки № 96 «Про взаємодію державних органів у сфері зовнішньої політики Киргизької Республіки» (Law of the Kyrgyz Republic No. 96, 2012), який розмежовує компетенції ключових учасників інтеграції. Стратегічний рівень представлений Концепцією зовнішньої політики Киргизької Республіки (Concept of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic, 2019), яка визначає інтеграційні пріоритети, та Постановою Міністерства юстиції Киргизької Республіки № 221 «Про Національну стратегію розвитку Киргизької Республіки на 2018-2040 роки» (Decree of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic No. 221, 2018), яка визначає довгострокові орієнтири економічного розвитку в контексті членства в союзі. Нормативна база інтеграції підтверджується Договором про Митний кодекс Євразійського економічного союзу (Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union, 2018) та документацією щодо приєднання Киргизької Республіки до Союзу (Eurasian Economic Commission, 2015).

Макроекономічний аналіз використовувався для оцінки економічних ефектів членства Киргизької Республіки в ЄАЕС за чотирма вимірами: торгівлею, міграцією, реекспортом та бюджетом. Джерельна база макроекономічного аналізу складалася з трьох груп джерел. Тенденції ключових економічних показників Киргизької Республіки перевірялися за допомогою офіційних даних Національного статистичного комітету та щорічного звіту Національного банку Киргизької Республіки (National Bank of the Kyrgyz Republic, 2025). Фіскальний вимір інтеграційної участі підтверджувався за допомогою документації Євразійської економічної комісії (ЄЕК) щодо розподілу митних доходів (Eurasian Economic Union, 2020). Оцінка реекспортного виміру та зовнішніх ризиків базується на Звіті місії Міжнародного валютного фонду (International Monetary Fund, 2025) за результатами консультацій у рамках статті IV. Зовнішньоторговельний потенціал перевірявся за допомогою Угоди ЄАЕС-Індонезія (Eurasian Economic Union, 2025).

Типологічний аналіз використовувався для побудови структурованої класифікації ризиків інтеграції. Чотири визначені виміри – регуляторний, фіскальний,

зовнішні шоки та інституційний – відповідають чотирьом механізмам, через які членство в союзі впливає на національну економіку: регуляторна гармонізація, перерозподіл бюджетних доходів, залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури та якість державного управління інтеграційною участю. Це розмежування дає змогу зіставити кожен тип ризику з конкретним рівнем інституційного дизайну та визначити відповідні інструменти для його мінімізації в межах наявної договірної бази Союзу. Джерельна база включає аналітичний звіт про вплив приєднання Киргизької Республіки, підготовлений Центром міжнародного приватного підприємництва (CIPE, 2020), документацію щодо механізму оцінки регуляторного впливу ЄЕК (Eurasian Economic Union, n.d.), а також джерела макроекономічного аналізу.

Метод матричного аналізу застосовувався для побудови двох аналітичних матриць. У матриці економічних ефектів кожен вимір зіставляється з підтвердженим результатом, ключовим драйвером, роллю держави та характером інституційної вразливості; класифікація в колонці «роль держави» ґрунтувалася на ступені активної участі державних органів у формуванні відповідного ефекту – від пасивної ролі держави (отримання вигід через ринкові механізми) до активної переговорної позиції в наднаціональних органах. SWOT-матриця систематизує внутрішні сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості й загрози, пов'язані з участю Киргизької Республіки в інтеграції, на основі поєднання джерел, використаних у попередніх методах.

Результати

Інституційна основа участі Киргизької Республіки в ЄАЕС. Інституційна основа участі Киргизької Республіки в ЄАЕС формується на трьох взаємопов'язаних рівнях: конституційному, законодавчому та стратегічному. Їх системна взаємодія визначає рамки, в межах яких держава виконує свої інтеграційні зобов'язання, транспонує наднаціональні норми в національне законодавство та встановлює координаційну основу для взаємодії між органами влади. Конституційна основа інтеграції закріплена в Конституції Киргизької Республіки (Constitution of the Kyrgyz Republic, 2021), у статті 4 якої зазначається, що принципи міжнародного права та ратифіковані міжнародні договори є частиною правової системи країни. Стаття 66 надає Президенту право визначати напрям зовнішньої політики та підписувати міжнародні договори, а стаття 77 покладає на Жогорку Кенеш функції ратифікації, денонсації та контролю за виконанням міжнародних договорів. Конституційно закріплений розподіл повноважень у сфері зовнішньої політики між Президентом, Парламентом та Урядом формує формальну систему стримувань і противаг. Однак на практиці функції часто перетинаються, що може уповільнювати вироблення узгодженої позиції в органах ЄАЕС.

На законодавчому рівні базовим законом є Закон Киргизької Республіки № 96 (Law of the Kyrgyz Republic No. 96, 2012), який визначає повноваження основних органів: Президент визначає пріоритети (стаття 4), Жогорку Кенеш здійснює парламентський контроль (стаття 5), Уряд реалізує рішення на адміністративному рівні (стаття 6), а Міністерство закордонних справ є уповноваженим координаційним органом (стаття 7). Проте цей закон був розроблений до приєднання Киргизької Республіки до Євразійського економічного союзу і не містить конкретних положень щодо взаємодії з наднаціональними органами Союзу. Тому імплементація рішень ЄЕК здійснюється без чітко визначеного механізму: кожне рішення ЄЕК потребує окремого транспонування в національні нормативно-правові акти, що може призводити до затримок у введенні законів у дію та зниження швидкості реагування на пов'язані з інтеграцією зміни.

Стратегічна рамка викладена в Концепції зовнішньої політики Киргизької Республіки (Concept of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic, 2019). Документ окреслює шість напрямів інтеграційних пріоритетів, при цьому участь у ЄАЕС визначається як «стратегічна опора політичної та економічної безпеки». Концепція вперше вводить поняття «дипломатії сталого розвитку» та передбачає узгодження цілей зовнішньої політики з завданнями, визначеними в Постанові Міністерства юстиції Киргизької Республіки № 221 (Decree of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic No. 221, 2018). Водночас концепція, попри задекларовану інтеграційну спрямованість, не містить операційних критеріїв для оцінки ефективності участі в союзі, а також механізмів незалежного контролю за виконанням взятих зобов'язань. Як показують дослідження інституційної динаміки ЄАЕС, менші держави союзу, такі як Киргизстан, схильні дотримуватися радше реактивної, ніж проактивної позиції: діяльність їхніх делегацій здебільшого зосереджена на погодженні рішень, ухвалених державами-засновницями (CIPE, 2020).

Механізм внутрішньої координації участі в ЄАЕС досі залишається сферою, що потребує подальшого інституційного вдосконалення. Узгодження позицій між міністерствами перед засіданнями органів Союзу здійснюється нерегулярно: представників міністерств нерідко просять ухвалювати рішення в останній момент, без попереднього міжвідомчого обговорення. Типовим прикладом є процес обговорення Договору про Митний кодекс Євразійського економічного союзу (Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union, 2018), коли киргизька сторона не запропонувала жодних суттєвих поправок, попри те що низка положень документа зачіпала інтереси національних експортерів і малого бізнесу. Відсутність спеціалізованих аналітичних структур у Міністерстві закордонних справ та Парламенті призводить до формування національних позицій у наднаціональних органах без системного обґрунтування та оцінки впливу. Водночас ресурси громадянського суспільства та науки в цьому процесі майже не використовуються.

Кадровий потенціал у сфері управління інтеграцією залишається обмеженим. За оцінками CIPE (2020), Киргизька Республіка недостатньо використовує консультативний процес ЄЕК при формуванні політики Союзу. У період з 2021 по 2023 рік кількість підрозділів у державних органах, відповідальних за регуляторний нагляд, скоротилася з 60 до 23, що свідчить про

тенденцію до централізації регуляторних функцій (U.S. Department of State, 2025). У Киргизстані відсутня системна програма підготовки кадрів з питань інтеграційної дипломатії в рамках ЄАЕС. Не створено спеціалізованих аналітичних підрозділів для постійного опрацювання питань, пов'язаних із функціонуванням Союзу. На відміну від Казахстану та Білорусі, де існують національні центри інтеграційного аналізу, інституційна інфраструктура експертної підтримки участі в ЄАЕС у Киргизстані перебуває на початковому етапі розвитку. Це означає, що переговорний потенціал країни використовується не повною мірою, а здатність управляти ризиками членства структурно обмежена вже на етапі інституційного дизайну. Аналіз інституційної основи участі Киргизької Республіки в ЄАЕС виявляє певну суперечність: формально високий рівень інтеграційних зобов'язань не повною мірою підкріплюється інституційною спроможністю до їх виконання. Конституційні положення, галузеве законодавство та стратегічні документи утворюють зовні узгоджену ієрархічну систему. Однак кожен рівень має структурні обмеження, які в сукупності знижують операційну ефективність участі країни в союзі.

Рамковий закон про координацію 2012 року був розроблений до приєднання Киргизької Республіки до Євразійського економічного союзу і не встановлює механізму взаємодії з наднаціональними органами Союзу. Це створює розрив між нормативною базою міжвідомчої координації та актуальними вимогами участі в інтеграційному процесі. Держава є учасником однієї з найбільших регіональних інтеграційних організацій без юридично закріпленої процедури виконання її рішень – питання, яке має привернути увагу законодавця. Інституційний дизайн участі Киргизької Республіки в ЄАЕС у своєму нинішньому вигляді більшою мірою орієнтований на виконання наявних зобов'язань, аніж на активне отримання вигід та управління ризиками членства. Ця структурна незбалансованість визначає характер економічних ефектів та стратегій реагування, що розглядаються в наступних розділах.

Інституційна основа зовнішньої політики Киргизстану не обмежується участю в ЄАЕС. Країна також є державою-засновницею двох інших багатосторонніх організацій – ОДКБ та ШОС, – кожна з яких виконує специфічну функцію в системі інтеграційних зобов'язань цієї малої держави. Аналітично важливо, що перетин цих трьох форматів (ЄАЕС, ОДКБ і ШОС) створює конфігурацію обмеженої суверенної суб'єктності, за якої Киргизстан формально має багатовекторну міжнародну присутність, проте його проактивна роль у кожному з цих форматів залишається обмеженою. Для Киргизстану ОДКБ функціонує переважно в компенсаторному режимі у сфері безпеки: мала держава з обмеженими оборонними можливостями отримує парасольку колективної безпеки, не сплачуючи за це відповідну ціну. Водночас, як зазначається в академічній літературі, ОДКБ як інституція характеризується асиметрією впливу: організація активізувалася лише один раз – під час подій січня 2022 року в Казахстані, – попри численні попередні кризи, зокрема киргизько-таджицький збройний конфлікт 2021 року, у врегулюванні якого ОДКБ участі не брала. У цьому форматі Киргизстан радше відіграє роль бенефіціара колективної безпеки, ніж її архітектора. Варто зазначити, що у січні 2026 року громадянин Киргизстану Талаатбек Масадиков був призначений першим Генеральним секретарем ОДКБ, що можна розглядати як позитивну зміну в кадровій політиці організації.

ШОС становить інший вимір інституційної залученості для Киргизстану. Як держава-засновниця (у складі «Шанхайської п'ятірки» з 1996 року та ШОС з 2001 року), Киргизстан має історично привілейований статус в організації. Порядок денний ШОС змістився від прикордонної безпеки до багатосекторального співробітництва у сферах економіки, боротьби з тероризмом, цифрової політики та культури, що теоретично розширило можливості киргизької дипломатії. Однак простежується подібна структура. Киргизька Республіка бере участь у самітах ШОС на президентському рівні, проте її проактивна роль у формуванні порядку денного організації обмежена браком аналітичного та дипломатичного потенціалу для змістовної участі у структурах, де домінують Китай і Росія. Економічні дані набувають іншого аналітичного значення, коли їх розглядати не як показники ефективності інтеграції, а як індикатор політичної суб'єктності малої держави. Реекспортна функція, що становить 23 % ВВП Киргизстану, може розглядатися як структурний замінник переговорної сили, якою Киргизька Республіка не володіє повною мірою. Держава, яка не може забезпечити спеціальні торговельні режими або захисні застереження для вразливих секторів національної економіки, компенсує це через посередницькі функції, що не потребують активної дипломатичної взаємодії. По суті, транзитні митні надходження в розмірі 1,9 % ВВП є структурною рентою, що виникає з географічного положення країни і може бути отримана за мінімальних інституційних зусиль. Киргизстан отримує вигоди від тих аспектів свого членства в ЄАЕС, ОДКБ та ШОС, які не потребують активної дипломатії; однак потенційні вигоди у сферах, що вимагають активної суб'єктності, залишаються нереалізованими. У межах ЄАЕС це проявляється в обмеженій здатності впливати на порядок денний ЄЕК, блокувати невигідні регуляторні рішення чи просувати особливі механізми для малих економік. В ОДКБ це проявляється в тому, що організація не відреагувала на звернення Киргизстану щодо втручання у 2010 році та не брала участі у врегулюванні киргизько-таджицького конфлікту у 2021 році. Що стосується ШОС, проблема полягає в тому, що статус держави-засновниці не трансформується в проактивну роль в організації, порядок денний якої визначають Китай і Росія.

Одночасне членство в ЄАЕС, ОДКБ та ШОС часто інтерпретується як прояв багатовекторної зовнішньої політики. Альтернативна інтерпретація, запропонована в цьому дослідженні, розглядає це як форму вимушеного інституційного хеджування в умовах обмежених реальних альтернатив. Жоден із трьох форматів не надає Киргизстану гарантій, повністю співмірних із взятими на себе зобов'язаннями: ЄАЕС обмежує тарифну автономію; ОДКБ не гарантує військового прикриття в двосторонніх конфліктах з іншим членом організації; а ШОС не компенсує асиметрію ринкового

впливу Китаю. У цьому сенсі інституційний дизайн участі Киргизької Республіки в трьох організаціях відтворює аналогічну конфігурацію на наднаціональному рівні: формально високий рівень зобов'язань поєднується зі структурно обмеженою здатністю впливати на їх зміст і умови виконання. Ця конфігурація – обмеження суверенної суб'єктності попри формальну участь у ключових регіональних форумах – є центральним політичним висновком, який економічні дані ілюструють, але не повністю відображають. Показники реекспорту та митних надходжень описують симптоми; політичний діагноз вимагає аналізу інституцій, акторів і механізмів, за допомогою яких мала держава реалізує або не реалізує свою інтеграційну суб'єктність. Структурними обмеженнями можна керувати за умови переходу від реактивної до проактивної моделі інтеграційної дипломатії. У цьому дослідженні інтеграційна дипломатія визначається як система цілеспрямованих дій державних акторів (Міністерства закордонних справ, постійних представництв при наднаціональних органах, парламентських делегацій та спеціалізованих агентств), спрямованих на створення умов для участі в інтеграційній організації, а не на адаптацію до вже ухвалених рішень.

Щодо торгівлі, дипломатичним інструментом мінімізації ризиків є інституціоналізація механізму технічних переговорів: створення в межах Постійного представництва Киргизької Республіки при ЄЕК спеціалізованої групи з фітосанітарних і ветеринарних питань, уповноваженої ініціювати формальні процедури оскарження дискреційного застосування технічних бар'єрів. Прецедент такого інструменту існує: статистика звернень до Суду ЄАЕС за період 2015-2021 років свідчить про асиметрію дипломатичної активності: Росія ініціювала 32 звернення (63 % від загальної кількості), Казахстан – 12 (23 %), тоді як Киргизстан подав лише одне звернення (Eurasian Research Institute, n.d.). Ці дані свідчать про те, що менші держави-члени ЄАЕС недостатньо використовують наявні механізми для захисту внутрішніх інтересів.

Щодо реекспортного виміру, дипломатичним інструментом є превентивні переговори, спрямовані на встановлення стійких транзитних коридорів із перевірюваними гарантіями: включення транзитної функції Киргизької Республіки до порядку денного переговорів з ШОС та ЄС як окремого пункту, а не такого, що випливає із загальної торговельної політики ЄАЕС. Гіпотетично це могло б набути форми двостороннього меморандуму з ЄС про транзитні гарантії, незалежні від санкційного режиму щодо третіх країн, – інструмент, подібний до того, що використовує Грузія для захисту своєї транзитної функції в умовах геополітичної нестабільності. У міграційному вимірі дипломатичним інструментом є парламентська дипломатія: киргизька делегація в Міжпарламентській асамблеї СНД та парламентський вимір ЄАЕС мають формальні канали для ініціювання поправок до механізмів соціального захисту трудових мігрантів, передаваних пенсійних прав, механізмів взаємного визнання кваліфікацій та гарантій на випадок депортації. Ці інструменти ще не використовувалися Киргизькою Республікою для змістовної зміни нормативної бази, хоча парламентські делегації регулярно беруть участь у відповідних засіданнях. У бюджетній сфері одним із дипломатичних інструментів є ініціювання перегляду формули розподілу митних надходжень офіційними каналами ЄЕК. Цей інструмент вимагає аналітичного потенціалу – ресурсу, створення якого в Міністерстві закордонних справ у формі спеціалізованого центру моніторингу інтеграційних зобов'язань є першочерговим інституційним заходом.

У сукупності описані вище інструменти свідчать про наявність можливостей для Киргизької Республіки провадити активну інтеграційну дипломатію в межах наявних інституційних механізмів, без потреби перегляду фундаментальних договірних зобов'язань. Водночас перехід до проактивної моделі стикається з внутрішніми бар'єрами, зокрема з укоріненими рентоорієнтованими інтересами, для яких чинна реактивна модель є джерелом неформального доходу. Тіньовий реекспорт та дискреційне митне адміністрування створюють внутрішній тиск на збереження інституційної слабкості, що перешкоджає впровадженню запропонованих інструментів. У цьому контексті зовнішній тиск – зокрема ризики вторинних санкцій, на які вказують звіти міжнародних фінансових інституцій, – може виступати каталізатором інституційних змін. Отже, перехід до проактивної моделі інтеграційної дипломатії є не лише питанням організаційного дизайну дипломатичного апарату, а й результатом взаємодії внутрішніх політико-адміністративних бар'єрів і зовнішніх шоків, здатних змінити структуру стимулів для ключових суб'єктів ухвалення рішень.

Економічні індикатори обмежень суверенної дієздатності. Приєднання Киргизької Республіки до ЄАЕС у 2015 році стало не лише рішенням, що стосувалося зовнішньої торгівлі, а й фундаментальним політичним вибором: мала держава з обмеженим внутрішнім ринком та високою залежністю від зовнішньої торгівлі добровільно обміняла значний обсяг регуляторних повноважень на доступ до спільного ринку із сукупним ВВП понад 2,4 трлн дол. (Eurasian Economic Commission, 2015). Єдиний митний простір і режим вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили створили принципово інше зовнішнє економічне середовище; водночас вони передали значну частину регуляторних повноважень наднаціональному органу – ЄЕК, – рішення якого Киргизька Республіка зобов'язана виконувати. Саме цей баланс – формально рівноправне членство поряд із фактично асиметричним розподілом регуляторного впливу – визначає політичну рамку, в межах якої слід тлумачити подальші економічні дані. Вимірювані ефекти інтеграційної участі розподіляються за кількома ключовими вимірами: торгівля, реекспорт, міграція, бюджет та зовнішня торгівля. Аналітично значущим є не стільки абсолютний масштаб цих ефектів, скільки те, якою мірою вони відображають активну дипломатичну суб'єктність Киргизької Республіки, на противагу структурній ренті, отримуваній завдяки її географічному положенню.

У торговельному плані приєднання до ЄАЕС мало статистично значущий вплив. Усунення митних бар'єрів з Росією та Казахстаном відкрило нові можливості для національних експортерів у секторах текстилю,

сухофруктів і молочної продукції (Vasudevan & Manalaya, 2021). До кінця 2023 року обсяг взаємної торгівлі з державами-членами становив 4,4 млрд дол.; киргизький експорт до країн союзу зріс з 642 млн дол. у 2019 році до понад 1,2 млрд дол. у 2023 році, тоді як загальний обсяг зовнішньої та взаємної торгівлі досяг 15,7 млрд дол., що на 29,9 % більше порівняно з 2022 роком (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, 2024). Водночас структура зростання експорту значною мірою повторює доінтеграційну товарну спеціалізацію Киргизької Республіки, що вказує на потребу в більш цілеспрямованій політиці диверсифікації. ВВП країни перевищив 15 млрд дол. у 2023 році; однак це макроекономічне зростання поки що не супроводжувалося співмірним зміцненням переговорної позиції Киргизької Республіки в органах ЄАЕС.

Торговельні дані свідчать, що зростання експорту з точки зору інтеграційної дипломатії переважно зумовлене ринковими чинниками, тоді як цілеспрямована дипломатична підтримка експортерів досі не отримала достатньої інституціоналізації. Міністерство закордонних справ Киргизької Республіки не має спеціалізованих механізмів торговельної дипломатії. Системні затримки на киргизько-казахському кордоні, які фіксуються протягом кількох років, не вирішувалися через формальні дипломатичні канали. Це типово для малих держав з обмеженими дипломатичними ресурсами, однак могло б бути виправлене шляхом створення спеціалізованих механізмів торговельної дипломатії в Міністерстві закордонних справ. Важливо, що позитивні торговельні тенденції не є однаковими для всіх секторів. Киргизстан і надалі залишається переважно постачальником сировини та продукції з низькою доданою вартістю. У 2023 році експорт товарів досяг 3,3 млрд дол., тоді як імпорт становив 12,4 млрд дол., що спричинило хронічний структурний торговельний дефіцит (Lloyd's Bank Trade, 2024). Значна частина киргизьких виробників молочної продукції, м'яса, овочів і фруктів досі не відповідає фітосанітарним і ветеринарним вимогам ЄАЕС для доступу до ринків держав-членів (U.S. Department of Agriculture, 2024). Це свідчить про відсутність інституційної підтримки для адаптації вітчизняних виробників до стандартів Союзу. Ця проблема також проявляється в ситуації на киргизько-казахському кордоні, де киргизькі експортери стикаються з непослідовним застосуванням митних вимог (U.S. Department of State, 2025). Єдиний сухопутний маршрут для експорту Киргизстану до інших держав-членів також є точкою вразливості, що потребує більш активної дипломатичної уваги.

Завдяки участі в ЄАЕС Киргизька Республіка отримує економічні вигоди через окремий канал реекспорту. Статистичні дані вражають. Загальний обсяг експорту зріс на 21,3 % за період з січня по листопад 2024 року. У жовтні 2024 року був зафіксований рекордний місячний показник експорту в розмірі 1027,1 млн дол., що більш ніж удвічі перевищує середньомісячний показник за весь пострадянський період у розмірі 121,9 млн дол. (Trading Economics, 2026). Проте з політичної точки зору це зростання є радше наслідком зовнішніх обставин, ніж результатом цілеспрямованої стратегії. Санкційний тиск на Росію після 2022 року перенаправив частину торговельних потоків через територію Киргизької Республіки, надавши країні посередницьку нішу, яку вона активно не прагнула створювати. Країна здатна швидко адаптуватися до мінливих умов, що свідчить про наявність адміністративного потенціалу, проте цей потенціал потребує інституційної консолідації для зменшення залежності від зовнішніх чинників. Реекспортна діяльність Киргизької Республіки створює ризики, що виходять за межі суверенного контролю: можливе посилення вторинних санкцій може у короткостроковій перспективі звести нанівець наявні торговельні вигоди.

Водночас аналітично важливо зазначити, що зростання реекспорту у 2022-2024 роках не означає, що держава посіла повністю пасивну позицію. Запровадження санкцій проти Росії вимагало оперативної реорганізації митного адміністрування, банківської підтримки транзитних операцій та реєстрації значної кількості нових суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Це своєрідна прихована державна суб'єктність, не задокументована формально в стратегічних документах з інтеграційної політики: адміністрація діяла оперативно, але не через дипломатичні канали ЄЕК, а через адміністративні механізми на національному рівні. Ця подвійність – активне управління транзитними потоками при одночасній відсутності формальних переговорних ініціатив у межах ЄЕК – є відмінною рисою киргизької моделі участі.

З погляду інтеграційної дипломатії дані щодо реекспорту свідчать про те, що реекспортна модель не була предметом стратегічного планування: вона не закріплена в офіційних документах інтеграційної політики і не супроводжується механізмами диверсифікації для реагування на зміни зовнішнього середовища. Держава, ключова експортна стратегія якої значною мірою визначається зовнішніми факторами, стикається з обмеженнями своєї суверенної здатності діяти. Водночас це створює можливості для розробки більш обґрунтованої та інституціоналізованої стратегії управління транзитними потоками.

Міграційний вимір є ефектом членства в ЄАЕС із найширшим охопленням населення. Стаття 97 Договору про Митний кодекс Євразійського економічного союзу (Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union, 2018) закріпила принцип рівного ставлення до працівників з держав-членів, включно з визнанням освітніх кваліфікацій, рівним доступом до соціального страхування та спрощеною процедурою укладання трудових договорів. У 2024 році грошові перекази трудових мігрантів становили 2543,7 млн дол., що на 18,6 % більше порівняно з 2023 роком. Цей показник є економічним індикатором, а також мірилом соціальної значущості міграційного каналу. Соціальна стабільність Киргизької Республіки значною мірою залежить від умов праці мігрантів у приймаючих країнах, що пов'язано з певними ризиками. Киргизька Республіка не має спеціалізованих інституцій трудової дипломатії при своїх постійних представництвах у державах-членах, а також не має перевірених механізмів моніторингу умов праці киргизьких мігрантів. Стаття 97 Договору про Митний кодекс Євразійського

економічного союзу формально закріплює рівні права працівників, що на практиці потребує більш активної дипломатичної підтримки. Переговорна позиція Киргизької Республіки з питань трудової мобільності в органах ЄАЕС залишається переважно реактивною, що вказує на простір для подальшого зміцнення парламентських і дипломатичних зусиль у цій сфері.

Бюджетний вимір та реекспортна функція разом формують значну картину. Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, 2025) оцінює, що незареєстрований реекспорт товарів, ввезених з третіх країн без митного декларування, становив близько 23 % ВВП у 2024 році. З урахуванням цього незареєстрованого торговельного потоку наявний дефіцит рахунку поточних операцій скорочується приблизно до 8 % ВВП порівняно з номінальним показником у 30,7 % ВВП. Розрив між номінальним і реальним дефіцитом у 22,7 відсоткового пункту ВВП свідчить про те, що значна частка економічної діяльності не повністю охоплюється державним контролем. Бюджет поповнюється за рахунок доходів від розподілу ввізних митних мит, проте їх обсяг визначається формулою, узгодженою на наднаціональному рівні. З точки зору інтеграційної дипломатії, бюджетні показники дають підстави вважати, що Киргизька Республіка має активніше брати участь у переговорах щодо розподілу митних доходів та посилити контроль над митною територією.

Додатковим джерелом економічних вигід є розширення угод Союзу у сфері зовнішньої торгівлі. Підписання угоди про вільну торгівлю ЄАЕС з Індонезією у грудні 2025 року надасть преференційний доступ до 90 % товарної номенклатури для киргизьких експортерів, при цьому середня ставка ввізного мита буде знижена з 10,2 % до 2 %, а офіційний прогноз ЄЕК передбачає подвоєння товарообігу протягом 3-5 років (Eurasian Economic Union, 2025). Водночас угода з Індонезією є результатом переговорів, проведених ЄЕК. Киргизька Республіка отримує вигоду від розширення своїх експортних ринків, проте її участь у визначенні умов доступу до ринку потребує подальшого зміцнення. Цей аналіз чітко демонструє головну тезу дослідження: економічні вигоди членства в ЄАЕС є реальними, проте їхня стійкість і довгостроковий вплив залежать від ступеня дипломатичної залученості країни у формування умов такого доступу.

Аналіз економічних ефектів членства Киргизької Республіки в ЄАЕС виявив закономірність: вирішальним фактором є не формальний обсяг доступу до спільного ринку, а характер суверенної суб'єктності держави в реалізації цього доступу. Подібна закономірність спостерігається в кожному з вимірів: економічний ефект наявний, проте він або визначається зовнішньою ринковою кон'юнктурою, або є результатом наднаціонального регулювання, або реалізується без активної дипломатичної залученості з боку Киргизстану. Для систематизації виявлених взаємозв'язків побудовано матрицю, в якій кожен вимір економічного ефекту зіставляється з підтвердженим результатом, основним драйвером, роллю держави та характером інституційних особливостей (Таблиця 1).

Таблиця 1. Матриця економічних ефектів участі Киргизької Республіки в ЄАЕС

Показник	Підтверджений ефект	Основний драйвер	Роль держави	Інституційні особливості
Торгівля	Обсяг торгівлі з державами-членами ЄАЕС становив 4,4 млрд дол.	Змішаний: ринковий попит + усунення тарифних бар'єрів	Часткова: потребує активного захисту від технічних бар'єрів і санітарних обмежень	Середні: вузька товарна концентрація експорту, затримки в сертифікації
Реекспорт	Зростання експорту: +21,3 %	Опортуністичний: вплив санкцій проти Росії після 2022 року	Пасивна: використання зовнішньої ринкової кон'юнктури	Критичні: залежність від збереження санкційного режиму
Міграція	Грошові перекази у розмірі 2543,7 млн дол.; зростання на 18,6 %	Ринковий: приватна ініціатива трудових мігрантів	Пасивна: усталена нормативна база	Високі: залежність від рішень Росії та Казахстану
Бюджет	Зростання доходів за рахунок реекспорту	Нормативний: фіксований механізм розподілу ЄЕК	Слабка: відсутність механізмів перегляду частки	Структурні: фактичний транзитний внесок перевищує виділену частку
Зовнішньоторговельні угоди	Угода з Індонезією (2025): зниження середньої ставки ввізного мита з 10,2 % до 2 %	Переговорний: проактивна позиція ЄЕК	Пасивна: угода укладена ЄЕК	Помірні: реалізація залежить від адміністративного потенціалу

Примітка: категорії «Роль держави» та «Інституційні особливості» відображають політичний вимір спостережуваних ефектів; економічні дані розглядаються як індикатори суверенної дієздатності

Джерело: складено автором на основі Treaty on Eurasian Economic Commission (2015; 2024), Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2024), National Bank of the Kyrgyz Republic (2025), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2025), Eurasian Economic Union (2025), International Monetary Fund (2025), T. Weiss & S. Fernandes (2025), I. Jipa-Muşat & N. Piper (2026)

Матриця виявила структурну закономірність, що лежить в основі логіки економічної участі Киргизької Республіки в ЄАЕС. Найбільші кількісні ефекти спостерігаються у сферах з пасивною роллю держави: грошові перекази та зростання реекспорту. У сферах, що потребують активної інституційної участі, – таких як захист інтересів експортерів, визначення ролі країни в ЄЕК та оскарження розподілу митних надходжень – результати досі обмежені. Це свідчить про специфічний профіль політичної дієздатності держави: Киргизька Республіка ефективно використовує ті аспекти членства, які не передбачають активного

дипломатичного втручання, і має труднощі там, де таке втручання необхідне. Загалом економічні дані вказують на закономірність із суттєвими політичними наслідками. Вигоди від членства в ЄАЕС зосереджені у сферах, найменш підвладних державному регулюванню. Трудова міграція та реекспорт переважно зумовлені приватною ініціативою та ринковими механізмами. Проте там, де потрібна суверенна суб'єктність – у захисті інтересів експортерів від технічних бар'єрів, у переговорах щодо розподілу митних доходів та у формуванні порядку денного ЄЕК, – потенціал не реалізується. Стандартні макроекономічні показники (зростання ВВП, обсяги грошових переказів, динаміка експорту) вказують на позитивний сценарій, проте за цими агрегованими цифрами приховуються структурні обмеження. Економіка Киргизької Республіки отримує вигоду від ЄАЕС у сценаріях, що виходять за межі її контролю, і втрачає потенційні вигоди в сценаріях, де суверенна суб'єктність могла б змінити умови участі. Дипломатичне та інституційне завдання полягає в усуненні цього дисбалансу та переході від реактивної до проактивної моделі інтеграції.

Поряд із виявленими інституційними обмеженнями та структурними диспропорціями, аналіз участі Киргизької Республіки в ЄАЕС також виявляє низку позитивних аспектів, які формують основу для подальшого інституційного розвитку. По-перше, членство в союзі надало Киргизстану доступ до спільного ринку із сукупним ВВП понад 2,4 трлн дол., що створило умови для збільшення обсягу взаємної торгівлі: у період з 2019 по 2023 рік експорт Киргизької Республіки до країн ЄАЕС більш ніж подвоївся – з 642 млн дол. до 1,2 млрд дол. По-друге, країна успішно використала своє географічне положення як транзитний вузол, що в умовах санкційного тиску після 2022 року збільшило обсяги експортних поставок на 21,3 % та зафіксувало історичний максимум місячного експорту. По-третє, механізми ЄАЕС – зокрема угода про вільну торгівлю з Індонезією (2025), яка надає преференційний доступ до 90 % товарної номенклатури, – створюють реальні можливості для диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків, які за умови зміцнення дипломатичної суб'єктності можуть бути використані повніше. По-четверте, міграційний канал у рамках ЄАЕС забезпечує стабільний приплив грошових переказів (2,54 млрд дол. у 2024 році), підтримуючи соціальну стабільність та платіжний баланс країни. Нарешті, формальне право на рівний голос в органах Союзу, закріплене Договором про ЄАЕС, залишається правовим ресурсом, який за умови створення необхідної аналітичної та кадрової інфраструктури може бути перетворений на реальне зміцнення переговорних позицій. Таким чином, попри структурні обмеження, участь Киргизстану в ЄАЕС генерує вимірювані економічні вигоди та відкриває інституційні можливості, реалізація яких потребує цілеспрямованих дипломатичних зусиль і переходу до моделі «розумної інтеграції».

Типологія загроз для суверенної дієздатності та стратегії посилення суб'єктності Киргизької Республіки. Участь Киргизької Республіки в ЄАЕС створює низку викликів для її суверенної дієздатності, характер яких визначається поєднанням внутрішніх інституційних обмежень та зовнішніх структурних факторів, притаманних асиметричному інтеграційному блоку. Необхідно визнати, що йдеться не просто про адміністративні проблеми, які піддаються технічним рішенням, а про системні обмеження політичної суб'єктності малої держави: кожен із виявлених типів загроз звужує простір суверенного вибору Киргизької Республіки в правовій, фіскальній, стратегічній або політичній сферах. Перехід від реактивної адаптації до свідомо керованої внутрішньої суб'єктності в межах союзу вимагає не лише інституційної модернізації, а й концептуального переосмислення ролі держави: від пасивного виконавця наднаціональних норм до активного архітектора умов участі в інтеграції – концепції, відомої в теорії міжнародних відносин як «розумна інтеграція».

Перший тип загрози – загроза законодавчому суверенітету – пов'язана з обмеженим державним контролем над внутрішнім правовим полем, що зумовлено неузгодженістю норм ЄАЕС із національним законодавством. На відміну від правових систем, де міжнародні договори мають пряму дію, у Киргизстані кожне рішення ЄЕК має бути транспоноване через національні процедури: ухвалення підзаконних актів, внесення змін до відомчих нормативних актів та коригування адміністративних процедур. Це призводить до системних затримок і правових прогалин: положення Договору про Митний кодекс Євразійського економічного союзу (Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union, 2018) не застосовуються автоматично і мають окремо транспонуватися в національне законодавство, що посилює адміністративні бар'єри та знижує передбачуваність регуляторного середовища. Відсутність інституціоналізованого парламентського контролю за впровадженням інтеграційних норм додатково ставить під загрозу процедурну легітимність цього процесу. Основний політичний висновок такий: держава, яка не контролює механізм виконання внутрішніх міжнародних зобов'язань і не має парламентського механізму їх перевірки, є фактично обмеженою у своєму законодавчому суверенітеті, навіть якщо формально вона рівноправна з іншими членами союзу. Жогорку Кенеш, як орган, конституційно уповноважений ратифікувати та контролювати виконання міжнародних договорів, наразі не використовується повною мірою як механізм змістовного нагляду за тим, як положення ЄАЕС транспонуються в національне право. Це становить не лише інституційний, а й конституційно-політичний виклик.

Другий тип загрози – загроза бюджетному суверенітету – випливає з механізму розподілу митних доходів, де Киргизька Республіка має обмежені можливості оскаржувати чи переглядати виділені їй параметри. Частка Киргизької Республіки в розподілі ввізних митних мит становить 1,9 %, що з огляду на значні обсяги китайських товарів, які транзитом проходять через територію країни, не відображає реального внеску Киргизької Республіки у формування митного пулу Євразійського економічного союзу (Eurasian Economic Union, 2020). Показово, що ця частка була встановлена на момент приєднання Киргизької Республіки до Союзу і відтоді не переглядалася, навіть з урахуванням зростання транзитних потоків через територію

країни після 2022 року. Держава, яка не має ні правового механізму для оскарження формули розподілу, ні політичних ресурсів для ініціювання її перегляду, стикається з обмеженнями в контролі над одним із ключових джерел бюджетних надходжень – саме в цьому й полягає загроза бюджетному суверенітету. Ширша політична проблема полягає в тому, що незалежні експерти недостатньо залучаються до оцінки фіскальних наслідків інтеграційних рішень, а бюджетне планування, пов'язане з ЄАЕС, залишається реактивним за своєю природою. Це означає, що при ратифікації угод Жогорку Кенеш не завжди має доступ до перевірених незалежних оцінок їх фіскальних наслідків; відповідно, парламентський контроль над бюджетними наслідками інтеграційних зобов'язань здебільшого має формальний характер. Держава, яка бере на себе фінансові зобов'язання в межах наднаціонального союзу без систематичного попереднього аналізу їх наслідків та без механізму подальшого перегляду, стикається з обмеженнями свого суверенного бюджетного планування тією мірою, якою таке планування визначається інтеграційними рішеннями, – тобто дедалі більшою мірою в міру поглиблення союзу.

Третій тип загрози – загроза стратегічній автономії – виявився в період впровадження масштабних пакетів санкцій проти Росії у 2022-2024 роках і оголив фундаментальну суперечність, притаманну участі малої держави в асиметричному союзі. Як член ЄАЕС, Киргизстан опинився в амбівалентному становищі: з одного боку, існував реальний ризик різкого скорочення реекспортних операцій, зниження грошових переказів трудових мігрантів та падіння бюджетних надходжень від митних мит; з іншого – з'явилася можливість використати транзитний статус для розширення альтернативних торговельних потоків, які Росія прагнула налагодити в обхід санкцій (International Monetary Fund, 2025). Жоден із цих двох сценаріїв не був результатом суверенного стратегічного вибору: обидва були ініційовані рішеннями зовнішніх акторів – західних урядів, що запроваджували санкції, та російського уряду, що створював попит на транзитні схеми. Киргизстан адаптувався до обох сценаріїв, проте його здатність керувати ними була обмеженою.

Необхідно розрізняти два види обмежень суверенної дієздатності, які часто змішуються в офіційному дискурсі, а також у частині академічної літератури. Перший – структурна залежність, що виникає через асиметрію економічного потенціалу, залежність від зовнішніх ринків праці та капіталу, а також геополітичне домінування великих держав у межах союзу. Ця залежність є об'єктивною і не може бути усунена інституційними реформами в Киргизькій Республіці – її можна подолати в довгостроковій перспективі лише шляхом диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків і розвитку національного виробничого потенціалу. Другий тип – інституційний баласт (фактичний предмет цього аналізу) – являє собою сукупність накопичених обмежень, пов'язаних із дипломатичною інфраструктурою, підготовкою кадрів та міжвідомчою координацією, які, на відміну від структурної залежності, можуть бути усунені за допомогою управлінських коригувань у середньостроковій перспективі. Ключовий висновок цієї типології полягає в тому, що Киргизстан стикається з обмеженнями своєї суб'єктності не лише в тих сферах, де його переговорні позиції об'єктивно слабкі через залежність (наприклад, у питаннях цін на енергоносії), а й у тих, де формальні механізми впливу існують і не заблоковані залежністю (звернення до Суду ЄАЕС, ініціювання регуляторних оцінок, парламентський нагляд за виконанням). У другому випадку рух у бік розумної інтеграції є реалістичною стратегією. Це і є загроза стратегічній автономії: держава, чия економічна модель значною мірою визначається геополітичними умовами, сформованими іншими, стикається з обмеженнями свого суверенного стратегічного планування. Реекспортний бум 2022-2024 років не є свідченням дипломатичної активності Міністерства закордонних справ чи стратегічного рішення Президента – це наслідок зовнішніх обставин, які можуть змінитися так само раптово, як і виникли. Ризик посилення західними державами вторинних санкцій проти посередницьких схем може швидко звести наявні реекспортні потоки до нуля, і цей ризик також залишається поза суверенним контролем Бішкека. Держава, чия стратегічна позиція значною мірою визначається зовнішніми умовами, стикається з обмеженнями своєї стратегічної автономії в політологічному сенсі цього терміна, незалежно від того, наскільки успішною видається її адаптація до поточних обставин. Відсутність планування на випадок непередбачених обставин у разі зміни санкційного режиму, зазначена вище в аналізі інституційного дизайну, підкреслює потребу в розвитку стратегічного прогнозування.

Четвертий тип загрози – загроза політичній дієздатності – є найбільш системним із чотирьох, оскільки він визначає не лише окремий аспект участі Киргизької Республіки в ЄАЕС, а й саму здатність держави функціонувати як суверенний актор у будь-якому з цих форматів. Слабка міжвідомча координація, брак професійних кадрів, здатних вести змістовну роботу в наднаціональних органах, та відсутність аналітичної інфраструктури в Уряді та Жогорку Кенеші не просто знижують адміністративну ефективність – вони обмежують саму політичну дієздатність держави: її здатність формулювати обґрунтовані позиції, захищати національні інтереси в переговорних процесах та ухвалювати суверенні рішення на основі незалежного експертного аналізу, а не в умовах інформаційної залежності від партнерів по альянсу. До цього додаються корупційні практики в митній службі та правоохоронних органах, які переводять проблему на політичний рівень, а не лише на інституційний. Держава, значна частина економічної діяльності якої здійснюється в тіньовому секторі, зазнає не лише втрат бюджетних надходжень, а й обмежень своєї здатності контролювати внутрішню економічну сферу. Тіньова економіка, на яку припадає значна частка торгівлі в Киргизькій Республіці і яка не охоплюється механізмами ЄАЕС (CIPE, 2020), продовжує створювати стійкий розрив між формальними макроекономічними показниками та реальною керованістю інтеграційних процесів. Цей розрив має політичні наслідки: держава обіцяє те, чого не може забезпечити, а потім звітує про результати, які не контролює. Цей брак політичної дієздатності

є не окремими адміністративними прорахунками, а структурною характеристикою держави, інституційний дизайн якої не адаптований до потреб повноцінної суверенної участі в наднаціональному союзі. Дефіцит кадрів, корупція та тіньова економіка не існують ізольовано – вони формують єдину конфігурацію, в межах якої держава стикається з обмеженнями своєї суверенної дієздатності: залишаючись формально рівноправним членом союзу, вона водночас має труднощі з формулюванням і спрямуванням регуляторних заходів у внутрішніх інтересах.

Типологія загроз для суверенної дієздатності виявляє системний характер, що визначає політичну логіку участі Киргизької Республіки в ЄАЕС. Хоча кожен із чотирьох типів загроз обмежує суверенний вибір в окремому вимірі, вони утворюють взаємопідсилювальну конфігурацію, яка одночасно обмежує суб'єктність держави в усіх вимірах. Для повної оцінки цієї конфігурації необхідний синтетичний аналітичний інструмент, здатний одночасно виявляти внутрішні ресурси та обмеження суверенної суб'єктності Киргизької Республіки, а також зовнішні можливості й загрози, що випливають з архітектури союзу та геополітичного контексту. Для цього було побудовано SWOT-матрицю, яка систематизує ключові детермінанти інтеграційної політики Киргизької Республіки крізь призму її політичної суб'єктності, а не суто економічної результативності (Таблиця 2).

Таблиця 2. SWOT-аналіз інтеграційної політики Киргизької Республіки в рамках Євразійського економічного союзу

Сильні сторони (Strengths)	**Слабкі сторони (Weaknesses)**
Стратегічне географічне положення на перетині маршрутів Китай – Росія – Центральна Азія, що забезпечує значний реекспортний потенціал	Відсутність спеціалізованих аналітичних органів у Міністерстві закордонних справ та Уряді для розгляду рішень ЄЕК до їх ухвалення
Формально рівні права голосу в органах ЄАЕС, включно з ЄЕК та Міждержавною радою, закріплені Договором про ЄАЕС	Слабка міжвідомча координація: позиції формуються без попередніх міжвідомчих консультацій, часто в останній момент перед засіданнями
Тарифні преференції за Угодою ЄАЕС-Індонезія (2025): зниження середньої ставки ввізного мита з 10,2 % до 2 % на 90 % товарної номенклатури	Реактивна модель впровадження стандартів ЄЕК: кожне рішення потребує окремого транспонування через національні нормативно-правові акти, із затримкою
Можливості (Opportunities)	**Загрози (Threats)**
Механізми технічної допомоги ЄЕК для держав-членів: формально доступні, проте Киргизька Республіка не подавала системних запитів	Ризик посилення вторинних санкцій проти реекспортних схем через Киргизьку Республіку та загроза стратегічній автономії, оскільки ключове джерело бюджетних надходжень перебуває поза суверенним контролем Бішкека
Розширення зовнішньоторговельних угод ЄАЕС створює нові експортні ринки для киргизьких експортерів у пріоритетних секторах	Фіксована частка Киргизької Республіки в розподілі митних доходів ЄАЕС (1,9 %) без механізму перегляду, яка не відображає реального внеску країни в транзитну торгівлю, за оцінками Міжнародного валютного фонду
Інструмент оцінки регуляторного впливу включений до правової бази союзу і може застосовуватися без потреби в додаткових законодавчих змінах	Висока залежність реекспортної моделі від зовнішніх геополітичних умов, які Киргизька Республіка не контролює, у поєднанні з відсутністю планування на випадок непередбачених обставин у разі зміни цих умов

Джерело: складено автором на основі Eurasian Economic Commission (2015), Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018), T. Kolnberger & H. Koff (2021), C.A. Hartwell (2021), S. Lim & C. Khun (2022), X. Fernández-I-Marín *et al*. (2023), S. Adhikari & B. Khatri (2023), A.M. Kelishomi & R. Nisticò (2024), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2025), Eurasian Economic Union (2025; n.d.), International Monetary Fund (2025)

SWOT-матриця демонструє структурний парадокс, що є основним політичним висновком цього розділу: найважливіші сильні сторони Киргизької Республіки та найсерйозніші загрози її суверенній дієздатності є частиною єдиної системи взаємопов'язаних вразливостей. Реекспортна ніша наповнює бюджет, проте її стійкість повністю залежить від збереження санкційного режиму, на який Бішкек не може впливати. Її географічне положення як транзитної країни є сильною стороною, проте водночас робить країну вразливою до посилення вторинних санкцій. Формально рівні права голосу в органах союзу становлять правовий ресурс для суверенної суб'єктності, проте залишаються незадіяними через інституційні обмеження, притаманні слабким сторонам блоку. Держава отримує вигоду від інтеграції саме там, де її суверенна дієздатність найбільш обмежена. Баланс між слабкими сторонами та можливостями виявляє фундаментально важливу політичну закономірність: більшість можливостей не потребують зовнішніх ресурсів чи змін в архітектурі союзу; вони закладені в наявній договірній базі ЄАЕС і доступні без додаткових правових змін. Механізми технічної допомоги ЄЕК, інструмент оцінки регуляторного впливу та розширення зовнішньоторговельних угод – усе це існує, проте залишається незадіяним через внутрішні обмеження політичної дієздатності, виявлені в розділі про слабкі сторони. Отже, розрив між наявним рівнем суверенної суб'єктності та рівнем, якого потенційно можна досягти, визначається не архітектурою союзу, а політичною волею та інституційною спроможністю держави використовувати вже наявні в її розпорядженні інструменти.

Стратегічним пріоритетом для Киргизької Республіки є не розширення формального членства, пошук нових форматів чи очікування сприятливих зовнішніх умов, а перетворення наявних можливостей альянсу на вимірюване зміцнення суверенної суб'єктності шляхом усунення інституційних обмежень. Цей перехід – від

об'єкта до суб'єкта інтеграційної політики, від пасивного отримання нормативних імпульсів до активного формування умов внутрішньої участі – і становить сутність того, що в теорії міжнародних відносин визначається як «розумна інтеграція»: не вихід з асиметричного союзу і не прийняття асиметрії як даності, а цілеспрямоване зміцнення переговорного потенціалу, дипломатичної ініціативності та інституційної ефективності в межах наявних форматів. Аналіз стратегій, використовуваних Киргизстаном для подолання викликів своїй суверенній дієздатності, показує стійкість реактивної моделі, яка є не лише управлінським обмеженням, а й політичною характеристикою держави, що ще не повністю розвинула свою внутрішню дипломатичну суб'єктність у рамках союзу. Держава реагує на проблеми, що виникають, уже після їх появи, замість того щоб розвивати проактивну систему моніторингу та раннього попередження. Політично це означає, що порядок денний участі Киргизької Республіки в інтеграції визначається іншими, а Киргизька Республіка лише адаптується до вже ухвалених рішень. Реактивна модель – це питання не стратегічного вибору, а інституційного баласту: сукупності накопичених обмежень дипломатичної інфраструктури, переговорного потенціалу та аналітичної незалежності, які увічнюють пасивну позицію держави незалежно від намірів конкретних керівників.

Виявлена конфігурація – пасивна інтеграція в рамках формально рівноправного членства – не є неперебороною. Ідея «розумної інтеграції», розроблена стосовно малих держав в асиметричних інтеграційних блоках, передбачає перехід від реактивної до проактивної моделі участі через три взаємопов'язані принципи: селективність, адаптивність та проактивну суб'єктність. Ці принципи втілюються у формі управлінських заходів у Киргизькій Республіці, реалізованих у межах наявної інституційної структури ЄАЕС без внесення змін до фундаментальних договірних зобов'язань. Принцип селективності означає відмову від рівноправної участі в усіх нормотворчих процесах Союзу. Очевидно, що мала держава не має для цього ресурсів, тому акцент має бути зроблений на концентрації дипломатичних зусиль у нішевих сферах, де Киргизька Республіка має порівняльні переваги або де ставки найвищі. Киргизька Республіка є транзитним вузлом на Середньому коридорі, країною, яка може встановлювати внутрішні стандарти в галузі цифрової безпеки, та прихильником гуманітарних коридорів як інструменту компенсаторної дипломатії – це три ніші, де селективна концентрація ресурсів може дати вимірювані результати. Зокрема, транспортна функція Киргизької Республіки надає недостатньо використовуваний важіль впливу: держава, яка контролює транзитні маршрути, має засоби впливу на умови їх функціонування за наявності політичної волі до їх застосування.

Принцип адаптивності передбачає створення інституційних механізмів для моніторингу змін у регуляторному середовищі ЄАЕС та проактивної адаптації до них до, а не після набуття ними чинності. Практичним втіленням цього принципу є створення Аналітичного центру в Міністерстві закордонних справ Киргизької Республіки, що спеціалізується на моніторингу регуляторного порядку денного ЄЕК, оцінці регуляторного впливу запропонованих рішень на киргизьких економічних акторів та підготовці переговорних позицій до, а не після ухвалення рішень наднаціональними органами. Оцінка регуляторного впливу для кожного значущого рішення ЄЕК могла б використовуватися для формулювання обґрунтованої позиції в органах союзу, а не для реагування на вже впроваджені норми. Принцип проактивної суб'єктності передбачає цілеспрямоване використання всіх формальних каналів впливу, доступних Киргизькій Республіці, які вона, однак, використовує недостатньо. Статистика звернень до Суду ЄАЕС за період 2015-2021 років яскраво ілюструє це обмеження. Необхідно створити спеціалізований юридичний підрозділ у Постійному представництві Киргизької Республіки при ЄЕК, уповноважений систематично використовувати механізми вирішення спорів, парламентську дипломатію в рамках Міжпарламентської асамблеї СНД для ініціювання поправок до механізмів захисту трудових мігрантів, а також цифрову дипломатію як самостійний напрям зовнішньої політики.

Поєднання трьох принципів розумної інтеграції дає змогу керувати обмеженнями суверенітету без усунення їх структурних причин – асиметрій у розмірі та ресурсах держав-членів. Це передбачає скорочення інституційного мертвого вантажу: сукупності зобов'язань, витрат та обмежень, які Киргизька Республіка несе як член союзу, не перетворюючи їх на співмірний політичний вплив. «Розумна інтеграція» не є альтернативою членству в ЄАЕС – це стратегія його якісного переосмислення: перехід від участі як даності до участі як інструменту політичної безпеки, за якого держава сама визначає умови та пріоритети своєї інтеграційної присутності. Перехід до моделі «розумної інтеграції» – свідомого управління суб'єктністю в межах асиметричного союзу – вимагає інституційних змін у трьох взаємопов'язаних сферах, кожна з яких має фундаментальний політичний, а не лише адміністративний вимір. По-перше, необхідно інституціоналізувати дипломатичну експертизу шляхом створення в Міністерстві закордонних справ Киргизької Республіки спеціалізованого аналітичного органу, що об'єднує правові, економічні та моніторингові підрозділи. Політичне значення такого органу виходить за межі технічної координації: він став би інструментом формування суверенної переговорної позиції, що забезпечує Киргизькій Республіці не просто можливість бути присутньою на засіданнях ЄЕК, а й впливати на рішення до їх остаточного ухвалення, забезпечуючи наступність дипломатичної експертизи при зміні складу делегацій. Однією з причин, чому переговорний потенціал країни використовується меншою мірою, ніж це формально можливо, є саме відсутність такої наступності.

По-друге, впровадження інструментів оцінки регуляторного впливу зміцнює законодавчий суверенітет, а не лише покращує регуляторне середовище. Держава, яка бере на себе зобов'язання без незалежної оцінки їх наслідків, має обмежену інформаційну базу для суверенного ухвалення рішень: Жогорку Кенеш ратифікує те, що узгодив Уряд, без незалежної експертної перевірки, тоді як Уряд погоджується з тим, що запропонувала ЄЕК, без змістовної участі Киргизстану в його формуванні (Eurasian Economic Union, n.d.).

Пріоритетом є не технічне, а політичне завдання – розірвати цей ланцюг інформаційної залежності. По-третє, у Киргизькій Республіці досі не сформована повноцінна дипломатична суб'єктність як держави, інституційно здатної діяти проактивно в багатосторонньому контексті. Це вимагає цілеспрямованої підготовки дипломатів та державних службовців, що спеціалізуються на процедурах ЄЕК, інтеграційному праві та практиці захисту національних інтересів у наднаціональних структурах. Економічні дані, проаналізовані в попередніх розділах, вимірюють ціну цієї відсутності: доходи від реекспорту, які держава не може контролювати, частку митних мит, яку вона не може оскаржити, та угоди, умови яких вона не допомагала визначати. Жоден із цих показників не є економічним – усі вони є політичними індикаторами обмежень суверенітету.

Компенсаторна роль ЄАЕС, ОДКБ та ШОС для Киргизстану – забезпечення безпеки, ринків та легітимності, які держава не може забезпечити самостійно, – є не постійною даністю, а тимчасовим замінником суверенної дієздатності. Стратегічним завданням є поступова заміна цієї компенсаторної залежності реальною суб'єктністю: не шляхом виходу з цих інтеграційних форматів, а через розвиток внутрішнього потенціалу, який перетворить участь у них із вимушеного хеджування на свідомий суверенний вибір. Лише за виконання цієї умови участь Киргизької Республіки в ЄАЕС зможе генерувати не лише короткострокові дивіденди від мінливих обставин, а й стійкі політичні та економічні результати, що відображають справжню суб'єктність держави в межах регіональної архітектури.

Обговорення

Результати дослідження підтвердили, що участь Киргизької Республіки в ЄАЕС створює низку економічних ефектів, характер яких визначається не стільки формальними параметрами членства, скільки взаємодією структурних характеристик малої економіки, інституційного потенціалу держави та асиметрії переговорних позицій у межах союзу. Аналіз показав, що інституційний дизайн участі Киргизької Республіки більшою мірою орієнтований на виконання взятих зобов'язань, аніж на активне використання потенціалу членства для диверсифікації економіки та управління ризиками. Результати дослідження узгоджуються з концептуальними висновками R. Dragneva & C.A. Hartwell (2020), які продемонстрували, що інституційний дизайн ЄАЕС може накладати обмеження на лібералізацію торгівлі, оскільки політичні міркування часто превалюють над економічними в процесі ухвалення рішень у наднаціональних органах. Твердження про те, що союз має радше геополітичний, ніж економічний характер, видається дискусійним стосовно Киргизької Республіки: хоча воно може бути слушним для опису механізмів ухвалення рішень, воно недостатньо враховує реальні ринкові ефекти, які відчувають малі держави-члени, незалежно від політичного характеру інтеграційного проєкту. Аналіз A. Adarov (2022), який застосував гравітаційну модель та метод синтетичного контролю до аналізу євразійської економічної інтеграції, виявився фундаментальним для оцінки торговельних ефектів членства. Автор виявив, що створення Євразійського митного союзу у 2010 році та його подальше поглиблення спричинили значні торговельно-творчі ефекти; однак ці ефекти значною мірою зникли до 2015 року. Секторальна структура ефектів виявилася сильно концентрованою: основні вигоди концентрувалися в сировинних секторах, тоді як ефекти в таких секторах, як текстиль, машинобудування та транспорт – спочатку позитивні та статистично значущі, – також зникли до 2015 року.

Порівняльний аналіз з Вірменією потребує обережності в інтерпретації. З одного боку, як показано в цьому дослідженні, інституційний дизайн ЄАЕС формально є однаковим для всіх малих держав-членів. З іншого боку, наведена вище статистика звернень до Суду ЄАЕС за період 2015-2021 років свідчить про те, що Вірменія, на відміну від Киргизстану, змогла використати судовий механізм для захисту своїх національних економічних інтересів (хоча й меншою мірою, ніж Росія та Казахстан). Цей емпіричний факт не спростовує концепцію інституційного баласту, а суттєво уточнює її: наявність чи відсутність баласту визначається не стільки архітектурою союзу, скільки якістю національної бюрократії, її спеціалізацією в інтеграційному праві та ступенем політичної автономії відповідних міністерств від груп інтересів, зацікавлених у збереженні тіньових схем. Іншими словами, відмінності в інтенсивності звернення до судових механізмів можна пояснити не архітектурою союзу, а характеристиками інституційного середовища: у Киргизстані реекспортна рента інституціоналізована у формі укорінених неформальних практик, що може перешкоджати формуванню попиту на професійну дипломатичну експертизу тією мірою, якою це спостерігається у Вірменії. Таким чином, порівняльний кейс Вірменії підтверджує, що перехід до «розумної інтеграції» в Киргизькій Республіці вимагає не стільки реформи ЄАЕС, скільки подолання внутрішніх політико-адміністративних бар'єрів, з якими Вірменія стикалася меншою мірою.

Постколоніальний характер торговельних зв'язків Киргизької Республіки з державами-членами союзу розкривається у висновках A. Mazhikeyev & T.H. Edwards (2020), які встановили, що пострадянські торговельні зв'язки відтворюють залежність від домінантного партнера навіть у межах формальної інтеграційної архітектури. Дані підтвердили релевантність логіки постколоніальної залежності для Киргизької Республіки: структура експорту країни в межах ЄАЕС і надалі спеціалізується на сировині та низькотехнологічних секторах, тоді як потенціал диверсифікації у сектори з вищою маржинальністю залишається нереалізованим.

Значущість ризику протекціонізму для економічних перспектив Киргизької Республіки ілюструють аргументи M. Dabrowski (2024), який показав, що обмеження торговельної відкритості призводять до вимірюваних втрат у продуктивності, технологічному розвитку та алокативній ефективності навіть у країнах з початково слабкою інституційною базою. Цей аргумент потребує уточнення стосовно Киргизької Республіки: країна стикається не так із ризиками прямого протекціонізму, як із ризиком пасивного збереження реекспортної ніші як основного джерела

бюджетних доходів на шкоду диверсифікації. Різниця полягає в тому, що M. Dabrowski розглядає протекціонізм як політично мотивоване явище, тоді як у цій статті виявлено його структурний аналог – ситуативну концентрацію економічних вигід у транзитному посередництві як наслідок інституційної інерції, а не свідомого вибору. Це означає, що у випадку Киргизької Республіки реактивна інтеграційна стратегія, заснована на використанні реекспортної ніші, але така, що ігнорує модернізацію виробничого сектору, відтворює структурну вразливість, за якої економічні вигоди концентруються в транзитному посередництві, а не у створенні доданої вартості, що робить їх вразливими до змін геополітичного ландшафту.

Виявлена асиметрія економічних ефектів на користь секторів, де держава займає пасивну позицію, узгоджується з висновками E. Davtyan (2023), яка на прикладі даних Вірменії показала, що малі держави можуть досягати непропорційно сильного впливу в межах ЄАЕС завдяки стратегічному використанню формальних механізмів і судових оскаржень рішень ЄЕК. Це узгоджується з аргументом, висунутим M. Nasibov & A. Gawrich (2025), які емпірично встановили, що вторинні держави ЄАЕС, зокрема ті, що спочатку дотримувалися російських позицій, послідовно демонстрували значну суб'єктність у регіональних організаціях упродовж усієї історії пострадянського регіоналізму. Хоча цей висновок авторів є переконливим з точки зору загальної логіки пострадянського регіоналізму, він не розрізняє випадків, коли суб'єктність проявлялася у відповідь на конкретні кризи, і випадків її системного, проактивного вияву.

Фіскальний вимір інтеграційних ефектів отримує концептуальну основу в аргументах D.R. Agrawal *et al*. (2024), які систематизували сучасні моделі фіскального федералізму та продемонстрували, що стійкі асиметрії в розподілі доходів між членами інтеграційних блоків виникають там, де механізми перегляду фіксованих часток інституційно недорозвинені. Цей висновок загалом узгоджується з результатами представленого дослідження, проте потребує уточнення з огляду на специфіку наднаціонального митного союзу: автори розглядають фіскальний федералізм переважно у контексті вертикальних відносин між центральним урядом та субнаціональними одиницями, тоді як у випадку ЄАЕС ідеться про горизонтальну асиметрію між формально рівноправними державами-членами. Ця стійкість також пояснюється аргументами, висунутими T. Saber *et al*. (2022), які встановили, що з еволюційної точки зору оптимальний склад митного союзу не є стаціонарним і потребує механізмів адаптивного перегляду умов членства. Ця теза авторів видається дискусійною в тій частині, в якій вона припускає еволюційну раціональність як рушійну силу інституційних змін: фактична практика ЄАЕС демонструє, що консенсусний характер ухвалення рішень у союзі структурно обмежує можливості перегляду умов участі.

Інституційні обмеження державного управління, що впливають на реалізацію інтеграційного потенціалу, отримують теоретичне обґрунтування у висновках O.F. Baris *et al*. (2021), які встановили, що на пострадянському євразійському просторі державне управління підтримує економічне зростання, проте не еволюціонує в бік інституційного розподілу влади та громадянського нагляду. Ця теза авторів загалом узгоджується з результатами цього дослідження; однак її застосування до контексту інтеграції потребує уточнення: O.F. Baris *et al*. розглядають дефіцит управління як характеристику відносин між державою та громадянським суспільством, тоді як це дослідження виявило його прояв у принципово іншій сфері – у відносинах між державою та наднаціональними інституціями. Цей висновок доповнюється аргументами C. Knox & D. Sharipova (2023), які систематизували реформи державного сектору в країнах, що розвиваються, та продемонстрували, що постнеоменеджеріальна епоха характеризується гібридними та багатошаровими реформами, в яких нові інструменти накладаються на радянську адміністративну спадщину, суттєво не усуваючи її.

Виявлений зв'язок між реекспортною нішею Киргизької Республіки та зростанням тіньової економіки отримує концептуальну основу в дослідженні K. Gërxhani & S. Cichocki (2023), які продемонстрували, що тіньова економіка в перехідних економіках є не аномалією, а інституційно закоріненою адаптацією до недосконалості формальних регуляцій. Стосовно Киргизької Республіки це означає, що незареєстрований реекспорт функціонує не як тимчасова стратегія, а як стійкий структурний елемент економіки, що увічнює розрив між формальними макроекономічними показниками та реальною керованістю торговельних процесів. A.M. Kelishomi & R. Nisticò (2024) продемонстрували, що санкційний тиск на велику економіку призводить до перерозподілу робочої сили з формального до неформального сектору в економіках-посередниках: санкції підвищували ймовірність неформальної зайнятості для працівників у секторах з високою залежністю від імпортованих ресурсів. Цей висновок є релевантним і загалом узгоджується з результатами цього дослідження; водночас він базується на даних країни, що є об'єктом санкцій, тоді як Киргизька Республіка займає принципово інше становище в санкційній архітектурі – становище транзитного посередника, а не прямої мішені обмежувальних заходів.

Міграційний вимір інтеграційних ефектів потребує концептуального переосмислення в контексті аргументів A.V. Gevorkyan & J. Assa (2021), які виявили кризу добробуту в малих постсоціалістичних економіках як структурну характеристику, що зберігається незалежно від динаміки макроекономічних показників. Цей висновок є релевантним, проте він базується на агрегованих даних по всьому пострадянському регіону і не розрізняє держав з різним ступенем інтеграції. Представлене дослідження доповнює цей аргумент, демонструючи, що агреговані макроекономічні показники створюють статистичну ілюзію макроекономічної стабільності, приховуючи структурний дефіцит внутрішніх джерел зростання та зростаючу залежність домогосподарств від рішень, які ухвалюються за межами країни. Концептуалізація трудової міграції як системно некерованого ризику набуває додаткового виміру завдяки висновкам T. Kolnberger & H. Koff (2021), які продемонстрували, що малі держави змушені вдаватися до на перший погляд парадоксальних

стратегій: одночасно отримувати вигоди від участі в наднаціональних структурах і дотримуватися їхніх регуляторних обмежень. S. Adhikari & B. Khatri (2023), порівнюючи Філіппіни та Непал, підтвердили, що країни, які значною мірою залежать від грошових переказів, послідовно не спроможні диверсифікувати джерела зростання, увічнюючи інституційні недоліки в політиці управління трудовою міграцією, оскільки короткострокові доходи знижують політичний тиск на проведення структурних реформ.

Загалом обговорення показало, що результати цього дослідження в цілому узгоджуються з наявною академічною літературою щодо пострадянської інтеграції, управління ризиками та інституційних реформ, водночас суттєво уточнюючи її стосовно специфічних умов малої держави з множинним інтеграційним членством. Висновки підтвердили, що економічні ефекти членства в ЄАЕС визначаються не формальними параметрами участі, а взаємодією ринкових механізмів, інституційного потенціалу держави та геополітичного контексту.

Висновки

Результати дослідження свідчать, що участь Киргизької Республіки в ЄАЕС формує стійку конфігурацію асиметричної суб'єктності: будучи формально рівноправним членом союзу, Киргизстан на практиці дотримується переважно реактивної моделі участі, що обмежує його здатність впливати на регуляторні рішення у власних інтересах. Інституційний дизайн участі Киргизької Республіки характеризується розривом між формальною повнотою нормативної бази та операційною спроможністю держави реалізовувати інтеграційний потенціал. Базовий координаційний закон був розроблений до приєднання до союзу і не містить жодного механізму взаємодії з наднаціональними органами. Жогорку Кенеш, який конституційно уповноважений здійснювати нагляд за виконанням міжнародних договорів, наразі не залучений як інструмент змістовного контролю за впровадженням норм ЄАЕС. Стратегічні документи, своєю чергою, декларують інтеграційні пріоритети, не передбачаючи операційних критеріїв для їх перевірки.

Дослідження встановило, що економічні вигоди членства розподіляються нерівномірно, і ця нерівномірність визначається не архітектурою союзу, а характером суверенної дієздатності держави. Розроблена типологія загроз за чотирма вимірами свідчить про те, що реактивна модель управління є не наслідком випадкового дефіциту компетенцій, а проявом інституційного баласту – накопичених обмежень дипломатичної інфраструктури та переговорного потенціалу, – які системно відтворюють пасивну позицію країни в союзі. Одночасне членство в ЄАЕС, ОДКБ та ШОС відображає не стільки багатовекторну зовнішню політику, скільки вимушене хеджування суверенітету через компенсаторні функції цих організацій. Ключове завдання Киргизстану – замінити це хеджування моделлю «розумної інтеграції», яка перетворить залежність від зовнішніх гарантій на реальну суб'єктність. Відповідно, пріоритетом є не відмова від воєнно-політичних та економічних альянсів, а нарощування внутрішнього потенціалу, який перетворить участь у них із необхідності на свідомий суверенний вибір.

Для практичної реалізації цього переходу пропонується пакет пріоритетних інституційних заходів; вони не потребують перегляду установчих договорів ЄАЕС і мають фінансуватися з поточних бюджетів відповідних міністерств. У короткостроковій перспективі доцільно створити міжвідомчу робочу групу в Міністерстві закордонних справ для моніторингу рішень ЄЕК, ініціювати офіційними каналами ЄЕК перегляд формули розподілу митних доходів із розрахунками фактичного транзитного внеску Киргизької Республіки, а також затвердити регламент міжвідомчої координації позицій з обов'язковим строком не менше десяти робочих днів до засідань органів Союзу. У середньостроковій перспективі – створити Аналітичний центр з питань інтеграційної політики в Міністерстві закордонних справ (штат 5-7 осіб: юрист-міжнародник, економіст із зовнішньої торгівлі, фахівець з оцінки регуляторного впливу та аналітик з питань міграції), запровадити обов'язкову процедуру оцінки регуляторного впливу для всіх проєктів рішень ЄЕК, що зачіпають інтереси Киргизстану, та сформувати юридичну групу в Постійному представництві Киргизької Республіки при ЄЕК для системного використання механізмів Суду ЄАЕС (цільовий показник: не менше двох звернень на рік для захисту національних економічних інтересів). У довгостроковій перспективі необхідним є включення модуля з інтеграційного права та переговорних стратегій до програм підвищення кваліфікації дипломатів і державних службовців, доповнення Концепції зовнішньої політики операційними показниками ефективності участі в ЄАЕС (частка ініціатив, висунутих Киргизькою Республікою; кількість використаних судових механізмів; динаміка задоволеності експортерів), а також створення постійного Комітету з питань інтеграційного співробітництва при Жогорку Кенеші з правом проведення незалежної експертної оцінки проєктів рішень ЄЕК до їх ратифікації. Реалізація цього пакета заходів забезпечить системну заміну інституційного мертвого вантажу реальною суб'єктністю та перехід членства в ЄАЕС від вимушеного хеджування до свідомого суверенного вибору.

Обмеженням цього дослідження є його залежність від офіційних документів та агрегованих макроекономічних показників, які насамперед відображають формалізовану інституційну точку зору і не повною мірою охоплюють неформальні практики в митному адмініструванні та тіньовому торговельному секторі. Перспективним напрямом подальших досліджень є застосування методу різниці різниць на основі часових рядів економічних показників за періоди до і після ключових інтеграційних подій, а також проведення порівняльного аналізу інституційних моделей участі малих держав ЄАЕС з метою виявлення практик, придатних для тиражування задля зміцнення переговорного потенціалу.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

UDC: 327.7:339.923
DOI: 10.59214/ua.fa/3.2026.163

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

Nadira Dzhumadylova[*]
Senior Lecturer
Bishkek State University named after Academician Kusein Karasaev
720044, 27 Ch. Aitmatov Ave., Bishkek, Kyrgyz Republic
https://orcid.org/0009-0007-5929-9245

Integration diplomacy of the Kyrgyz Republic within the EAEU: A compensatory function, institutional ballast and the transition to smart integration

Abstract. The relevance of the research is determined by the gap between the formal legal equality of small states in asymmetric integration blocs and their real ability to exercise sovereignty. The purpose of the study was to identify the role of integration diplomacy in minimising risks to the sovereign capacity of the Kyrgyz Republic within the framework of the Eurasian Economic Union (EAEU), as well as to substantiate the transition to a model of "smart integration" as a tool for strengthening political security. The methodological basis was a combination of institutional analysis of the three-tier regulatory framework of the country, typological analysis of risks to sovereign capacity in four dimensions, political analysis of macroeconomic indicators and SWOT analysis. The results were compared with data of international organisations and state bodies of the Kyrgyz Republic. The study showed that the institutional design of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU is characterised by a mainly reactive attitude of the state, which is a manifestation of institutional inertia. The three-tier hierarchy of the regulatory framework is subject to structural constraints at each level, which, when aggregated, constrain the country's diplomatic initiative in supranational bodies. The Jogorku Kenesh of the Kyrgyz Republic, which is constitutionally empowered to oversee the implementation of international treaties, is not being fully utilised as a mechanism for substantive oversight of the implementation of EAEU regulations; this represents a constitutional and political challenge, rather than merely an administrative one. Simultaneous membership of the EAEU, the Collective Security Treaty Organisation (CSTO) and the Shanghai Cooperation Organisation (SCO) is interpreted as a form of forced institutional hedging: the compensatory function of these frameworks serves as a temporary substitute for sovereign capacity, whilst the transition to informed sovereign participation requires the development of diplomatic capacity through "smart integration" model. The practical significance of this research is determined by the development of analytical tools applicable to assessing the alignment of the institutional design of integration participation with the economic potential for union membership in other small states with similar structural characteristics

Keywords: integration diplomacy; compensatory function; sovereignty deficit; institutional ballast; political security; smart integration

Introduction

The growing role of regional integration organisations as key determinants of the political agency of small states in the post-Soviet space riser issues relating to the adaptation of diplomatic mechanisms to the requirements of integration. The transition to a "smart integration" model requires not only the existence of integration frameworks, but also the appropriate diplomatic infrastructure and institutional readiness to utilise them effectively. The author assumes that the institutional constraints identified are largely due to objective factors – the small size of the economy, a limited diplomatic service, and Kyrgyzstan's relatively recent experience of participating in supranational structures. The aim of this section is not to offer criticism, but rather to systematise existing approaches and to justify a research framework that can be used for identification of areas for growth to strengthen the country's diplomatic agency within the framework of existing integration formats.

The literature on the trade effects of regional integration for small states provides consistent evidence of asymmetry in the benefits. A. Cieślik & O. Gurshev (2023) showed that the expansion of the Eurasian Economic Union (EAEU) has formed a qualitatively new configuration of trade relations in Central Asia. Small member states have different trajectories of trade integration from the founding states of the union. Their positions in negotiation

Received: 28.01.2026, Revised: 21.05.2026, Accepted: 26.06.2026, Published: 08.07.2026.

Suggested Citation:

Dzhumadylova, N. (2026). Integration diplomacy of the Kyrgyz Republic within the EAEU: A compensatory function, institutional ballast and the transition to smart integration. *Foreign Affairs*, 36(3), 163-178. doi: 10.59214/ua.fa/3.2026.163.

[*]*Corresponding author (N.Dzhumadylova1@gmail.com)*

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

processes and their ability to adapt trade policy to the conditions of an expanded market are limited by institutional and resource factors. The authors also pointed out that from 2009 to 2019, close to 50% of the exports of the Central Asian republics were still directed to post-Soviet partners within the Commonwealth of Independent States (CIS), which indicates ongoing trade dependence rather than diversification. On a broader aspect, M. Sultonov (2026) proved the existence of a strong causal link between the dynamics of international trade and economic growth through a panel data on Central Asian economies over a long period but pointed out the asymmetric nature of the study depending on the quality of the institutional framework of the trade regime: in countries with more developed trade institutions, the growth effect is more significant and more resistant to external shocks.

The specific characteristics of the Kyrgyz Republic as a small, doubly continental economy within an integration bloc were examined by P. Athukorala & H. Hill (2023), who demonstrated that the geographical location of the country – which lacks direct access to the sea and is dependent on the transit infrastructure of neighbouring states – simultaneously creates transit opportunities for re-export and structural barriers to the full utilisation of EAEU trade preferences: high transport costs, dependence on the quality of border administration, and limited logistics infrastructure reduce the competitiveness of Kyrgyz exporters even in a formally open market. These findings are complemented by research by S. Bekbolotova *et al.* (2025), who, using a dynamic multilevel model with a latent factor, established that membership of the EAEU increased the aggregate exports of both Armenia and Kyrgyzstan; however, the effects proved to be asymmetrical: Armenia recorded significant growth in agri-food exports, whilst the Kyrgyz Republic experienced a decline in agri-food imports, with no verified positive effect on agri-food exports or total imports. The authors noted that the impact of integration on trade in small economies is ambiguous and could not be used for definitive conclusions regarding net benefits of membership.

An analysis of empirical data on individual sectors of the Kyrgyz economy traced how integration processes are transforming specific economic practices. A. Beksultanov *et al.* (2026), using data on tax, trade and financial reforms in the Kyrgyz Republic, found that integration into the EAEU had stimulated the modernisation of fiscal administration; however, the effects achieved are limited to specific sectors due to insufficient administrative capacity: new regulatory instruments operate predominantly in the formalised segment of the economy, whilst the informal sector remains largely outside their scope. A. Dooranov *et al*. (2024) developed a methodology for ranking the export potential of regions of the Kyrgyz Republic, and applied it to data for 2019-2023. The results show significant internal disparities: the greatest progress was recorded in the Batken, Jalal-Abad and Talas regions. The authors observed that although the implementation of tax reforms and investment in infrastructure generate positive conditions for exports, the structural differences between regions continue to persist in the absence of targeted government initiatives, suggesting that the benefits of integration are only being realised to a limited extent at the sub-national level. Y. Jin & X. Meng (2023) explored the effect of external shocks on economic resilience of small states' integration blocs using a computable general equilibrium model to simulate the effect of multilateral trade sanctions after the Russian invasion of Ukraine. The authors theoretically justified and quantitatively confirmed the existence of structural incentives for joint sanctions in the economic interdependence of multilateral blocs. Simulation results showed that the interdependencies between the US and its allies were strengthened in the regime of sanctions, especially at the level of production.

K.K. Zhusupbaev & B.T. Toktobaev (2025) investigated the application of international customs transit regulations in the legal system of the Kyrgyz Republic. Their research revealed contradictions between the EAEU regulations and national procedures, resulting in administrative delays in transit clearance and structural barriers that hinder the utilisation of the country's transit potential. The authors noted that the time taken for transit procedures when moving goods by rail in the Kyrgyz Republic amounts to approximately 24 hours, which reduces the competitiveness of the Kyrgyz transit corridor compared with alternative routes. N. Komendantova *et al.* (2022) demonstrated that regional connectivity processes in Central Asia have multiple and interdependent effects on Kyrgyzstan's sustainable development, encompassing not only economic and infrastructural but also institutional dimensions; however, they noted the absence of a comprehensive methodology that would be used for a systematic assessment of the governance and economic implications of such processes for small states in the long term.

Thus, despite the existence of quantitative studies in this field, the issue of small states' participation in the EAEU is addressed in the academic literature primarily in a piecemeal manner. The basis for such research may be found in the economic study of small states, an analysis of their institutional characteristics, and an examination of how internal factors influence the vulnerability of small states to external economic shocks. Studies on Kyrgyzstan are largely limited to examining individual aspects of the country and specific forms of its participation in various organisations. Consequently, the analytical framework linking the quality of institutional design to the realisation of political agency and defining the conditions for a transition to "smart integration" has remained insufficiently developed. This study aimed to develop and test an analytical framework linking the institutional design of integration participation with the configuration of risks to sovereign capacity and the conditions for a transition to a diplomatically active model of participation in an asymmetrical union, using the Republic of Kyrgyzstan as a case study. The following tasks were set as part of the study: analyse the institutional framework governing the Kyrgyz Republic's participation in the union at the constitutional, legislative and strategic levels through the lens of diplomatic agency; assess the economic effects of membership as political indicators of restrictions on sovereignty; develop a typology of risks to sovereign capacity.

Materials and Methods

This study was conducted as a single-case study incorporating elements of institutional and political-diplomatic

analysis. The Kyrgyz Republic was selected as the subject of the study on three grounds. Firstly, the country is the only state in the post-Soviet space to be a member of three asymmetric integration frameworks simultaneously – the Eurasian Economic Union, the Collective Security Treaty Organisation (CSTO) and the Shanghai Cooperation Organisation (SCO) – which creates the conditions for testing the concept of the compensatory function and institutional hedging in their most pronounced form. Secondly, the combination of formal, equal membership with limited diplomatic capacity and an underdeveloped analytical infrastructure within the Ministry of Foreign Affairs and the Government makes the Kyrgyz Republic a representative example of the constraints on sovereign agency characteristic of small post-Soviet states in asymmetric alliances. Thirdly, the availability of verified official sources provides a sufficient basis for the political interpretation of economic data as indicators of sovereign capacity. The choice of this single case study is justified by the structural characteristics of the Kyrgyz Republic – formal membership coupled with de facto limited agency, dependence on the compensatory function of three formats, and a reactive diplomatic model – render this case methodologically representative for testing the proposed analytical framework in the context of the most pronounced configuration of the phenomena under study.

The analytical focus of the study is unevenly distributed across three formats: The CSTO and the SCO are examined in the first part from a functional perspective – as elements of an institutional hedging framework, enabling the verification of the thesis regarding the compensatory nature of the Kyrgyz Republic's multi-format participation, whilst the second and third parts focus exclusively on the EAEU. This methodological decision is driven by two factors. Firstly, the EAEU is the only one of the three frameworks to possess a verified and systematically published official statistical database, which is necessary for the political interpretation of economic data as indicators of sovereign capacity. Secondly, it is within the EAEU that the institutional framework for the Kyrgyz Republic's participation is most formalised through a three-tier regulatory architecture, making it the optimal subject for analysing the relationship between regulatory capacity and operational diplomatic agency.

The study was conducted using four sequential methods. Institutional analysis was employed to examine the institutional framework governing the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU at three levels: constitutional, legislative and strategic. The source base for the regulatory and legal analysis comprised documents at three levels. The constitutional level is represented by the Constitution of the Kyrgyz Republic (2021), which stipulates powers of state bodies in the sphere of foreign policy. The legislative level is examined through Law of the Kyrgyz Republic No. 96 "On the Interaction of State Bodies in the Sphere of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic" (2012), which delineates the competences of key actors in integration. The strategic level is represented by the Concept of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic (2019), which defines integration priorities, and the Decree of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic No. 221 "On the National Development Strategy of the Kyrgyz Republic for 2018-2040" (2018), which stipulates long-term economic development guidelines in the context of union membership. The regulatory framework for integration is confirmed by the Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018) and the documentation on the Kyrgyz Republic's accession to the Union (Eurasian Economic Commission, 2015).

Macroeconomic analysis was used to assess the economic effects of the Kyrgyz Republic's membership of the EAEU across four dimensions: trade, migration, re-exports and the budget. The data sources for the macroeconomic analysis comprised three groups of sources. Trends in the Republic of Kyrgyzstan's key economic indicators were verified using official data from the National Statistical Committee and the annual report of the National Bank of the Kyrgyz Republic (2025). The fiscal dimension of integration participation was confirmed using documentation from the Eurasian Economic Commission (EEC) on the distribution of customs revenues (Eurasian Economic Union, 2020). The assessment of the re-export dimension and external risks is based on the International Monetary Fund's (2025) Mission Report on Article IV consultations. Foreign trade potential has been verified using the EAEU-Indonesia Agreement (Eurasian Economic Union, 2025).

A typological analysis was used to construct a structured classification of integration risks. The four dimensions identified – regulatory, fiscal, external shocks and institutional – correspond to the four mechanisms through which union membership affects the national economy: regulatory harmonisation, the redistribution of budgetary revenues, dependence on external economic conditions, and the quality of public governance of integration participation. This distinction makes it possible to correlate each type of risk with a specific level of institutional design and to identify the appropriate tools for minimising it within the framework of the Union's existing treaty base. The source base comprises an analytical report on the impact of the Kyrgyz Republic's accession to the Center for International Private Enterprise (CIPE, 2020), documentation on the EEC's regulatory impact assessment mechanism (Eurasian Economic Union, n.d.), as well as the sources of macroeconomic analysis.

The matrix analysis method was used to construct two analytical matrices. In the matrix of economic effects, each dimension is matched with a verified outcome, a key driver, the role of the state and the nature of institutional vulnerability; classification in the "role of the state" column was based on the degree of active participation by state bodies in shaping the relevant effect – ranging from a passive role of the state (deriving benefits through market mechanisms) to an active negotiating position within supranational bodies. The SWOT matrix systematises the internal strengths and weaknesses, as well as the external opportunities and threats, associated with the Kyrgyz Republic's participation in integration, based on the combination of sources used in the preceding methods.

Results

The institutional framework for the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU. The institutional framework for the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU is

shaped at three interrelated levels: constitutional, legislative and strategic. Their systematic interaction defines the framework within which the state fulfils its integration commitments, transposes supranational norms into domestic legislation and establishes a coordination framework for interaction between government bodies. The constitutional basis of integration is enshrined in the Constitution of the Kyrgyz Republic (2021), in Article 4 of which it is noted that the principles of international law and ratified international treaties are part of the country's legal system. Article 66 gives the President the right to determine the direction of foreign policy and to sign international treaties, and Article 77, assigns to the Jogorku Kenesh the functions of ratification, denunciation and control over the implementation of international treaties. The constitutionally established distribution of powers in the foreign policy sphere between the President, Parliament and the Government make up a formal system of checks and balances. But in practice, the functions often overlap, which can slow down the development of a coordinated position within the EAEU bodies.

At the legislative level, the basic law is the Law of the Kyrgyz Republic No. 96 (2012) that determines the powers of the main bodies: The President determines priorities (Article 4), the Jogorku Kenesh exercises parliamentary control (Article 5), the Government implements decisions at the administrative level (Article 6), and the Ministry of Foreign Affairs is the authorised coordinating body (Article 7). However, this law was drafted before the accession of Kyrgyz Republic to the Eurasian Economic Union and does not contain specific provisions on interaction with the supranational bodies of the Union. Therefore, the implementation of EEC decisions is carried out without a clearly defined mechanism: each EEC decision needs specific transposition into national regulations, which may lead to delays in the enforcement of laws and a decrease in the speed of reaction to integration-related changes.

The strategic framework is outlined in the Concept of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic (2019). The document outlines six areas of integration priorities, with participation in the EAEU being the "strategic pillar of political and economic security". The Concept for the First Time Introduces the Concept of "Sustainable Development Diplomacy" and Provides for the Alignment of Goals of Foreign Policy with the Objectives Outlined in the Decree of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic No. 221 (2018). Simultaneously, the concept, in spite of its declared integrationist orientation, does not possess operational criteria for the assessment of the effectiveness of participation in the union, nor does it contain mechanisms for the independent control of the commitments assumed. As research on the institutional dynamics of the EAEU has shown, the smaller states of the union, such as Kyrgyzstan, tend to follow a reactive rather than proactive stance: the activities of their delegations are mainly focused on agreeing to decisions made by the founding states (CIPE, 2020).

The mechanism of internal coordination for participation in the EAEU still remains a field for further institutional improvement. Coordination of positions between ministries before meetings of the Union's bodies is irregular: representatives of ministries are often asked to take decisions at the last minute, without prior inter-ministerial discussion. A typical example is the process of discussing the Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018), when the Kyrgyz side did not offer any significant amendments, considering that a number of provisions of the document affected the interests of national exporters and small businesses. The lack of special analytical structures in the Ministry of Foreign Affairs and the Parliament leads to the formation of national positions in supranational bodies without systematic justification and assessment of the impact. At the same time, the resources of civil society and science are hardly used in this process.

The human resource capacity in the area of integration management remains limited. Estimates made by the CIPE (2020) suggest that the Kyrgyz Republic does not sufficiently use the consultative process of the EEC in shaping the policy of the Union. Between 2021 and 2023, the number of departments within government bodies responsible for regulatory oversight has decreased from 60 to 23, indicating a trend towards the centralisation of regulatory functions (U.S. Department of State, 2025). Kyrgyzstan has no systematic training programme on integration diplomacy in the framework of the EAEU. No specialised analytical units have been created to deal with issues related to the functioning of the Union on a permanent basis. Unlike Kazakhstan and Belarus, where there are national centres for integration analysis, the institutional infrastructure for expert support of participation in the EAEU in Kyrgyzstan is at the initial stage of development. This means that the country's negotiating potential is not fully used and that the ability to manage the risks of membership is structurally limited already at the stage of institutional design. The analysis of the institutional framework of participation of the Kyrgyz Republic in the EAEU shows a certain contradiction: a formally high level of integration commitments is not fully supported by the institutional capacity to implement them. Constitutional provisions, sectoral legislation and strategic documents are an externally consistent hierarchical system. However, each level has structural constraints that cumulatively reduce the operational effectiveness of the country's participation in the union.

The 2012 Framework Coordination Act was developed prior to the accession of the Kyrgyz Republic to the Eurasian Economic Union and does not establish a mechanism for interaction with the supranational bodies of the Union. This creates a gap between the regulatory framework for inter-ministerial coordination and the current requirements for participation in the integration process. The state is part of one of the largest regional integration organisations without a legally established procedure for the implementation of its decisions – an issue that should attract the attention of the legislature. The institutional design of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU, in its present form, is more geared to the fulfilment of the existing obligations, rather than to the active receipt of the benefits and management of the risks of membership. This structural imbalance determines the nature of economic effects and response strategies discussed in the sections below.

Kyrgyzstan's foreign policy institutional framework does not stop with its participation in the EAEU. The country is also a founding member of two other multilateral organisations – the CSTO and the SCO – each of which has a specific function in the system of integration commitments of this small state. What is analytically important is that the intersection of these three frameworks (the EAEU, the CSTO and the SCO) creates a configuration of limited sovereign agency, in which Kyrgyzstan formally has a multi-vector international presence, but its proactive role in each of these frameworks is still limited. For Kyrgyzstan, the CSTO functions primarily in a compensatory mode in the security domain: a small state with limited defence capabilities is granted collective security umbrella without having to pay the commensurate cost for its maintenance. At the same time, as discussed in the academic literature, the CSTO as an institution is characterised by an asymmetry of influence: the organisation has been activated only once – during the January 2022 events in Kazakhstan – despite numerous previous crises, including the 2021 Kyrgyz-Tajik armed conflict, in the resolution of which the CSTO did not participate. In this framework, Kyrgyzstan plays more the role of the beneficiary of collective security than the role of its architect. Note that in January 2026 a citizen of Kyrgyzstan, Talaatbek Masadykov, was appointed the first Secretary General of the CSTO, which can be regarded as a positive change in the personnel policy of the organisation.

The SCO is a different dimension of institutional engagement for Kyrgyzstan. As a founding member (part of the "Shanghai Five" since 1996 and of the SCO since 2001), Kyrgyzstan has a historically privileged status within the organisation. The SCO agenda has shifted from border security to multi-sectoral cooperation in the fields of economy, counter-terrorism, digital policy and culture, which theoretically expanded the possibilities for Kyrgyz diplomacy. However, a similar structure is also visible. The Kyrgyz Republic participates in SCO summits at the presidential level, but its proactive role in shaping the organisation's agenda is limited by a lack of analytical and diplomatic capacity to engage meaningfully in structures dominated by China and Russia. Economic data are analytically different when they are read not as measures of integration effectiveness but as an indicator of the political agency of a small state. The re-export function of 23% of GDP in Kyrgyzstan can be viewed as a structural substitute for the negotiating power that the Kyrgyz Republic does not fully possess. A state that cannot secure special trade regimes or safeguard clauses for vulnerable sectors of the national economy compensates for this through intermediary functions that do not require active diplomatic engagement. In essence, transit customs revenue of 1.9% of GDP is a structural rent arising from the country's geographic position, which can be captured with very little institutional effort. Kyrgyzstan is reaping the benefits of those aspects of its membership of the EAEU, the CSTO and the SCO that do not require active diplomacy; however, the potential benefits in areas requiring active agency remain unrealised. Within the EAEU, this is reflected in a limited ability to shape the EEC's agenda, block unfavourable regulatory decisions or promote special arrangements for small economies. In the CSTO, it is reflected in the fact that the organisation did not respond to Kyrgyzstan's requests for intervention in 2010 and did not participate in the resolution of the Kyrgyz-Tajik conflict in 2021. As for the SCO, the issue is that the status of a founding member does not translate into a proactive role within the organisation, where the agenda is set by China and Russia.

Simultaneous membership of the EAEU, the CSTO and the SCO is often interpreted as an expression of a multi-vector foreign policy. An alternative interpretation, proposed in this study, views this as a form of forced institutional hedging in the context of limited real alternatives. None of the three frameworks provides Kyrgyzstan with safeguards that are fully commensurate with the commitments it has undertaken: the EAEU restricts tariff autonomy; the CSTO does not guarantee military cover in bilateral conflicts with another member of the organisation; and the SCO does not compensate for the asymmetry in China's market influence. In this sense, the institutional design of the Kyrgyz Republic's participation in the three organisations replicates a similar configuration at the supranational level: a formally high level of obligations coupled with a structurally limited ability to influence their content and conditions of implementation. This configuration – the limitations on sovereign agency despite formal participation in key regional forums – is the central political conclusion, which the economic data illustrate but do not fully capture. Re-export figures and customs revenue figures describe the symptoms; a political diagnosis requires an analysis of the institutions, actors and mechanisms through which a small state exercises or fails to exercise its integrative agency. The structural constraints can be managed provided there is a shift from a reactive to a proactive model of integration diplomacy. In this study, integration diplomacy is defined as a system of targeted actions by state actors (the Ministry of Foreign Affairs, permanent missions to supranational bodies, parliamentary delegations and specialised agencies) aimed at creating the conditions for participation in an integration organisation, rather than adapting to decisions that have already been taken.

Concerning trade, a diplomatic tool for risk mitigation is the institutionalisation of a mechanism for technical negotiations: the establishment, within the Permanent Mission of the Kyrgyz Republic to the EEC, of a specialised group on phytosanitary and veterinary issues, authorised to initiate formal procedures to challenge the discretionary application of technical barriers. There is a precedent for such an instrument: statistics on appeals to the EAEU Court for the period 2015-2021 reveal an asymmetry in diplomatic activity: Russia initiated 32 appeals (63% of the total), Kazakhstan 12 (23%), whilst Kyrgyzstan lodged a single appeal (Eurasian Research Institute, n.d.). These statistics indicate that the smaller EAEU member states are not making sufficient use of the available mechanisms to protect internal interests.

Concerning the re-export dimension, the diplomatic instrument is preventive negotiation aimed at establishing sustainable transit corridors with verifiable guarantees: the inclusion of the transit function of the Kyrgyz Republic on the agenda for negotiations with the SCO and the EU as a separate item, rather than one derived

from the EAEU's common trade policy. Hypothetically, this could take the form of a bilateral memorandum with the EU on transit guarantees that are independent of the sanction's regime against third countries – an instrument similar to that used by Georgia to safeguard its transit function amid geopolitical instability. In the migration dimension, the diplomatic instrument is parliamentary diplomacy: the Kyrgyz delegation to the CIS Interparliamentary Assembly and the parliamentary dimension of the EAEU have formal channels for initiating amendments to mechanisms for the social protection of migrant workers, transferable pension rights, mechanisms for the mutual recognition of qualifications, and guarantees in the event of deportation. These instruments have not yet been utilised by the Kyrgyz Republic to substantively change the regulatory framework, although parliamentary delegations participate in meetings on a regular basis. In the budgetary sphere, one diplomatic instrument is to initiate a review of the formula for the distribution of customs revenues through the official channels of the EEC. This tool requires analytical capacity – the resource whose establishment within the Ministry of Foreign Affairs, in the form of a specialised centre for monitoring integration commitments, is a top-priority institutional measure.

Together, the instruments described above indicate that there is scope for the Kyrgyz Republic to pursue active integration diplomacy within the framework of existing institutional arrangements, without the need to revise its fundamental treaty obligations. At the same time, the transition to a proactive model faces internal barriers, including entrenched rent-seeking interests for which the current reactive model is a source of informal income. Shadow re-exports and discretionary customs administration create domestic pressure to maintain institutional weakness, which hinders the implementation of the proposed instruments. In this context, external pressure – in particular, the risks of secondary sanctions highlighted in reports by international financial institutions – may act as a catalyst for institutional change. Thus, the transition to a proactive model of integration diplomacy is not only a matter of the organisational design of the diplomatic apparatus, but also the result of the interplay between internal political and administrative barriers and external shocks capable of altering the structure of incentives for key decision-makers.

Economic indicators of restrictions on sovereign capacity. The Kyrgyz Republic's accession to the EAEU in 2015 represented not only a decision relating to foreign trade, but also a fundamental political choice: a small state with a limited domestic market and a high dependence on foreign trade voluntarily exchanged a significant amount of regulatory authority for access to a common market with a combined GDP of over USD 2.4 trillion (Eurasian Economic Commission, 2015). The Single Customs Space and the regime of free movement of goods, services, capital and labour have created a fundamentally different external economic environment; however, at the same time, they have transferred a significant portion of regulatory powers to a supranational body – the EEC – whose decisions the Kyrgyz Republic is obliged to implement. It is precisely this balance – formally equal membership alongside a de facto asymmetrical distribution of regulatory influence – that defines the political framework within which the subsequent economic data should be interpreted. The measurable effects of integration participation are distributed across several key dimensions: trade, re-exports, migration, the budget and foreign trade. What is analytically significant is not so much the absolute scale of these effects as the extent to which they reflect the Kyrgyz Republic's active diplomatic agency, as opposed to the structural rent derived from its geographical location.

In trade terms, accession to the EAEU has had a statistically significant impact. The removal of customs barriers with Russia and Kazakhstan has opened new opportunities for national exporters in the textiles, dried fruit and dairy sectors (Vasudevan & Manalaya, 2021). By the end of 2023, the volume of mutual trade with member states stood at USD 4.4 billion; Kyrgyz exports to the union's countries increased from USD 642 million in 2019 to more than USD 1.2 billion in 2023, whilst the total volume of foreign and mutual trade reached USD 15.7 billion, an increase of 29.9% compared with 2022 (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, 2024). At the same time, the structure of export growth largely mirrors the Kyrgyz Republic's pre-integration commodity specialisation, which highlights the need for a more targeted diversification policy. The country's GDP exceeded USD 15 billion in 2023; however, this macroeconomic growth has not yet been accompanied by a commensurate strengthening of the Kyrgyz Republic's negotiating position within the EAEU bodies.

Trade data indicate that export growth is primarily market-driven from an integration diplomacy perspective, but targeted diplomatic support of exporters has not yet been sufficiently institutionalised. The Ministry of Foreign Affairs of the Kyrgyz Republic does not have specialised mechanisms for trade diplomacy. The systematic delays at the Kyrgyz-Kazakh border, which have been recorded for several years, were not resolved through formal diplomatic channels. This is typical for small states with limited diplomatic resources, but could be addressed through the establishment of specialised trade diplomacy mechanisms within the Ministry of Foreign Affairs. Crucially, positive trade trends are not consistent across all sectors. Kyrgyzstan is still predominantly a supplier of raw materials and products with low added value. In 2023, exports of goods reached USD 3.3 billion, while imports amounted to USD 12.4 billion, leading to a chronic structural trade deficit (Lloyd's Bank Trade, 2024). A large proportion of Kyrgyz producers of dairy products, meat, vegetables and fruits still do not comply with the EAEU's phytosanitary and veterinary requirements to access the markets of member states (U.S. Department of Agriculture, 2024). This signals the absence of institutional support to help domestic producers adapt to the Union standards. This problem is also demonstrated in the Kyrgyz-Kazakh border situation, where Kyrgyz exporters face inconsistent application of customs requirements (U.S. Department of State, 2025). Kyrgyzstan's only overland route for exports to other member states is also a point of vulnerability requiring more active diplomatic attention.

With participation in the EAEU, the Kyrgyz Republic receives economic benefits through a special channel of re-exports. The statistics are impressive. The total volume of exports increased by 21.3% in the period from January to November 2024. In October 2024, the record high for monthly exports of USD 1,027.1 million was recorded, which is more than twice the average monthly figure for the entire post-Soviet period of USD 121.9 million (Trading Economics, 2026). But from a political point of view, this growth is more a consequence of external circumstances than the result of a targeted strategy. The sanctions pressure on Russia after 2022 has redirected part of the trade flows through the territory of Kyrgyz Republic, giving the country an intermediary niche, which it had not actively sought to create. The country is capable of adapting quickly to changing conditions, which shows that administrative capacity is present, but it requires institutional consolidation to reduce its dependence on external factors. The re-export activity of the Kyrgyz Republic creates risks beyond the control of the sovereign: a possible tightening of secondary sanctions could in the short term erase the trade benefits currently being reaped.

At the same time, it is important to note analytically that the growth of re-exports between 2022 and 2024 does not mean that the state has taken a completely passive position. Imposition of sanctions against Russia required prompt reorganisation of customs administration, banking support to transit operations and registration of a large number of new entities carrying out foreign economic activity. This is a sort of clandestine state agency not formally documented in strategic documents on integration policy: the administration acted quickly but not through diplomatic channels of the EEC but through administrative mechanisms at the national level. This duality – active management of transit flows and simultaneously the absence of formal negotiating initiatives within the EEC – is the distinctive feature of the Kyrgyz model of participation.

From the perspective of integration diplomacy, the re-export data indicate that the re-export model was not the subject of strategic planning: it is not enshrined in official integration policy documents, nor is it accompanied by diversification mechanisms to cope with changes in the external environment. A state whose key export strategy is largely determined by external factors faces constraints on its sovereign capacity to act. At the same time, this creates opportunities for the development of a more informed and institutionalised strategy for managing transit flows.

The migration dimension is the effect of EAEU membership with the widest reach in terms of the population. Article 97 of the Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018) enshrined the principle of equal treatment of workers from member states, including the recognition of educational qualifications, equal access to social insurance and a simplified procedure for concluding employment contracts. In 2024, remittances from labour migrants amounted to USD 2,543.7 million, up 18.6% compared to 2023. This figure is an economic indicator, and is also a measure of the social importance of the migration channel. The social stability of the Kyrgyz Republic is largely dependent on the working conditions of migrants in the host countries, which entails some risks. Kyrgyz Republic does not have specialised labour diplomacy institutions attached to its permanent missions in member states, nor does it have verified mechanisms for monitoring the working conditions of Kyrgyz migrants. Article 97 of the Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union formally enshrines equal rights for workers, which requires more active diplomatic support in practice. The negotiating position of the Kyrgyz Republic on labour mobility issues within the EAEU bodies is still largely reactive, which highlights the scope for further strengthening of parliamentary and diplomatic efforts in this respect.

The budgetary dimension and the re-export function together make a significant picture. The International Monetary Fund (2025) estimates that unrecorded re-exports of goods imported from third countries without customs declaration were about 23% of GDP in 2024. Adjusting for this unrecorded trade flow, the existing account deficit reduces to about 8% of GDP, compared to a nominal figure of 30.7% of GDP. The gap between the nominal and real deficits, at 22.7 percentage points of GDP, indicates that a significant share of economic activity is not fully accounted for by state control. The budget is supplemented by revenue from the distribution of import customs duties, but the volume is determined by a formula agreed at the supranational level. In terms of integration diplomacy, the budgetary figures give grounds to suggest that the Kyrgyz Republic should more actively participate in negotiations on the distribution of customs revenue and tighten control over the customs territory.

An additional source of economic benefits is the expansion of the Union's agreements in foreign trade. The signing of the free trade agreement of the EAEU with Indonesia in December 2025 will give preferential access to 90% of the product range for Kyrgyz exporters, and the average import duty rate will be reduced from 10.2% to 2% and the official forecast of the EEC expects a doubling of trade turnover within 3-5 years (Eurasian Economic Union, 2025). At the same time the agreement with Indonesia is the result of negotiations undertaken by the EEC. The Kyrgyz Republic benefits from the expansion of its export markets, but its participation in determining the terms of market access needs to be strengthened further. This analysis clearly shows the main thesis of this study: the economic benefits of the EAEU membership are real, but their sustainability and long-term impact depend on the degree of the country's diplomatic engagement in shaping the conditions of such access.

An analysis of the economic effects of the Kyrgyz Republic's membership of the EAEU has revealed a pattern: the decisive factor is not the formal extent of access to the common market, but the nature of the state's sovereign agency in exercising that access. A similar pattern is observed across each of the dimensions: an economic effect is present, but it is either determined by external market conditions, is the result of supranational regulation, or is realised without active diplomatic involvement on the part of Kyrgyzstan. To systematise the identified relationships, a matrix has been constructed in which each dimension of the economic effect is matched with a verified result, the main driver, the role of the state and the nature of institutional characteristics (Table 1).

Table 1. Matrix of the economic effects of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU

Metric	Verified effect	Primary driver	Role of the government	Institutional peculiarities
Trade	The volume of trade with EAEU member states amounted to USD 4.4 billion	Mixed: market demand + removal of tariff barriers	Partial: requires active protection against technical barriers and sanitary restrictions	Average: narrow product concentration in exports, delays in certification
Re-export	Export growth: +21.3%	Opportunistic: impact of sanctions against Russia after 2022	Passive: use of external market conditions	Critical: dependence on the sanction's regime remaining in place
Migrational	Remittances of USD 2,543.7 million; an increase of 18.6%	Market: private initiative by migrant workers	Passive: established regulatory framework	High: dependence on decisions of Russia and Kazakhstan
Budgetary	Revenue growth driven by re-exports	Normative: EEC fixed allocation mechanism	Weak: absence of mechanisms for reviewing the share	Structural: actual transit contribution exceeds the allocated share
Foreign trade agreements	Agreement with Indonesia (2025): reduction of the average import duty rate from 10.2% to 2%	Negotiation: proactive stance of EEC	Passive: Agreement was established by the EEC	Moderate: Implementation depends on administrative capacity

Note: categories "Role of the government" and "Institutional peculiarities" reflect the political dimension of the observed effects; economic data are regarded as indicators of sovereign capacity
Source: compiled by the author based on Treaty on Eurasian Economic Commission (2015; 2024), Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2024), National Bank of the Kyrgyz Republic (2025), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2025), Eurasian Economic Union (2025), International Monetary Fund (2025), T. Weiss & S. Fernandes (2025), I. Jipa-Muşat & N. Piper (2026)

Matrix identified a structural pattern that underpins the logic of the Kyrgyz Republic's economic participation in the EAEU. The largest quantitative effects are in regions with passive states: remittances and growth in re-exports. In areas requiring active institutional participation, such as the promotion of exporters' interests, the definition of the country's role in the EEC, and the contesting of the distribution of customs revenues, results are still limited. This speaks to a specific profile of the political capacity of the state: the Kyrgyz Republic effectively uses those aspects of membership that do not involve active diplomatic intervention, and has difficulties with those where such intervention is required. Viewed in the aggregate, the economic data point to a pattern with major political implications. The benefits of the EAEU membership are concentrated in the areas least affected by the state regulation. Labour migration and re-exports are driven mostly by private initiative and market mechanisms. But where sovereign agency is needed – in protecting the interests of exporters against technical barriers, in negotiations over the distribution of customs revenue, and in shaping the EEC's agenda – the potential is not being realised. Standard macroeconomic indicators (GDP growth, remittance volumes, export trends) point to a positive scenario, but structural limitations are hidden behind these aggregate figures. The economy of the Kyrgyz Republic benefits from the EAEU in scenarios beyond its control, and excludes potential benefits in scenarios where sovereign agency could change terms of participation. The diplomatic and institutional challenge is to redress this imbalance and to move away from a reactive to a proactive model of integration.

Alongside the institutional constraints and structural imbalances that have been identified, an analysis of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU also reveals a number of positive aspects that form the basis for further institutional development. Firstly, membership of the union has given Kyrgyzstan access to a common market with a combined GDP of over USD 2.4 trillion, which has created the conditions for an increase in the volume of mutual trade: between 2019 and 2023, the Kyrgyz Republic's exports to EAEU countries more than doubled – from USD 642 million to USD 1.2 billion. Secondly, the country has successfully utilised its geographical position as a transit hub, which, in the context of sanctions pressure after 2022, increased export shipments by 21.3% and recorded a historic high in monthly exports. Thirdly, EAEU mechanisms – including the free trade agreement with Indonesia (2025), which grants preferential access to 90% of the product range – create real opportunities for diversifying foreign economic ties, which, provided diplomatic agency is strengthened, can be utilised more fully. Fourthly, the migration channel via the EAEU ensures a stable inflow of remittances (USD 2.54 billion in 2024), supporting the country's social stability and balance of payments. Lastly, formal right to an equal vote in the Union's bodies, enshrined in the EAEU Treaty, remains a legal resource which, once the necessary analytical and human resources infrastructure is in place, can be converted into a genuine strengthening of negotiating positions. Thus, despite structural constraints, Kyrgyzstan's participation in the EAEU generates measurable economic benefits and offers institutional opportunities, the realisation of which requires targeted diplomatic efforts and a transition to a model of "smart integration".

Typology of threats to sovereign capacity and strategies for enhancing the Kyrgyz Republic's agency. The Kyrgyz Republic's participation in the EAEU creates a range of challenges to its sovereign capacity, the nature of which is determined by a combination of internal institutional constraints and external structural factors inherent in an asymmetrical integration bloc. It is necessary to recognise that these are not merely administrative challenges amenable to technical solutions, but systemic constraints on the political agency of a small state: each of the identified types of threat narrows the scope for the Kyrgyz Republic's sovereign choice in the legal, fiscal, strategic or political spheres. The shift from reactive adaptation to consciously-managed domestic agency within the

union requires not only institutional modernisation, but also a conceptual redefinition of the role of the state: from passive implementer of supranational norms to active architect of the conditions of participation in integration – a concept known as "smart integration" in international relations theory.

The first type of threat – the threat to legislative sovereignty – is associated with the limited state control over the domestic legal field, which is due to the inconsistency of the EAEU regulations with the national legislation. Unlike the legal systems where international treaties have direct effect, in Kyrgyzstan, each decision of the EEC must be transposed through national procedures: adoption of subordinate legislation, amendments to departmental regulations and adjustments to administrative procedures. This leads to systematic delays and legal gaps: the provisions of the Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018) are not automatically applied and have to be transposed separately into national legislation, which reinforces administrative barriers and reduces the predictability of the regulatory environment. The lack of institutionalised parliamentary oversight of the implementation of integration norms further endangers the procedural legitimacy of this process. The basic political conclusion is this: a state that does not control the mechanism for implementing domestic international obligations and does not have a parliamentary mechanism for checking them is de facto limited in its legislative sovereignty, even when it is formally equal to the other members of the union. The Jogorky Kenesh as the body constitutionally empowered to ratify and oversee the implementation of international treaties, is not currently being fully utilised as a mechanism for substantive oversight of how EAEU provisions are transposed into domestic law. This poses not only an institutional challenge, but also a constitutional and political one.

The second type of threat – threat to budgetary sovereignty – stems from the mechanism of distribution of customs revenue, where the Kyrgyz Republic has limited possibilities to challenge or revise the parameters allocated to it. The share of the Kyrgyz Republic in the distribution of import customs duties is 1.9%, which, given the significant volumes of Chinese goods transiting through the territory of the country, does not reflect the real contribution of the Kyrgyz Republic to the formation of the customs pool of the Eurasian Economic Union (2020). Significantly, this share was established at the time of accession of the Kyrgyz Republic to the Union and has not been revised since, even taking into account the growth of transit flows through the country's territory after 2022. A state that possesses neither the legal mechanism to challenge the distribution formula nor the political resources to initiate its revision faces constraints in controlling one of its key sources of budgetary revenue – and this is precisely where the threat to budgetary sovereignty lies. The broader political issue is that independent experts are not sufficiently involved in assessing the fiscal implications of integration decisions, and budget planning relating to the EAEU remains reactive in nature. This means that, when ratifying agreements, the Jogorku Kenesh does not always have access to verified independent assessments of their fiscal implications; consequently, parliamentary oversight of integration commitments in terms of their budgetary implications is largely a formality. A state that assumes financial obligations within the framework of a supranational union without a systematic prior analysis of their implications and without a mechanism for subsequent review faces constraints on its sovereign budgetary planning to the extent that such planning is determined by integration decisions – that is, to an ever-greater extent as the union deepens.

The third type of threat – the threat to strategic autonomy – emerged during the period when large-scale sanctions packages were imposed on Russia between 2022 and 2024, and highlighted the fundamental contradiction underlying a small state's participation in an asymmetrical union. As a member of the EAEU, Kyrgyzstan is in an ambivalent position: on the one hand, there was a real risk of a sharp decline in re-export operations, a fall in remittances from migrant workers and a drop in budget revenue from customs duties; on the other, an opportunity to use the transit status to expand alternative trade flows became apparent, which Russia sought to establish in circumvention of sanctions (International Monetary Fund, 2025). Neither the first nor the second scenario was the result of a sovereign strategic choice: both were initiated by decisions of external actors – Western governments imposing sanctions, and the Russian government creating demand for transit schemes. Kyrgyzstan adapted to both scenarios, but its ability to manage them was limited.

A distinction must be made between two kinds of restrictions on sovereign capacity which are often conflated in official discourse, and even in some of the academic literature. The first is structural dependence, arising from an asymmetry in economic potential, dependence on external labour and capital markets, and the geopolitical dominance of major powers within the union. This dependence is objective and cannot be eliminated by institutional reforms in the Kyrgyz Republic – it can be overcome in the long term only by diversifying foreign economic ties and developing national productive capacity. The second type – institutional ballast (the actual subject of this analysis) – consists of a set of accumulated constraints relating to diplomatic infrastructure, staff training and inter-agency coordination, which, unlike structural dependence, can be addressed through managerial adjustments in the medium term. The key conclusion of this typology is that Kyrgyzstan faces constraints on its agency not only in those areas where its negotiating positions are objectively weak due to dependence (for example, in matters of energy pricing), but also in those where formal mechanisms of influence exist and are not blocked by dependence (recourse to the EAEU Court, the initiation of regulatory assessments, and parliamentary oversight of implementation). In the second case, a move towards smart integration is a realistic strategy. This is the threat to strategic autonomy: a state whose economic model is largely determined by geopolitical conditions shaped by others faces constraints on its sovereign strategic planning. The re-export rush of 2022-2024 is not evidence of diplomatic activity on the part of the Ministry of Foreign Affairs or a strategic decision by the President – it is a consequence of external circumstances that may change just as suddenly as they arose. The risk of Western states tightening secondary sanctions against intermediary schemes could rapidly

reduce existing re-export flows to zero, and this risk also remains outside Bishkek's sovereign control. A state whose strategic position is largely determined by external conditions faces limitations on its strategic autonomy in the political science sense of the term, regardless of how successful its adaptation to current circumstances may appear. The lack of contingency planning in the event of changes to the sanction's regime, as noted in the analysis of institutional design above, highlights the need to develop strategic forecasting.

The fourth type of threat – the threat to political capacity – is the most systemic of the four, as it determines not just a specific aspect of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU, but the very ability of the state to function as a sovereign actor within any of them. Weak inter-ministerial coordination, a shortage of professional staff capable substantive efforts within supranational bodies, and the lack of an analytical infrastructure within the Government and the Jogorku Kenesh do not merely reduce administrative efficiency – they limit the state's political capacity as such: its ability to formulate well-founded positions, defend national interests in negotiation processes and take sovereign decisions based on independent expert analysis, rather than under conditions of information dependence on alliance partners. To this is added the corrupt practices in the customs service and in the law enforcement agencies, which bring the problem to the political level rather than the institutional level. The state, in which a significant part of economic activity is carried out in the shadow economy, suffers not only losses of budgetary revenue, but also the limitations of its ability to control the domestic economic sphere. The shadow economy, which accounts for a large portion of trade in the Kyrgyz Republic and is not covered by the mechanisms of the EAEU (CIPE, 2020), continues to create a persistent gap between macroeconomic formal indicators and the real manageability of the processes of integration. This gap has political consequences: the state promises things it cannot deliver, and then reports on outputs it does not control. This lack of political capacity is not a matter of isolated administrative failures but of a structural feature of the state, the institutional design of which has not been adapted to the needs of full sovereign participation in a supranational union. Staff shortages, corruption and the shadow economy do not exist in isolation – they form a single configuration in which the state faces constraints on its sovereign capacity: whilst formally remaining an equal member of the union, it struggles to formulate and direct regulatory measures in internal interests.

The typology of threats to sovereign capacity reveals a systemic character that defines the political logic of the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU. While each of the four types of threat limits the sovereign choice in one separate dimension, they form a mutually reinforcing configuration that constrains the state's agency in all dimensions at the same time. To provide a complete assessment of this configuration, it is necessary to have a synthetic analytical tool capable of simultaneously identifying the internal resources and constraints on the sovereign agency of the Kyrgyz Republic, as well as the external opportunities and threats arising from the architecture of the union and the geopolitical context. For these purposes, a SWOT matrix was constructed, systematising the key determinants of the Kyrgyz Republic's integration policy through the prism of its political agency, rather than purely economic performance (Table 2).

Table 2. SWOT analysis of the Kyrgyz Republic's integration policy within the Eurasian Economic Union

Strengths	**Weaknesses**
Strategic geographical location at the crossroads of the China-Russia-Central Asia routes, offering strong re-export potential	Lack of specialised analytical bodies within the Ministry of Foreign Affairs and the Government to review EEC decisions prior to their adoption
Formal equal voting rights within the EAEU bodies, including the EEC and the Interstate Council, as legally enshrined in the Treaty on the EAEU	Poor inter-departmental coordination: positions are formulated without prior inter-departmental consultation, often at the last minute before meetings
Tariff preferences under the EAEU–Indonesia Agreement (2025): reduction in the average import duty rate from 10.2% to 2% across 90% of the product range	Reactive model for implementing ECE standards: each decision requires a separate broadcast via national regulations, with a delay
Opportunities	**Threats**
EEC technical assistance mechanisms for member states: formally available; however, the Kyrgyz Republic has not submitted any systematic requests	Risk of tighter secondary sanctions against re-export schemes via the Kyrgyz Republic, and the threat to strategic autonomy, as a key source of budget revenue lies outside Bishkek's sovereign control
Expansion of the EAEU's foreign trade agreements is creating new export markets for Kyrgyz exporters in priority sectors	Kyrgyz Republic's fixed share in the distribution of EAEU customs revenues (1.9%), without any mechanism for review, which does not reflect the country's actual contribution to transit trade, according to International Monetary Fund estimates
Regulatory Impact Assessment tool is incorporated into the union's legal framework and can be applied without the need for further legislative amendments	Re-export model's high dependence on external geopolitical conditions, over which the Kyrgyz Republic has no control, coupled with a lack of contingency planning in the event of changes to those conditions

Source: compiled by the author based on Eurasian Economic Commission (2015), Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union (2018), T. Kolnberger & H. Koff (2021), C.A. Hartwell (2021), S. Lim & C. Khun (2022), X. Fernández-I-Marín *et al*. (2023), S. Adhikari & B. Khatri (2023), A.M. Kelishomi & R. Nisticò (2024), National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2025), Eurasian Economic Union (2025; n.d.), International Monetary Fund (2025)

The SWOT matrix shows a structural paradox that is the main policy finding of this section: the most important strengths of the Kyrgyz Republic and the most serious threats to its sovereign capacity are part of a single

system of interdependent vulnerabilities. The re-export niche fills the coffers, but their sustainability is entirely dependent on the continuation of a sanctions regime that Bishkek cannot influence. Its geographical position as a transit country is a strength, yet it leaves the country vulnerable to the tightening of secondary sanctions. Formal equal voting rights within the union's bodies constitute a legal resource for sovereign agency, yet remain untapped due to the institutional constraints of the bloc's weaknesses. The state benefits from integration where its sovereign capacity is most limited. The balance between weaknesses and opportunities reveals a fundamentally substantial political pattern: most opportunities do not require external resources or changes to the union's architecture; they are embedded in the existing EAEU treaty framework and are accessible without additional legal amendments. The EEC's technical assistance mechanisms, the Regulatory Impact Assessment tool, and the expansion of foreign trade agreements – all these exist, yet remain untapped due to internal constraints on political capacity, as identified in the section on weaknesses. Therefore, the gap between the existing level of sovereign agency and the level that could potentially be achieved is determined not by the architecture of the union, but by the state's political will and institutional capacity to utilise the instruments already at its disposal.

The strategic priority for the Kyrgyz Republic is not the expansion of formal membership, the search for new formats or waiting for favourable external conditions, but the transformation of the existing opportunities of the alliance into a measurable strengthening of sovereign agency by eliminating institutional constraints. This shift, from being an object to becoming a subject of integration policy, from passively receiving normative impulses to actively shaping the conditions for domestic participation – this is the essence of what is referred to in international relations theory as "smart integration": not a withdrawal from an asymmetrical union, nor the acceptance of asymmetry as a given, but rather the purposeful strengthening of negotiating capacity, diplomatic initiative and institutional effectiveness within existing frameworks. The analysis of the strategies used by Kyrgyzstan to face the challenges to its sovereign capacity shows the persistence of the reactive model, which is not only a managerial limit but a political feature of the state that has not yet fully developed its internal diplomatic agency in the union. The state reacts to emerging problems after they have occurred, rather than developing a proactive system of monitoring and early warning. Politically this means that the agenda for the participation of the Kyrgyz Republic in integration is set by others and the Kyrgyz Republic simply adapts to decisions that have already been taken. The reactive model is not a matter of strategic choice but of institutional ballast: an amalgam of accumulated constraints on diplomatic infrastructure, negotiating capacity and analytical independence, which perpetuate the state's passive stance regardless of the intentions of particular leaders.

The configuration identified – passive integration in a framework of formally equal membership – is not insuperable. The idea of "smart integration", developed in relation to small states in asymmetric integration blocs, involves a shift from a reactive to a proactive model of participation, through three interrelated principles: selectivity, adaptability and proactive agency. These principles are embodied in the form of governance measures in the Kyrgyz Republic, implemented in the existing institutional framework of the EAEU without amending the fundamental treaty obligations. The principle of selectivity means not engaging in all the Union's rule-making processes on equal terms. Clearly, a small state does not have the resources for this, so the emphasis should be on concentrating diplomatic efforts in niche areas where the Kyrgyz Republic has comparative advantages or where the stakes are highest. The Kyrgyz Republic is a transit hub on the Middle Corridor, a country that can set domestic standards in digital security and a proponent of humanitarian corridors as an instrument of compensatory diplomacy – these are three niches where a selective concentration of resources can yield measurable results. The Kyrgyz Republic's transport function, in particular, provides a bargaining chip that is underutilised: a state that controls transit routes have the means to influence the conditions under which they operate, provided there is the political will to apply them.

The principle of adaptability involves establishing institutional mechanisms to monitor changes in the EAEU's regulatory environment and to adapt to them proactively before they become applicable, rather than after. A practical embodiment of this principle is the establishment of an Analytical Centre within the Ministry of Foreign Affairs of the Kyrgyz Republic, specialising in monitoring the EEC's regulatory agenda, assessing the regulatory impact of proposed decisions on Kyrgyz economic actors, and preparing negotiating positions before, rather than after, decisions are taken by supranational bodies. A regulatory impact assessment for every significant EEC decision could be used to formulate a well-reasoned position within the union's bodies, rather than reacting to regulations that have already been implemented. The principle of proactive agency entails the targeted use of all formal channels of influence available to the Kyrgyz Republic, which it does not, however, utilise sufficiently. Statistics on appeals to the EAEU Court for the period 2015-2021 clearly illustrate this limitation. It is necessary to establish a specialised legal unit within the Permanent Mission of the Kyrgyz Republic to the EEC, authorised to systematically utilise dispute resolution mechanisms, parliamentary diplomacy within the framework of the CIS Interparliamentary Assembly to initiate amendments to the mechanisms for the protection of migrant workers; and digital diplomacy as an independent strand of foreign policy.

The combination of the three principles of smart integration makes it possible to manage the constraints on sovereignty without addressing its structural causes – the asymmetries in the size and resources of member states. This involves a reduction in institutional dead weight: the set of obligations, costs and constraints that the Kyrgyz Republic bears as a member of the union, without converting them into commensurate political influence. The "smart integration" is not an alternative to membership of the EAEU – it is a strategy for its qualitative rethinking: a shift from participation as a given to participation as an instrument of political security, whereby the state itself determines the conditions and priorities of its

integration presence. The transition to a "smart integration" model – the conscious management of agency within an asymmetrical union – requires institutional changes in three interrelated areas, each of which has a fundamental political, rather than merely administrative, dimension. Firstly, diplomatic expertise must be institutionalised through the establishment, within the Ministry of Foreign Affairs of the Kyrgyz Republic, of a specialised analytical body bringing together legal, economic and monitoring units. The political importance of such a body goes beyond technical co-ordination: it would be an instrument for shaping a sovereign negotiating position, to ensure that the Kyrgyz Republic is not simply in a position to attend meetings of the EEC, but to influence the decisions taken before they are finalised, thus ensuring continuity of diplomatic expertise when the composition of delegations' changes. One reason why the potential of the country's negotiations is exploited to a lesser extent than is formally possible is the absence of such continuity.

Secondly, the introduction of Regulatory Impact Assessment tools enhances legislative sovereignty, not only improves the regulatory environment. A state that takes on obligations without an independent assessment of their consequences has a limitation in the information base for sovereign decision-making: The Jogorku Kenesh ratifies what the Government has agreed without independent expert review, whilst the Government agrees to what the EEC has proposed without meaningful Kyrgyz participation in its formulation (Eurasian Economic Union, n.d.). The priority is political, not technical: to break this chain of information dependency. Thirdly, there is still no fully developed diplomatic agency in the Kyrgyz Republic, as the state institutionally capable of acting in a proactive manner in a multilateral context. This calls for targeted training for diplomats and civil servants who are specialising in EEC procedures, integration law and the practice of protecting national interests within supranational structures. The economic data analysed in the previous sections measure the cost of this absence: re-export revenues the state cannot control, a portion of customs duties it cannot contest, and agreements whose terms it did not contribute to define. None of these figures is an economic indicator, but a political indicator of the constraints on sovereignty.

The EAEU, the CSTO and the SCO's compensatory role for Kyrgyzstan – providing security, markets and legitimacy that the state cannot provide on its own – is not a permanent given, but a temporary substitute for sovereign capacity. The strategic objective is to progressively substitute real agency for this compensatory dependence: not by exiting these integration frameworks but by developing domestic capacity, which will convert participation in them from a forced hedge to a conscious sovereign choice. Only if this condition is met will the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU be capable of generating not merely short-term dividends from changing circumstances, but sustainable political and economic outcomes that reflect the state's genuine agency within the regional architecture.

Discussion

The study results confirmed that the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU creates a range of economic effects, the nature of which is determined not so much by the formal parameters of membership as by the interplay between the structural characteristics of a small economy, the state's institutional capacity, and the asymmetry of negotiating positions within the union. The analysis showed that the institutional design of the Kyrgyz Republic's participation is geared more towards fulfilling the commitments it has undertaken than towards actively utilising the potential of membership to diversify the economy and manage risks. The study results are consistent with the conceptual conclusions of R. Dragneva & C.A. Hartwell (2020), who demonstrated that the institutional design of the EAEU may impose constraints on trade liberalisation, as political considerations often take precedence over economic ones in the decision-making process within supranational bodies. The assertion that the union is geopolitical rather than economic in nature appears debatable as regards the Kyrgyz Republic: whilst it may be valid in terms of describing decision-making mechanisms, it does not take sufficient account of the actual market effects experienced by small member states, regardless of the political nature of the union project. The analysis by A. Adarov (2022), who applied a gravity model and the synthetic control method to the analysis of Eurasian economic integration, proved fundamental for assessing the trade effects of membership. The author found that the establishment of the Eurasian Customs Union in 2010 and its subsequent deepening generated significant trade-creating effects; however, these had largely dissipated by 2015. The sectoral structure of the effects proved to be highly concentrated: the main benefits were concentrated in the commodities sectors, whilst the effects in sectors such as textiles, engineering and transport – which were initially positive and statistically significant – had also dissipated by 2015.

A comparative analysis with Armenia calls for caution in interpretation. On the one hand, as shown in this study, the institutional design of the EAEU is formally identical for all small member states. On the other hand, the statistics on cases brought before the EAEU Court for the period 2015-2021, cited above, indicate that Armenia, in contrast to Kyrgyzstan, has been able to utilise the judicial mechanism to protect its national economic interests (albeit to a lesser extent than Russia and Kazakhstan). This empirical fact does not refute the concept of institutional ballast but significantly clarifies it: the presence or absence of ballast is determined not so much by the architecture of the union as by the quality of the national bureaucracy, its specialisation in integration law, and the degree of political autonomy enjoyed by the relevant ministries from interest groups keen to preserve shadow schemes. In other words, differences in the intensity of recourse to judicial mechanisms can be explained not by the architecture of the union, but by the characteristics of the institutional environment: in Kyrgyzstan, re-export rent is institutionalised in the form of entrenched informal practices, which may hinder the development of a demand for professional diplomatic expertise to the extent observed in Armenia. Thus, the comparative case of Armenia confirms that the transition to "smart integration" in the Kyrgyz Republic requires not so much a reform of the EAEU as the overcoming of

internal political and administrative barriers, which Armenia encountered to a lesser extent.

The post-colonial nature of the Kyrgyz Republic's trade links with the member states of the union is revealed by the findings of A. Mazhikeyev & T.H. Edwards (2020), who established that post-Soviet trade links reproduce dependence on a dominant partner even within the framework of a formal integration architecture. The data confirmed the relevance of the logic of post-colonial dependence to the Kyrgyz Republic: the country's export structure within the EAEU is still specialised in raw materials and low-tech sectors, while the potential for diversification into higher-margin sectors remains unfulfilled.

The significance of the risk of protectionism for the economic prospects of the Kyrgyz Republic is illustrated by the arguments of M. Dabrowski (2024), who showed that restrictions on trade openness led to measurable losses in productivity, technological development and allocative efficiency, even in countries with an initially weak institutional framework. This argument should be clarified when considering the Kyrgyz Republic: the country is not so much faced with the risks of direct protectionism, as with the risk of passively maintaining the niche of re-export as the main source of budget revenue, to the detriment of diversification. The difference lies in the fact that M. Dabrowski sees protectionism as a politically motivated phenomenon, while this paper has identified its structural counterpart – the situational concentration of economic benefits in transit intermediation as a consequence of institutional inertia, not a conscious choice. This means that, in the case of the Kyrgyz Republic, a reactive integration strategy based on the exploitation of the re-export niche, but ignoring the modernisation of the manufacturing sector, reproduces a structural vulnerability whereby economic benefits are concentrated in transit intermediation rather than in the creation of added value, making them vulnerable to changes in the geopolitical landscape.

The revealed asymmetry of economic effects in favour of sectors where the state is passive is consistent with the findings of E. Davtyan (2023), who, using data from Armenia, showed that small states can achieve disproportionately strong influence within the EAEU through the strategic use of formal mechanisms and judicial appeals against EEC decisions. This is consistent with the argument put forward by M. Nasibov & A. Gawrich (2025), who empirically established that secondary EAEU states, including those that initially followed Russian positions, have consistently demonstrated significant agency within regional organisations throughout the history of post-Soviet regionalism. Whilst this conclusion by the authors is convincing in terms of the general logic of post-Soviet regionalism, it fails to distinguish between instances where agency was exercised in response to specific crises and instances of its systematic, proactive manifestation.

The fiscal dimension of integration effects is provided with a conceptual framework by the arguments of D.R. Agrawal *et al.* (2024), who systematised contemporary models of fiscal federalism and demonstrated that persistent asymmetries in the distribution of revenue amongst members of integration blocs occur where mechanisms for revising fixed shares are institutionally underdeveloped. This conclusion is broadly consistent with the findings of the presented study, but requires clarification in light of the specific nature of a supranational customs union: the authors consider fiscal federalism primarily in relation to vertical relations between the central government and subnational units, whereas in the case of the EAEU, the issue concerns horizontal asymmetry between formally equal member states. This stability is also explained by the arguments put forward by T. Saber *et al.* (2022), who established that, from an evolutionary perspective, the optimal composition of a customs union is not stationary and requires mechanisms for the adaptive revision of membership conditions. This thesis put forward by the authors appears debatable insofar as it assumes evolutionary rationality to be the force of institutional change: the actual practice of the EAEU demonstrates that the consensus-based nature of decision-making within the union structurally limits the scope for revising the terms of participation.

The institutional constraints on public administration that affect the realisation of integration potential are theoretically underpinned by the findings of O.F. Baris *et al.* (2021), who established that, in post-Soviet Eurasia, public administration supports economic growth without, however, evolving into an institutional separation of powers and civic oversight. This thesis put forward by the authors is broadly consistent with the findings of the present study; however, its application to the context of integration requires clarification: O.F. Baris *et al.* view the governance deficit as a characteristic of relations between the state and civil society, whereas the present study identified its manifestation in a fundamentally different sphere – in relations between the state and supranational institutions. This conclusion is complemented by the arguments of C. Knox & D. Sharipova (2023), who systematised public sector reforms in developing countries and demonstrated that the post-neo-managerial era is characterised by hybrid and layered reforms, in which new instruments are superimposed upon the Soviet administrative legacy without substantively eliminating it.

The identified link between the Kyrgyz Republic's re-export niche and the growth of the shadow economy is provided with a conceptual framework by the study by K. Gërxhani & S. Cichocki (2023), who demonstrated that the shadow economy in transition economies is not an anomaly but an institutionally entrenched adaptation to the imperfections of formal regulations. As applied to the Kyrgyz Republic, this means that unregistered re-export operates not as a temporary strategy, but as a stable structural element of the economy, perpetuating the gap between formal macroeconomic indicators and the actual manageability of trade processes. A.M. Kelishomi & R. Nisticò (2024) demonstrated that sanctions pressure on a large economy leads to a reallocation of labour from the formal to the informal sector in intermediary economies: sanctions increased the likelihood of informal employment for workers in sectors with a high dependence on imported resources. This conclusion is relevant and generally consistent with the findings of the present study; however, it is based on data from a country targeted by sanctions, whereas the Kyrgyz Republic holds a fundamentally different position within the sanction's architecture – that of a transit intermediary, rather than a direct target of restrictive measures.

The migration dimension of integration effects requires a conceptual re-evaluation in the context of the arguments of A.V. Gevorkyan & J. Assa (2021), who identified a welfare crisis in small post-socialist economies as a structural characteristic that persists regardless of the dynamics of macroeconomic indicators. This conclusion is relevant, but it is based on aggregated data across the entire post-socialist region and does not distinguish between states with varying degrees of integration. The presented study complements this argument by demonstrating that aggregated macroeconomic indicators create a statistical illusion of macroeconomic stability, whilst masking a structural deficit in domestic sources of growth and the growing dependence of households on decisions taken outside the country. The conceptualisation of labour migration as a systemically unmanageable risk takes on an additional dimension through the findings of T. Kolnberger & H. Koff (2021), who demonstrated that small states are forced to adopt seemingly paradoxical strategies: simultaneously reaping the benefits of participation in supranational structures whilst complying with their regulatory constraints. S. Adhikari & B. Khatri (2023), comparing the Philippines and Nepal, confirmed that countries heavily reliant on remittances consistently fail to diversify their sources of growth, perpetuating institutional shortcomings in labour migration management policies as short-term revenues reduce political pressure for structural reforms.

Overall, the discussion has shown that the findings of this study are generally consistent with the current academic literature on post-Soviet integration, risk management and institutional reforms, whilst significantly refining it in relation to the specific circumstances of a small state with multiple integration memberships. The conclusions confirmed that the economic effects of membership of the EAEU are determined not by formal parameters of participation, but by the interaction between market mechanisms, the state's institutional capacity and the geopolitical context.

Conclusions

The findings of the study indicate that the Kyrgyz Republic's participation in the EAEU is forming a stable configuration of asymmetric agency: whilst formally an equal member of the union, Kyrgyzstan in practice follows a predominantly reactive model of participation, which limits its ability to influence regulatory decisions in domestic interests. The institutional design of the Kyrgyz Republic's participation is characterised by a disconnect between the formal comprehensiveness of the regulatory framework and the state's operational capacity to realise the potential for integration. The core coordination law was drafted prior to accession to the union and does not contain any mechanism for interaction with supranational bodies. The Jogorku Kenesh, which is constitutionally empowered to oversee the implementation of international treaties, is not currently engaged as an instrument for substantive oversight of the implementation of EAEU regulations. Strategic documents, for their part, declare integration priorities without providing operational criteria for their verification.

The study established that the economic benefits of membership are distributed unevenly, and that this unevenness is determined not by the architecture of the union, but by the nature of a state's sovereign capacity. The typology of threats developed across four dimensions suggests that the reactive model of governance is not the result of a random deficit of competences, but rather a manifestation of institutional baggage – accumulated constraints within the diplomatic infrastructure and negotiating capacity – which systematically reproduce the country's passive position within the union. Simultaneous membership of the EAEU, the CSTO and the SCO reflects not so much a multi-vector foreign policy as a necessary hedging of sovereignty through the compensatory functions of these organisations. Kyrgyzstan's key task is to replace this hedging with a model of "smart integration", which will transform dependence on external guarantees into genuine agency. Consequently, the priority is not to abandon military-political and economic alliances, but to build internal capacity that will transform participation in them from a necessity into a conscious, sovereign choice.

To implement this transition in practice, a package of priority institutional measures is proposed; these do not require any revision of the EAEU's founding treaties and are to be funded from the current budgets of the relevant ministries. In the short term, it would be advisable to establish an inter-ministerial working group within the Ministry of Foreign Affairs to monitor EEC decisions, to initiate, through official EEC channels, a review of the formula for the distribution of customs revenues, accompanied by calculations of the Kyrgyz Republic's actual transit contribution, and to approve regulations for inter-ministerial coordination of positions, with a mandatory deadline of at least ten working days prior to meetings of the Union's bodies. In the medium term – establish an Analytical Centre for Integration Policy within the Ministry of Foreign Affairs (staff of 5-7 people: an international lawyer, a foreign trade economist, a regulatory impact assessment specialist, and a migration analyst), introduce a mandatory regulatory impact assessment procedure for all draft EEC decisions that affect Kyrgyzstan's interests, and to form a legal team at the Permanent Mission of the Kyrgyz Republic to the EEC for the systematic use of the mechanisms of the EAEU Court (target: at least two appeals per year to protect national economic interests). In the long term, the inclusion of a module on integration law and negotiation strategies in professional development programmes for diplomats and civil servants is a necessity, as is supplementing the Foreign Policy Concept with operational indicators of the effectiveness of participation in the EAEU (the proportion of initiatives put forward by the Kyrgyz Republic; the number of judicial mechanisms used; trends in exporter satisfaction) and establishing a standing Committee on Integration Cooperation under the Jogorku Kenesh, with the right to carry out independent expert reviews of EEC draft decisions before they are ratified. The implementation of this package will ensure the systematic replacement of institutional dead weight with real agency, and the transition of EAEU membership from a forced hedge to a conscious sovereign choice.

A limitation of this study is its dependency on official documents and aggregated macroeconomic indicators that primarily express a formalised institutional viewpoint and do not comprehensively cover informal practices in

the customs administration and the shadow trade sector. A promising approach for further research would be to apply the difference-in-differences method based on time series of economic indicators for periods before and after key integration events, as well as to conduct a comparative analysis of the institutional models of participation of small EAEU states with a view to identifying replicable practices for enhancing negotiating capacity.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

[1] Adarov, A. (2022). Eurasian economic integration: Impact evaluation using the gravity model and the synthetic control methods. *Review of World Economics*, 159, 467-504. doi: 10.1007/s10290-022-00473-2.

[2] Adhikari, S., & Khatri, B. (2023). Labour migration market and policy failure: A comparative study of the Philippines and Nepal. *Journal of International Development*, 36(2), 1407-1425. doi: 10.1002/jid.3865.

[3] Agrawal, D.R., Brueckner, J.K., & Brülhart, M. (2024). Fiscal federalism in the twenty-first century. *Annual Review of Economics*, 16, 429-454. doi: 10.1146/annurev-economics-081623-020713.

[4] Athukorala, P., & Hill, H. (2023). Trade policy in a "double-landlocked" transition economy: Kyrgyzstan. *The World Economy*, 46(12), 3455-3471. doi: 10.1111/twec.13416.

[5] Baris, O.F., Knox, C., & Pelizzo, R. (2021). "Good enough" governance in the post-soviet Eurasia. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 24(4), 329-359. doi: 10.1080/13876988.2021.1893111.

[6] Bekbolotova, S., Djanibekov, N., & Herzfeld, T. (2025). How does regional economic integration impact trade in small economies? Evidence from Armenia and Kyrgyzstan's EAEU accession. *Eurasian Geography and Economics*. doi: 10.1080/15387216.2025.2475904.

[7] Beksultanov, A., Cui, X., Fu, D., Wang, Z., & Ji, Y. (2026). Economic reforms in taxation, trade, and finance: A case study of the Kyrgyz Republic. *International Journal of Advances in Signal and Image Sciences*, 12(1), 324-334. doi: 10.29284/wmzcfm76.

[8] Center for International Private Enterprise (CIPE). (2020). *An analysis of the impact of EAEU accession on the Kyrgyz Republic*. Retrieved from https://www.cipe.org/resources/eaeu-research-paper-kyrgyzstan/.

[9] Cieślik, A., & Gurshev, O. (2023). Trade policies in central Asia after EAEU enlargement and after Russian WTO accession: Regionalism and integration into the world economy revisited. *Eurasian Geography and Economics*, 65(5), 656-678. doi: 10.1080/15387216.2022.2162098.

[10] Concept of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic. (2019, March). Retrieved from https://cbd.minjust.gov.kg/430045/edition/949067/kg.

[11] Constitution of the Kyrgyz Republic. (2021, April). Retrieved from https://cbd.minjust.gov.kg/1-2/edition/1202952/kg.

[12] Dabrowski, M. (2024). The risk of protectionism: What can be lost? *Journal of Risk and Financial Management*, 17(8), article number 374. doi: 10.3390/jrfm17080374.

[13] Davtyan, E. (2023). Being small in a large club: Unpacking Armenia's actorness in the Eurasian Economic Union. *Southeast European and Black Sea Studies*, 25(2), 211-227. doi: 10.1080/14683857.2023.2273495.

[14] Decree of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic No. 221 "On the National Development Strategy of the Kyrgyz Republic for 2018-2040". (2018, October). Retrieved from https://cbd.minjust.gov.kg/430002/edition/1095562/kg.

[15] Dooranov, A., Jumabekova, N., Sarygulova, R., Bavlankulova, D., & Dzhylkychieva, Z. (2024). Economic assessment of the export potential of the Kyrgyz regions: Methodology for calculating and analysing the rating. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University Series "Economics"*, 11(3), 59-72. doi: 10.52566/msu-econ3.2024.59.

[16] Dragneva, R., & Hartwell, C.A. (2020). The Eurasian Economic Union: Integration without liberalisation? *Post-Communist Economies*, 33(2-3), 200-221. doi: 10.1080/14631377.2020.1793586.

[17] Eurasian Economic Commission. (2015). *Kyrgyzstan joined the Eurasian Economic Union*. Retrieved from https://eec.eaeunion.org/news/12-08-2015-1/.

[18] Eurasian Economic Commission. (2024). *Kassym-Jomart Tokayev and Bakytzhan Sagintayev discussed strategic development issues of the EAEU*. Retrieved from https://eec.eaeunion.org/news/kasym-zhomart-tokaev-i-bakytzhan-sagintaev-obsudili-voprosy-strategicheskogo-razvitiya-eaes/.

[19] Eurasian Economic Union. (2020). *Calculation and distribution of import customs duties*. Retrieved from https://eec.eaeunion.org/comission/department/dofp/zachislenie/.

[20] Eurasian Economic Union. (2025). *EAEU and Indonesia signed a Free Trade Agreement*. Retrieved from https://eec.eaeunion.org/en/news/soglashenie-o-svobodnoy-torgovle-podpisano-mezhdu-eaes-i-indoneziey/.

[21] Eurasian Economic Union. (n.d.). *Regulatory Impact Assessment and Ex-post Impact Assessment*. Retrieved from https://eec.eaeunion.org/comission/department/dobd/advpred/ria.php.

[22] Eurasian Research Institute. (n.d.). *The Court of the Eurasian Economic Union*. Retrieved from https://www.eurasian-research.org/publication/the-court-of-the-eurasian-economic-union/.

[23] Fernández-I-Marín, X., Knill, C., Steinbacher, C., & Steinebach, Y. (2023). Bureaucratic quality and the gap between implementation burden and administrative capacities. *American Political Science Review*, 118(3), 1240-1260. doi: 10.1017/s0003055423001090.

[24] Gërxhani, K., & Cichocki, S. (2023). Formal and informal institutions: Understanding the shadow economy in transition countries. *Journal of Institutional Economics*, 19(5), 656-672. doi: 10.1017/s1744137422000522.
[25] Gevorkyan, A.V., & Assa, J. (2021). Poverty in "transition": 30 years after and in the pandemic. *American Journal of Economics and Sociology*, 80(4), 1233-1258. doi: 10.1111/ajes.12428.
[26] Hartwell, C.A. (2021). Part of the problem? The Eurasian Economic Union and environmental challenges in the former Soviet Union. *Problems of Post-Communism*, 69(4-5), 317-329. doi: 10.1080/10758216.2021.1960173.
[27] International Monetary Fund. (2025). *Kyrgyz Republic: Staff Concluding Statement of the 2025 Article IV Consultation Mission*. Retrieved from https://www.imf.org/en/news/articles/2025/04/04/mcs-04042025-kyrgyz-republic-concluding-statement-of-2025-art-iv-consultation-mission.
[28] Jin, Y., & Meng, X. (2023). Interdependence and multilateral economic sanctions. *World Economy*, 47(3), 983-1003. doi: 10.1111/twec.13476.
[29] Jipa-Muşat, I., & Piper, N. (2026). Dynamics of transnational labour migration revisited from a crisis complex perspective. *Development and Change*, 57(2), 261-288. doi: 10.1111/dech.70048.
[30] Kelishomi, A.M., & Nisticò, R. (2024). Economic sanctions and informal employment. *Labour Economics*, 89, article number 102581. doi: 10.1016/j.labeco.2024.102581.
[31] Knox, C., & Sharipova, D. (2023). Public sector reforms in developing countries: A preliminary review. *Public Administration and Development*, 43(5), 368-380. doi: 10.1002/pad.2030.
[32] Kolnberger, T., & Koff, H. (2021). Addressing seeming paradoxes by embracing them: Small state theory and the integration of migrants. *Comparative Migration Studies*, 9(1), article number 14. doi: 10.1186/s40878-021-00222-8.
[33] Komendantova, N., Rovenskaya, E., Strelkovskii, N., & Rodriguez, F.S. (2022). Impacts of various connectivity processes in Central Asia on sustainable development of Kyrgyzstan. *Sustainability*, 14(12), article number 6998. doi: 10.3390/su14126998.
[34] Law of the Kyrgyz Republic No. 96 "On the Interaction of State Bodies in the Sphere of Foreign Policy of the Kyrgyz Republic". (2012, July). Retrieved from https://cbd.minjust.gov.kg/203696/edition/408192/kg.
[35] Lim, S., & Khun, C. (2022). Macroeconomic impacts of remittances: A two-country, two-sector model. *Journal of Macroeconomics*, 73, article number 103443. doi: 10.1016/j.jmacro.2022.103443.
[36] Lloyd's Bank Trade. (2024). *Kyrgyzstan: Trade profile*. Retrieved from https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/kyrgyzstan/trade-profile.
[37] Mazhikeyev, A., & Edwards, T.H. (2020). Post-colonial trade between Russia and former Soviet republics: Back to big brother? *Economic Change and Restructuring*, 54, 877-918. doi: 10.1007/s10644-020-09302-8.
[38] Nasibov, M., & Gawrich, A. (2025). The agency of secondary states in post-Soviet Eurasian regionalism. *International Politics*. doi: 10.1057/s41311-025-00704-x.
[39] National Bank of the Kyrgyz Republic. (2025). *Annual report of the National Bank of the Kyrgyz Republic for 2024*. Retrieved from https://www.nbkr.kg/DOC/29042025/0000000000064447.pdf.
[40] National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. (2024). *In January 2024, economic growth was 7.4 percent*. Retrieved from https://stat.gov.kg/ru/news/v-yanvare-2024-goda-rost-ekonomiki-sostavil-74-procenta/.
[41] National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. (2025). *By the end of 2024, GDP growth was 9 percent*. Retrieved from https://stat.gov.kg/ru/news/po-itogam-2024-goda-rost-vvp-sostavil-9-procentov/.
[42] Saber, T., Naeher, D., & De Lombaerde, P. (2022). On the optimal size and composition of customs unions: An evolutionary approach. *Computational Economics*, 62, 1457-1479. doi: 10.1007/s10614-022-10307-w.
[43] Sultonov, M. (2026). Trade-growth dynamics in Central Asia: A causal analysis of international trade and GDP interactions. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 14(2), 237-260. doi: 10.1080/24761028.2026.2637289.
[44] Trading Economics. (2026). *Exports from Kyrgyzstan*. Retrieved from https://ru.tradingeconomics.com/kyrgyzstan/exports.
[45] Treaty on the Customs Code of the Eurasian Economic Union. (2018, January). Retrieved from https://docs.eaeunion.org/documents/236/2895/.
[46] U.S. Department of Agriculture. (2024). *Kyrgyz Republic agriculture*. Retrieved from https://www.trade.gov/country-commercial-guides/kyrgyz-republic-agriculture.
[47] U.S. Department of State. (2025). *2024 investment climate statements: Kyrgyz Republic*. Retrieved from https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/kyrgyz-republic.
[48] Vasudevan, S., & Manalaya, S. (2021). Trade effects of Eurasian Economic Union and global production sharing: A gravity analysis. *International Economic Journal*, 35, 223-241. doi: 10.1080/10168737.2021.1901763.
[49] Weiss, T., & Fernandes, S. (2025). Foreign policy specialisation in EU small states: Conceptualising and analysing an underexplored practice. *Journal of International Relations and Development*, 28, 487-507. doi: 10.1057/s41268-025-00358-5.
[50] Zhusupbaev, K.K., & Toktobaev, B.T. (2025). Implementation of the international law norms on customs transit in the legal system of the Kyrgyz Republic. *World Customs Journal*, 19(1), 21-37. doi: 10.55596/001c.129587.

Журнал
«ЗОВНІШНІ СПРАВИ»

Том 36, № 3
2026

Відповідальний редактор:
О. Короткий

Підписано до друку з оригінал-макета 26.06.2026
Ум. друк. арк. 21,2
Наклад 300 примірників

Видавництво:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
Тел.: +38 099 178 5370
E-mail: info@sjournals.com.ua
https://uaforeignaffairs.com/uk

Journal
“FOREIGN AFFAIRS”

Volume 36, No. 3
2026

Managing Editor:
O. Korotkyi

Signed to the print with the original layout 26.06.2026
Conventional Printed Sheet 21.2
Circulation 300 copies

Publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
Tel.: +38 099 178 5370
E-mail: info@sjournals.com.ua
https://uaforeignaffairs.com/en